



Het kind in Vlaanderen

2019



Opgroeien

Kind & Gezin

Het kind in Vlaanderen

2019



Opgroeien

Kind & Gezin

WOORD VOORAF

Eerste editie van het agentschap Opgroeien

Voor het eerst gaat deze editie van ‘Het kind in Vlaanderen’ uit van het nieuwe agentschap Opgroeien. Ons nieuwe agentschap zag in 2019 het levenslicht vanuit het samengaan van Kind en Gezin en Jongerenwelzijn. Dit samengaan biedt heel wat opportuniteiten om het recht op kansrijk opgroeien van alle kinderen en jongeren in Vlaanderen maximaal te realiseren. Van in de wieg en zelfs daarvoor tot een kind een jongvolwassene is.

De focus van ‘Het kind in Vlaanderen’ ligt al jaren op cijfers over minderjarigen en hun gezin waardoor deze publicatie de doelgroep van Opgroeien al zo goed mogelijk omvat. Wel putten we in deze editie nog iets meer uit de data geregistreerd of verzameld via de werking van Kind en Gezin. In de toekomst willen we in ‘Het kind in Vlaanderen’ nog veel meer het gevarieerde beleid van Opgroeien gaan weerspiegelen.

Waarom deze publicatie?

Het agentschap Opgroeien wil zijn missie, het recht op kansrijk opgroeien, realiseren voor elk kind en elke jongere in Vlaanderen. Door een goed zicht te houden op de diversiteit en evoluties in de leefsituatie van kinderen, willen we de maatschappelijke en wetenschappelijke aandacht voor kinderen en hun kansen verhogen. Dit rapport bundelt de meest recente en relevante gegevens.

Een woord van dank

Aan de **verpleegkundigen, artsen en gezinsondersteuners** die dag in dag uit data ingeven in het Mirage-registratiesysteem van Kind en Gezin. Zonder hun minutieuze werk zou een zeer groot deel van dit rapport simpelweg niet mogelijk zijn.

Aan de vele **voorzieningen** die periodiek gegevens doorgeven of tal van relevante zaken registreren.

Aan de **medewerkers van ICT** voor het aanpassen en updaten van datawarehouses en het realiseren van de koppeling met officiële gegevens.

Aan de **databeheerders** van het agentschap Opgroeien voor het opvolgen, controleren en aanvullen van registraties en voor de opmaak van de vele rapporten.

Aan de **medewerkers** van de beleidsafdelingen voor het zoeken naar en aanleveren van cijfers en voor het meeschrijven aan tekstdelen.

Aan **andere overheidsdiensten** en organisaties die hun gegevens doorgaven. Bijzondere dank aan de Kruispuntbank Sociale Zekerheid, Statistiek Vlaanderen en het Agentschap Zorg en Gezondheid.

Aan **‘Het kind in Vlaanderen’-team** (Geraldine, Marinelle, Noortje en Herman) dat onze wetenschappelijk adviseur Diederik Vancoppenolle bijstaat in de opmaak van dit rapport. Dank voor het mee berekenen, voor het grondig en flexibel nalezen van de teksten, voor het controleren van talloze cijfers, voor de ondersteuning bij de lay-out en voor de regie van het drukproces.

Ik wens iedereen heel veel leesplezier. Dat het mag bijdragen aan een samenleving die zorg draagt voor elk kind, elke jongere, elk gezin, in al zijn rijkdom en diversiteit.

Katrien Verhegge
 Administrateur-generaal Opgroeien

Voorafgaande bedenkingen over dit rapport

Waarover wordt gerapporteerd?

‘Het kind in Vlaanderen’ bevat vooreerst heel wat **demografische** gegevens over kinderen (geboortecijfer, aantal kinderen, nationaliteit, ...) en gezinnen (gezinsamenstelling, de leeftijd en origine van de moeder/ouders, ...). Daarnaast presenteren we cijfers over de **arbeidsparticipatie** van ouders en schetsen een beeld van het **inkomen** en de **(kans)armoede** in gezinnen. We rapporteren ook over kinderen in **begeleiding of in pleegzorg**, over het **gebruik van kinderopvang**, over de **gezondheid en ontwikkeling** van jonge kinderen, over **sterfgevallen** en over **kinder mishandeling**.

We nemen zo veel mogelijk **kinderen als teleenheid**. Hoofdstuk 8 wijkt van deze algemene regel af door alle cijfers op gezinsniveau en cijfers met vaders en moeders als teleenheid te bundelen.

Het gaat om gegevens over kinderen en gezinnen in het **Vlaamse Gewest**, vaak uitgesplitst naar provincies. Voor meer cijfers op provinciaal en gemeentelijk niveau verwijzen we graag naar de cijferpagina op kindengezin.be/cijfers-en-rapporten/cijfers. Je kan er voor tal van thema's gegevens op maat van een gemeente en jaar naar keuze bekijken.

Waar het zinvol is, vergelijken we de Vlaamse cijfers met deze van de **EU-28-landen**.

Bronnen

De gegevens worden verzameld uit een **veelheid van bronnen**: gegevens geregistreerd door de lokale teams van Kind en Gezin, registratiegegevens van voorzieningen die aan Opgroeien worden doorgegeven, publiek toegankelijke statistieken, gegevens uit wetenschappelijk onderzoek en niet elders beschikbare databestanden die door Opgroeien werden aangevraagd. Opgroeien bewerkt al de gegevens verder tot relevante data, tracht ze overzichtelijk weer te geven en bespreekt ze. Meer info over de bronnen en de berekeningswijzen in Bijlage.

Nog vragen of bedenkingen?

Alle vragen en bedenkingen zijn welkom bij Diederik Vancoppenolle (wetenschappelijk adviseur Opgroeien) via beleidsonderbouwing.box@kindengezin.be

Opmerkelijke cijfers in dit rapport op kindniveau

- Het geboortecijfer daalt in 2019 licht (64 698 kinderen levend geboren volgens Kind en Gezin, een daling met 1% t.o.v. 2018).
- 44,2% van de borelingen is het eerste kind van de moeder. Het aandeel eerstgeborenen is licht gestegen t.o.v. 2018 (+1,3 procentpunt), het aandeel derde en volgende kinderen ligt lager dan in 2018 (20,3% versus 21,5%). De invoering van het Groeipakket speelt hier mogelijk een rol.
- 71,3% van de borelingen heeft een moeder die op moment geboorte tussen 25 en 35 jaar is. 1,1% van de in 2019 geboren kinderen heeft een moeder jonger dan 20 jaar, 3,2% van een moeder ouder dan 40 jaar.
- 7,9% van de levend geboren kinderen wordt prematuur (<37 weken) geboren.
- 29% van de kinderen geboren in 2019 heeft een moeder die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had.
- Bij 30% van de kinderen geboren in 2019 is het Nederlands niet de taal die het kind met de moeder spreekt. Frans is de meest gesproken andere taal (5,9%).
- In 2019 worden 43 kinderen geadopteerd via erkende adoptiediensten. Zowel het aantal interlandelijke, als het aantal binnenlandse adopties is afgenomen.
- Het aantal kinderen jonger dan 6 jaar neemt af, maar het aantal kinderen tussen 6 en 12 jaar en tussen 12 en 18 jaar neemt sterker toe in 2019 zodat de bevolkingsgroep minderjarigen nog steeds groter is dan de voorbije jaren.
- 82,8% van de minderjarigen groeit op in een tweeoudergezin, 14,5% woont in een eenoudergezin. Het aandeel kinderen in een eenoudergezin neemt toe met de leeftijd van de kinderen.
- Het aandeel kinderen dat woont bij een ongehuwd paar neemt verder toe. In 2019 gaat het om 24%. Bij kinderen jonger dan 3 jaar ligt het aandeel kinderen bij een ongehuwd paar op 37,7%. Dat is hoger dan bij oudere kinderen.
- 9,9% van de minderjarigen heeft niet de Belgische nationaliteit.
- 35,9% van de minderjarigen heeft een andere herkomst (cijfer 2017). Bij jonge kinderen ligt het aandeel hoger. (Minstens) 91,5% van de minderjarigen leefde eind 2017 in een gezin met minstens 1 werkende ouder. Bij 4,2% van de kinderen is geen enkele ouder werkzaam. (Minstens) 63% van de kinderen woont bij 2 werkende ouders.
- Het aandeel kinderen met minstens 1 werkende ouder ligt lager bij kinderen van niet-Belgische herkomst.
- Kinderen uit eenoudergezinnen leven vaker in een gezin met lagere werkintensiteit.
- 7,3% van de kinderen groeide eind 2017 op in een gezin waar een beperkt (<15 000 euro) bruto belastbaar inkomen uit arbeid en vervangingsinkomens aanwezig was. 33,8% van de minderjarigen heeft een gezinsinkomen dat groter is dan 65 000 euro.
- De invoering van het Groeipakket zorgt voor een verdubbeling van het aantal minderjarigen met een verhoogde kinderbijslag omwille van het inkomen. Voor de invoering van het Groeipakket hadden 11% kinderen onder de 18 jaar recht op een sociale toeslag (situatie december 2018), na de invoering is dit 22,4% (situatie december 2019).
- De kansarmoede-index blijft stabiel en bedraagt in 2019 14%. De index ligt op het niveau van het aandeel kinderen jonger dan 5 jaar met recht op een verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering.
- Bijna de helft van de kinderen in kansarmoede woont in de 13 centrumsteden en 66,6% heeft een moeder van niet-Belgische origine.
- In september 2019 maakt 55% van de kinderen jonger dan 3 jaar gebruik van formele opvang.

Bij kinderen van 1 jaar maakt 70,7% gebruik van opvang, boven de 2,5 jaar nog maar 12,9%.

- 76,7% van de formeel opgevangen kinderen kan in de opvang volgens inkomenstarief betalen.
- 1162 kinderen van verschillende leeftijden worden in 2019 minstens 1 dag inclusief opgevangen door opvanglocaties voor baby's en peuters.
- 0,8% van de kleuters zitten in het buitengewoon kleuteronderwijs. In het lager en secundair onderwijs zitten respectievelijk 5,3% en 4,6% van de leerlingen in het buitengewoon onderwijs.

Opmerkelijke cijfers in dit rapport op gezinsniveau

- De vruchtbaarheidscijfers van niet-Belgische vrouwen liggen hoger dan die van Belgische vrouwen.
- De vruchtbaarheid van vrouwen tussen 20 en 30 jaar ligt nog steeds op het laagste niveau sinds de Tweede Wereldoorlog, de vruchtbaarheid van vrouwen tussen 30 en 35 jaar ligt hoger dan die van vrouwen tussen 25 en 30 jaar.
- 16,5% van de gezinnen met enkel minderjarige kinderen is een eenoudergezin.
- 17,7% van de gezinnen met enkel minderjarige kinderen heeft minstens 3 kinderen.
- In Vlaanderen start 78,9% van de borelingen uitsluitend met borstvoeding. Op dag 6 is dat aandeel gedaald naar 65,4.
- Bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine ligt het aandeel kinderen dat (uitsluitend) borstvoeding krijgt beduidend hoger.
- Van alle kinderen waarvoor op een leeftijd van 24 maanden het gewicht en de lengte door lokale teams van Kind en Gezin werd gemeten, kan een BMI-waarde bepaald worden. Van de meegetelde kinderen geboren in 2017 heeft 9,6% overgewicht. Bij 1,3% van de kinderen spreken we van obesitas.
- Eind 2017 zien we dat vaders vaker aan het werk zijn dan moeders (83,3% versus 74,1%).
- Moeders werken veel vaker deeltijds dan vaders.
- Meer dan de helft (55%) van de gezinnen met kinderen tot 25 jaar had eind 2017 een bruto belastbaar inkomen uit arbeid en uitkeringen van minstens 50 000 euro, bij 10,5% lag dat inkomen lager dan 20 000 euro.
- 4 op de 10 gezinnen in Vlaanderen had eind 2017 een inkomen dat volledig afkomstig was uit beroepsinkomsten. 10,2% van de gezinnen had een bruto belastbaar inkomen dat voor minstens de helft uit uitkeringen bestond.

Het aantal kinderen met een lage BMI is laag (0,7%).

- In 2019 worden 8920 kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling (+2,9% t.o.v. 2018). 14,7% van de gemelde kinderen is jonger dan 3 jaar.
- In 2017 (meest recente cijfers) overleden er bij de 0- tot 15-jarigen 331 kinderen, 40 meer dan in 2016.
- De zuigelingensterfte bedraagt 3,6 op de 1000 kinderen, de foeto-infantiele sterfte 8,6 op 1000 kinderen.

- Voor 53,4% van de gezinnen maakten de gezinsbijslagen in 2017 hoogstens 5% van het bruto belastbare inkomen uit. Bij 6,6% van de gezinnen bestond het bruto belastbare inkomen voor minstens 25% uit gezinsbijslagen. Het gaat hier wel om cijfers op basis van de voormalige federale regelgeving, het Groeipakket ging pas op 1 januari 2019 van start in Vlaanderen.

1 DE KINDERBEVOLKING

1. Aantal geboorten	13
1.1. Het geboortecijfer volgens Kind en Gezin	13
1.2. Het officiële geboortecijfer	15
1.3. Vergelijking van administratieve geboortecijfers met het geboortecijfer van Kind en Gezin.....	15
1.4. Internationale situering van de evolutie van het officiële geboortecijfer.....	16
1.5. Vergelijking van het feitelijke aantal en het voorspelde aantal geboorten.....	17
2. Demografische kenmerken van de in 2019 geboren kinderen	18
3. Achtergrondgegevens en duiding bij de evolutie van het geboortecijfer	20
3.1. Het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd.....	20
3.2. De vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest.....	20
3.2.1. <i>Het totale vruchtbaarheidscijfer</i>	21
3.2.2. <i>De totale vruchtbaarheid naar provincie</i>	22
3.2.3. <i>De vruchtbaarheid naar leeftijd van de moeder</i>	23
3.2.4. <i>Rangspecifieke vruchtbaarheidscijfers</i>	25
3.2.5. <i>Internationale situering van het vruchtbaarheidscijfer</i>	27
4. Aantal kinderen	28
4.1. Evolutie aantal kinderen ('de jure'-bevolking).....	28
4.2. Vooruitzichten aantal kinderen.....	30
5. Adoptiekinderen	32
5.1. Evolutie van het aantal adopties in Vlaanderen.....	32
5.2. Kenmerken van de adoptiekinderen en -gezinnen	33
6. Aantal kinderen in het wachtregister	36

2 KINDEREN IN HUN GEZINSCONTEXT: EEN BLIK OP DE DIVERSITEIT

1. Kinderen naar gezinsvorm en gezinstype	41
2. Leeftijd van de ouders bij kinderen jonger dan 12 jaar	43
3. Kinderen met een andere nationaliteit en/of van andere origine	45
4. Taalsituatie in het gezin	51
4.1. De taal tussen moeder en kind	51
4.2. De thuistaal bij leerlingen in het Vlaamse onderwijs	53

3 KINDEREN EN DE WERKSITUATIE VAN HUN OUDERS

1. Kinderen en de arbeidsparticipatie in hun gezin	57
1.1. Aandeel kinderen waar geen of minstens 1 ouder werkt	57
1.2. Kinderen naar de socio-economische positie van hun ouder(s)	61
2. Kinderen en de werkintensiteit in hun gezin	65
3. De omvang en aard van de tewerkstelling van ouders van jonge kinderen	67

4 WELVAART, INKOMEN, ARMOEDE EN KANSARMOEDE

1. Inkomens in gezinnen met kinderen	73
1.1. Verdeling van kinderen naar gezinsinkomen	73
1.2. Verdeling van de kinderen naar gezinsinkomen volgens gezinsvorm	75
1.3. Verdeling van de kinderen naar aandeel van uitkeringen in het inkomen	76
1.4. Belang van kinderbijslag in het inkomen.....	77
2. Objectieve en subjectieve armoede bij kinderen op basis van de SILC-data	78
2.1. Armoede-indicatoren op kindniveau in het Vlaamse Gewest	78
2.2. Internationale situering kinderen onder de armoederisicodrempel	81
3. Kinderen voor wie sociale toeslag wordt uitbetaald omwille van beperkt inkomen	82
4. Verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering	83
5. Schooltoelagen	84
6. Kinderen in kansarmoede	85
6.1. Toelichting over de registratie- en berekeningswijze van de kansarmoedecijfers	85
6.2. Impact van berekeningswijze voor de interpretatie van evoluties van de kansarmoede-index	86
6.3. Evolutie van de kansarmoede-index per provincie en naar type gemeente	87
6.4. Kansarmoede-index naar origine van de moeder.....	88
6.5. Woonplaats en herkomst van de kinderen en gezinnen in kansarmoede.....	91
6.6. Hoeveel en welke criteria geven aanleiding tot kansarmoede?.....	93

5 KINDEROPVANG EN ANDERE EXTERNE OPVOEDINGSMILIEUS

1. Kinderen en kinderopvang	99
1.1. Gebruik van formele opvang door kinderen jonger dan 3 jaar op basis van septemberstellingen	99
1.1.1. <i>Inleiding op de cijfers</i>	99
1.1.2. <i>Gebruik formele opvang door 0- tot 3-jarigen in Vlaams Gewest en per provincie</i>	99
1.1.3. <i>Gebruik formele opvang 0- tot 3-jarigen per leeftijd en per vergunningstype</i>	100
1.2. Gebruik van formele en/of informele opvang door niet-schoolgaande kinderen jonger dan 3 jaar op basis van steekproefonderzoek	101
1.2.1. <i>Inleiding op de cijfers</i>	101
1.2.2. <i>Gebruik van informele en/of formele opvang bij niet-schoolgaande kinderen en redenen voor niet-gebruik</i>	102
1.2.3. <i>Intensiteit van opvanggebruik</i>	102
1.3. Inclusief opgevangen kinderen	103
2. Kinderen in specifieke onderwijsinstellingen en kinderen met schoolvertraging	104
2.1. Kinderen in buitengewoon onderwijs en kinderen met specifieke begeleiding	104
2.2. Kinderen op internaat.....	105
2.3. Kinderen naar schoolse vorderingen	105
3. Kinderen in begeleiding bij centra voor kindercare en gezinsondersteuning	107
4. Kinderen in pleegzorg	108

6 GEZONDHEID, STERFTE EN MORBIDITEIT BIJ KINDEREN

1. Gegevens over zwangerschap en bevalling	113
1.1. Ontstaan van de zwangerschap en bevallingsgegevens.....	113
1.2. Geboortegegevens op kindniveau	114
2. Levensverwachting bij geboorte	116
2.1. Levensverwachting in Vlaams Gewest en provincies.....	116
2.2. Levensverwachting: Vlaanderen internationaal gesitueerd.....	117
3. Sterfte	118
3.1. Sterfte bij kinderen van 0 tot 15 jaar	118
3.1.1. <i>Sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar</i>	118
3.1.2. <i>Doodgeboorten en sterfgevallen bij kinderen jonger dan 1 jaar</i>	119
3.1.3. <i>Internationale situering zuigelingensterfte</i>	122
3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen jonger dan 15 jaar	123
3.2.1. <i>Doodsoorzaken bij kinderen jonger dan 1 jaar</i>	123
3.2.2. <i>Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar</i>	124
4. Aangeboren afwijkingen	126
5. Slachtoffers van ongevallen in het verkeer	128

7 GEZOND EN VEILIG ONTWIKKELEN

1. Borstvoeding	133
1.1. Startvoeding op 24 uur	134
1.2. Voeding op dag 6	134
1.3. Duur van de borstvoeding: voeding na 6, 12 en 26 weken.....	137
2. Vaccinatie bij zeer jonge kinderen	138
2.1. Bronnen om de vaccinatiegraad af te leiden	138
2.2. Vaccinatiegraad bij zeer jonge kinderen: cijfers vaccinatiegraadstudie.....	138
2.3. Vaccinatiebereik bij zeer jonge kinderen: cijfers op basis van administratieve data.....	139
3. Body mass index bij kinderen	141
3.1. Body mass index bij kinderen van 2 jaar.....	141
3.2. Body mass index bij kinderen van 4 jaar tot 14 jaar.	144
4. Kindermishandeling	146
4.1. Inleiding op de cijfers en begrippen	146
4.2. Aantal meldingen	147
4.3. Aard van de meldende instanties.....	148
4.4. Aantal unieke kinderen gemeld bij een VK volgens leeftijd	150
4.5. Aantal meermaals gemelde kinderen en kinderen met een meldingshistoriek.....	150
4.6. Aantal gemelde kinderen per 10 000 minderjarigen... ..	151
4.7. Geregistreeerde problematieken	151

8 BASISGEGEVENS OVER GEZINNEN IN VLAANDEREN

1. Huwelijken en echtscheidingen	157
1.1. Algemene cijfers	157
1.2. Leeftijd en burgerlijke staat van de huwende personen	157
2. Aantal gezinnen met kinderen, naar vorm en aantal kinderen	158
3. Werksituatie van ouders met kinderen	162
3.1. Impact van kinderen op de werksituatie van mannen en vrouwen	162
3.2. Vergelijking van de werksituatie van vaders en moeders	164
4. Inkomenssituatie gezinnen	168

BIJLAGE : INFO OVER BRONNEN EN BEREKENINGSWIJZEN

Hoofdstuk 1	175
Hoofdstuk 2	176
Hoofdstuk 3	177
Hoofdstuk 4	178
Hoofdstuk 5	179
Hoofdstuk 6	180
Hoofdstuk 7	181
Hoofdstuk 8	182



Hoofdstuk 1

DE KINDERBEVOLKING

Evoluties in geboorten, vruchtbaarheid en leeftijdscohorten hebben heel snel gevolgen voor de dienstverlening aan jonge kinderen en voor het aanbod aan plaatsen in kinderopvang

en scholen. We volgen dan ook op hoeveel kinderen er per leeftijdsklasse zijn en wat de voorspellingen zijn qua geboorten en kind aantallen.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafieken:

1.1 Evolutie geboortecijfer Kind en Gezin	13
1.2 Evolutie geboortecijfer Kind en Gezin naar provincie.....	14
1.3 Evolutie officieel geboortecijfer sinds 2004.....	15
1.4 Internationale situering van de evolutie van het officiële geboortecijfer	16
1.5 Vooruitzichten officieel geboortecijfer	17
1.6 Geboorten naar pariteit	18
1.7 Geboorten naar leeftijd van de moeder.....	19
1.8 Evolutie van het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd.....	20
1.9 Totale vruchtbaarheidscijfer naar nationaliteit.....	21
1.10 Totale vruchtbaarheidscijfer naar provincie en nationaliteit.....	22
1.11 Evolutie leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers.....	23
1.12 Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers naar nationaliteit, 2010 en 2019.....	24
1.13 Leeftijds- en rangspecifieke vruchtbaarheidscijfers.....	26
1.14 Internationale situering totale vruchtbaarheidscijfer	27
1.15 Aantal kinderen naar leeftijdsklasse	28
1.16 Evolutie aantal kinderen per leeftijdscategorie.....	29
1.17 Voorspelde evolutie aantal kinderen.....	31
1.18 Evolutie adoptie.....	32
1.19 Leeftijd van de kinderen bij plaatsing voor adoptie.....	33
1.20 Plaats in de kinderrij van voor adoptie geplaatste kinderen.....	34
1.21 Geadopteerde kinderen naar land herkomst	35
1.22 Aantal kinderen in het wachtregister	36

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

Dit hoofdstuk bevat data geregistreerd en berekend door Kind en Gezin, officiële cijfers van het Rijksregister en prognoses van het Planbureau en Statbel. Het *geboortecijfer van Kind en Gezin* omvat

alle geboorten bij moeders wonend in het Vlaamse Gewest, ongeacht het verblijfsstatuut van de ouders en ongeacht waar ze werden geboren. Het *officiële geboortecijfer* wordt opgemaakt

op basis van geboorten bij personen die officieel in Vlaanderen wonen. Meer info over bronnen en berekeningswijzen in Bijlage.

1. AANTAL GEBOORTEN

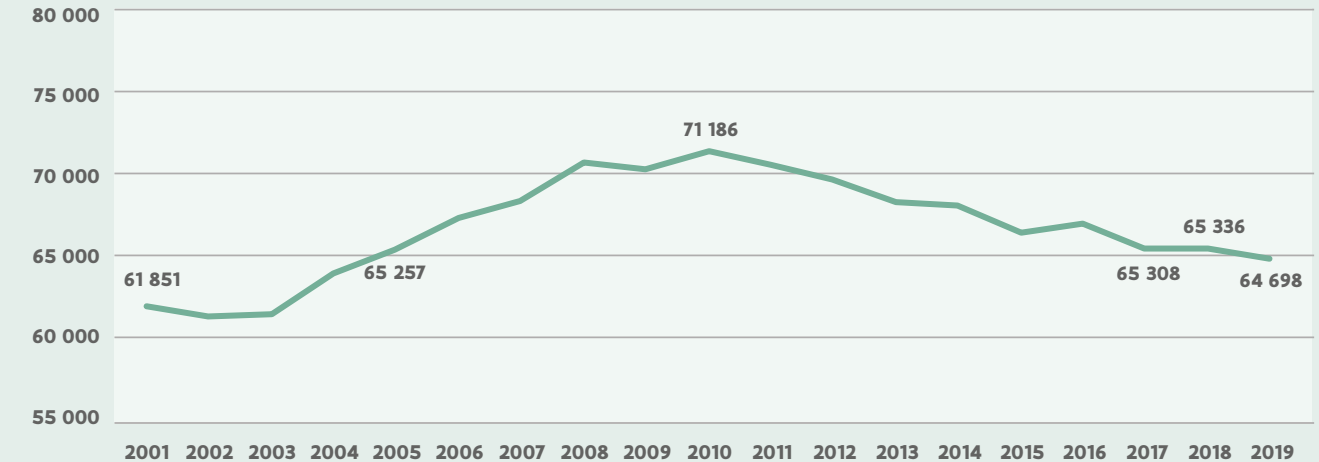
1.1. Het geboortecijfer volgens Kind en Gezin

64 698 geboorten in 2019, daling met 1%

In 2019 registreert Kind en Gezin 64 698 geboorten bij moeders met een woonplaats in het Vlaamse Gewest. Dat zijn er 638 minder dan in 2018 (zie grafiek 1.1). In vergelijking met 2010 worden er in

2019 6488 kinderen minder geboren. Het geboortecijfer ligt onder het niveau van 2005.

1.1 Evolutie geboortecijfer Kind en Gezin



1.1 Aantal levend geboren dat bij geboorte woont in het Vlaamse Gewest sinds 2001
Bron: Ikaros/Mirage - registratiesystemen Kind en Gezin

In tabel 1.2 geven we de evolutie van het geboortecijfer volgens Kind en Gezin *per provincie*. We vergelijken de geboortecijfers van 2018 en 2019 per provincie met het geboortecijfer van 2001 (het startjaar van de Kind en Gezin-statistiek) en met het geboortecijfer van 2010 (het geboortear jaar met het hoogste geboortecijfer sinds de registratie door Kind en Gezin).

In de provincies Vlaams-Brabant en Limburg neemt het geboortecijfer in 2019 toe met 1,3% en 1,1%. In de andere provincies daalt het geboortecijfer. De daling is het sterkst in Oost-Vlaanderen met 3,1%. In West-Vlaanderen en Antwerpen daalt het geboortecijfer met 2,8% en 0,5%.

Het aandeel van de provincie Antwerpen in het totale geboortecijfer bedraagt 31,1% in 2019.

In Limburg en West-Vlaanderen worden in 2019 minder kinderen geboren dan in 2001, in de andere provincies worden er nog steeds meer kinderen geboren dan in 2001 (in Antwerpen zelfs 13,6% meer).

Als we de provinciale geboortecijfers van 2019 vergelijken met die van 2010, dan zien we dat er in elke provincie minstens 5% minder kinderen geboren worden in 2019. In Limburg bedraagt de daling in die periode zelfs 13,4%.

1.2 Evolutie geboortecijfer Kind en Gezin naar provincie

	2001	2010	2018	2019	% evolutie 2001-2019	% evolutie 2010-2019	% evolutie 2018-2019
Antwerpen	17 720	21 748	20 223	20 130	13,6	-7,4	-0,5
Vlaams-Brabant	10 662	11 875	11 106	11 251	5,5	-5,3	1,3
West-Vlaanderen	11 037	11 887	11 151	10 838	-1,8	-8,8	-2,8
Oost-Vlaanderen	14 371	16 584	15 064	14 603	1,6	-11,9	-3,1
Limburg	8 061	9 092	7 792	7 876	-2,3	-13,4	1,1
Vlaams Gewest	61 851	71 186	65 336	64 698	4,6	-9,1	-1,0

1.2 Evolutie aantal levend geboren dat bij geboorte woont in het Vlaamse Gewest per provincie
Bron: Ikaros/Mirage - registratiesystemen Kind en Gezin

1.2. Het officiële geboortecijfer

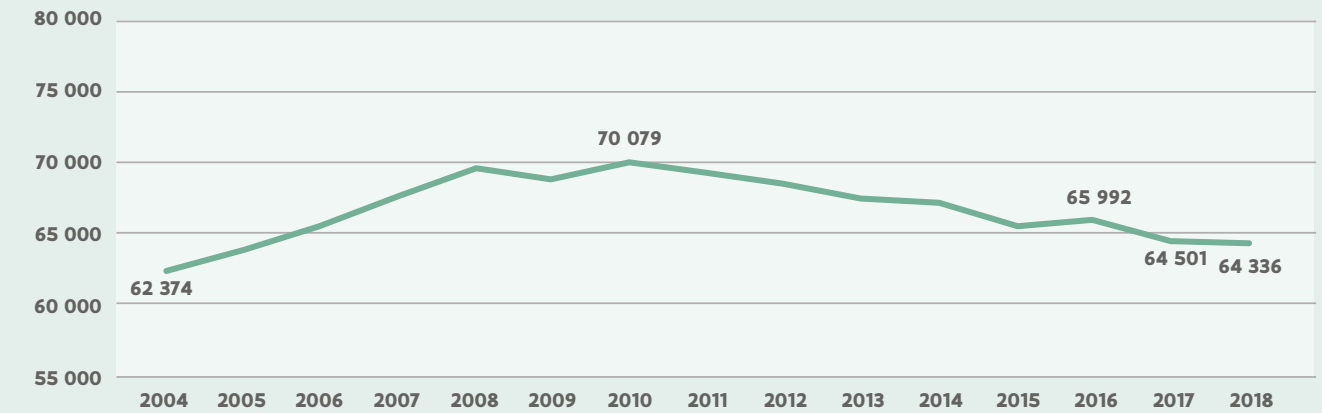
Het officiële geboortecijfer voor 2019 is nog niet gekend. In 2018 zijn er in het Vlaamse Gewest 64 336 geboorten. Dat zijn er 165 minder dan in 2017 (-0,3%). Het aantal geboorten nam toe tot in 2010 en neemt

sindsdien jaar na jaar af, op een lichte toename in 2016 na. In vergelijking tot 2010 werden er in 2018 5743 kinderen minder geboren bij moeders wonend in Vlaanderen.

Het aantal geboorten per 1000 inwoners verschilt tussen de provincies.

Het cijfer van Antwerpen (10,74 per 1000) ligt duidelijk hoger dan dat van de andere provincies. Limburg en West-Vlaanderen kennen de laagste verhouding tussen het aantal geboorten en het aantal inwoners (respectievelijk 8,83 en 9,26 per 1000).

1.3 Evolutie officieel geboortecijfer sinds 2004



1.3 Evolutie (2004-2018) van het aantal levend geboren in het Vlaamse Gewest sinds 2004 (de jure-bevolking)
Bron: Statbel, Bevolkingsstatistieken

1.3. Vergelijking van administratieve geboortecijfers met het geboortecijfer van Kind en Gezin

In 2018 telt Kind en Gezin 1000 geboorten meer dan er geregistreerd worden door het Rijksregister. In voorgaande publicaties werd het aantal geboorten in het wachtregister nog toegevoegd aan

het geboortecijfer van het Rijksregister om de vergelijking te maken met de officiële geboortecijfers, maar het cijfer voor 2018 was nog niet beschikbaar op het moment van de opmaak van deze publicatie.

Het verschil tussen het geboortecijfer van Kind en Gezin en het geboortecijfer van het Rijksregister heeft te maken met het feit dat in de geboorteregistratie van Kind en Gezin – naast de geboorten

van kinderen in het wachtregister – ook kinderen van illegaal verblijvende personen opgenomen zijn en dat inwijkelingen niet altijd onmiddellijk administratief ingeschreven worden. Het verschil tussen het cijfer volgens Kind en Gezin en het Rijksregister is het grootst in de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen.

1.4. Internationale situering van de evolutie van het officiële geboortecijfer

In tabel 1.4 wordt de relatieve evolutie van het geboortecijfer per land en per jaar weergegeven voor de periode 2015-2018. De landen staan geordend volgens omvang van de evolutie in de periode 2017-2018.

In 10 van de 28 EU-landen werden er in 2018 meer kinderen geboren dan in 2017. Estland kent de grootste toename van het geboortecijfer (+4,2%). In de andere 18 landen (waaronder België, daling met -1,1%) nam het aantal geboorten af. In 14 landen was de daling groter dan in België. In Letland daalt het geboortecijfer het sterkst met 7,3%.

Tien andere landen (waaronder Finland, Spanje en Italië) kennen – net zoals België – een aanhoudende daling van het geboortecijfer in de periode 2015-2018. In vergelijking tot landen als Italië, Spanje en Finland is de aanhoudende daling in België wel beperkter.

1.4. Internationale situering van de evolutie van het officiële geboortecijfer

	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Estland	1,0	-1,9	4,2
Malta	3,5	-3,5	2,9
Luxemburg	-1,1	2,0	1,6
Kroatië	0,1	-2,6	1,1
Cyprus	3,1	-2,4	1,1
Portugal	1,9	-1,1	1,0
Zweden	2,2	-1,7	0,4
Duitsland	7,4	-0,9	0,3
Roemenië	1,9	-1,8	0,3
Denemarken	5,9	-0,4	0,1
Tsjechië	1,7	1,5	-0,3
Vlaams gewest	0,6	-2,3	-0,3
Slowakije	3,5	0,7	-0,6
Nederland	1,2	-1,6	-0,8
België	-0,3	-1,8	-1,1
Hongarije	3,5	-0,7	-1,2
Ierland	-2,6	-3,2	-1,3
Frankrijk	-1,9	-1,8	-1,4
Litouwen	-2,7	-6,3	-1,9
Griekenland	1,1	-4,7	-2,4
Oostenrijk	3,9	0,0	-2,4
Bulgarije	-1,5	-1,6	-2,7
Slovenië	-1,4	-0,5	-3,2
Verenigd Koninkrijk	-0,3	-2,5	-3,2
Polen	3,5	5,2	-3,4
Italië	-2,5	-3,2	-4,0
Spanje	-2,3	-4,3	-5,2
Finland	-4,8	-4,7	-5,5
Letland	-0,1	-5,2	-7,3

1.4 Jaarlijkse evolutie geboortecijfers in EU-28-landen - 2015-2018
Bronnen: Statbel, Bevolkingsstatistieken
Eurostat, website

1.5. Vergelijking van het feitelijke aantal en het voorspelde aantal geboorten

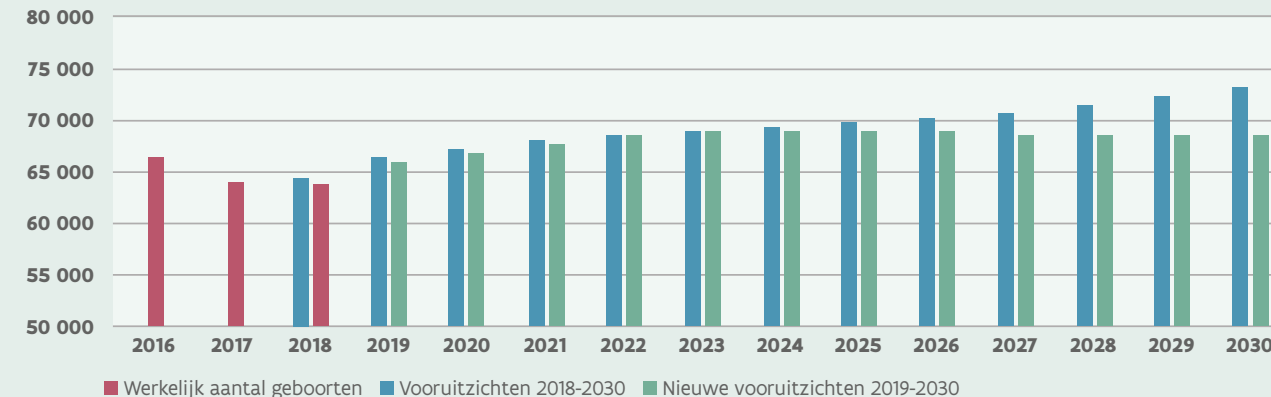
Het Federaal Planbureau en Statbel maken periodiek bevolkingsprognoses op aan de hand van waargenomen gegevens en assumpties over migratie, sterfte en vruchtbaarheid en nadien actualiseren ze die vooruitzichten. De meest recente actualisatie dateert van februari 2020. Grafiek 1.5 geeft zowel de vorige als de geactualiseerde ramingen weer tot 2030 en schetst voor 2016, 2017 en 2018 ook

het waargenomen aantal geboorten. De grafiek maakt verschillende voorspellingen visueel. De prognose (2018-2030) overschatte het waargenomen geboortecijfer 2018 licht. Voor de periode 2019-2030 rekende de vorige prognose op een jaarlijkse toename van het aantal geboorten. Voor 2030 werden 73 141 geboorten voorspeld.

De grafiek toont ook dat het geboortecijfer volgens de voorspellingen 2019-2030 vanaf 2019 weer zal toenemen. De nieuwste voorspellingen voor de

periode 2019-2030 liggen wel aanzienlijk lager dan de ramingen van het jaar ervoor (periode 2018-2030). Toen voorspelde het Federaal Planbureau vanaf 2026 jaarlijks meer dan 70 000 geboorten. In de meest recente ramingen verwacht men niet meer om in de periode 2019-2030 boven de 69 000 geboorten uit te komen. Er wordt ook geen aangehouden toename meer verwacht, maar een stijging tot en met 2024 en daarna een afname tot 2029.

1.5 Vooruitzichten officieel geboortecijfer



1.5 Officieel geboortecijfer: vooruitzichten 2018-2030, nieuwe vooruitzichten 2019-2030 en vergelijking met het werkelijke aantal geboorten voor 2016-2018 - Vlaams Gewest
Bronnen: Federaal Planbureau en Statbel, Demografische vooruitzichten 2018-2060
Federaal Planbureau en Statbel, Demografische vooruitzichten 2019-2060

2. DEMOGRAFISCHE KENMERKEN VAN DE IN 2019 GEBOREN KINDEREN

We drukken in tabellen 1.6 en 1.7 de percentages uit voor alle kinderen waarvoor het kenmerk door Kind en Gezin geregistreerd werd. Het aantal ontbrekende waarden is quasi nihil voor geslacht en beperkt voor leeftijd van moeder (0,6%) en voor pariteit (2,2%). De percentages kunnen dus bijna als populatiegegevens beschouwd worden.

Er worden in 2019 meer jongens dan meisjes geboren (51,1% versus 48,9%).

44,2% van de kinderen is het eerste kind van de moeder.

Als we de pariteit meer in detail bekijken, dan zien we dat 1 op de 5 (20,3%) borelingen pariteit 3 of meer heeft. Tegenover 2018 stellen we enkele

opmerkelijke verschillen vast. Vooreerst zien we dat het aandeel eerstgeborenen in 2019 hoger ligt dan in 2018 (44,2% tegenover 42,9%). Uit niet-opgenomen cijfers over voorgaande jaren weten we dat het aandeel eerstgeborenen in 2019 op het niveau ligt van de jaren 2015-2017 en dat er in 2018 dus een opmerkelijke tijdelijke afname van het aandeel eerste kinderen was. Daarnaast zien we dat het aandeel derde en volgende kinderen in 2019 lager ligt dan in 2018 (20,3% versus 21,5%). Beide evoluties lijken er op te wijzen dat sommige gezinnen hun gezinsplanning aangepast hebben aan de invoering van het Groeipakket op 1 januari 2019. In de voormalige federale kinderbijslagregeling lag het basisbedrag voor derde en volgende kinderen een heel stuk hoger dan het nieuwe basisbedrag

dat niet meer verschilt naar rang van het kind. Omgekeerd lag het basisbedrag voor eerste kinderen een stuk lager dan in het Groeipakket. Het lijkt er op dat sommige gezinnen die nog een derde of volgend kind planden, dat vooral in 2018 al kregen en dat sommige gezinnen die nog aan kinderen moesten beginnen dat mogelijks uitstelden naar 2019.

In Oost-Vlaanderen wordt het hoogste aandeel (46%) eerste kinderen geboren, in Antwerpen ligt dat aandeel het laagst (42,6%). Antwerpen kent daarentegen wel het hoogste aandeel (23,5%) kinderen van pariteit 3, 4 én 5 of meer.

1.6 Geboorten naar pariteit

Pariteit	2018		2019				
	Vlaams Gewest	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaams Gewest
1	42,9	42,6	45,0	46,0	43,3	45,2	44,2
2	35,6	33,8	36,5	35,1	36,7	36,9	35,5
3	13,9	13,3	12,3	12,5	13,3	11,9	12,8
4	4,8	6,2	4,1	4,0	4,5	3,6	4,7
5 of meer	2,8	4,0	2,2	2,4	2,2	2,4	2,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1.6 Aandeel levend geboren kinderen naar pariteit per provincie - 2018-2019
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

Als we de leeftijd van de moeder vanuit kindperspectief weergeven, dan zien we dat 71,3% van de kinderen bij geboorte een moeder heeft tussen 25 en 35 jaar. 1,1% van de in 2019 geboren kinderen heeft een moeder jonger dan 20 jaar,

3,2% van de kinderen heeft een moeder ouder dan 40 jaar (zie tabel 1.7).

59,7% van de eerste kinderen heeft een moeder jonger dan 30 jaar, 10,6% een moeder die 35 jaar of ouder was bij de

geboorte van haar eerste kind. Bij de volgende kinderen ligt het aandeel met een moeder van 35 jaar of ouder hoger (24,8%).

1.7 Geboorten naar leeftijd van de moeder

Leeftijdscategorie van de moeder	2018			2019		
	Eerste kind	Volgend kind	Alle kinderen ⁽¹⁾	Eerste kind	Volgend kind	Alle kinderen ⁽¹⁾
Jonger dan 20 jaar	2,3	0,3	1,2	1,9	0,3	1,1
Tussen 20 en 25 jaar	14,4	5,9	9,6	13,6	5,5	9,1
Tussen 25 en 30 jaar	44,6	27,2	34,7	44,2	26,5	34,3
Tussen 30 en 35 jaar	28,5	42,9	36,6	29,7	42,8	37,0
Tussen 35 en 40 jaar	8,5	19,6	14,8	8,8	20,4	15,3
Tussen 40 en 45 jaar	1,6	3,8	2,9	1,6	4,1	3,0
Ouder dan 45 jaar	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1.7 Aandeel levend geboren kinderen naar leeftijd van de moeder bij geboorte - Vlaams Gewest - 2018-2019
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin
(1) Inclusief kinderen waarvan de rang niet geregistreerd werd

3. ACHTERGRONDGEGEVENS EN DUIDING BIJ DE EVOLUTIE VAN HET GEBOORTECIJFER

3.1. Het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd

Een mogelijke verklaring voor de evoluties in het geboortecijfer is het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd. Hoe minder vrouwen op vruchtbare leeftijd, hoe minder geboorten er (mogelijks) kunnen zijn. We bekijken daarom in grafiek 1.8 de evolutie van het aantal vrouwen in de 4 meest vruchtbare leeftijdsklassen voor de periode 2008-2019. Als we 2018 met 2019 vergelijken zien we dat er in 2019 meer vrouwen tussen 20 en 40 jaar zijn dan in 2018 (+1323), doordat de stijgingen van het aantal vrouwen in de leeftijdsklassen 25 tot 30 jaar, 30 tot 35 jaar en 35 tot 40 jaar samen groter zijn

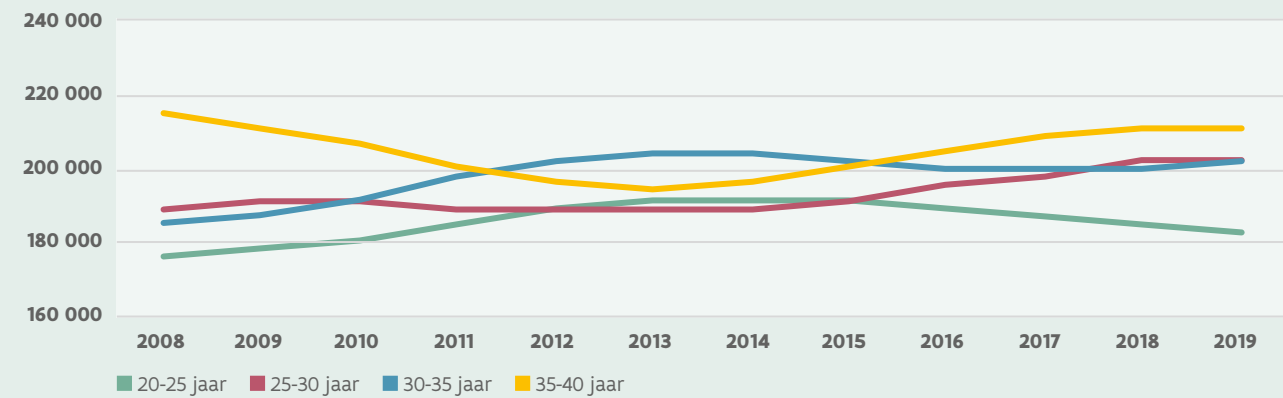
dan de daling van het aantal vrouwen tussen 20 en 25 jaar. Er is evenwel geen toename van het geboortecijfer. Dat er niet altijd een zuiver verband is tussen het aantal vrouwen en het aantal geboorten stelden we vroeger ook al vast. Voor 2010 bijvoorbeeld zien we dat er 26 629 vrouwen tussen 20 en 40 jaar minder waren dan in 2019, maar dat er volgens Kind en Gezin 6488 geboorten meer zijn.

In punt 3.2. bespreken we daarom andere cijfers die een licht kunnen werpen op de evolutie van het geboortecijfer. We bekijken het aantal kinderen per vrouw en evoluties in de leeftijd waarop vrouwen kinderen krijgen.

3.2. De vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest

Het aantal geboorten wordt niet alleen bepaald door het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd, maar ook door de mate waarin vrouwen in een bepaald kalenderjaar kinderen krijgen. We gaan dit na aan de hand van vruchtbaarheidscijfers. De totale vruchtbaarheid (TVC) drukken we uit in aantal kinderen per vrouw. Eigenlijk is dit een virtueel aantal kinderen dat per vrouw zou geboren worden, omdat het de optelsom is van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers die in een bepaald kalenderjaar worden vastgesteld, terwijl vrouwen kinderen krijgen in de loop van meerdere kalenderjaren.

1.8 Evolutie van het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd



1.8 Evolutie van het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd - Vlaams Gewest - 2008-2019
Bron: Statbel, Bevolkingsstatistieken - bewerkt door Opgroeien

Hoewel Statbel ook vruchtbaarheidscijfers op basis van de officiële geboortecijfers publiceert, zijn de vruchtbaarheidscijfers in deze paragraaf berekend op basis van de geboortegegevens van Kind en Gezin omdat ze sneller beschikbaar zijn. Voor 2018 kwam Statbel uit op een TVC van 1,59. Onze berekening voor 2018 ligt iets lager (TVC 1,58), vooral door een onderschatting van het TVC bij Belgische vrouwen (1,43 tegenover 1,48 volgens Statbel). Deze onderschatting had te maken met het feit dat we in 2018 van een hoger aantal kinderen de nationaliteit van de moeder niet geregistreerd hadden. Omdat deze kinderen niet meegenomen werden in de berekeningen, beschouwen we de vruchtbaarheidscijfers voor 2018 als enigszins onvolledig. In 2019 is de kwaliteit van de registratie weer verbeterd en beschikken we ook over juistere gegevens van de klanten van Kind en Gezin door een koppeling aan (domicilie)gegevens van het Rijksregister. We moeten dus voorzichtig zijn bij het interpreteren van evoluties van 2018 naar 2019, vooral bij de evoluties in het TVC per nationaliteit.

3.2.1. Het totale vruchtbaarheidscijfer

Totale vruchtbaarheidscijfer (TVC) bedraagt 1,6 kinderen per vrouw in 2019

In Vlaanderen schommelde het TVC tussen 1985 en 2000 rond de 1,5 kinderen per vrouw. Dat een deel van deze lage

vruchtbaarheid te wijten was aan uitstel van het ouderschap, bleek uit de stijgende vruchtbaarheidscijfers voor 30-plussers. Tussen 2001 en 2008 steeg het TVC in het Vlaamse Gewest van 1,5 naar 1,8 kinderen per vrouw (zie tabel 1.9). Deze stijging was bovendien niet alleen het gevolg van de verdere stijging van de vruchtbaarheid van 30-plussers of met andere woorden van de recuperatie

van uitgestelde geboorten, maar ging ook gepaard met een stijging van de vruchtbaarheid van vrouwen jonger dan 30 jaar. Deze stijgende trend was echter in België en Vlaanderen van korte duur. In 2014 en 2015 daalde het TVC, in 2016 bleef het TVC op het peil van 2015. Vanaf 2017 zet de dalende trend zich verder en zakt het TVC naar 1,58 in 2018. In 2019 bedraagt het TVC opnieuw 1,60.

1.9 Totale vruchtbaarheidscijfer naar nationaliteit

	Belgische vrouwen	Niet-Belgische vrouwen	Totaal
2001	1,42	2,89	1,51
2005	1,60	3,02	1,69
2006	1,64	3,04	1,74
2007	1,66	3,05	1,76
2008	1,72	2,98	1,82
2009	1,71	2,71	1,80
2010	1,66	3,18	1,80
2011	1,64	2,82	1,76
2012	1,64	2,84	1,77
2013	1,61	2,75	1,73
2014	1,60	2,69	1,72
2015	1,54	2,56	1,66
2016	1,55	2,58	1,66
2017	1,48	2,50	1,60
2018 ⁽¹⁾	1,43	2,62	1,58
2019	1,48	2,40	1,60

1.9 Totale vruchtbaarheidscijfer naar nationaliteit in het Vlaamse Gewest sinds 2001
Bronnen: Van Bavel J. & Nomes E., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2014-2015 2016-2018: Opgroeien, eigen berekeningen op basis van Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin
(1) We beschouwen de vruchtbaarheidscijfers per nationaliteit voor 2018 als onvolledig omdat de registratie over de nationaliteit van de moeder dat jaar minder volledig was. Evoluties van 2018 naar 2019 in het TVC per nationaliteit moeten dus voorzichtig geïnterpreteerd worden

Op basis van de gegevens van Kind en Gezin kunnen we aparte vruchtbaarheidscijfers berekenen voor vrouwen met de Belgische nationaliteit en voor vrouwen met een andere nationaliteit. De cijfers uit tabel 1.9 tonen aan dat het vruchtbaarheidscijfer van niet-Belgische vrouwen heel wat hoger ligt dan dat van Belgische vrouwen (2,40 versus 1,48). We zien een hoger TVC bij Belgische vrouwen en een daling bij niet-Belgische vrouwen, maar de onvolledige registratie van 2018 maakt het niet mogelijk om er precieze conclusies uit af te leiden.

Het verschil in vruchtbaarheid tussen Belgische vrouwen en niet-Belgische vrouwen is in 2019 opnieuw kleiner geworden. In 2001 kregen vrouwen met

een niet-Belgische nationaliteit 1,5 kinderen meer dan de vrouwen met de Belgische nationaliteit. In 2019 bedraagt dit verschil nog 0,92.

3.2.2. De totale vruchtbaarheid naar provincie

Opmerkelijke verschillen, vooral qua vruchtbaarheidscijfers voor niet-Belgische vrouwen

Het totale vruchtbaarheidscijfer verschilt tussen de provincies. In 2019 ligt het TVC het laagst in Limburg (1,51) en het hoogst in de provincie Antwerpen (1,68).

Enkel in West- en Oost-Vlaanderen neemt het TVC af, de stijging is het grootst in Vlaams-Brabant (+0,08).

Wanneer we ons beperken tot de Belgische vrouwen is de vruchtbaarheid in 2019 het laagst in Oost-Vlaanderen (1,42) en het hoogst in Vlaams-Brabant (1,56). Bij vrouwen van niet-Belgische nationaliteit ligt de vruchtbaarheid het hoogst in West-Vlaanderen (2,68) en het laagst in Vlaams-Brabant (1,96).

1.10 Totale vruchtbaarheidscijfer naar provincie en nationaliteit

	2018		2019	
	Totaal	Belg	Niet-Belg	Totaal
Antwerpen	1,66	1,50	2,66	1,68
West-Vlaanderen	1,65	1,50	2,68	1,60
Vlaams-Brabant	1,53	1,56	1,96	1,61
Oost-Vlaanderen	1,53	1,42	2,42	1,52
Limburg	1,47	1,43	2,13	1,51
Vlaams Gewest	1,58	1,48	2,40	1,60

1.10 Totale vruchtbaarheidscijfer naar provincie en naar nationaliteit van de moeder in het Vlaamse Gewest - 2018-2019
Bron: Opgroeien, eigen berekeningen op basis van Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

3.2.3. De vruchtbaarheid naar leeftijd van de moeder

Vruchtbaarheidscijfers van 30- tot 35-jarigen liggen opnieuw het hoogst, vruchtbaarheid vrouwen 20 tot 29 jaar opnieuw historisch laag

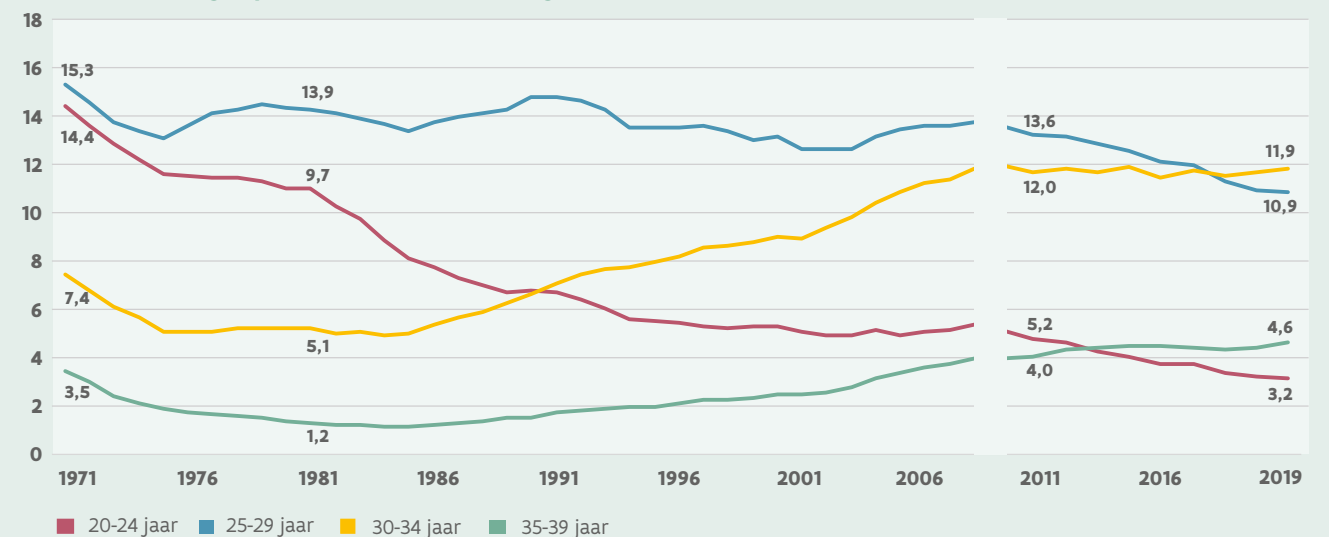
Het TVC van een bepaald kalenderjaar wordt niet alleen bepaald door het aantal kinderen dat vrouwen tijdens hun leven krijgen, maar ook door het moment waarop. De invloed van het moment waarop vrouwen kinderen krijgen op het TVC valt goed af te leiden uit de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers.

Grafiek 1.11 geeft de evolutie weer van die leeftijdsspecifieke cijfers sinds 1971.

In het begin van de jaren 1970 werden er per 100 vrouwen van 20 tot 25 jaar nog 12 à 14 kinderen geboren. In de periode 2000-2010 waren dat er nog ongeveer 5 (zie grafiek 1.11). Het aantal geboorten per 100 vrouwen van deze leeftijd daalde in het Vlaamse Gewest verder naar 3,2 in 2019. Dat is het laagste peil ooit en net zoals in 2018 opmerkelijk lager dan de vruchtbaarheid bij 35- tot 40-jarige vrouwen (4,6 kinderen per 100 vrouwen).

De vruchtbaarheid van 25- tot 30-jarige vrouwen vertoonde lang geen systematisch dalende trend. Tussen 2003 en 2008 was de vruchtbaarheid bij 25- tot 30-jarige vrouwen wel aan het stijgen. Aan die stijging is sinds 2010 een einde gekomen. Het aantal geboorten per 100 vrouwen daalde in deze leeftijdscategorie van 13,6 in 2010 tot 10,9 in 2019, wat het laagste naoorlogse vruchtbaarheidscijfer voor deze leeftijdsklasse is. Het vruchtbaarheidscijfer voor vrouwen van deze leeftijd ligt zelfs lager dan dat van vrouwen tussen 30 en 35 jaar.

1.11 Evolutie leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers ⁽¹⁾



1.11 Evolutie van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers in het Vlaamse Gewest tussen 1971 en 2019 - aantal kinderen per 100 vrouwen
Bronnen: Van Bavel J. & Nomes E., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2014-2015. Gebaseerd op gegevens van Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin 2016-2019: Opgroeien, eigen berekeningen op basis van Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin
(1) Voor het jaar 2009 werden geen leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers berekend op basis van data van Kind en Gezin

Vanaf 1985 vertaalde het uitstel van ouderschap zich in systematisch stijgende vruchtbaarheidscijfers voor 30-plussers. Die evolutie ging systematisch door tot in 2010. Vanaf dan vertonen de vruchtbaarheidscijfers van 30- tot 35-jarigen een grillig patroon. In 2019 worden er in deze leeftijdsklasse 11,9 kinderen geboren per 100 vrouwen. Hierdoor kennen de vrouwen van deze leeftijdsklasse nu duidelijk de hoogste vruchtbaarheidscijfers.

De vruchtbaarheid bij 35- tot 40-jarige vrouwen neemt verder toe in 2019

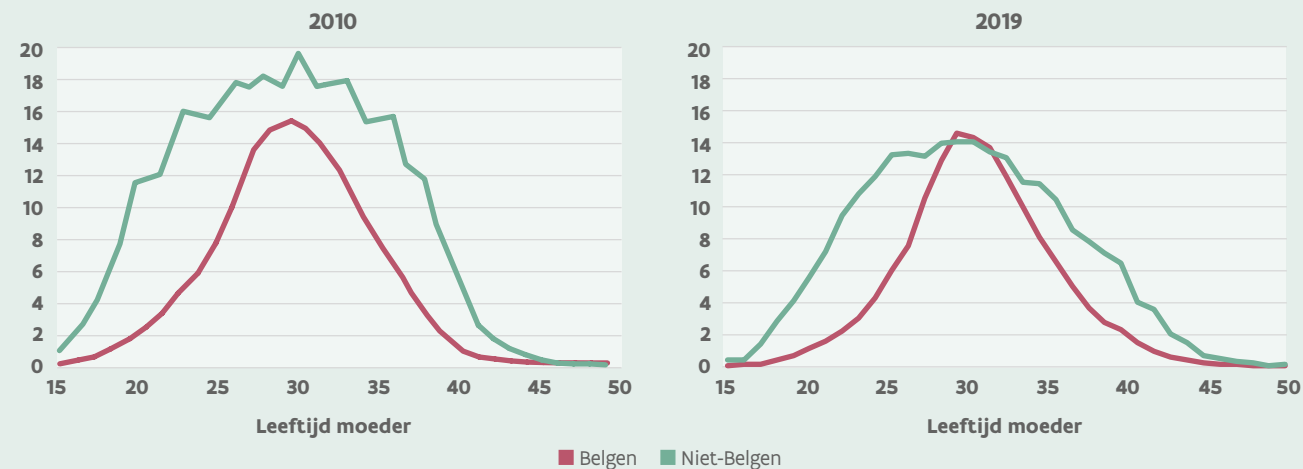
(4,6 geboorten per 100 vrouwen). Het vruchtbaarheidscijfer voor deze leeftijdsklasse ligt sinds 2013 hoger dan bij de vrouwen tussen 20 en 25 jaar.

De evolutie van de leeftijdsspecifieke cijfers toont aan dat er meer zit achter de schommelingen van het TVC dan men op het eerste gezicht zou denken.

We kunnen de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van vrouwen ook bekijken naar de nationaliteit van de moeder. In grafiek 1.12 zien we dat de curve

voor Belgische vrouwen sterk afwijkt van de curve van vrouwen met een andere nationaliteit. De vruchtbaarheid van vrouwen met een andere nationaliteit ligt op de meeste leeftijden hoger dan die van de Belgische vrouwen, enkel bij vrouwen tussen 29 en 31 jaar zien we dat Belgische vrouwen meer kinderen voortbrengen. De vruchtbaarheid is ook ruimer gespreid over uiteenlopende leeftijden dan bij Belgische vrouwen, wat onder andere het gevolg is van de grote culturele en demografische heterogeniteit van de bevolking met een andere nationaliteit.

1.12 Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers naar nationaliteit, 2010 en 2019



1.12 Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van vrouwen naar nationaliteit in het Vlaamse Gewest, 2010 en 2019 - aantal kinderen per 100 vrouwen
Bronnen: Van Bavel J. & Nomes E., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2014-2015. Gebaseerd op gegevens van Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin 2016-2019: Opgroeien, eigen berekeningen op basis van Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

Toch is duidelijk dat er sprake is van een zekere convergentie met de bevolking van Belgische nationaliteit. Dat blijkt vooral wanneer we de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers per nationaliteit vergelijken tussen 2 jaren. Grafiek 1.12 vergelijkt meer bepaald de cijfers van 2010 (links) met deze van 2019 (rechts). Tegenover 2010 is er duidelijk een sterke afname van de vruchtbaarheid van twintigers, zowel bij Belgen als niet-Belgen. De daling onder niet-Belgische twintigers is echter veel groter, vooral bij vrouwen jonger dan 25 jaar. Hun leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers centreren zich ook alsmaar meer rond de 30 jaar, net zoals bij vrouwen van Belgische nationaliteit. Het vruchtbaarheidspatroon van de vrouwen met een andere nationaliteit lijkt in 2019 dan ook meer op het vruchtbaarheidspatroon van de Belgische vrouwen dan in 2010.

3.2.4. Rangspecifieke vruchtbaarheidscijfers

Grafiek 1.13 geeft per rang van het kind de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers voor de jaren 2010, 2018 en 2019 weer.

De bovenste grafiek toont aan dat eerste geboorten onder twintigers in vergelijking tot 2010 sterk zijn teruggevallen, maar voor dertigers vrijwel constant zijn gebleven.

In 2019 brachten vrouwen duidelijk iets meer eerstgeborenen voort dan in 2018. De vruchtbaarheid is vooral bij vrouwen van 28 en 29 jaar toegenomen voor wat betreft eerste geboorten en voor vrouwen met de leeftijd van 29 jaar is deze vruchtbaarheid zelfs iets hoger dan in 2010.

Qua tweede geboorten zien we dat vrouwen onder de 30 jaar in 2010 meer tweede geboorten kenden dan in 2018 en 2019. De curves van 2018 en 2019 lopen redelijk gelijk.

Qua derde en hogere geboorterangen zien we dat de curves nagenoeg dezelfde vorm kennen voor de 3 jaren, maar dat de curves van 2018 en 2019 iets meer naar rechts liggen. Dit wijst er op dat de vruchtbaarheid voor derde en hogere rangen quasi hetzelfde is gebleven, maar dat vrouwen hun derde of volgende kind nu deels op oudere leeftijden krijgen dan in 2010. De curve van 2019 ligt in zijn geheel wel iets onder die van 2018, wat er op wijst dat vrouwen in 2019 iets minder kinderen van rang 3 of meer kregen. Vooral bij vrouwen tussen 30 en 32 jaar ligt de curve van 2019 duidelijk lager.

Op basis van deze grafieken zien we duidelijk dat de daling van het TVC sinds 2010 vooral te maken had met een daling van eerste en (in mindere mate) tweede

geboorten. De stijging van het TVC tegenover 2018 is enkel te wijten aan de toename van het vruchtbaarheidscijfer voor eerste geboorten. De verschillen tussen 2018 en 2019 voor rang 1 en rang 3 en volgende lijken het vermoeden te bevestigen dat sommige gezinnen hun geboortepanning hebben afgestemd op de invoering van het Groeipakket op 1 januari 2019. Op basis van de grafiek over derde en volgende geboorten zien we dat het aandeel derde geboorten bij vrouwen rond de 30 jaar lager ligt dan in voorgaande jaren, maar het is – zeker gelet op de vermoede impact van het Groeipakket – nog te vroeg om te besluiten dat we een evolutie naar minder grote gezinnen kennen.

1.13 Leeftijds- en rangspecifieke vruchtbaarheidscijfers



1.13 Leeftijds- en rangspecifieke vruchtbaarheidscijfers van het Vlaamse Gewest (2010, 2018 en 2019) - aantal kinderen per 100 vrouwen
Bronnen: Van Bavel J. & Nomes E., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2014-2015. Gebaseerd op gegevens van Opgroeien, Mirage - registratiesysteem 2016-2019: Opgroeien, eigen berekeningen op basis van Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

3.2.5. Internationale situering van het vruchtbaarheidscijfer

Het TVC ligt het hoogst in Frankrijk met 1,88 kinderen per vrouw (zie tabel 1.14). In Zweden en Roemenië ligt het TVC in 2018 hoger dan 1,75 kinderen per vrouw. In Italië, Spanje en Malta ligt het TVC het laagst. Het verschil tussen de landen met hoge en lage vruchtbaarheid is aanzienlijk. Het Vlaamse Gewest sluit aan bij de EU-landen met een relatief hoog TVC. In 2018 ligt het vruchtbaarheidscijfer van het Vlaamse Gewest lager dan dat van België.

Wanneer we het vruchtbaarheidscijfer relateren aan het vervangingsniveau dat nodig is om een samenleving op peil te houden en wanneer we daarbij abstractie maken van de bijdrage van migraties, dan stellen we vast dat geen enkel EU-28-land het vervangingsniveau van 2,1 kinderen per vrouw haalt.

1.14 Internationale situering totale vruchtbaarheidscijfer

Frankrijk	1,88
Zweden	1,76
Roemenië	1,76
Ierland	1,75
Denemarken	1,73
Tsjechië	1,71
Verenigd Koninkrijk	1,68
Estland	1,67
Litouwen	1,63
België	1,62
Letland	1,60
Slovenië	1,60
Nederland	1,59
Vlaams Gewest	1,58
Duitsland	1,57
Bulgarije	1,56
Hongarije	1,55
Slovakije	1,54
Oostenrijk	1,47
Kroatië	1,47
Polen	1,46
Portugal	1,42
Finland	1,41
Luxemburg	1,38
Griekenland	1,35
Cyprus	1,32
Italië	1,29
Spanje	1,26
Malta	1,23

1.14 Totale vruchtbaarheidscijfer (TVC) per vrouw in de EU-28-landen - 2018
Bronnen: Eurostat, website Opgroeien, eigen berekeningen op basis van Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

4. AANTAL KINDEREN

4.1. Evolutie aantal kinderen ('de jure'-bevolking)

Afname aantal kinderen jonger dan 6 jaar, maar nog blijvende toename aantal kinderen jonger dan 18 jaar

De evolutie van het aantal kinderen verschilt naargelang de leeftijdsgroep. Volgens de cijfers van het Rijksregister is er een afname van 1363 kinderen (-0,7%) jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest tegenover 2018. Het aantal 3- tot 6-jarigen daalt eveneens (-2431 kinderen, -1,1%). Het aantal kinderen van 6 tot 12 jaar stijgt wel (+0,8%), net zoals de groep jongeren van 12 tot 18 jaar

(+6022 kinderen, +1,5%). Voor de totale groep kinderen onder de 18 jaar komt dit neer op een stijging met 5849 kinderen, of +0,5%.

Vergelijken we deze cijfers met 2010 dan zien we dat in 2019 voornamelijk de groep kinderen jonger dan 3 jaar (-4,7%) aanzienlijk is gedaald. Er is in 2019 een toename van het aantal kinderen tussen 3 en 6 jaar (+4,7%) en een grote stijging van het aantal kinderen tussen 6 en 12 jaar (+14,5%). Het aantal kinderen onder de 18 jaar kent een stijging van 4,2% in vergelijking met 2010. Die stijging vertaalt zich echter niet in een stijging van het aandeel minderjarigen in de populatie. Kinderen jonger dan 18 jaar

maken in 2019 19,4% van de Vlaamse bevolking uit, in 2010 lag het aandeel iets hoger.

Als we de evolutie van het aantal kinderen weergeven in een ruimer tijdsperspectief (zie grafiek 1.16) zien we dat deze bevolkingsgroep sinds 2005 nooit groter was dan in 2019. Vooral vanaf 2009 doet er zich een sterke stijging van het aantal kinderen voor. De stijging van het geboortecijfer van 2003 t.e.m. 2010 en de daaruit voortvloeiende aangroei van het aantal 0- tot 3-jarigen sinds 2005 vormt daar de belangrijkste verklaring voor. Hoewel het totale aantal kinderen

1.15 Aantal kinderen naar leeftijdsklasse

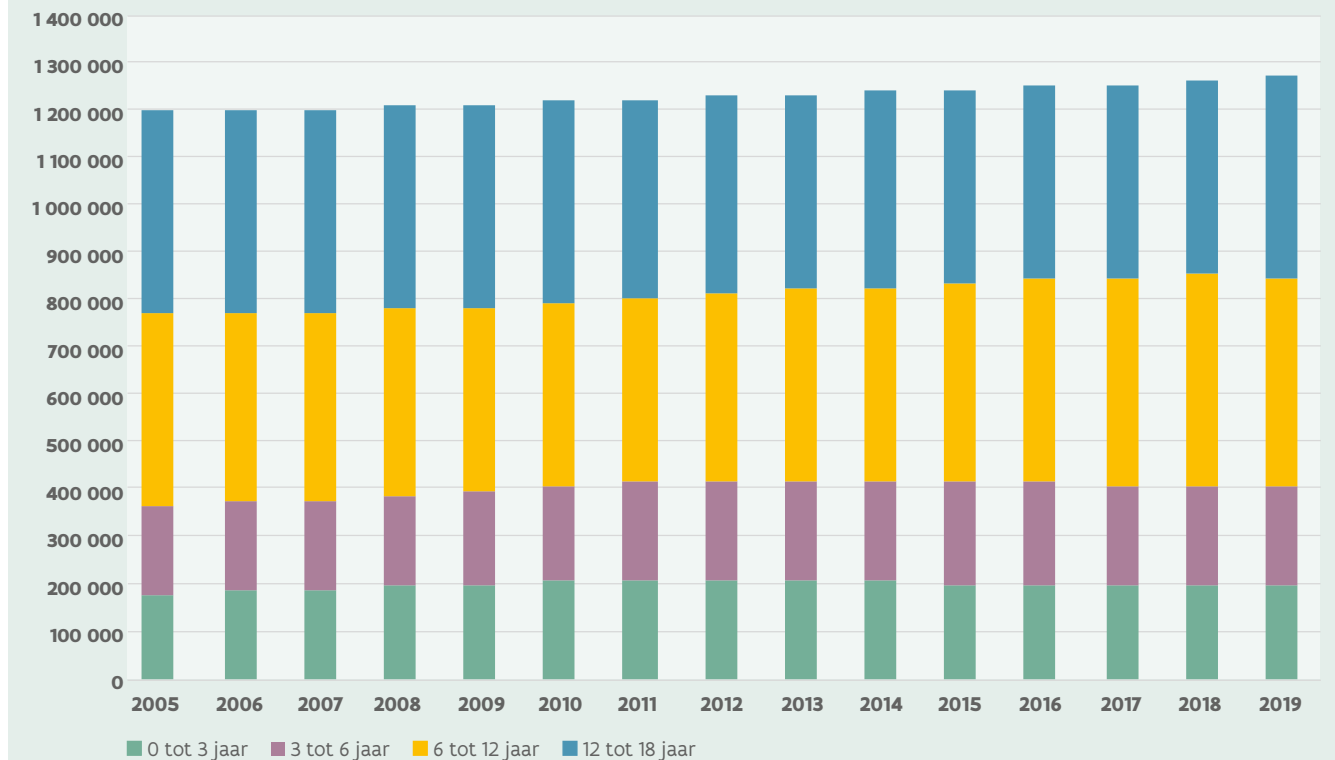
	Aantal			Aandeel in de bevolking		
	2010	2018	2019	2010	2018	2019
Jonger dan 3 jaar	208 098	199 683	198 320	3,33	3,05	3,01
Van 3 tot 6 jaar	201 332	213 297	210 8667	3,22	3,25	3,20
Van 6 tot 12 jaar	391 904	444 969	448 590	6,27	6,79	6,81
Van 12 tot 18 jaar	424 092	413 658	419 680	6,78	6,31	6,37
Totaal	1 225 426	1 271 607	1 277 456	19,60	19,41	19,39

1.15 Aantal kinderen in het Vlaamse Gewest en procentueel aandeel in de bevolking (op 1 januari) - 'de jure'-bevolking
Bron: Statbel, Bevolkingsstatistieken

onder de 18 jaar blijft toenemen, doen er zich per leeftijdsklasse wel verschillende evoluties voor. De omvang van de jongste leeftijdscategorie neemt nu voor het achtste jaar op rij af en ook het aantal 3- tot 6-jarigen is opnieuw afgenomen. Bij de oudste leeftijdscategorieën stijgen de

aantallen wel. Vooral de leeftijdscategorie tussen 6 en 12 jaar kende de afgelopen jaren een sterke toename. Net zoals in 2017 en in 2018 groeit de leeftijdscategorie 12 tot 18 jaar opnieuw aan in 2019, nadat er in de periode 2006-2016 10 jaar op rij een daling was in deze leeftijdscategorie.

1.16 Evolutie aantal kinderen per leeftijdscategorie



1.16 Evolutie van het aantal kinderen onder de 18 jaar sinds 2005 per leeftijdscategorie - Vlaams Gewest - bevolking telkens op 1 januari
Bron: Statbel, Bevolkingsstatistieken

4.2. Vooruitzichten aantal kinderen

Verdere toename van het aantal kinderen onder de 18 jaar voorspeld, vooral door een stijging van het aantal 12- tot 18-jarigen en door de verwachte groei van het aantal 0- tot 3-jarigen tegen 2025

De voorbije jaren publiceerde het Federaal Planbureau samen met Statbel bevolkingsvooruitzichten per leeftijd. Tabel 1.17 geeft de evolutie weer van het verwachte aantal kinderen per leeftijdscategorie en per provincie volgens de meest recente vooruitzichten. De verschillen worden altijd berekend t.o.v. 2019, een negatief cijfer betekent dus dat het voorspelde aantal kinderen lager ligt dan in 2019.

Volgens de projecties zou het aantal *kinderen jonger dan 6 jaar* in het Vlaamse Gewest t.e.m. 2022 dalen. Vanaf 2023 (niet-opgenomen cijfer) zou het aantal weer hoger liggen dan in 2019 en zou het stelselmatig toenemen. In 2025 zouden er 8096 kinderen van 0 tot 6 jaar meer zijn dan in 2019. Achter deze algemene evolutie gaan wel aanzienlijke provinciale verschillen schuil. In Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen zullen er vanaf 2022 weer meer kinderen jonger dan 6 jaar zijn, in de andere provincies volgt het keerpunt pas later. Limburg is de enige provincie waar het aantal kinderen van 0 tot 6 jaar in 2025 en in 2030 lager zal liggen dan het niveau van 2019.

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat de evolutie ook verschilt naargelang het om kinderen jonger dan 3 jaar of om kinderen tussen 3 en 6 jaar gaat. Volgens de projecties zou het aantal kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest t.e.m. 2020 dalen. Vanaf 2021 zou het aantal weer hoger liggen dan in 2019 en zou het stelselmatig toenemen. Tegen 2025 voorspelt men voor het Vlaamse Gewest 9909 kinderen van 0 tot 3 jaar meer dan in 2019. De toename zou zich in elke provincie voordoen. In Limburg neemt het aantal kinderen van 0 tot 3 jaar maar toe vanaf 2021. Tegen 2030 voorspelt men een toename van 9345 kinderen van 0 tot 3 jaar in het Vlaamse Gewest, enkel voor de provincie Limburg voorziet men dan opnieuw een daling van het aantal 0- tot 3-jarigen in vergelijking met 2019. Het aantal 3- tot 6-jarigen zal volgens de prognoses aanhoudend dalen tot en met 2023. In 2025 wordt verwacht dat er 1813 minder kinderen zijn in de leeftijdscategorie 3 tot 6 jaar. Dat het aantal 0- tot 6-jarigen vanaf 2023 al toeneemt, komt omdat de verwachte toename bij de jongste kinderen groter is dan de daling bij de 3- tot 6-jarigen.

Op Vlaams niveau zal het aantal *kinderen van 6 tot 12 jaar* t.e.m. 2020 blijven toenemen. Op provinciaal niveau wordt de aanhoudende stijging overal voorspeld voor 2020, in de provincies Limburg en West-Vlaanderen zal het aantal kinderen van 6 tot 12 jaar in 2020 al onder het aantal van 2019 liggen.

Vanaf 2025 is er in alle provincies, behalve Vlaams-Brabant, een daling van het aantal kinderen van 6 tot 12 jaar in vergelijking met 2019. In totaal zouden er in het Vlaamse Gewest in 2025 15 632 kinderen van 6 tot 12 jaar minder zijn dan in 2019.

Tot 2025 zal het aantal *jongeren tussen 12 en 18 jaar* blijven toenemen en dit in elke provincie. In 2022 zullen er 29 381 jongeren tussen de 12 en 18 jaar meer zijn dan in 2019. In 2025 verwachten we een toename met 46 865 jongeren tussen de 12 en 18 jaar t.o.v. 2019.

Hoewel de vooruitzichten niet voor elke leeftijdscategorie een aanhoudende groei tot 2025 voorspellen, is dat wel het resultaat als we naar alle kinderen onder de 18 jaar kijken. Voor 2025 verwacht men voor het Vlaamse Gewest 1 316 085 kinderen van 0 tot 18 jaar, dat zijn er 39 329 meer dan in 2019. De stijging zet zich wel niet verder door, want in 2030 ligt het verwachte aantal minderjarigen opnieuw wat lager dan in 2025.

Als de vooruitzichten kloppen, zullen we tegen 2021 vooral met noden voor scholen zitten voor kinderen tussen 12 en 18 jaar en zal de sector voor de opvang van baby's en peuters vanaf 2021 voor de uitdaging staan om een grotere groep kinderen op te vangen.

1.17 Voorspelde evolutie aantal kinderen

	2019	2020	2021	2022	2024	2025	2030
Kinderen jonger dan 6 jaar							
Antwerpen	123 296	-772	-1 422	-1 095	246	1 311	3 554
Limburg	50 784	-623	-1 157	-1 337	-1 522	-1 281	-2 894
Oost-Vlaanderen	93 674	-438	-479	-185	1 933	3 382	7 260
Vlaams-Brabant	73 381	-220	-314	67	929	1 857	4 159
West-Vlaanderen	68 051	109	448	1 037	2 381	2 827	1 184
Vlaams Gewest	409 186	-1 944	-2 924	-1 513	3 967	8 096	13 263
Kinderen tussen 6 en 12 jaar							
Antwerpen	131 266	748	800	50	-2 482	-3 981	-4 390
Limburg	57 243	-23	-238	-805	-2 411	-3 470	-5 241
Oost-Vlaanderen	103 662	27	-754	-1 563	-4 057	-5 205	-3 679
Vlaams-Brabant	81 683	449	734	682	573	166	799
West-Vlaanderen	74 736	-42	-760	-1 280	-2 804	-3 142	-12 16
Vlaams Gewest	448 590	1 159	-218	-2 916	-11 181	-15 632	-13 727
Kinderen tussen 12 en 18 jaar							
Antwerpen	119 060	2 878	6 349	9 365	14 498	16 026	12 795
Limburg	53 557	898	2 076	3 424	5 414	5 882	3 243
Oost-Vlaanderen	96 713	2 013	5 004	7 642	10 652	11 076	6 679
Vlaams-Brabant	79 091	1 510	3 200	4 631	6 814	7 221	7 485
West-Vlaanderen	71 259	1 071	2 864	4 319	6 416	6 660	3 531
Vlaams Gewest	419 680	8 370	19 493	29 381	43 794	46 865	33 733
Kinderen onder de 18 jaar							
Vlaams Gewest	1 277 456	7 585	16 351	24 952	36 580	39 329	33 269

1.17 Voorspelde evolutie van het aantal kinderen onder de 18 jaar ('de jure'-bevolking) t.o.v. 2019 per leeftijdscategorie - Vlaams Gewest en provincies
Bron: Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, Demografische vooruitzichten 2019-2060

5. ADOPTIEKINDEREN

5.1. Evolutie van het aantal adopties in Vlaanderen

Daling van het aantal binnenlandse en interlandelijke adopties

In de loop van 2019 plaatsen de door Kind en Gezin erkende adoptiediensten* in totaal 43 kinderen, 28 adopties van kinderen afkomstig uit het buitenland

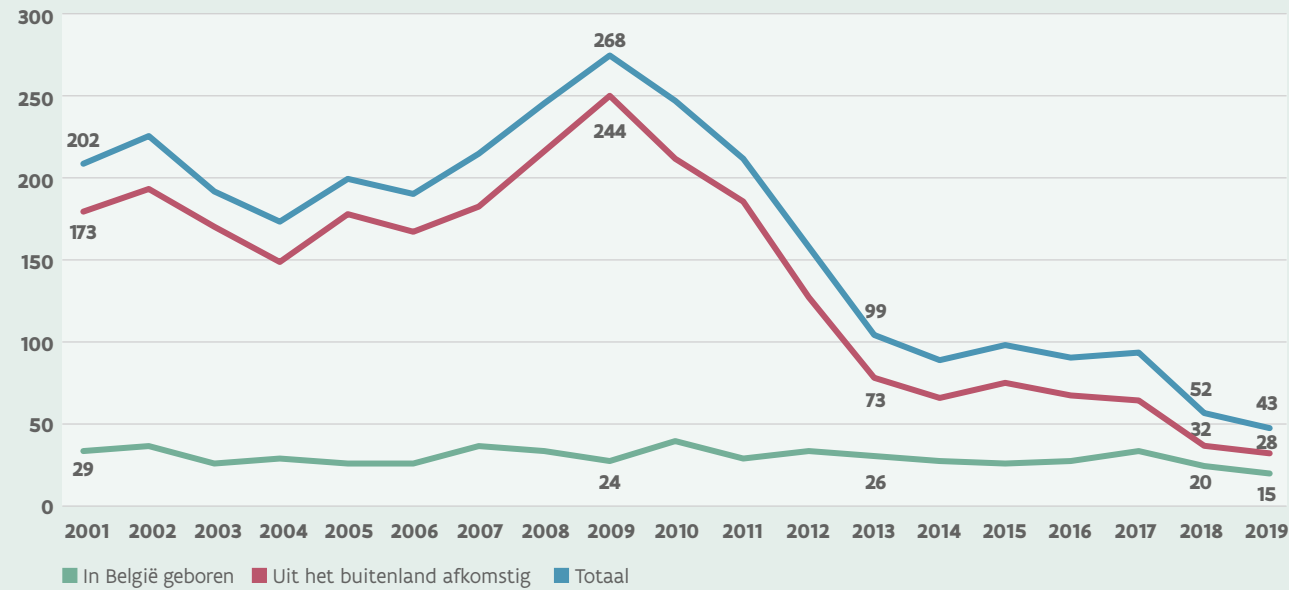
en 15 adopties van kinderen geboren in België. In totaal zijn er 9 plaatsingen minder dan in 2019.

Grafiek 1.18 geeft de evolutie van de binnenlandse en interlandelijke adopties sinds 2001. In 2019 worden er een vijfde van de kinderen geplaatst via adoptie in vergelijking met het aantal adopties in 2001. In de periode 2006-2009 steeg

het aantal adopties jaar na jaar door de toename van het aantal interlandelijke adopties. Sinds 2013 zijn er minder dan 100 adopties per jaar.

* De cijfers gaan enkel over adopties gerealiseerd via een erkende adoptiedienst. In 2017 en 2018 werden 4 kinderen en in 2019 1 kind zelfstandig geadopteerd (d.w.z. dat de adoptieprocedure onder het rechtstreekse toezicht van Kind en Gezin gebeurde)

1.18 Evolutie adoptie



1.18 Evolutie van het aantal door adoptiediensten geplaatste kinderen sinds 2001
Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

5.2. Kenmerken van de adoptiekinderen en -gezinnen

Op het moment van de plaatsing in het gezin is 51,2% van de kinderen jonger dan 3 jaar. Alle kinderen die via binnenlandse adoptie geplaatst worden behoren tot de jongste leeftijdsgroep (jonger dan 1 jaar). Dit ligt helemaal anders bij interlandelijke adoptie. 6 op de 10 kinderen geplaatst via interlandelijke adoptie in 2019 is 4 jaar of ouder. Er worden in 2019 3 kinderen geadopteerd van 10 jaar of ouder.

1.19 Leeftijd van de kinderen bij plaatsing voor adoptie

	2017		2018		2019	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Jonger dan 1 jaar	29	33,0	21	40,4	15	34,9
1 tot 2 jaar	8	9,1	1	1,9	0	0,0
2 tot 3 jaar	15	17,0	3	5,8	7	16,3
3 tot 4 jaar	6	6,8	5	9,6	4	9,3
4 tot 5 jaar	5	5,7	6	11,5	6	14,0
5 tot 10 jaar	23	26,1	15	28,9	8	18,6
>= 10 jaar	2	2,3	1	1,9	3	7,0
Totaal	88	100,0	52	100,0	43	100,0

1.19 Leeftijd van de kinderen bij plaatsing voor adoptie
Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

Bij 65,1% van de adopties is het adoptiekind het eerste kind in het gezin. 4 kinderen (9,3%) worden samen met een broer en/of zus geadopteerd (1 sibling in een kinderloos gezin en 1 sibling in een gezin met een biologisch kind). In totaal komen 13 kinderen (waarvan 1 sibling) terecht in een gezin met kinderen (tweede en volgende adopties of aanwezigheid van eigen kinderen).

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat – van de 43 kinderen die door bemiddeling van een adoptiedienst in Vlaanderen geadopteerd worden – er 5 terecht komen bij een alleenstaande moeder en 1 bij een

alleenstaande vader. 37 kinderen worden dus geadopteerd door koppels, waarvan 25 door heteroparen en 12 kinderen door mannenparen (via binnenlandse adoptie of interlandelijke adoptie vanuit Portugal).

De kinderen uit het buitenland komen uit 11 verschillende landen. In 2019 was Portugal het grootste herkomstland met 8 plaatsingen. Uit Burkina Faso en Kazachstan waren er in 2019 telkens 4 plaatsingen.

Uit niet-opgenomen cijfers blijkt dat de gemiddelde leeftijd in 2019 van de

adoptievaders 40,4 jaar is bij binnenlandse en 41,7 jaar bij interlandelijke adoptie. De gemiddelde leeftijd bij adoptieouders is 44,1 jaar bij binnenlandse en 41 jaar bij interlandelijke adoptie. De meerderheid van de adoptieouders (69%) zijn 40 jaar of ouder, bij de vaders is dat iets minder dan de helft (48,9%).

1.20 Plaats in de kinderrij van voor adoptie geplaatste kinderen

	2018		2019	
	Aantal	%	Aantal	%
Kinderloos gezin, plaatsing van 1 kind	27	51,9	28	65,1
Kinderloos gezin, plaatsing van meerdere kinderen	8	15,4	2	4,7
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind als onderste in de kinderrij	17	32,7	11	25,6
Gezin met kinderen, plaatsing van meerdere kinderen, allemaal onderplaatsingen	0	0,0	2	4,7
Totaal	52	100,0	43	100,0

1.20 Door adoptiediensten geplaatste kinderen volgens aantal geplaatste kinderen en plaats in de kinderrij in het adoptiegezin
Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

1.21 Geadopteerde kinderen naar land herkomst

	2017		2018		2019	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
In België geboren	29	33,0	20	38,5	15	34,9
Bulgarije	0	0,0	1	1,9	0	0,0
Burkina Faso	2	2,3	1	1,9	4	9,3
Chili	1	1,1	0	0,0	0	0,0
China	2	2,3	2	3,9	1	2,3
Ethiopië	14	15,9	0	0,0	0	0,0
Filipijnen	6	6,8	4	7,7	2	4,7
Gambia	0	0,0	0	0,0	1	2,3
Guinee	10	11,4	0	0,0	0	0,0
Haïti	0	0,0	3	5,8	1	2,3
Honduras	0	0,0	0	0,0	1	2,3
India	6	6,8	4	7,7	2	4,7
Kazachstan	1	1,1	3	5,8	4	9,3
Polen	4	4,5	0	0,0	0	0,0
Portugal	6	6,8	1	1,9	8	18,6
Thailand	3	3,4	4	7,7	2	4,7
Togo	0	0,0	0	0,0	2	4,7
Verenigde Staten	0	0,0	1	1,9	0	0,0
Vietnam	2	2,3	4	7,7	0	0,0
Zuid-Afrika	2	2,3	4	7,7	0	0,0
Totaal uit buitenland afkomstig	59	67,0	32	61,5	28	65,1
Totaal	88	100,0	52	100,0	43	100,0

1.21 Voor adoptie geplaatste kinderen: aantal volgens land van herkomst
Bron: Kind en Gezin - Vlaams Centrum voor Adoptie

6. AANTAL KINDEREN IN HET WACHTREGISTER

Het wachtregister is een gegevensbank van de federale overheid die gegevens

bevat over vreemdelingen die zich vluchteling verklaren of vragen om als vluchteling erkend te worden, en hun familieleden. In februari 2019 zijn er in het Vlaamse Gewest 3694 kinderen

jonger dan 18 jaar ingeschreven in het wachtregister, dat zijn er 106 minder dan het jaar voordien. Twee derde (68,4%) van de kinderen is jonger dan 12 jaar, 17,1% is zelfs jonger dan 3 jaar.

1.22 Aantal kinderen in het wachtregister

	2018	2019	
	Aantal	Aantal	%
Jonger dan 3 jaar	606	632	17,1
Tussen 3 en 6 jaar	639	632	17,1
Tussen 6 en 12 jaar	1 317	1 264	34,2
Tussen 12 en 18 jaar	1 238	1 166	31,6
Totaal	3 800	3 694	100,0

1.22 Aantal minderjarige kinderen ingeschreven in het wachtregister - Vlaams Gewest - stand in februari
Bron: FOD Binnenlandse Zaken, Algemene Directie Instellingen en Bevolking



Hoofdstuk 2

KINDEREN IN HUN GEZINSCONTEXT: EEN BLIK OP DE DIVERSITEIT

In dit hoofdstuk schetsen we de diversiteit aan gezinskenmerken in Vlaanderen op het niveau van de kinderen

(met kinderen als teleenheid). Cijfers over het aantal gezinnen en hun omvang zijn opgenomen in hoofdstuk 8.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafieken:

2.1 Kinderen in een- of tweeoudergezin	41
2.2 Kinderen naar gezinstype (alleenstaande moeder, gehuwd of ongehuwd paar, ...)	42
2.3 Kinderen naar leeftijd van hun ouders	44
2.4 Kinderen naar nationaliteit	45
2.5 Kinderen naar andere nationaliteiten	46
2.6 Kinderen naar herkomst	47
2.7 Herkomst kinderen per provincie	48
2.8 Evolutie aandeel borelingen met een moeder van niet-Belgische origine	49
2.9 Borelingen naar origine van de moeder	50
2.10 Borelingen met een moeder van niet-Belgische origine per provincie	50
2.11 Aandeel borelingen naar taal moeder - kind	51
2.12 Aandeel borelingen waarvan de taal moeder - kind niet het Nederlands is (per provincie)	52
2.13 Aandeel leerlingen met een niet-Nederlandse thuistaal	53

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

De cijfers over de samenstelling van het gezin komen van Statistiek Vlaanderen, maar zijn gebaseerd op bronbestanden van het Rijksregister. Ze steunen dus op officiële domiciliëgegevens. Feitelijke gezins- of verblijfssituaties kunnen hiervan afwijken.

De cijfers over nationaliteiten zijn afkomstig van het Belgische statistiekbureau Statbel en de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ) en ze worden afgeleid van het Rijksregister. De cijfers over de origine van moeders van borelingen en de cijfers over de

taal tussen moeder en kind steunen op registraties door Kind en Gezin. Cijfers over de thuistaal van leerlingen komen van het departement Onderwijs en Vorming. Meer info over bronnen en berekeningswijzen in Bijlage.

1. KINDEREN NAAR GEZINSVORM EN GEZINSTYPE

Aandeel kinderen in een eenoudergezin blijft stabiel. Oudere kinderen wonen vaker in eenoudergezin. Het aandeel kinderen dat leeft bij een gehuwd paar blijft teruglopen

De meeste minderjarigen (82,8%) leven in een tweeoudergezin, 14,5% woont in een eenoudergezin. De cijfers blijven al enkele jaren nagenoeg stabiel. Er is wel een groot verschil naargelang de leeftijd van de kinderen. 7,7% van de kinderen onder de 3 jaar leeft in een eenoudergezin, bij de 12- tot 18-jarigen gaat het om 19,3% (zie tabel 2.1).

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat de interprovinciale verschillen klein zijn. Het aandeel kinderen onder de 18 jaar in een eenoudergezin ligt het hoogst in Antwerpen (14,9%) en het laagst in Limburg (13%).

De cijfers over de gezinsvorm bleven de voorbije jaren dus redelijk stabiel. Er zijn wel duidelijke verschuivingen op het vlak van het gezinstype.

2.1 Kinderen in een- of tweeoudergezin

	2016	2017	2018	2019
Kinderen onder de 3 jaar				
Tweeoudergezin	87,5	87,4	87,4	87,6
Eenoudergezin	7,6	7,6	7,7	7,7
Andere/niet bekend	4,9	4,9	4,9	4,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 3 tot 6 jaar				
Tweeoudergezin	86,3	86,2	86,1	85,9
Eenoudergezin	10,3	10,4	10,5	10,7
Andere/niet bekend	3,4	3,4	3,4	3,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 6 tot 12 jaar				
Tweeoudergezin	83,2	83,2	83,1	83,0
Eenoudergezin	14,5	14,5	14,6	14,7
Andere/niet bekend	2,3	2,3	2,3	2,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 12 tot 18 jaar				
Tweeoudergezin	78,9	78,8	78,8	78,7
Eenoudergezin	19,2	19,2	19,2	19,3
Andere/niet bekend	1,9	1,9	2,0	2,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Totaal kinderen onder de 18 jaar				
Tweeoudergezin	83,0	83,0	82,8	82,8
Eenoudergezin	14,2	14,2	14,3	14,5
Andere/niet bekend	2,8	2,8	2,8	2,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.1 Kinderen onder de 18 jaar naar een- of tweeoudergezin - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari
Bron: Gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door Statistiek Vlaanderen

Het aandeel kinderen bij gehuwde paren neemt immers jaar na jaar af (van 59,9% in 2017 naar 58,8% in 2019, zie tabel 2.2). Steeds meer kinderen leven immers bij een *ongehuwd paar*. Zo zien we de voorbije jaren een evolutie van 21,5% in 2015 tot 24% in 2019.

Bekijken we de cijfers in detail, dan zien we dat het aandeel kinderen dat bij een *gehuwd paar* woont het grootst is bij de oudere kinderen (63,2% bij de kinderen van 0 tot 3 jaar). 12,1% van de kinderen jonger dan 18 jaar woont bij een

alleenstaande moeder en slechts 2,4% bij een *alleenstaande vader*. Deze cijfers liggen heel wat lager bij de jongste kinderen. Het percentage kinderen dat woont bij een alleenstaande moeder of een alleenstaande vader bleef de voorbije jaren nagenoeg ongewijzigd.

2.2 Kinderen naar gezinstype (alleenstaande moeder, gehuwd of ongehuwd paar, ...)

	2017	2018	2019				Totaal
	Totaal	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	
Kind bij gehuwd paar	59,9	59,2	49,9	55,6	60,2	63,2	58,8
<i>Bij beide ouders</i>	51,3	50,3	48,3	49,0	48,8	50,8	49,4
<i>Bij een ouder en een stiefouder</i>	1,3	1,2	0,4	0,5	1,0	2,1	1,2
<i>Bij een ouder en een? stiefouder? ⁽¹⁾</i>	6,9	7,3	0,8	5,7	9,8	9,7	7,7
<i>Bij gehuwd paar, niet verwant</i>	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,4
Kind bij ongehuwd paar ⁽²⁾	23,1	23,6	37,7	30,3	22,9	15,5	24,0
<i>Bij een ouder en een stiefouder</i>	3,4	3,4	0,9	1,7	3,5	5,2	3,3
<i>Bij een ouder en een? stiefouder? ⁽¹⁾</i>	19,7	20,3	36,9	28,7	19,4	10,3	20,6
Kind bij alleenstaande moeder	12,0	12,0	6,8	9,2	12,3	15,9	12,1
Kind bij alleenstaande vader	2,2	2,3	0,9	1,5	2,4	3,4	2,4
Kind inwonend bij een ander kerngezin ⁽³⁾	2,7	2,7	4,7	3,4	2,3	1,8	2,7
Kind in collectief huishouden ⁽⁴⁾	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Totaal	100,0 (N=1 264 376)	100,0 (N=1 271 607)	100,0 (N=198 320)	100,0 (N=210 866)	100,0 (N=448 590)	100,0 (N=419 680)	100,0 (N=1 277 456)

2.2 Gezinstype van kinderen onder de 18 jaar - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari

Bron: Gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door Statistiek Vlaanderen

(1) ?stiefouder?: mogelijk de stiefmoeder/-vader van het kind, maar het kan ook de moeder/vader zijn

(2) Als kinderen bij een ongehuwd paar wonen, is het moeilijk uit te maken of het gaat om de biologische ouders. Deze kinderen zijn dan ook meestal opgenomen in de categorie 'bij een ouder en een ?stiefouder?'

(3) Bv. bij de grootouders

(4) Collectieve huishoudens bestaan uit meerdere niet-verwante personen die leven in instellingen en gemeenschappen zoals rusthuizen, rust- en verzorgingstehuizen, weeshuizen, studenten- en arbeidshomes, verpleeginstellingen, strafinrichtingen en kloosters

2. LEEFTIJD VAN DE OUDERS BIJ KINDEREN JONGER DAN 12 JAAR

Veel jonge kinderen hebben een (stief)vader die ouder is dan de (stief)moeder

25,8% van de kinderen onder de 12 jaar heeft een moeder die 40 jaar is of ouder, 42,6% van die kinderen heeft een vader die 40 jaar is of ouder (zie tabel 2.3). We zien in alle leeftijdsklassen dat er meer kinderen zijn met een oudere vader dan kinderen met een oudere moeder. Zo heeft bv. 39,6% van de kinderen van 6 tot 12 jaar een moeder van minstens 40 jaar, maar heeft meer dan de helft van die kinderen (59,2%) een vader van minstens 40 jaar.

Bij kinderen jonger dan 12 jaar zien we steeds minder kinderen met ouders jonger dan 30 jaar en neemt het aandeel kinderen met ouders van minstens 40 jaar toe. Zo is er een afname van het aandeel kinderen met een moeder jonger dan 30 jaar van 16,9% in 2010 tot 13% in 2019. Dit kan te maken hebben met de voortschrijdende impact van uitstelgedrag voor het eerste kind en met de daling van het vruchtbaarheidscijfer van vrouwen onder de 30 jaar. Het heeft wellicht ook te maken met het gegeven dat het aandeel eerste geboorten de laatste jaren lager ligt dan het aandeel gezinsuitbreidingen met 'volgende' kinderen (zie hoofdstuk 1).

2.3 Kinderen naar leeftijd van hun ouders ⁽¹⁾

	2010	2018	2019			Totaal
	Totaal	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	
Huidige leeftijd van de (stief)moeder						
Onder de 20 jaar	0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0
20 tot 25 jaar	2,7	1,8	5,0	1,6	0,2	1,6
25 tot 30 jaar	14,1	11,7	26,5	13,2	3,8	11,4
30 tot 35 jaar	29,1	28,4	40,9	37,3	18,3	28,2
35 tot 40 jaar	31,9	32,9	21,2	33,3	38,0	33,0
40 tot 45 jaar	17,0	18,2	5,4	12,1	27,8	18,8
45 tot 50 jaar	4,4	5,8	0,6	2,2	9,9	5,9
50 jaar en ouder	0,7	1,1	0,3	0,3	1,9	1,1
Totaal	100,0 (N= 762 369)	100,0 (N=814 811)	100,0 (N=187 157)	100,0 (N=200 452)	100,0 (N=427 272)	100,0 (N= 814 881)
Huidige leeftijd van de (stief)vader						
Onder de 20 jaar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
20 tot 25 jaar	0,9	0,6	1,8	0,5	0,1	0,6
25 tot 30 jaar	7,5	5,8	14,8	5,5	1,4	5,6
30 tot 35 jaar	22,1	20,3	36,9	26,3	9,2	20,0
35 tot 40 jaar	31,7	31,3	28,0	36,6	30,1	31,2
40 tot 45 jaar	23,9	23,7	11,6	19,1	32,0	24,0
45 tot 50 jaar	9,8	11,9	4,4	7,8	17,3	11,9
50 jaar en ouder	4,1	6,5	2,5	4,3	9,9	6,7
Totaal	100,0 (N=693 157)	100,0 (N=740 717)	100,0 (N=174 855)	100,0 (N=183 655)	100,0 (N= 382 150)	100,0 (N=740 660)

2.3 Kinderen onder de 12 jaar: huidige leeftijd van de (stief)moeder en de (stief)vader - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari
Bron: Gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door Statistiek Vlaanderen
(1) Betreft de personen met wie het kind samenwoont, de ouders (s) of de stiefouder(s)

3. KINDEREN MET EEN ANDERE NATIONALITEIT EN/OF VAN ANDERE ORIGINE

Uit tabel 2.4 blijkt dat in 2019 9,9% van de minderjarigen in het Vlaamse Gewest niet de Belgische nationaliteit heeft. Het aandeel kinderen met een andere nationaliteit ligt hoger bij jonge dan bij oudere kinderen. Het aandeel kinderen met een andere nationaliteit is sinds 2003 meer

dan verdubbeld (van 4% naar 9,9%). De toename is wel iets groter bij de jongere kinderen.

Uit niet-opgenomen cijfers blijkt dat Antwerpen het grootste aandeel minderjarigen met een andere nationaliteit

telt (13,1%). In West-Vlaanderen is het aandeel het laagst (6,6%). Oost-Vlaanderen (7,8%), Vlaams-Brabant (10,5%) en Limburg (10,1%) nemen een tussenpositie in.

2.4 Kinderen naar nationaliteit

	2003	2010	2015	2018	2019
Kinderen onder de 3 jaar					
Belgisch	95,5	92,6	89,8	88,2	87,8
Ander	4,5	7,4	10,2	11,8	12,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 3 tot 6 jaar					
Belgisch	95,8	93,3	91,0	89,5	89,0
Ander	4,2	6,7	9,0	10,5	11,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 6 tot 12 jaar					
Belgisch	96,1	93,8	92,1	90,8	90,3
Ander	3,9	6,2	7,9	8,2	9,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen van 12 tot 18 jaar					
Belgisch	96,3	94,8	92,5	91,8	91,5
Ander	3,7	5,2	7,5	8,2	8,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kinderen onder de 18 jaar					
Belgisch	96,0	93,9	91,8	90,5	90,1
Ander	4,0	6,1	8,2	9,5	9,9
Totaal	100,0 (N=1 206 487)	100,0 (N= 1 255 426)	100,0 (N=1 252 370)	100,0 (N=1 271 607)	100,0 (N=1 277 456)

2.4 Kinderen onder de 18 jaar naar huidige nationaliteit - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari
Bron: Statbel

De cijfers van Statbel bevatten echter geen details over de nationaliteiten van de kinderen die niet de Belgische nationaliteit hebben. Via de KSZ beschikken we wel over meer info, maar dan enkel in nationaliteitsgroepen en niet voor het meest recente jaar.

Uit tabel 2.5 blijkt dat 60,8% van de minderjarigen met een andere nationaliteit, een nationaliteit van een ander EU-land heeft: 29,3% heeft de nationaliteit van 1 van onze buurlanden, 20,6% een nationaliteit uit de groep Oost-Europese landen van de Europese Unie.

De grootste groep kinderen met een niet-EU-nationaliteit komt uit Azië, niet zozeer uit Turkije, maar wel uit de andere landen van Azië (15,3%). 5,7% van de kinderen heeft de nationaliteit van Turkije of een Maghreb-land.

Niet alle kinderen met een Belgische nationaliteit hebben die nationaliteit al van bij hun geboorte. Daarnaast zijn er ook Belgische kinderen wiens ouders een andere nationaliteit hebben en/of als eerste nationaliteit een andere nationaliteit hadden. Al deze mogelijke combinaties qua nationaliteitshistoriek maken het mogelijk om in tabel 2.6 na te gaan hoeveel kinderen een andere herkomst hebben. Daarbij wordt de herkomst afgeleid door (achtereenvolgens) te kijken naar de (geboorte)nationaliteit van de vader, de moeder en van het kind zelf.

2.5 Kinderen naar andere nationaliteiten

Nationaliteitsgroep ⁽¹⁾	Aandeel t.o.v. alle kinderen met andere nationaliteit		
	2015	2016	2017
Buurlanden	31,6	30,5	29,3
Oostelijk deel Europese Unie	19,2	19,9	20,6
Overige Azië	13,5	14,5	15,3
Zuidelijk deel Europese Unie	8,6	8,8	9,1
Andere Europese landen (zonder Turkije)	6,6	6,0	5,4
Overige Afrika	5,3	5,2	5,3
Onbekende vreemde nationaliteit	2,9	3,3	4,0
Maghreb-landen	4,1	3,9	3,7
Turkije	2,1	2,1	2,0
Westelijk en Noordelijk deel Europese Unie	2,2	2,0	1,8
Congo-Kinshasa, Burundi, Rwanda	1,9	1,9	1,8
Zuid- en Midden-Amerika	1,1	1,1	1,1
Noord-Amerika/Oceanië	0,9	0,8	0,7
Totaal	100,0 (N=113 615)	100,0 (N=118 765)	100,0 (N=123 585)

2.5 Kinderen onder de 18 jaar naar andere nationaliteit - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2017
Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid - globale webtoepassing
(1) Omdat de cijfers door de Kruispuntbank Sociale Zekerheid niet op het niveau van de afzonderlijke nationaliteiten ontsloten worden, kunnen we enkel cijfers over nationaliteitsgroepen geven. Deze nationaliteitsgroepen zijn opgebouwd op basis van de continenten en op basis van een zekere geografische indeling van de Europese Unie en Afrika

2.6 Kinderen naar herkomst

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
Belgische herkomst	58,4	59,5	61,9	65,6	62,2
Vreemde herkomst Europese Unie	12,7	12,8	13,1	12,7	12,9
Buurlanden	5,3	5,9	6,5	6,7	6,3
West- en Noord-Europese Unie	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7
Zuid-Europese Unie	2,7	2,8	3,0	2,9	2,9
Oost-Europese Unie	4,1	3,4	2,8	2,3	3,0
Vreemde herkomst niet-Europese Unie	25,8	25,1	22,8	19,8	22,7
Andere Europese landen (zonder Turkije)	3,4	3,3	2,8	2,6	2,9
Maghreb-landen	7,9	7,8	7,3	5,7	7,0
Congo-Kinshasa, Burundi, Rwanda	1,3	1,4	1,3	1,2	1,2
Overige Afrikaanse landen	3,2	3,0	2,5	1,9	2,5
Turkije	3,9	3,9	3,8	3,6	3,8
Overige Aziatische landen	4,7	4,5	4,0	3,7	4,1
Noord-Amerika/Oceanië	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Zuid- en Midden-Amerika	1,0	1,0	0,9	0,8	0,9
Onbekende vreemde nationaliteit	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
Geen informatie beschikbaar	2,7	2,2	1,8	1,6	2,0
Totaal	100,0 (N=198 464)	100,0 (N=213 828)	100,0 (N=446 100)	100,0 (N=414 566)	100,0 (N=1 272 958)

2.6 Kinderen onder de 18 jaar naar herkomst - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2017
Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid - globale webtoepassing - bewerkt door Opgroeien

Uit tabel 2.6 blijkt dat in 2017 62,2% van de kinderen onder de 18 jaar van Belgische herkomst is. Meer dan 35% van de kinderen heeft een vreemde herkomst, vooral van buiten de Europese Unie (22,7%). 1 op de 10 kinderen heeft als herkomst een land uit Afrika. Het is duidelijk dat er onder de jongste kinderen meer kinderen van vreemde herkomst zijn dan bij de oudste leeftijdsgroep (39% versus 32,7%).

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat 29% van de kinderen met een Belgische nationaliteit een niet-Belgische achtergrond heeft. Dit aandeel ligt hoger bij de jongste leeftijdsgroep (30,7% bij kinderen jonger dan 3 jaar) dan bij de oudere leeftijdsgroep (26,6% bij de kinderen tussen 12 en 18 jaar).

Grafiek 2.7 toont dat de herkomst van de kinderen sterk varieert naargelang de

provincie. Antwerpen kent het grootste aandeel kinderen van buitenlandse herkomst (43,8%) waarbij het dan vooral om kinderen van niet-EU-herkomst gaat. Limburg kent een bijna even groot aandeel kinderen van vreemde herkomst (41,9%), maar de samenstelling EU en niet-EU is er meer gelijkmatig dan in Antwerpen. West-Vlaanderen kent het laagste aandeel kinderen met een vreemde herkomst (20,4%).

Kind en Gezin registreert de *origine van de moeder van het kind* door de moeder te vragen naar haar nationaliteit bij haar geboorte. Kind en Gezin heeft dit kenmerk in 2019 voor 94,6% van de in Vlaanderen geboren kinderen in kaart gebracht. Het aandeel ontbrekende waarden ligt lager dan in 2018 (5,4% versus 6,9%). Hoewel de cijfers dus niet op alle geboren kinderen zijn gebaseerd, drukken we ze toch uit als valide percentages zodat we zinvol kunnen blijven vergelijken met voorgaande jaren en tussen provincies. De

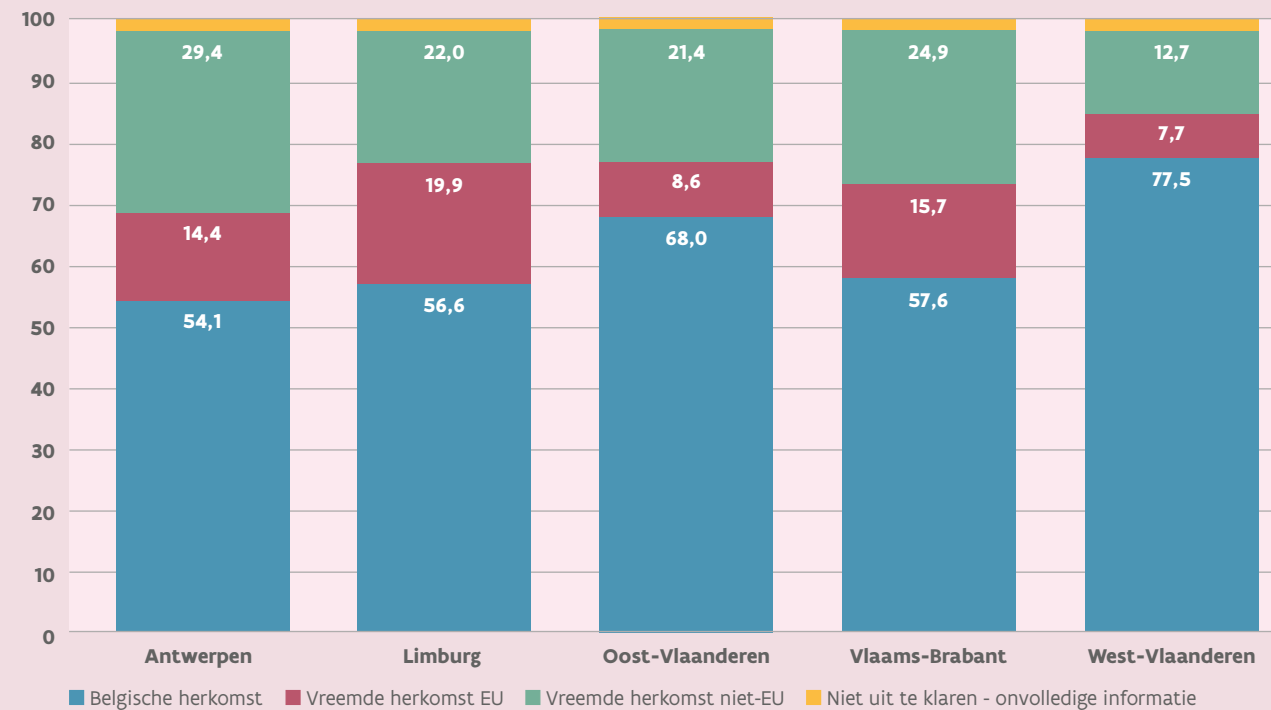
cijfers hebben immers een meerwaarde t.o.v. de hoger geschetste cijfers van de KSZ. Ze gaan over een meer recent jaar en maken het mogelijk om de meest voorkomende nationaliteiten afzonderlijk (dus niet in nationaliteitsgroepen) te bespreken.

Het feit dat een moeder bij haar geboorte een andere nationaliteit had (bv. Pools, Duits, Marokkaans) wil niet zeggen dat ze tijdens haar leven zelf geïmmigreerd is (ze kan al haar hele leven in Vlaanderen

wonen) of niet geïntegreerd zou zijn. Het kan perfect dat een moeder die bij haar geboorte de Marokkaanse nationaliteit had, intussen al heel lang de Belgische nationaliteit heeft en heel haar leven Nederlands heeft gesproken.

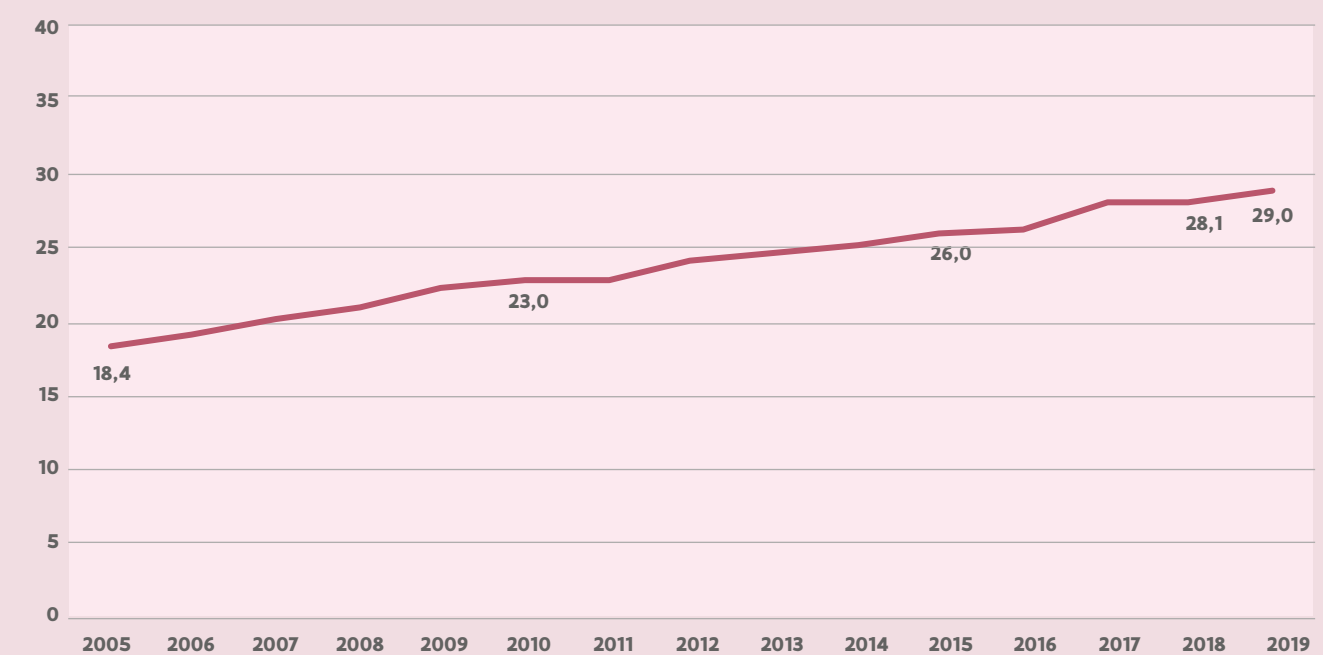
Grafiek 2.8 en tabel 2.9 geven aan dat 29% van de kinderen geboren in 2019 een moeder heeft die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had, een stijging met 0,9 procentpunt tegenover 2018.

2.7 Herkomst kinderen per provincie



2.7 Herkomst van kinderen onder de 18 jaar per provincie (percentage) - situatie op 31 december 2017
Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid - globale webtoepassing - bewerkt door Opgroeien

2.8 Evolutie aandeel borelingen met een moeder van niet-Belgische origine



2.8 Evolutie van het aandeel borelingen met een moeder van niet-Belgische origine sinds 2005 - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Ikaros/Mirage - registratiesystemen Kind en Gezin

Het gaat om meer dan 170 verschillende *nationaliteiten* van de moeder bij haar geboorte. De belangrijkste *nationaliteiten* zijn Marokkaans (4,5%), Nederlands (2,1%), Turks (1,9%) en Roemeens (1,9%).

Het aandeel borelingen met een moeder van Marokkaanse, Nederlandse en Turkse origine varieert sinds 2015 licht. We zien wel een toename van het aandeel borelingen met een moeder van Roemeense en Afghaanse origine.

Er zijn grote provinciale verschillen (zie tabel 2.10). Antwerpen heeft het hoogste percentage kinderen met een moeder van niet-Belgische origine, nl. 36,6%. In Vlaams-Brabant hebben iets meer dan 3 op de 10 borelingen een moeder van niet-Belgische origine. Enkel in West-Vlaanderen (19,2%) heeft minder dan 1 op de 5 borelingen een moeder van niet-Belgische origine.

2.9 Borelingen naar origine van de moeder ⁽¹⁾

	2015	2016	2017	2018	2019
Belgisch	74,0	73,6	71,9	71,9	71,0
Marokkaans	4,5	4,4	4,6	4,8	4,5
Nederlands	1,9	2,0	2,1	2,0	2,1
Turks	2,1	1,8	1,9	1,9	1,9
Roemeens	1,1	1,3	1,5	1,6	1,9
Pools	1,3	1,4	1,5	1,3	1,5
Afghaans	0,4	0,7	0,7	0,8	1,1
Bulgaars	0,7	0,6	0,8	0,7	0,8
Russisch	0,8	0,8	0,7	0,7	0,8
Congolees	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7
Syrisch	0,3	0,6	0,7	0,8	0,7
Irakees	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6
Andere nationaliteit	11,6	11,5	12,3	11,9	12,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.9 Percentage borelingen naar origine van de moeder (nationaliteit van de moeder bij haar geboorte) - Vlaams Gewest
Bron: *Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin*

(1) Het gaat voor alle duidelijkheid om percentages t.o.v. de groep kinderen waarvan de nationaliteit van de moeder geregistreerd kon worden, in 2019 94,6% van de geboortepopulatie. Doordat de registratie in 2018 iets onvollediger was dan in andere jaren moeten evoluties met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden

2.10 Borelingen met een moeder van niet-Belgische origine per provincie ⁽¹⁾

	2015	2016	2017	2018	2019
Antwerpen	33,9	34,3	36,6	36,3	36,6
Vlaams-Brabant	28,4	28,6	30,0	31,0	30,8
Limburg	24,8	24,3	25,5	25,9	26,8
Oost-Vlaanderen	22,3	22,9	23,7	24,3	26,1
West-Vlaanderen	15,4	16,0	17,9	17,3	19,2
Vlaams Gewest	26,0	26,4	28,1	28,1	29,0

2.10 Percentage borelingen van wie de moeder niet van Belgische origine is (d.w.z. niet de Belgische nationaliteit had bij haar geboorte) naargelang de provincie - Vlaams Gewest
Bron: *Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin*

(1) Het gaat voor alle duidelijkheid om percentages t.o.v. de groep kinderen waarvan de nationaliteit van de moeder geregistreerd kon worden, in 2019 94,6% van de geboortepopulatie. Doordat de registratie in 2018 iets onvollediger was dan in andere jaren moeten evoluties met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden

4. TAALSITUATIE IN HET GEZIN

4.1. De taal tussen moeder en kind

30% van de borelingen niet het Nederlands als taal moeder-kind

Jonge kinderen die thuis een andere taal spreken dan het Nederlands, worden geconfronteerd met grotere uitdagingen om het later op school en op de arbeidsmarkt goed te doen. Onder meer daarom registreert Kind en Gezin de

taalgegevens. We bekijken de taal waarin de moeder met haar kind praat, wat niet noodzakelijk betekent dat de moeder geen Nederlands spreekt of begrijpt en/of dat er niemand anders in het gezin Nederlands spreekt met het kind. Kind en Gezin heeft dit kenmerk in 2019 voor 98,7% van de in Vlaanderen geboren kinderen in kaart gebracht. Hoewel de cijfers dus niet op alle borelingen zijn gebaseerd, bieden ze toch een grote meerwaarde.

Bij 30% van de kinderen geboren in het Vlaamse Gewest in 2019 is de taal tussen moeder en kind niet het Nederlands. Frans is de meest gebruikte andere taal (5,9%). Arabisch en Turks komen respectievelijk op de tweede en derde plaats.

Het aandeel kinderen dat Nederlands spreekt met de moeder daalt met 1 procentpunt tegenover 2018. Sinds 2015 zien we vooral stijgingen in het aandeel van Roemeens, Arabisch en Frans.

2.11 Aandeel borelingen naar taal moeder - kind ⁽¹⁾

	2015	2016	2017	2018	2019
Nederlands	73,5	72,8	71,3	71,0	70,0
Frans	5,4	5,6	5,7	5,8	5,9
Arabisch	3,7	4,1	4,3	4,5	4,3
Turks	2,9	2,7	2,8	2,7	2,7
Roemeens	1,0	1,2	1,4	1,6	1,8
Pools	1,2	1,3	1,4	1,3	1,4
Berbers	1,6	1,4	1,6	1,4	1,3
Engels	1,2	1,2	1,3	1,2	1,2
Andere talen	9,4	9,8	10,2	10,5	11,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

2.11 Aandeel borelingen naar de taal die de moeder spreekt met het kind - Vlaams Gewest (percentage)

Bron: *Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin*

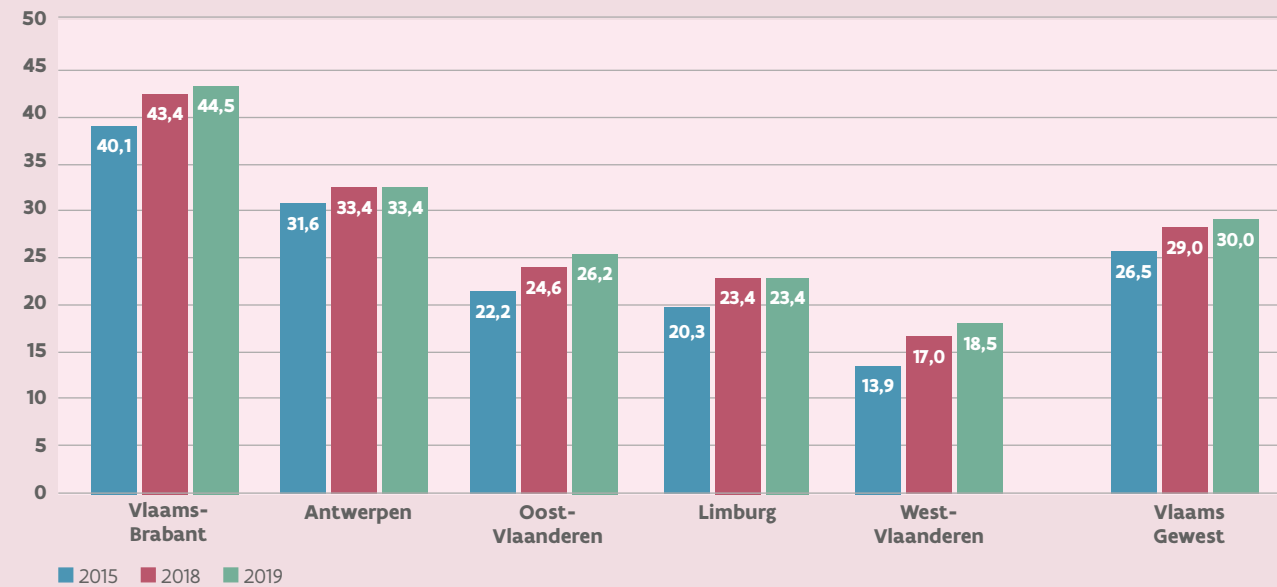
(1) Het gaat voor alle duidelijkheid om percentages t.o.v. de groep kinderen waarvan de taal tussen moeder en kind geregistreerd kon worden, in 2019 98,7% van de geboortepopulatie

Er zijn grote provinciale verschillen (zie grafiek 2.12). In Vlaams-Brabant spreekt 44,5% van de kinderen geen Nederlands met de moeder, in Antwerpen 33,4%. In Oost-Vlaanderen (26,2%), Limburg (23,4%) en West-Vlaanderen (18,5%) liggen deze percentages heel wat lager.

In Antwerpen en West-Vlaanderen komt Arabisch het meest voor (respectievelijk 6,1% en 3,5%), in Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen is dit Frans (respectievelijk 22,7% en 4%) en in Limburg is Turks (7,3%) de meest voorkomende taal tussen moeder en kind.

Sinds 2015 is in alle provincies het aandeel kinderen met een andere taal dan het Nederlands als taal met de moeder toegenomen met meer dan 2 procentpunten. In Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen bedraagt de stijging zelfs meer dan 4 procentpunten.

2.12 Aandeel borelingen waarvan de taal moeder - kind niet het Nederlands is (per provincie) ⁽¹⁾



2.12 Aandeel borelingen waarbij de taal die de moeder met het kind spreekt niet het Nederlands is - per provincie
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

(1) Het gaat voor alle duidelijkheid om percentages t.o.v. de groep kinderen waarvan de taal tussen moeder en kind geregistreerd kon worden, in 2019 98,7% van de geboortepopulatie

4.2. De thuistaal bij leerlingen in het Vlaamse onderwijs

Het aandeel leerlingen in het Vlaamse onderwijs met een niet-Nederlandse thuistaal neemt schooljaar na schooljaar toe

In het Vlaamse onderwijs wordt het kenmerk thuistaal niet-Nederlands* geregistreerd. Voor het schooljaar

2018-2019 zien we dat 21,2% van de kleuters als thuistaal geen Nederlands heeft, bij kinderen in het lager onderwijs is dit 18,6% en bij leerlingen in het voltijds secundair onderwijs is dit 15,5%. In de afgelopen 5 schooljaren nam het aandeel leerlingen met een niet-Nederlandse thuistaal jaar na jaar toe.

* De taal die de leerling in het gezin spreekt, is niet-Nederlands indien de leerling in het gezin met niemand of in een gezin met 3 gezinsleden (de leerling niet meegerekend) met maximum 1 gezinslid Nederlands spreekt. Broers en zussen worden hierbij als 1 gezinslid beschouwd

2.13 Aandeel leerlingen met een niet-Nederlandse thuistaal ⁽¹⁾

	2015	2016	2017	2018	2019
Kleuteronderwijs	17,8	18,6	19,6	20,5	21,2
Lager onderwijs	15,3	16,2	16,9	17,7	18,6
Voltijds secundair onderwijs	11,3	12,5	13,5	14,4	15,5

2.13 Aandeel leerlingen uit het onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap die een niet-Nederlandse thuistaal spreken - woonachtig in het Vlaamse Gewest, situatie op de eerste schooldag van februari

Bron: Vlaamse Statistische Autoriteit, dataloep leerlingkenmerken

(1) Het kenmerk thuistaal niet-Nederlands is niet beschikbaar voor leerlingen in het buitengewoon onderwijs



Hoofdstuk 3

KINDEREN EN DE WERKSITUATIE VAN HUN OUDERS

De tijd die kinderen doorbrengen in en buiten het eigen gezin, o.a. in de kinderopvang, hangt nauw samen met de werksituatie van de ouders. Werk is ook een belangrijke factor voor de welvaart in het gezin. Daarom nemen we in dit hoofdstuk

cijfers op over kinderen en de arbeidsparticipatie van hun ouders. Het gaat enkel om cijfers op kindniveau, cijfers over de arbeidssituatie van moeders en vaders zijn opgenomen in hoofdstuk 8.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen:

3.1 Kinderen naar arbeidsparticipatie in het gezin	57
3.2 Kinderen naar arbeidsparticipatie per gezinsvorm	58
3.3 Kinderen naar arbeidsparticipatie in gezin per herkomst	59
3.4 Internationale situering kinderen in gezin zonder betaalde arbeid	60
3.5 Kinderen naar socio-economische positie van de ouder(s)	61
3.6 Kinderen naar socio-economische positie van de ouder(s) per gezinstype	63
3.7 Kinderen naar werksituatie in tweeoudergezin per provincie	64
3.8 Kinderen jonger dan 3 jaar met werkende moeder per provincie	64
3.9 Kinderen naar werkintensiteit gezin	66
3.10 Kinderen naar omvang en aard tewerkstelling ouder(s)	68

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

De gegevens zijn afkomstig uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ). De cijfers geven informatie over 4 mogelijke socio-economische posities van de ouder(s)*: *werkend, werkzoekend, niet-beroepsactief en andere*.

'andere' slaat vooral op niet-werkenden (huisvrouwen/huismannen, geschorste werkzoekenden, ...), maar bevat ook werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid (bv. diplomaten, ...). De cijfers over het aandeel kinderen in een gezin met of zonder werkende ouder(s) moeten daarom allemaal beschouwd worden als 'minimumsituaties'. We kunnen wel een indicatie geven van de ondergrens van bv. het aantal kinderen

in een gezin zonder werkenden, maar het precieze percentage kunnen we – door de categorie 'andere' – niet bepalen.

Meer info over bronnen en berekeningswijzen in Bijlage.

* Bedoeld wordt met ouder(s): als het kind verblijft in het gezin van zijn ouder(s). Als het kind in een ander type van gezin verblijft, dan gaat het om de referentiepersoon van dit gezin en diens (eventuele) partner

1. KINDEREN EN DE ARBEIDSPARTICIPATIE IN HUN GEZIN

1.1. Aandeel kinderen waar geen of minstens 1 ouder werkt

Minstens 91,5% van de kinderen leeft in een gezin met minstens 1 werkende. Kinderen in eenoudergezin en kinderen van niet-Belgische herkomst leven duidelijk meer in een gezin zonder arbeidsparticipatie

91,5% van de kinderen jonger dan 18 jaar heeft ten minste 1 ouder die aan het werk is. 4,2% leeft in een gezin zonder werkende ouders. Van 4,3% kunnen we niet met zekerheid zeggen of er iemand werkt of niet omdat er naast een niet-werkende ook iemand tot de categorie 'andere' behoort of omdat de alleenstaande ouder tot de categorie 'andere' behoort. Het aandeel kinderen in een gezin zonder werkende

ouder bedraagt dus maximaal 8,5% van de kinderen (zie tabel 3.1). De percentages schommelen beperkt naargelang de leeftijd van de kinderen.

3.1 Kinderen naar arbeidsparticipatie in het gezin

	2016	2017				
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
Aandeel kinderen met minstens 1 werkende in het gezin ⁽¹⁾	91,2	91,5	91,7	91,7	90,9	91,5
Aandeel kinderen waar niemand in het gezin werkt ⁽¹⁾	4,3	3,6	3,7	4,1	4,9	4,2
Aandeel kinderen waarbij niet uit te klaren valt of er iemand werkt in het gezin	4,5	4,9	4,5	4,3	4,0	4,3
Totaal	100,0 (N=1 227 680)	100,0 (N=187 940)	100,0 (N=205 709)	100,0 (N=434 333)	100,0 (N=405 139)	100,0 (N=1 233 121)

3.1 Kinderen onder de 18 jaar naar arbeidsparticipatie van de ouder(s) - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) Deze percentages moeten we beschouwen als een ondergrens omdat de categorie 'andere' ook werkende posities kan omvatten die niet door de KSZ gekend zijn (zoals bv. werkend bij een internationale instelling)

Als we de arbeidsparticipatie bekijken per gezinsvorm, dan stellen we vast dat 23,8% van de kinderen uit een eenoudergezin geen werkende ouder heeft in 2017. Aangezien van 3,6% van

de kinderen de arbeidsparticipatie in het gezin niet uit te klaren valt, moeten de percentages als minimumsituaties beschouwd worden. In 2017 ligt het aandeel kinderen uit een eenoudergezin

waarvan de ouder werkt wel iets hoger dan in 2010, daar waar het aandeel kinderen uit een tweeoudergezin met minstens 1 werkende ouder stabiel is gebleven.

3.2 Kinderen naar arbeidsparticipatie per gezinsvorm

	Kind uit tweeoudergezin		Kind uit eenoudergezin	
	2010	2017	2010	2017
Aandeel kinderen met minstens 1 werkende in het gezin ⁽¹⁾	94,8	94,7	71,1	72,5
Aandeel kinderen waar niemand werkt in het gezin ⁽¹⁾	0,8	0,8	24,4	23,8
Aandeel kinderen waarbij niet uit te klaren valt of er iemand werkt in het gezin	4,4	4,4	4,6	3,6
Totaal	100,0 (N=1 026 382)	100,0 (N=1 052 078)	100,0 (N=171 325)	100,0 (N=181 043)

3.2 Kinderen onder de 18 jaar naar arbeidsparticipatie van de ouder(s), per gezinsvorm - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) Deze percentages moeten we beschouwen als een ondergrens omdat de categorie 'andere' ook werkende posities kan omvatten die niet door de KSZ gekend zijn (zoals bv. werkend bij internationale instelling)

Tabel 3.3 illustreert duidelijk dat de arbeidsparticipatie verschilt naar de herkomst* van het kind. We zien dat het aandeel minderjarige kinderen met minstens 1 werkende ouder heel wat lager ligt bij kinderen van niet-Belgische herkomst (82,6% versus 96,1%). Het percentage kinderen waar geen werkende ouder in het gezin aanwezig is, ligt meer dan dubbel zo hoog bij kinderen van vreemde herkomst (6,7% versus 2,9%). Het is vooral het aandeel kinderen waarvoor we de arbeidsparticipatie niet kunnen uitklaren dat hoger ligt bij kinderen van niet-Belgische herkomst (10,7% versus 1%). Dit kan er op wijzen dat er meer huisvrouwen/huismannen aanwezig zijn in die gezinnen, maar het kan ook (deels) dat hun ouders wel

werken, maar bv. voor een internationale instelling of een internationaal bedrijf waardoor hun arbeidsparticipatie niet gekend is bij de KSZ.

Tabel 3.3 illustreert ook dat het verschil in arbeidsparticipatie naar herkomst van het kind zich in elke provincie voordoet. In Oost-Vlaanderen lijkt het verschil qua arbeidsparticipatie tussen kinderen van Belgische en niet-Belgische herkomst het grootst (3% versus 7,8% van de kinderen in een gezin waar niemand werkt).

Hoewel de totaalcijfers niet zijn opgenomen in de tabel, kunnen we uit de cijfers wel afleiden dat het aandeel kinderen onder de 18 jaar waar zeker niemand in het gezin werkt, slechts

in beperkte mate verschilt tussen de provincies. Uit deze niet-opgenomen cijfers blijkt dat dit aandeel het hoogst is in Antwerpen (4,8%) en het laagst in Vlaams-Brabant (3,4%). Het aandeel kinderen waarvoor de arbeidsparticipatie niet kan vastgesteld worden omdat een of meerdere ouders de socio-economische positie 'andere' hebben varieert iets meer (van 2,9% in West-Vlaanderen tot 5,8% in Antwerpen). Daardoor moeten de verschillen tussen de provincies zeer voorzichtig geïnterpreteerd worden.

* Een persoon met een andere herkomst is een persoon die in Vlaanderen verblijft en die bij de geboorte niet de Belgische nationaliteit bezat of van wie minstens 1 ouder bij zijn geboorte niet de Belgische nationaliteit bezat

3.3 Kinderen naar arbeidsparticipatie in gezin per herkomst ⁽¹⁾

	Antwerpen		Oost-Vlaanderen		West-Vlaanderen		Vlaams-Brabant		Limburg		Vlaams Gewest	
	Belg	Andere	Belg	Andere	Belg	Andere	Belg	Andere	Belg	Andere	Belg	Andere
Minstens 1 ouder werkt	95,8	80,8	96,2	82,1	96,0	81,7	96,8	85,4	96,0	84,4	96,1	82,6
Niemand werkt	3,2	7,1	3,0	7,8	3,0	7,3	2,2	5,1	3,0	6,2	2,9	6,7
Niet uit te klaren	1,1	12,1	0,9	10,1	1,0	11,0	1,0	9,5	1,0	9,3	1,0	10,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3.3 Arbeidsparticipatie in het gezin van kinderen jonger dan 18 jaar naar herkomst van de kinderen - Vlaams Gewest en provincies - situatie op 31 december 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) Herkomst wordt hier gemeten via de (eerste) nationaliteiten van de kinderen en hun ouders. Als noch bij het kind, noch bij een van de ouders een andere (eerste) nationaliteit wordt vastgesteld, dan beschouwen we deze kinderen hier als van Belgische herkomst. Als wel een niet-Belgische nationaliteit wordt getraceerd, dan beschouwen we de kinderen als van 'andere' herkomst

Door de restcategorie 'andere' kunnen we via de populatiegegevens van de KSZ niet vaststellen hoeveel kinderen precies in een gezin zonder arbeidsparticipatie leven (minstens 4,2%, maximaal 8,5% van de kinderen jonger dan 18 jaar). Op basis van steekproefgegevens van de enquête naar de arbeidskrachten wordt wel zo'n cijfer gepubliceerd. Omdat deze enquête ook in de andere landen van de EU wordt georganiseerd (Labour Force Survey), kunnen we het Vlaamse en het Belgische cijfer internationaal situeren.

De meest recente internationale gegevens gaan over 2019 (zie tabel 3.4). Op basis van de enquête naar de arbeidskrachten schatten we het aandeel kinderen jonger dan 18 jaar in een gezin zonder betaalde arbeid in Vlaanderen op 5,8%. Daarmee scoort Vlaanderen bij de betere landen. Voor België bedraagt het aandeel 10,9%. Enkel Frankrijk en Ierland scoren nog iets slechter.

3.4 Internationale situering kinderen in gezin zonder betaalde arbeid

Slovenië	2,6
Portugal	4,5
Finland	4,8
Nederland	5,3
Tsjechië	5,5
Hongarije	5,6
Kroatië	5,7
Vlaams Gewest	5,8
Cyprus	6,0
Luxemburg	6,2
Oostenrijk	6,2
Malta	7,0
Estland	7,3
Roemenië	7,3
Denemarken	7,5
Slowakije	7,5
Letland	7,6
Griekenland	8,3
Spanje	8,3
Polen	8,3
Duitsland	8,4
Litouwen	8,5
Bulgarije	9,3
Italië	9,4
Zweden	10,5
Verenigd Koninkrijk	10,5
België	10,9
Ierland	10,9
Frankrijk	11,5

3.4 Kinderen jonger dan 18 jaar in een huishouden zonder volwassene met betaald werk (percentage) in de EU-28-landen - 2019

Bronnen: Eurostat, website Statbel, enquête naar de arbeidskrachten

1.2. Kinderen naar de socio-economische positie van hun ouder(s)

Tabel 3.5 geeft – in dalende volgorde van voorkomen – aan in welk type werkgezin minderjarigen opgroeien en schetst de verschillen die er bestaan naar herkomst van het kind. De cijfers worden wel

beïnvloed door verschillen in het voorkomen van eenoudergezinnen naargelang leeftijd en naar herkomst.

63% van de kinderen woont bij 2 ouders die *allebei aan het werk zijn*. De tweede meest voorkomende situatie is een kind dat woont bij beide ouders, van wie er 1 werkt en de tweede de socio-economische

positie 'andere' heeft. 10,6% van de kinderen leeft in een *eenoudergezin met werkende ouder*. 0,7% van de kinderen woont in een *tweeoudergezin* waarbij beide ouders werkzoekend en/of niet-beroepsactief zijn. Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat 5,5% van de kinderen in een gezin leeft waarin minstens 1 ouder *werkzoekend* is.

3.5 Kinderen naar socio-economische positie van de ouder(s)

	2016			2017		
	Belgische herkomst	Andere herkomst	Totaal	Belgische herkomst	Andere herkomst	Totaal
2 werkenden	73,7	39,9	62,4	74,5	41,1	63,0
1 werkende en 1 'andere' ⁽¹⁾	4,7	23,5	11,0	4,3	23,3	10,9
1 werkende	12,0	7,4	10,5	12,3	7,6	10,6
1 werkende en 1 niet-beroepsactieve ⁽²⁾	3,6	5,6	4,3	3,4	5,7	4,2
1 werkende en 1 werkzoekende met uitkering RVA	0,6	7,6	2,9	0,5	7,4	2,9
1 werkzoekende of niet-beroepsactieve en 1 'andere' ⁽¹⁾	1,9	5,4	3,1	1,6	4,9	2,7
1 niet-beroepsactieve ⁽²⁾	1,7	3,5	2,3	1,7	3,6	2,4
1 werkzoekende met uitkering RVA	0,9	2,0	1,2	0,8	1,9	1,1
2 'andere' ⁽¹⁾	0,1	2,6	1,0	0,1	2,3	0,9
2 werkzoekenden met uitkering RVA en/of niet-beroepsactief	0,4	1,4	0,8	0,4	1,3	0,7
1 'andere' ⁽¹⁾	0,4	1,1	0,6	0,3	0,9	0,5
Totaal	100,0 (N=816 219)	100,0 (N=411 461)	100,0 (N=1 227 680)	100,0 (N=806 596)	100,0 (N=426 525)	100,0 (N=1 233 121)

3.5 Kinderen onder de 18 jaar naar de concrete socio-economische positie van de ouder(s) - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) De categorie 'andere' omvat zowel werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid, als mensen die niet werken (bv. huisvrouwen/huismannen, geschorste werkzoekenden, ...)

(2) Niet-beroepsactieve: omvat onder andere voltijds brugpensioen, voltijds tijdkrediet, vrijgestelden van inschrijving als werkzoekende en gerechtigden op een leefloon

Opvallend is dat het aandeel kinderen met 2 werkende ouders aanzienlijk lager ligt bij kinderen met een andere herkomst. Dit komt niet alleen omdat die kinderen vaker een ouder met een socio-economische positie 'andere' hebben, maar ook omdat ze vaker een ouder hebben die werkzoekend of niet-beroepsactief is. Zo heeft 10,6% van de kinderen met een andere herkomst minstens 1 ouder die werkzoekend is, bij kinderen van Belgische herkomst gaat het slechts om 2,7%.

In tabel 3.6 geven we de gegevens over de socio-economische positie van de ouder(s) weer per gezinstype en per leeftijd van de kinderen.

In *tweeoudergezinnen* zien we dat het aandeel kinderen met 2 werkende ouders toeneemt met de leeftijd van het kind. Het aandeel kinderen van 12 tot 18 jaar in een tweeverdienersgezin ligt 5,3 procentpunten hoger dan bij de kinderen jonger dan 3 jaar. Het aandeel kinderen waarvan beide ouders werken is in 2017 met 0,7 procentpunt toegenomen t.o.v. 2016. Ook bij kinderen in een *eenoudergezin* zien we dat het aandeel kinderen met een werkende ouder toeneemt met de leeftijd. Zo heeft 56,7% van de kinderen jonger dan 3 jaar een alleenstaande moeder die werkt, voor kinderen van 12 tot 18 jaar ligt het aandeel heel wat hoger (74,5%).

Kinderen onder de 3 jaar die bij een alleenstaande moeder leven hebben vaker een niet-beroepsactieve moeder dan oudere kinderen. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat die moeders hun arbeidssituatie tijdelijk onderbreken in functie van het kind.

Bij kinderen die leven in een eenoudergezin doet zich een duidelijk verschil voor naar het geslacht van de alleenstaande ouder. 81,7% van de kinderen jonger dan 18 jaar bij een alleenstaande vader heeft een vader die werkt, terwijl dat bij de kinderen met een alleenstaande moeder slechts 70,8% is.

Van de kinderen die bij een alleenstaande moeder wonen, heeft 8,2% een werkzoekende moeder en 17,3% een niet-beroepsactieve moeder.

3.6 Kinderen naar socio-economische positie van de ouder(s) per gezinstype

	2016	2017				Totaal
	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	
Kind bij een (on)gehuwd paar						
Beide ouders werkend ⁽¹⁾	73,1	69,8	73,2	74,8	75,1	73,8
1 ouder werkend, 1 ouder werkzoekend met uitkering RVA	3,6	4,0	3,6	3,2	2,7	3,2
1 ouder werkend, 1 ouder niet-beroepsactief	5,0	6,4	4,7	4,4	4,9	4,9
1 ouder werkend, 1 ouder 'andere'	12,9	14,1	13,3	12,4	12,1	12,7
Beide ouders werkzoekend met uitkering RVA	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Beide ouders niet-beroepsactief	0,4	0,3	0,3	0,3	0,5	0,4
1 ouder werkzoekend met uitkering RVA, 1 ouder niet-beroepsactief	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Andere combinaties	4,6	4,8	4,5	4,4	4,3	4,4
<i>Aantal kinderen bij een (on)gehuwd paar</i>	<i>1 048 152</i>	<i>173 162</i>	<i>183 583</i>	<i>369 639</i>	<i>325 694</i>	<i>1 052 078</i>
Kind bij een alleenstaande moeder						
Moeder werkend ⁽¹⁾	70,0	56,7	65,4	71,7	74,5	70,8
Moeder werkzoekend met uitkering RVA	8,8	12,1	10,7	8,6	6,4	8,2
Moeder niet-beroepsactief	16,9	25,5	19,3	16,0	16,0	17,3
Moeder 'andere'	4,3	5,6	4,6	3,7	3,1	3,7
<i>Aantal kinderen bij een alleenstaande moeder</i>	<i>151 880</i>	<i>13 236</i>	<i>19 278</i>	<i>54 462</i>	<i>65 741</i>	<i>152 717</i>
Kind bij een alleenstaande vader						
Vader werkend ⁽¹⁾	80,6	73,3	80,9	83,2	81,6	81,7
Vader werkzoekend met uitkering RVA	6,6	10,3	7,1	5,5	5,2	5,8
Vader niet-beroepsactief	8,9	9,1	8,4	8,5	10,2	9,4
Vader 'andere'	3,9	7,3	3,7	2,9	2,9	3,2
<i>Aantal kinderen bij een alleenstaande vader</i>	<i>27 648</i>	<i>1 542</i>	<i>2 848</i>	<i>10 232</i>	<i>13 704</i>	<i>28 326</i>

3.6 Kinderen onder de 18 jaar naar arbeidsparticipatie van de ouder(s), per gezinstype - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) Deze percentages moeten we beschouwen als een ondergrens omdat de categorie 'andere' ook werkende posities kan omvatten die niet door de KSZ gekend zijn (zoals bv. werkend bij internationale instelling)

Er bestaan aanzienlijke verschillen tussen de provincies. Zo toont tabel 3.7 aan dat het aandeel kinderen jonger dan 18 jaar in een tweeoudergezin waar beide ouders werken sterk varieert.

In West-Vlaanderen heeft 81,6% van de minderjarigen in een tweeoudergezin 2 werkende ouders, in Antwerpen gaat het om 67,1%.

3.7 Kinderen naar werksituatie in tweeoudergezin per provincie

	Antwerpen	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	Limburg
2 werkenden in het gezin	67,1	76,5	81,6	75,1	72,0
1 werkende, 1 'andere' (mogelijks werkend)	17,2	10,9	7,8	12,7	12,6
1 werkende, 1 niet-werkend	8,8	8,1	6,8	7,4	9,8
Niemand werkt	0,9	0,9	0,8	0,6	1,1
Niet uit te klaren	6,1	3,7	3,0	4,2	4,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3.7 Kinderen onder de 18 jaar naar arbeidsparticipatie van de ouders in een tweeoudergezin - provincies (percentage) - situatie op 31 december 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

Als we enkel kijken naar de werksituatie van de moeder van jonge kinderen, dan stellen we in tabel 3.8 vast dat het aandeel kinderen jonger dan 3 jaar met een werkende moeder het hoogst ligt in West-Vlaanderen (79,4%) en het laagst in Antwerpen (66,3%).

Deze verschillen zijn van belang, want we weten dat de behoefte aan kinderopvang sterk samenhangt met de werksituatie van de moeder.

3.8 Kinderen jonger dan 3 jaar met werkende moeder per provincie

	Antwerpen	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	Limburg	Vlaams Gewest
Aandeel kinderen jonger dan 3 jaar met een moeder die werkt	66,3	74,8	79,4	75,2	72,4	72,8
Totaal aantal kinderen jonger dan 3 jaar waar een moeder in het gezin is	56 200	42 796	31 448	32 993	22 905	186 342

3.8 Kinderen onder de 3 jaar naar werksituatie van de moeder - provincies (percentage) - situatie op 31 december 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

2. KINDEREN EN DE WERKINTENSITEIT IN HUN GEZIN

In het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming wordt de variabele 'werkintensiteit in het huishouden' afgeleid. Het concept verrekent daarbij zowel het arbeidsregime, als de duur van de arbeid. Van personen die samen een huishouden vormen worden deze werkgegevens afgezet t.o.v. de potentiële arbeidsprestaties op gezinsniveau (in het geval alle gezinsleden op arbeidsleeftijd een jaar lang voltijds zouden werken).

Tabel 3.9 geeft aan dat in totaal 11% van de kinderen jonger dan 18 jaar in een gezin leeft waar de werkintensiteit lager is dan 25%. 56,2% leeft in een gezin met een hoge werkintensiteit van 75% of meer. De werkintensiteit in het gezin verschilt wel enigszins naargelang de leeftijd van de kinderen. Het aandeel kinderen in een gezin met een werkintensiteit van minstens 75% ligt het hoogst in de leeftijdsklasse tussen 6 en 12 jaar (58%) en het laagst bij kinderen onder de 3 jaar (49,3%).

Het grootste verschil doet zich voor tussen kinderen die in een andere gezinsvorm opgroeien. Kinderen in een eenoudergezin kennen vaker een lagere werkintensiteit dan kinderen die opgroeien in een tweeoudergezin. 29,1% van de kinderen in een eenoudergezin kent een werkintensiteit van minder dan 25%. De arbeidssituatie op de laatste dag van het jaar (zie tabel 3.2) verschilde al significant, maar deze gegevens tonen aan dat de minder gunstige werksituatie in eenoudergezinnen een aanhoudend gegeven is.

Ook duidelijk is dat de werkintensiteit vooral in eenoudergezinnen verschilt naargelang de leeftijd van het kind. Hoe jonger het kind, hoe lager de werkintensiteit binnen het eenoudergezin.

Bij deze cijfers moet wel opgemerkt worden dat het aandeel kinderen in een gezin met lage werkintensiteit wellicht iets overschat is. De KSZ registreert een aantal werkende personen immers als niet-werkend omdat ze geen band hebben met de Belgische sociale zekerheid.

3.9 Kinderen naar werkintensiteit gezin

	2010	2016	2017				
Alle kinderen	Totaal	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
0-25%	11,2	11,3	11,1	10,7	10,9	11,3	11,0
25-50%	17,4	16,7	18,7	17,0	16,0	15,7	16,5
50-75%	18,0	16,3	20,9	16,6	15,1	15,0	16,2
75-100%	53,4	55,6	49,3	55,7	58,0	57,7	56,2
Onbekend	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kind bij (on)gehuwd paar	Totaal	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
0-25%	8,1	8,1	8,3	7,9	7,8	7,8	7,9
25-50%	18,2	17,8	19,3	17,8	17,1	17,1	17,6
50-75%	18,9	17,0	21,5	17,1	15,7	15,8	16,9
75-100%	54,8	57,0	50,9	57,2	59,4	59,2	57,6
Onbekend	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kind bij alleenstaande ouder	Totaal	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
0-25%	30,1	29,7	43,4	34,1	28,2	25,7	29,1
25-50%	12,1	10,3	11,8	10,2	9,5	10,1	10,1
50-75%	12,7	12,2	13,8	12,1	11,6	11,8	11,9
75-100%	44,7	47,3	30,4	43,4	50,4	51,6	48,4
Onbekend	0,4	0,5	0,6	0,2	0,3	0,8	0,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3.9 Kinderen onder de 18 jaar naar de werkintensiteit in hun gezin - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

3. DE OMVANG EN AARD VAN DE TEWERKSTELLING VAN OUDERS VAN JONGE KINDEREN

Kinderen in tweeoudergezinnen: combinatie 1 ouder voltijds - 1 ouder deeltijds komt het meest voor

Met de gegevens van de KSZ kunnen we op kindniveau weergeven wat het statuut van de ouders is – zelfstandig of werkend in loondienst – en kunnen we van de ouders die werken in loondienst aangeven of ze voltijds of deeltijds werken. Dit alles maakt het mogelijk om cijfers te presenteren over de aard van de tewerkstelling van ouders van jonge kinderen. Voor de berekening van deze cijfers hebben we de kinderen waarbij 1 of beide ouders gekend zijn als grensarbeider niet meegenomen omdat het arbeidsregime van die ouders niet gekend is.

Tabel 3.10 toont aan dat van de kinderen onder de 18 jaar in een tweeoudergezin 31,6% in een gezin leeft waar 1 ouder deeltijds in loondienst is en waar de andere ouder voltijds werkt en 16,9% in een gezin waarin beide ouders voltijds in loondienst werken. Bij 5,5% van de kinderen werken beide ouders als zelfstandige.

Omwille van de moeilijk te interpreteren categorie 'andere' kunnen we niet precies berekenen hoeveel kinderen met 2 ouders er leven in een eenbaansgezin. Minstens 6,1%, maar dat percentage zou ook hoger kunnen liggen omdat meer dan 10% van de kinderen naast een werkende ouder, ook een ouder met de socio-economische positie 'andere' heeft waarbij we niet zuiver kunnen afleiden of die persoon werkt of niet.

Twee derde van de kinderen in een eenoudergezin heeft een ouder die in loondienst werkt (32,9% voltijds en 31,3% deeltijds). Bij bijna 1 op de 4 kinderen in een eenoudergezin is de alleenstaande ouder niet-beroepsactief.

In totaal heeft 21,9% van de kinderen minstens 1 ouder die zelfstandige is.

3.10 Kinderen naar omvang en aard tewerkstelling ouder(s)

	2016	2017				Totaal
	Totaal	Kinderen van 0 tot 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	
Kinderen in tweeoudergezin						
Beide ouders voltijds in loondienst	16,7	21,0	16,9	15,5	16,3	16,9
1 ouder voltijds in loondienst, 1 zelfstandige	7,0	7,3	6,8	7,0	7,5	7,1
Beide ouders zelfstandige	5,5	3,5	4,3	5,7	7,1	5,5
1 ouder voltijds, 1 ouder deeltijds in loondienst	31,5	27,7	32,4	33,0	31,5	31,6
1 ouder zelfstandige, 1 ouder deeltijds in loondienst	7,8	6,0	7,7	8,5	8,3	7,9
Beide ouders deeltijds in loondienst	4,4	4,2	4,9	5,0	4,1	4,6
1 ouder voltijds in loondienst, 1 werkzoekend of niet-beroepsactief	5,2	6,9	5,1	4,4	4,2	4,9
1 ouder zelfstandige, 1 werkzoekend of niet-beroepsactief	1,2	1,5	1,2	1,1	1,1	1,2
1 voltijds werkende in loondienst en 'andere'	8,3	9,7	8,8	8,0	7,5	8,3
1 zelfstandige en 'andere'	2,6	2,3	2,5	2,5	2,8	2,6
Overige combinaties	9,8	9,8	9,4	9,4	9,6	9,5
Totaal kinderen in tweeoudergezin	100,0 (N=1 030 254)	100,0 (N=170 305)	100,0 (N=180 486)	100,0 (N=363 323)	100,0 (N=320 127)	100,0 (N=1 034 241)
Kinderen in eenoudergezin						
Ouder voltijds in loondienst	32,1	26,5	29,8	32,6	35,1	32,9
Ouder deeltijds in loondienst	31,3	25,7	31,1	32,8	31,3	31,3
Ouder zelfstandige	8,0	5,9	6,3	7,9	9,1	8,0
Ouder niet-beroepsactief	24,2	36,0	28,3	23,1	21,3	24,0
Ouder 'andere'	4,4	5,8	4,6	3,7	3,2	3,7
Totaal kinderen in eenoudergezin	100,0 (N=178 550)	100,0 (N=14 694)	100,0 (N=22 005)	100,0 (N=64 307)	100,0 (N=78 973)	100,0 (N=179 979)

3.10 Kinderen onder de 18 jaar naar gezinsvorm en naar omvang van de tewerkstelling van de ouder(s) - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) Deze percentages moeten we beschouwen als een ondergrens omdat de categorie 'andere' ook werkende posities kan omvatten die niet door de KSZ gekend zijn (zoals bv. werkend bij internationale instelling)



Hoofdstuk 4

WELVAART, INKOMEN, ARMOEDE EN KANSARMOEDE

De materiële en financiële situatie van het gezin heeft voor een kind effecten op meerdere levensdomeinen (gezondheid, ontwikkeling, welzijn, sociale contacten, ...) en dit zowel op korte als op lange termijn. Daarom staan we in dit hoofdstuk

uitvoerig stil bij de inkomenssituatie in gezinnen van kinderen. We bekijken de leefsituatie ook ruimer dan louter financieel via de kansarmoedecijfers van Kind en Gezin.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafieken:

4.1	Gezinsinkomens op kindniveau per leeftijd.....	73
4.2	Gezinsinkomens op kindniveau per provincie.....	74
4.3	Gezinsinkomens op kindniveau per gezinsvorm	75
4.4	Kinderen naar het aandeel van uitkeringen in het gezinsinkomen	76
4.5	Kinderen naar gezinsinkomen met en zonder kinderbijslag per gezinsvorm	77
4.6	Armoede-indicatoren op kindniveau	79
4.7	Internationale situering kinderen en gezinnen met verhoogd armoederisico	82
4.8	Aantal kinderen met sociale toeslagen door beperkt gezinsinkomen voor en na invoering Groeipakket	84
4.9	Aantal kinderen met verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering.....	85
4.10	Aantal toegekende schooltoelagen.....	84
4.11	Kansarmoede-index per provincie	87
4.12	Kansarmoede-index naar type gemeente	86
4.13	Kansarmoede-index naar origine van de moeder per provincie	89
4.14	Evolutie kansarmoede-index Vlaams Gewest naar origine van de moeder	90
4.15	Woonplaats kinderen in kansarmoede naar type gemeente	91
4.16	Origine van de moeder van de kinderen in kansarmoede per provincie	92
4.17	Kinderen in kansarmoede naar cluster van eerste nationaliteit van de moeder	93
4.18	Kinderen in kansarmoede naar onderliggende dimensies/criteria per origine van de moeder	95

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

We benutten in dit hoofdstuk 4 soorten bronnen: steekproefgegevens van de EU-SILC-enquête, geconstrueerde inkomensgegevens van de KSZ over nagenoeg alle kinderen, administratieve bestanden van diverse overheidsinstanties met inkomensselectieve maatregelen en

registratiegegevens van Kind en Gezin over de kansarmoedesituatie in het gezin van borelingen. Meer info over bronnen en berekeningswijzen in Bijlage.

Alle cijfers in dit hoofdstuk zijn berekend op kindniveau. Inkomensgegevens met gezinnen als teleenheid zijn opgenomen in hoofdstuk 8.

1. INKOMENS IN GEZINNEN MET KINDEREN

1.1. Verdeling van kinderen naar gezinsinkomen

In 2017 groeit 7,3% van de kinderen op in een gezin waar slechts een beperkt (<15 000 euro) bruto belastbaar inkomen aanwezig is. 22,8% van de kinderen leeft in een gezin met een bruto belastbaar gezinsinkomen van maximaal 30 000 euro (zie tabel 4.1). Maar er zijn ook kinderen die een ruimer gezinsinkomen hebben. 33,7% van de minderjarigen leeft met een gezinsinkomen

dat groter is dan 65 000 euro, bij 15,9% van de kinderen is dat meer dan 85 000 euro. Tegenover 2015 zien we dat het aandeel kinderen in een gezin met een inkomen onder 30 000 euro toeneemt met 0,3 procentpunt, maar het aandeel kinderen in gezinnen in de hogere inkomensklassen (>65 000 euro) is ook toegenomen met 0,8 procentpunt. Een toename die wellicht deels te wijten is aan de gevolgen van de inflatie.

De verdeling van de kinderen naar gezinsinkomen volgens leeftijd loopt redelijk gelijk, al is wel duidelijk dat er relatief gezien meer oudere kinderen in een gezin met een hoog gezinsinkomen leven. Dat het aandeel kinderen in gezinnen met een hoger inkomen hoger ligt bij de oudere kinderen heeft wellicht te maken met het feit dat heel wat ouders op dat moment al een hogere arbeidsparticipatie kennen (zie hoofdstuk 3) en wellicht al verder staan in hun loopbaan.

4.1 Gezinsinkomens op kindniveau per leeftijd

Inkomen	2015	2016	2017				Totaal
	Totaal	Totaal	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	
<15 000	6,7	6,3	8,1	8,0	7,4	6,6	7,3
15 000-<30 000	15,8	15,6	14,5	15,1	15,4	16,1	15,5
30 000-<45 000	17,5	17,3	18,2	17,3	17,0	16,9	17,2
45 000-<55 000	13,0	12,8	13,7	12,9	12,0	11,4	12,2
55 000-<60 000	6,4	6,5	7,3	7,0	6,0	5,5	6,2
60 000-<65 000	6,1	6,1	6,9	6,6	5,9	5,2	5,9
65 000-<75 000	10,2	10,4	11,2	11,1	10,5	9,2	10,3
75 000-<85 000	7,3	7,5	7,0	7,4	7,7	7,6	7,5
85 000-<100 000	6,7	6,9	5,8	6,1	7,0	7,8	6,9
>=100 000	8,8	8,9	5,4	6,6	8,9	11,9	9,0
Onbekend	1,7	1,7	1,8	1,9	2,0	1,8	1,9
Totaal	100,0 (N=1 221 398)	100,0 (N=1 227 680)	100,0 (N=187 940)	100,0 (N=205 709)	100,0 (N=434 333)	100,0 (N=405 139)	100,0 (N=1 233 121)

4.1 Verdeling van kinderen naar geconstrueerd bruto belastbaar inkomen - in euro (exclusief kinderbijslag) per leeftijd - Vlaams Gewest
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

Als we de verdeling van de 0- tot 18-jarigen naar gezinsinkomen vergelijken tussen de provincies (zie tabel 4.2), dan zien we enkele duidelijke verschillen.

In Antwerpen leeft 27,2% van de minderjarigen met een bruto belastbaar gezinsinkomen van minder dan 30 000 euro, in Limburg 25,3%. Vooral in Vlaams-Brabant ligt dat aandeel lager (18,8%). Vlaams-Brabant heeft tegelijk een

duidelijk groter aandeel kinderen met een bruto belastbaar gezinsinkomen van minstens 75 000 euro in vergelijking met de andere provincies. Vooral Limburg en West-Vlaanderen tellen een opvallend lager aandeel kinderen met een hoog gezinsinkomen.

Het kan dat deze cijfers vertekend zijn doordat de ene provincie meer kinderen heeft van wie het gezinsinkomen niet (volledig) vervat

zit in het inkomensconcept van de KSZ (bv. uitgaande grensarbeiders die in het buitenland aangesloten zijn bij die sociale zekerheid of kinderen van zelfstandigen die zichzelf naast een beperkt loon ook nog een dividend uitkeren), maar de verschillen zijn alvast opmerkelijk.

4.2 Gezinsinkomens op kindniveau per provincie

Inkomen	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen
<15 000	9,3	8,7	6,5	5,9	5,7
15 000 -<30 000	18,0	16,6	14,6	13,0	14,2
30 000 -<45 000	17,6	19,2	17,0	15,4	17,3
45 000 -<60 000	17,0	19,2	18,6	16,6	22,0
60 000 -<75 000	14,7	15,4	16,9	15,6	19,1
>75 000	21,3	17,4	25,6	30,8	20,8
Onbekend	2,1	3,3	0,9	2,7	1,0
Totaal	100,0 (N=359 429)	100,0 (N=155 237)	100,0 (N=283 797)	100,0 (N=226 146)	100,0 (N=208 512)

4.2 Verdeling van de minderjarigen naar geconstrueerd bruto belastbaar inkomen - in euro (exclusief kinderbijslag) - Vlaamse provincies - 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

1.2. Verdeling van de kinderen naar gezinsinkomen volgens gezinsvorm

Als we de inkomensverdeling op kindniveau bekijken naargelang de gezinsvorm, dan zien we opnieuw enkele duidelijke verschillen.

Tabel 4.3 toont via de kolompercentages de heel scheve inkomensverdeling van de kinderen in een eenoudergezin.

Liefst 61,3% van deze kinderen heeft een bruto belastbaar gezinsinkomen van minder dan 30 000 euro. Bij kinderen uit een tweeoudergezin is dat 16,2%.

Via de rijpercentages (in cursief) geeft tabel 4.3 aan wat het aandeel is van de gezinsvorm per inkomenscategorie. Kinderen uit een eenoudergezin maken een aanzienlijk deel (43,2%) uit van de kinderen met een gezinsinkomen <15 000 euro. Bij de hogere inkomens ligt die verhouding heel anders.

Dat is uiteraard logisch. Wanneer er 2 ouders zijn, genereren ze vaak 2 inkomens (al dan niet uit arbeid).

4.3 Gezinsinkomens op kindniveau per gezinsvorm

Inkomen	Kind bij (on)gehuwd paar		Kind van alleenstaande ouder		Totaal
	Kolom %	Rij %	Kolom %	Rij %	
<15 000	4,9	56,8	21,6	43,2	100,0
15 000-<30 000	11,3	62,3	39,7	37,7	100,0
30 000-<45 000	16,4	81,2	22,1	18,8	100,0
45 000-<55 000	13,3	92,6	6,1	7,4	100,0
55 000-<60 000	7,0	95,8	1,8	4,2	100,0
60 000-<65 000	6,7	96,6	1,4	3,4	100,0
65 000-<75 000	11,8	97,7	1,6	2,3	100,0
75 000-<85 000	8,7	98,2	0,9	1,8	100,0
85 000-<100 000	8,0	98,5	0,7	1,5	100,0
>=100 000	10,4	98,6	0,9	1,4	100,0
Onbekend	1,7	75,1	3,2	24,9	100,0
Totaal	100,0		100,0		

4.3 Verdeling van de minderjarigen naar geconstrueerd bruto belastbaar inkomen - in euro (exclusief kinderbijslag) per gezinsvorm - Vlaams Gewest - 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

1.3. Verdeling van de kinderen naar aandeel van uitkeringen in het inkomen

Tabel 4.4 geeft voor kinderen van 0 tot 18 jaar in het Vlaamse Gewest weer hoe groot het aandeel is van vervangingsinkomens of uitkeringen in het bruto belastbaar inkomen van hun gezin.

Bijna 4 op de 10 minderjarigen leeft in een gezin met een inkomen dat volledig uit een arbeidsinkomen bestaat. Bij 30,3% van de kinderen bestaat het gezinsinkomen voor minder dan 10% uit uitkeringen, bij 10,2% voor meer dan de helft. Het feit dat een gezinsinkomen voor een groot deel bestaat

uit uitkeringen is een belangrijke indicatie voor een minder gunstige materiële situatie. De meeste uitkeringen zijn immers geplafonneerd en/of aan bepaalde inkomensgrenzen gekoppeld.

Het aandeel kinderen waarbij het inkomen volledig uit arbeid afkomstig is, neemt toe met de leeftijd en is veel groter bij kinderen van 6 tot 12 jaar (41,4%) en kinderen van 12 tot 18 jaar (49,1%) dan bij de jongste kinderen (20,9%). 59,2% van de kinderen jonger dan 3 jaar heeft een gezinsinkomen dat tot 25% bestaat uit uitkeringen, bij kinderen van 6 tot 12 jaar gaat het ongeveer om 40,5% van de kinderen. Het feit dat heel wat ouders (en vooral moeders) in de eerste levensjaren hun arbeidsparticipatie

onderbreken of terugschroeven en/of gebruikmaken van specifieke verlofstelsels die gepaard gaan met bepaalde uitkeringen (moederschapsrust, ouderschapsverlof, ...) heeft hier zeker – maar wellicht niet alleen – mee te maken.

We hebben ook berekend hoeveel kinderen leven in een gezin waarvan het inkomen gedeeltelijk uit leefloon bestaat. Een leefloon is immers een sterke indicator voor een materieel ongunstige leefsituatie. Niet-opgenomen cijfers tonen dat het in 2017 om 41 384 kinderen gaat, dit is 3,4% van alle minderjarigen. Meer dan de helft van deze groep kinderen leeft van een gezinsinkomen dat voor minstens 50% uit leefloon bestaat.

4.4 Kinderen naar het aandeel van uitkeringen in het gezinsinkomen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
0%	20,9	32,3	41,4	49,1	39,3
0-10%	36,4	37,5	31,1	23,0	30,3
10-25%	22,8	12,3	9,4	8,6	11,7
25-50%	8,4	6,4	6,1	6,6	6,7
50-75%	2,6	2,3	2,5	2,9	2,6
75-100%	7,0	7,2	7,5	8,0	7,5
Onbekend	1,8	1,9	2,0	1,8	1,9
Totaal	100,0 (N=187 940)	100,0 (N=205 709)	100,0 (N=434 333)	100,0 (N=405 139)	100,0 (N=1 233 121)

4.4 Verdeling van de kinderen naar het aandeel van uitkeringen in het bruto belastbaar gezinsinkomen - in euro (exclusief kinderbijslag) per leeftijdsklasse - Vlaams Gewest - 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

1.4. Belang van kinderbijslag in het inkomen

Doordat het inkomensbegrip van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming echter opgebouwd is uit afzonderlijke componenten, hebben we ook inkomensgegevens gevraagd waarbij kinderbijslag wel meegeteld is. Zo kan een vergelijking van de verdeling van de kinderen volgens beide inkomens (met en zonder kinderbijslag) een indicatie geven van het herverdelend effect en het belang

van de kinderbijslag voor kinderen. Het gaat voor alle duidelijkheid om door de KSZ geraamde kinderbijslagen, niet om de reëel ontvangen bedragen.

We bekijken de inkomensverdeling per gezinsvorm voor het jaar 2017, wat betekent dat het nog om de voormalige federale kinderbijslagregeling gaat en niet om het nieuwe Groeipakket dat sinds 2019 in Vlaanderen is gestart.

We zien duidelijk een corrigerend effect van de kinderbijslag op het gezinsinkomen van kinderen. Die correctie is het meest zichtbaar in de laagste inkomenscategorieën. We mogen wel niet vergeten dat heel wat verschuivingen binnen de ruime inkomenscategorieën niet zichtbaar zijn.

4.5 Kinderen naar gezinsinkomen met en zonder kinderbijslag per gezinsvorm ⁽¹⁾

Inkomen	Kind bij (on)gehuwd paar		Kind bij alleenstaande ouder		Totaal kinderen	
	Zonder kinderbijslag	Met kinderbijslag	Zonder kinderbijslag	Met kinderbijslag	Zonder kinderbijslag	Met kinderbijslag
<15 000	4,9	2,7	21,6	9,0	7,3	3,6
15 000-<30 000	11,3	8,3	39,7	40,7	15,5	13,0
30 000-<45 000	16,4	15,6	22,1	30,3	17,2	17,8
45 000-<55 000	13,3	13,2	6,1	8,9	12,2	12,6
55 000-<60 000	7,0	7,2	1,8	2,4	6,2	6,5
60 000-<65 000	6,7	7,1	1,4	1,7	5,9	6,3
65 000-<75 000	11,8	13,0	1,6	2,2	10,3	11,4
75 000-<85 000	8,7	10,0	0,9	1,2	7,5	8,7
85 000-<100 000	8,0	9,5	0,7	0,9	6,9	8,3
>=100 000	10,4	12,4	0,9	1,0	9,0	10,8
Onbekend	1,7	1,0	3,2	1,6	1,9	1,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

4.5 Verdeling van minderjarigen naar gezinsinkomen volgens een inkomensbegrip zonder en met kinderbijslag - in euro - Vlaams Gewest - 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien
(1) Het gaat om bedragen die gezinnen in 2017 ontvingen op basis van de voormalige federale regelgeving

Door de kinderbijslag mee te tellen in het inkomen, halveert de groep kinderen met een gezinsinkomen lager dan 15 000 euro (van 7,3% naar 3,6%). Ook het aandeel kinderen met gezinsinkomens tussen 15 000 en 30 000 euro neemt af wanneer we de kinderbijslag wel mee laten tellen in het bruto belastbaar inkomen, maar de daling is minder sterk.

We zien daarnaast dat er zich in elke inkomensklasse een verschuiving voordoet waardoor het aandeel kinderen in de hogere inkomenscategorieën toeneemt.

Dat is ook logisch. België heeft immers een sterk uitgebouwd universeel systeem van kinderbijslag. Elk gezinsinkomen stijgt door toedoen van de kinderbijslag.

Het sociaal corrigerend effect doet zich veel duidelijker voor als we de inkomensverdeling van kinderen per gezinstype bekijken. Het aandeel kinderen uit een eenoudergezin in de laagste inkomenscategorie ligt ruim 2 keer lager in de verdeling volgens inkomen met kinderbijslag dan in de verdeling zonder kinderbijslag (9% versus 21,6%) en het

aandeel kinderen met gezinsinkomen tussen 15 000 en 45 000 euro ligt hoger met kinderbijslag. Hoofdrede hiervan is wellicht het feit dat er in de voormalige kinderbijslagregeling een speciale toeslag bestond voor eenoudergezinnen met een beperkt inkomen, ongeacht het professioneel statuut van de alleenstaande ouder daar waar de toeslag voor tweeoudergezinnen met een beperkt inkomen wel gekoppeld was aan langdurige werkloosheid, arbeidsongeschiktheid of pensionering.

2. OBJECTIEVE EN SUBJECTIEVE ARMOEDE BIJ KINDEREN OP BASIS VAN DE SILC-DATA

2.1. Armoede-indicatoren op kindniveau in het Vlaamse Gewest

11% van de kinderen leeft in een gezin met een verhoogd armoederisico, 16% heeft het moeilijk om rond te komen met het beschikbaar inkomen. De cijfers liggen heel wat hoger bij kinderen waarvan de ouder(s) weinig werkt(len), bij kinderen uit eenoudergezinnen en bij kinderen uit niet-EU-gezin

Tabel 4.6 bevat cijfers over 3 indicatoren: het aandeel kinderen dat leeft in een gezin met een gestandaardiseerd beschikbaar inkomen onder de armoederisicodrempel (objectieve indicator), het aandeel kinderen waarvan de ouders aangeven (zeer) moeilijk rond te komen met het beschikbare inkomen (subjectieve indicator) en het aandeel kinderen waarvan de ouders om financiële redenen een aantal goederen niet heeft (bv. televisie, gsm, wasmachine, auto) of een aantal zaken om financiële redenen

niet kan doen (bv. huis niet degelijk verwarmen, onverwachte noodzakelijke uitgaven uit eigen middelen betalen, jaarlijks een week op vakantie gaan, ...). We spreken van ernstige materiële deprivatie als het gezin zich minstens 4 van de 9 bevroegde items niet kan veroorloven. Omwille van het beperkt aantal kinderen per leeftijdscategorie geven we enkel cijfers voor kinderen van 0 tot 18 jaar en combineren we gegevens uit 3 SILC-enquêtes (2016-2017-2018).

4.6 Armoede-indicatoren op kindniveau

	Aandeel kinderen onder de armoederisicogrens ⁽¹⁾	Aandeel kinderen in subjectieve armoede	Aandeel kinderen in ernstige materiële deprivatie
Kinderen 0-18 jaar	11	16	3
Gezinssituatie			
Eenoudergezin	34	40	11
Kind bij koppel met 1 kind	8	11	1
Kind bij koppel met 2 kinderen	3	6	1
Kind bij koppel met 3 of meer kinderen	13	17	4
Werkintensiteit ⁽²⁾			
Zeer lage werkintensiteit	75	77	25
Lage werkintensiteit	28	41	9
Middelmatige werkintensiteit	20	23	2
Hoge werkintensiteit	5	11	2
Zeer hoge werkintensiteit	3	7	1
Herkomst			
Kind in EU-gezin	6	12	2
Kind in niet-EU-gezin	38	41	8

4.6 Armoede-indicatoren op kindniveau (kinderen onder de 18 jaar) naar gezinstype, werkintensiteit en herkomst - Vlaams Gewest - 2018
Bron: EU-SILC, Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen op basis van de EU-SILC-enquêtes 2016-2018

(1) Armoedegrens: 60% van het mediaan beschikbaar jaarinkomen per persoon, in België

(2) Uitgedrukt als de verhouding tussen het aantal maanden waarin de volwassenen in het gezin hebben gewerkt en het totale aantal maanden waarin ze gewerkt zouden kunnen hebben

De **eerste kolom** van tabel 4.6 bevat cijfers over het aandeel kinderen dat leeft in een gezin onder de armoedegrens. Er is sprake van 'at-risk-of-poverty' of verhoogd armoederisico als het gezin een gestandaardiseerd beschikbaar inkomen per persoon heeft dat lager ligt

dan 60% van het mediaan beschikbaar inkomen van het land. Het mediaan beschikbaar inkomen in 2018 was 23 686 euro per jaar. Na standaardisatie volgens de samenstelling van het gezin ligt de armoedegrens voor een gezin met 2 volwassenen en 2 kinderen op

29 844 euro per jaar. We nemen de Belgische norm omdat de fiscaliteit en de sociale zekerheid – de belangrijkste herverdelingsmechanismen – vooral een federale bevoegdheid zijn.

Algemeen is er een verhoogd armoederisico bij 11% van de kinderen onder de 18 jaar.

Bekijken we de cijfers *per gezinstype*, dan is er een groot verschil tussen kinderen in een eenoudergezin en kinderen in een tweeoudergezin. 34% van de kinderen in een eenoudergezin kent een verhoogd armoederisico. Opmerkelijk is ook het verschil naargelang het aantal kinderen in het gezin. Het verhoogd armoederisico ligt duidelijk hoger bij gezinnen met minstens 3 kinderen (13%) dan bij gezinnen met 1 of 2 kinderen.

Ook de *intensiteit van de arbeidsparticipatie* in het gezin blijkt een belangrijke determinant van het armoederisico te zijn. Werkintensiteit (WI) wordt begrepen als de verhouding tussen het aantal maanden dat de volwassenen in dat gezin hebben gewerkt (ongeacht het aantal arbeidsuren) en het aantal maanden dat ze hadden kunnen werken. Het armoederisico blijkt sterk af te nemen naarmate de arbeidsparticipatie van de

ouders toeneemt. De cijfers zijn markant. 75% van de kinderen in een gezin met een zeer lage werkintensiteit ($WI < 0,2$) kent een verhoogd risico op armoede. Bij een lage werkintensiteit (tussen 0,2 en 0,45) is dat 28% en bij een zeer hoge werkintensiteit ($WI > 0,85$) bedraagt het armoederisico 3%.

Het armoederisico verschilt ook naargelang het *land van herkomst van de ouders*. 38% van de kinderen met minstens 1 ouder die geboren is in een land buiten de EU, kent een verhoogd armoederisico. Bij kinderen in een gezin waar alle volwassenen geboren zijn in een EU-land is dat 6%.

In de **tweede kolom** van tabel 4.6 geven we cijfers weer over de subjectieve armoede. Tijdens de enquête wordt immers ook gevraagd of het gezin het moeilijk heeft om rond te komen met het beschikbaar inkomen.

16% van de kinderen leeft in een gezin waarvan de referentiepersoon stelt dat het moeilijk of zeer moeilijk is

om de eindjes aan elkaar te knopen. Opnieuw zien we dat kinderen uit een eenoudergezin, kinderen uit een gezin met lage werkintensiteit en kinderen met een ouder van niet-EU-herkomst een minder gunstige materiële situatie kennen.

De **derde kolom** in tabel 4.6 geeft aan voor hoeveel kinderen aangegeven werd dat het gezin zich minstens 4 zaken niet kon veroorloven. We spreken dan van een situatie van ernstige materiële deprivatie.

Deze deprivatie komt veel minder voor dan de andere 2 indicatoren. 3% van de kinderen bevindt zich in deze ongunstige situatie. In gezinnen met een zeer lage werkintensiteit ligt de ernstige deprivatie aanzienlijk hoger (25%).

2.2. Internationale situering kinderen onder de armoederisicodrempel

Aangezien de SILC-enquête in alle landen van de EU wordt afgenomen, kunnen we de situatie van Vlaanderen goed internationaal situeren.

Tabel 4.7 schetst het aandeel kinderen met een verhoogd armoederisico in de EU-28-landen voor de leeftijdsgroep 0 tot 18 jaar. De landen staan in stijgende lijn geordend volgens het armoederisicocijfer voor 2018.

Denemarken, Tsjechië en Finland kennen duidelijk het laagste aandeel kinderen onder de armoederisicodrempel. Roemenië het hoogste aandeel (32%), maar ook in Italië, Bulgarije en Spanje leven meer dan 1 op de 4 kinderen onder de armoederisicodrempel. Vlaanderen situeert zich midden de landen met het laagste armoederisicocijfer. Het cijfer voor België ligt bijna dubbel zo hoog als dat van het Vlaamse Gewest.

4.7 Internationale situering kinderen met verhoogd armoederisico ⁽¹⁾

Denemarken	11,0
Tsjechië	11,0
Vlaams Gewest	11,0
Finland	11,1
Slovenië	11,7
Polen	13,0
Nederland	13,1
Hongarije	13,8
Duitsland	14,5
Estland	15,2
Ierland	15,8
Cyprus	17,3
Letland	17,5
Portugal	19,0
Oostenrijk	19,2
Zweden	19,3
Kroatië	19,7
Frankrijk	19,9
België	20,1
Slovakije	20,5
Malta	21,4
Griekenland	22,7
Luxemburg	22,7
Verenigd Koninkrijk	23,5
Litouwen	23,9
Italië	26,2
Bulgarije	26,6
Spanje	26,8
Roemenië	32,0

4.7 Percentage kinderen onder de 18 jaar met verhoogd armoederisico na sociale transfers - 2018
Bronnen: Eurostat, website
EU-SILC, Statbel - bewerking Statistiek Vlaanderen op basis van de EU-SILC-enquêtes 2016-2018
(1) Met een (voor gezinsgrootte gecorrigeerd) inkomen dat lager is dan 60% van het mediaaninkomen van het betreffende land

3. KINDEREN VOOR WIE SOCIALE TOESLAG WORDT UITBETAALD OMWILLE VAN BEPERKT INKOMEN

Op 1 januari 2019 ging in Vlaanderen het Groeipakket* van start, de nieuwe Vlaamse kinderbijslag die werd uitgewerkt in navolging van de zesde staatshervorming. Een van de belangrijkste vernieuwingen is dat er een nieuw systeem van inkomensselectiviteit werd ingevoerd. De belangrijkste kenmerken van het nieuwe systeem zijn dat:

- De toekenning van de sociale toeslag veel automatisch verloopt.
- Niet meer voldaan moet worden aan socio-professionele situaties (werkloos, eenoudergezin, invaliditeit, ...) om een sociale toeslag te krijgen, enkel de hoogte

van het inkomen bepaalt het recht.

- Het inkomensbegrip werd gewijzigd en verruimd.
- De vroegere inkomensgrens (30 986 euro per jaar) behouden werd, maar voor nieuwe grote gezinnen (> 2 kinderen) werd een tweede inkomensgrens (61 200 euro) en een nieuw toeslagbedrag per maand voor het nieuwe kind voorzien.

Tabel 4.8 geeft weer hoeveel minderjarigen een sociale toeslag krijgen omdat hun gezinsinkomen lager ligt dan de grens van 30 986 euro.

De invoering van het Groeipakket

zorgt voor een verdubbeling (+148 062 kinderen) van het aantal minderjarigen met sociale toeslag omwille van een inkomen onder de inkomensgrens van 30 986 euro. Meer dan 1 op de 5 kinderen krijgt nu een sociale toeslag bovenop de basisbedragen. De stijging is het opmerkelijkst bij de jongste kinderen. Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat in het Groeipakket 22,7% van de kinderen jonger dan 3 jaar een sociale toeslag krijgt, waarvan 20,4% met een inkomen onder de grens van 30 986 euro.

* Voor meer info over het Groeipakket, zie [groeipakket.be](#)

4.8 Aandeel kinderen met sociale toeslagen door beperkt gezinsinkomen voor en na invoering Groeipakket ⁽¹⁾

		Kinderen jonger dan 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal
Kinderen met sociale toeslag of gewaarborgde gezinsbijslag voor invoering Groeipakket ⁽²⁾	Aantal	35 760	50 583	53 965	140 308
	%	8,9	11,2	12,8	11,0
Kinderen met sociale toeslag na invoering Groeipakket ⁽³⁾	Aantal	89 177	102 815	96 378	288 370
	%	22,0	22,8	22,4	22,4

4.8 Aantal minderjarigen met sociale toeslag in kinderbijslagregeling

Bronnen: FAMIFED, website

Opgroeien

(1) Doordat de inkomensgrens uit het oude systeem als eerste inkomensgrens overgenomen werd in het nieuwe systeem, kan de vergelijking zuiver gemaakt worden

(2) Cijfers december 2018

(3) Cijfers december 2019, 4958 minderjarige kinderen met sociale toeslag in groot gezin met inkomen tussen inkomensgrenzen van 30 986 euro en 61 200 euro werden niet meegeteld

4. VERHOOGDE TEGEMOETKOMING IN DE ZIEKTEVERZEKERING

In de ziekteverzekering bestaat er een systeem van een verhoogde tegemoetkoming voor personen die het financieel moeilijker hebben. Dit systeem voorziet in lagere persoonlijke bijdragen voor medische prestaties en hospitalisaties.

Eenzijds heeft iedereen die bepaalde sociale uitkeringen krijgt (leefloon, verhoogde kinderbijslag voor een kind met een handicap van minstens 66%, ...) automatisch recht op de tegemoetkoming. Anderzijds kan iedereen met een beperkt inkomen ook in aanmerking komen na een inkomensonderzoek.

In het Vlaamse Gewest heeft 13,9% van de kinderen jonger dan 5 jaar recht op een verhoogde tegemoetkoming. Bij 15- tot 20-jarigen loopt het aandeel op tot 16,6%. In elke leeftijdscategorie zien we een toename van het aantal kinderen met verhoogde tegemoetkoming t.o.v. 2018.

In Antwerpen is het aandeel kinderen met recht op een verhoogde tegemoetkoming duidelijk groter dan in de andere provincies en heeft meer dan 1 op de 5 kinderen tussen 0 en 20 jaar recht op de verhoogde tegemoetkoming. In Vlaams-Brabant ligt het aandeel in alle leeftijdscategorieën het laagst. Het aandeel kinderen met recht op de verhoogde tegemoetkoming neemt in

elke provincie toe met de leeftijd, maar de toename is duidelijk groter in Limburg (11,7% bij de kinderen jonger dan 5 jaar, 17,8% bij jongeren tussen 15 en 20 jaar).

Uit niet-opgenomen cijfers blijkt dat in elke leeftijdscategorie het aandeel kinderen in een gezin met automatisch recht lager ligt dan het aandeel kinderen in een gezin met recht na een aangetoond beperkt inkomen. Twee derde van de kinderen die een verhoogde tegemoetkoming krijgen, kreeg die na inkomensonderzoek.

4.9 Aantal kinderen met verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering

		0- tot 5-jarigen		5- tot 10-jarigen		10- tot 15-jarigen		15- tot 20-jarigen	
		Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Vlaams Gewest	2018	46 152	13,8	55 549	15,2	56 073	15,8	55 356	16,3
	2019	46 214	13,9	56 878	15,6	58 600	16,1	56 554	16,6
Antwerpen		19 538	19,5	23 446	21,6	22 911	21,9	20 528	21,2
Limburg		4 692	11,7	6 590	14,4	7 303	16,1	7 743	17,8
Oost-Vlaanderen		9 849	12,9	11 934	14,1	12 566	14,7	12 342	15,7
Vlaams-Brabant		6 104	10,4	7 340	11,1	7 683	11,4	7 514	11,9
West-Vlaanderen		6 031	10,8	7 568	12,5	8 137	13,2	8 427	14,2

4.9 Aantal en aandeel kinderen in ziekteverzekering in gezin met recht op een verhoogde tegemoetkoming per leeftijd en per provincie - Vlaams Gewest

Bron: RIZIV-toestand op 30 juni 2019

5. SCHOOLTOELAGEN

In het Vlaamse onderwijs is er een systeem van school- en studietoelagen waarbij leerlingen uit een gezin met een beperkt gezinsinkomen extra toelagen ontvangen om de school- en studiekosten makkelijker te kunnen betalen.

Sinds het schooljaar 2019-2020 is het systeem van schooltoelagen ingekanteld in het Groeipakket en omgevormd tot selectieve participatietoelagen, waarbij de toekenning - net zoals bij de sociale toeslagen - grotendeels automatisch gebeurt. Bij de opmaak van dit rapport waren de cijfers over het aantal toegekende selectieve participatietoelagen nog niet volledig gekend, we nemen daarom nog de cijfers op van het voormalige systeem voor het schooljaar 2018-2019.

4.10 Aantal toegekende schooltoelagen

Schooljaar	Kleuteronderwijs	Lager onderwijs	Secundair onderwijs
2011-2012	52 296	102 071	120 891
2012-2013	54 945	106 799	124 351
2013-2014	55 852	109 084	124 827
2014-2015	56 598	114 067	126 724
2015-2016	57 953	119 848	129 343
2016-2017	58 410	119 584	128 473
2017-2018	60 294	125 321	133 427
2018-2019	62 070	130 791	139 799

4.10 Aantal kinderen waarvoor een schooltoelage wordt toegekend - Vlaamse Gemeenschap
Bron: Departement Onderwijs, Statistische jaarboeken van het Vlaamse Onderwijs - situatie op 9 oktober 2019

In totaal worden er in het schooljaar 2018-2019 62 070 toelagen toegekend aan kleuters en respectievelijk 130 791 en 139 799 aan kinderen uit het lager en secundaironderwijs. Voor elk onderwijsniveau stellen we een toename vast, maar de stijging is het sterkst voor het secundair onderwijs (+4,8%).

De hoogte van die toelage varieert volgens de grootte van het inkomen en het aantal kinderen ten laste. De gemiddelde schooltoelage per jaar lag in 2018-2019 voor de kleuters op ongeveer 97 euro, voor de lagereschoolkinderen op 139 euro en voor de leerlingen secundair onderwijs op 464 euro.

6. KINDEREN IN KANSARMOEDE

Kansarmoede bij zeer jonge kinderen op hetzelfde niveau als in 2018. Kansarmoede duidelijker hoger in steden en bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine

6.1. Toelichting over de registratie- en berekeningswijze van de kansarmoedecijfers

Tijdens hun contacten met gezinnen gaan de lokale teams van Kind en Gezin na of er signalen zijn van kansarmoede. Kansarmoede is meer dan inkomensarmoede. Het is een multi-dimensioneel concept waarbij we de situatie beschouwen op meerdere levensdomeinen. We definiëren kansarmoede dan ook als *een duurzame toestand waarbij mensen beperkt worden in hun kansen om voldoende deel te nemen aan maatschappelijk hooggewaardeerde goederen, zoals onderwijs, arbeid en huisvesting*.

Op basis van deze definitie bekijken we de situatie voor 6 verschillende levensdomeinen/dimensies.

Het gaat om:

- het *maandinkomen* van het gezin,
- de *opleiding* van de ouders,
- de *arbeidsituatie* van de ouders,
- de *kwaliteit van de huisvesting*,
- het *stimulatie-niveau* van de kinderen,
- de *gezondheid*.

Per levensdomein werd een ondergrens bepaald. Elk criterium wordt afzonderlijk beoordeeld. Wanneer de leefomstandigheden van een gezin bij 3 of meer van deze 6 criteria zich op of onder de ondergrens bevinden, dan spreken we over kansarmoede in het gezin.

De inschatting van kansarmoede gebeurt voor alle borelingen waarmee Kind en Gezin minstens 1 contact gehad heeft, dus voor 97,5% van de populatie wonend in het Vlaamse Gewest.

Daarbij is het nuttig om te weten dat kinderen die niet in Vlaanderen geboren zijn, maar er wel wonen, toch meegeteld worden.

De index moeten we dus begrijpen als een cijfer over de zeer jonge kinderen die op de laatste dag van het meest recente jaar in Vlaanderen wonen. Sinds eind 2019 is er een koppeling gelegd tussen de gegevens van Kind en Gezin en gegevens van het Rijksregister zodat wijzigingen in de woonplaats van kinderen nu beter dan voorheen meegenomen zijn.

De kansarmoederegistratie gebeurt eenmalig (doorgaans in de eerste maanden na de geboorte) en moet als een momentopname beschouwd worden. De wijzigingen die zich in de daaropvolgende maanden/jaren in de levensomstandigheden van een gezin voordoen worden dus niet gecaptteerd in de cijfers.

Om de evolutie van kansarmoede bij zeer jonge kinderen op te volgen, wordt per jaar de kansarmoede-index berekend aan de hand van onderstaande formule:

Formule

$$\text{KA-index: } \frac{\text{Aantal kinderen geboren in X, X-1 en X-2 dat leeft in kansarmoede en dat woont in het betreffende gebied op 31 december van het jaar X}}{\text{Totaal aantal kinderen geboren in X, X-1 en X-2 en dat woont in het betreffende gebied op 31 december van het jaar X}} \times 100$$

6.2. Impact van berekeningswijze voor de interpretatie van evoluties van de kansarmoede-index

We merken dat evoluties in de kansarmoede-index vaak gebruikt worden om het succes of falen van beleid aan te duiden. Uiteraard is de kansarmoede-index een belangrijk signaal voor beleidsmakers, maar de registratie- en berekeningswijze heeft wel enkele belangrijke implicaties.

Volgende zaken moeten dan ook in het achterhoofd gehouden worden als men de index wil gebruiken om beleid te beoordelen:

- Kind en Gezin beoordeelt kansarmoede enkel voor zeer jonge kinderen. Inspanningen of trajecten die opgezet worden voor alle gezinnen/kinderen in (kans)armoede vertalen zich daarom niet onmiddellijk in een daling van de cijfers.

- De registratie is een momentopname, inspanningen of trajecten die in de concrete gezinnen opgezet worden, leiden niet tot een nieuwe beoordeling van de kansarmoede in dat gezin.
- Door de berekeningswijze is de index ook gevoelig voor verhuisbewegingen en voor de instroom van inwijkelingen (waar bv. lokale besturen niet altijd vat op hebben).
- Door de 'rollende' berekening van de index werken kansarmoedecijfers uit een bepaald geboortjaar 3 jaar door op de index.
- Kansarmoede wordt bekeken voor 6 levensdomeinen, inspanningen die zich op andere zaken richten, zullen niet zichtbaar worden in de cijfers.
- Werken aan meer structurele factoren (zoals opleidingsniveau, arbeidssituatie) zal pas na geruime tijd effect hebben. Zeker het criterium opleidingsniveau valt niet altijd op korte termijn gemakkelijk aan te pakken.

Vele investeringen zullen dan ook pas bij nieuwe gezinnen/kinderen tot betere kansarmoedecijfers leiden.

De kansarmoede-index lijkt ons dan ook minder geschikt om het succes of falen van recente beleidsinspanningen aan te tonen. De index is vooral een signaalindicator die aangeeft dat heel wat kinderen opgroeien in een minder kansrijke omgeving en dat er absoluut beleidsinspanningen nodig zijn om deze groep kinderen uit kansarmoede te halen. Door haar multi-dimensioneel karakter en door het feit dat de beoordeling voor nagenoeg de hele populatie gebeurt, is het volgens ons ook een heel belangrijke indicator (vergeleken met bv. cijfers over inkomensarmoede op basis van een beperkte steekproef van kinderen).

6.3. Evolutie van de kansarmoede-index per provincie en naar type gemeente

De kansarmoede-index 2019 voor het Vlaamse Gewest bedraagt 14,03% en ligt op hetzelfde niveau als in 2018 (zie tabel 4.11).

De kansarmoede-index verschilt naargelang de provincie. In Antwerpen ligt de index met 18% het hoogst, in Vlaams-Brabant het laagst met 8,5%. De kansarmoede-index van de provincies Limburg, Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen bedragen respectievelijk 14,3%, 13,6% en 12,9%.

Enkel in Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen zien we evoluties die groter zijn dan 0,1 procentpunt. In Vlaams-Brabant gaat het om een beperkte toename, in West-Vlaanderen om een beperkte daling.

4.11 Kansarmoede-index per provincie

	2016	2017	2018	2019
Antwerpen	16,2	17,6	18,0	18,0
Limburg	13,8	14,2	14,4	14,3
Oost-Vlaanderen	12,1	13,0	13,5	13,6
West-Vlaanderen	11,7	12,9	13,2	12,9
Vlaams-Brabant	8,0	8,3	8,3	8,5
Vlaams Gewest	12,82	13,76	14,05	14,03

4.11 Kansarmoede-index naargelang de provincie (percentage)
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

Hoewel we in deze publicatie niet ingaan op de gemeentelijke kansarmoede-indexen (zie hiervoor kindengezin.be/cijfers-en-rapporten) schetsen we wel de verschillen die zich voordoen tussen types van gemeenten. Als we de 300 Vlaamse gemeenten indelen volgens de VRIND-indeling*, dan stellen we vast dat kansarmoede zich meer voordoet in steden dan in kleinere gemeenten

(zie tabel 4.12). De index van de groot- en centrumsteden ligt veel hoger dan de index van randgemeenten of plattelandsgemeenten. Zelfs binnen de steden zijn er duidelijke verschillen tussen structuurondersteunende steden (zoals Diest), centrumsteden (zoals Leuven, Roeselare en Mechelen) en de grootsteden Gent en Antwerpen. Als we de evolutie van de index bekijken, zien

we dat de index niet overal nagenoeg constant blijft. Een stijging doet zich voor in de structuurondersteunende steden, de grootstedelijke rand, het overgangsgebied en het platteland. De toename is het sterkst (+0,8 procentpunt) in de grootstedelijke rand. In de centrumsteden stellen we de sterkste daling vast (-0,6 procentpunt).

* VRIND: Ruimtelijke indeling van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen

4.12 Kansarmoede-index naar type gemeente

Type gemeenten volgens VRIND-indeling	2018	2019
Grootsteden	28,0	27,9
Centrumsteden	19,0	18,4
Kleinstedelijk provinciaal gebied	15,4	15,4
Structuurondersteunende steden	13,1	13,6
Grootstedelijke rand	8,1	8,9
Overgangsgebied	8,4	8,6
Regionaalstedelijke rand	8,5	8,2
Stedelijk gebied rond Brussel	8,2	8,1
Platteland	7,2	7,5
Totaal	14,1	14,0

4.12 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen, naar type gemeente in Vlaams Gewest - 2018-2019 (percentage)
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

6.4. Kansarmoede-index naar origine van de moeder

De kansarmoede-index bij kinderen waarvan de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had, ligt met 33,3% heel wat hoger dan de 5,9% bij kinderen met een moeder van Belgische origine. In beide groepen kinderen neemt de kansarmoede licht af op niveau van het Vlaamse Gewest.

Bij de kinderen met een moeder van Belgische origine ligt de kansarmoede-index het laagst in Vlaams-Brabant (3,9%) en het hoogst in West-Vlaanderen (7,1%). Bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine ligt de kansarmoede-index eveneens het laagst in Vlaams-Brabant (19,2%) en het hoogst in Antwerpen (37,9%) en West-Vlaanderen (37,4%).

Tabel 4.13 maakt ook duidelijk dat de toename in Vlaams-Brabant te wijten is aan een toename van de kansarmoede bij kinderen met een moeder van Belgische origine en dat de daling in West-Vlaanderen te maken heeft met dalingen van de kansarmoede bij moeders van Belgische én niet-Belgische origine.

4.13 Kansarmoede-index naar origine van de moeder per provincie

	Belgische origine		Niet-Belgische origine		Totaal ⁽¹⁾	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Antwerpen	6,2	6,0	37,8	37,9	18,0	18,0
Vlaams-Brabant	3,5	3,9	19,3	19,2	8,3	8,5
West-Vlaanderen	7,2	7,1	40,0	37,4	13,2	12,9
Oost-Vlaanderen	5,9	5,9	35,0	34,4	13,5	13,6
Limburg	7,1	6,7	33,0	33,1	14,4	14,3
Vlaams Gewest	6,0	5,9	33,6	33,3	14,1	14,0

4.13 Kansarmoede-index bij zeer jonge kinderen naar origine van de moeder, naargelang de provincie - 2018 en 2019 (percentage)

Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

(1) In de totaalcijfers zijn ook kinderen verrekend waarvan de origine van de moeder niet gekend is. De evolutie van het totaalcijfer kan daarom licht verschillen van de evolutie van de cijfers per origine

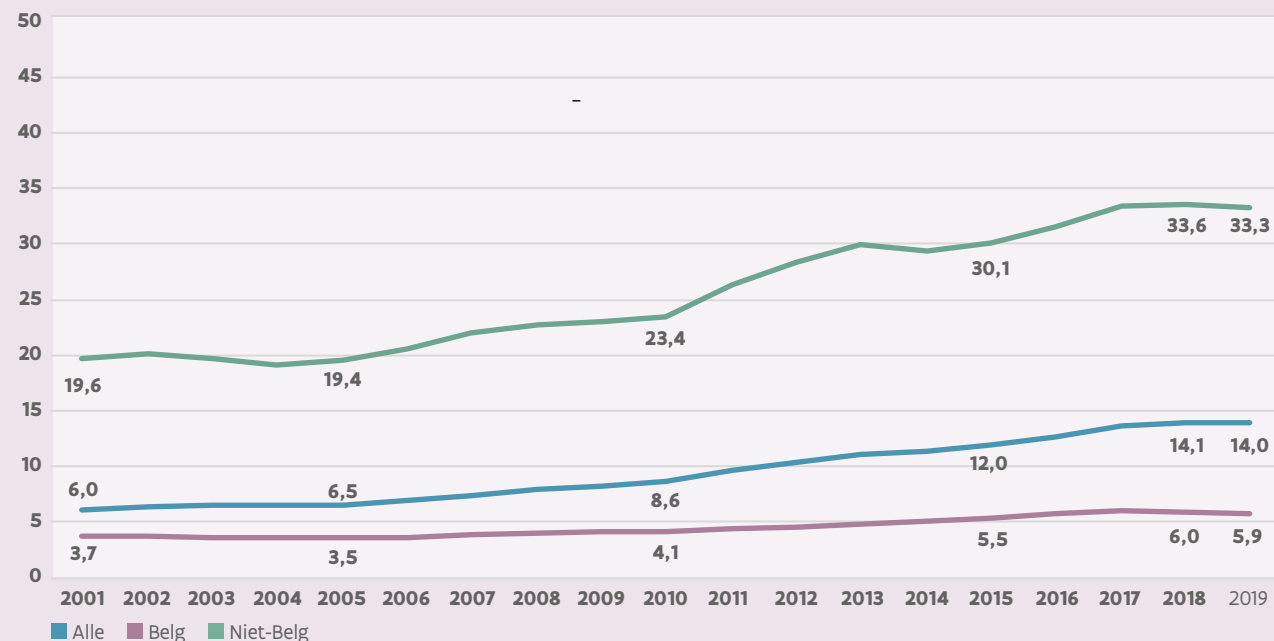
In grafiek 4.14 is de evolutie weergegeven sinds 2001 voor het Vlaamse Gewest, opgesplitst per origine van de moeder (Belg/niet-Belg). De kansarmoede-index van 2019 ligt 8 procentpunten hoger dan in 2001. Dat de stijging vanaf 2010 duidelijker is, heeft ook te maken met wijzigingen in de registratiewijze waardoor beter kan opgevolgd worden wanneer de kansarmoede nog niet beoordeeld werd in een gezin.

Grafiek 4.14 toont duidelijk aan dat de algemene index beïnvloed wordt door de (sterkere) stijging van de kansarmoede-index bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine. Zo zien we dat de kansarmoede-index 2019 bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine 10 procentpunten hoger ligt dan deze van 2010 en bijna 14 procentpunten hoger dan in 2001. Ook het feit dat het aandeel kinderen met een moeder van niet-Belgische origine

in Vlaanderen in deze periode is gestegen, verklaart mee de stijging van de algemene index.

Dat de index van kinderen met een moeder van niet-Belgische origine hoger ligt, verbaast niet omdat we in hoofdstukken 2 en 3 vaststelden dat de inkomens- en arbeidssituatie bij kinderen van vreemde herkomst minder gunstig is. Maar uiteraard is het een probleem.

4.14 Evolutie kansarmoede-index Vlaams Gewest naar origine van de moeder



4.14 Evolutie van de kansarmoede-index sinds 2001 naar origine van de moeder - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Ikaros/Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat er zich grote verschillen voordoen naargelang de origine van de moeder. De index 2019 ligt het hoogst bij kinderen met een moeder van Afrikaanse

origine. 37,5% van de kinderen met een moeder van Maghreb-origine groeit op in kansarmoede, bij kinderen met een moeder met origine van een ander Afrikaans land gaat het zelfs om bijna

de helft van de kinderen (48%). Voor kinderen met een moeder met origine uit het Oostelijk deel van de Europese Unie bedraagt de index 23,5%.

6.5. Woonplaats en herkomst van de kinderen en gezinnen in kansarmoede

Tabel 4.15 geeft aan dat 49,4% van de kinderen in kansarmoede leeft in 13 steden (de 2 grootsteden en de 11 andere centrumsteden), 7,6% leeft op het platteland.

Kansarmoede is ontegensprekelijk sterker aanwezig in de steden maar kan tegelijk niet losgekoppeld worden van de origine van de moeder. 66,6% van de kinderen die opgroeien in kansarmoede heeft een moeder die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. Er doen zich wel opmerkelijke verschillen voor tussen de provincies.

4.15 Woonplaats kinderen in kansarmoede naar type gemeente

Type gemeente (VRIND-indeling)	Aandeel 2017	Aandeel 2018	Aandeel 2019
Grootsteden	32,5	32,3	31,7
Centrumsteden	18,4	18,4	17,6
Overgangsgebied	12,1	12,5	13,1
Kleinstedelijk provinciaal	11,7	11,3	11,3
Structuurondersteunende steden	9,4	9,8	10,1
Platteland	7,1	7,2	7,6
Regionaalstedelijke rand	3,5	3,3	3,2
Grootstedelijke rand	2,7	2,5	2,9
Stedelijk gebied rond Brussel	2,7	2,6	2,5
Vlaams Gewest	100,0	100,0	100,0

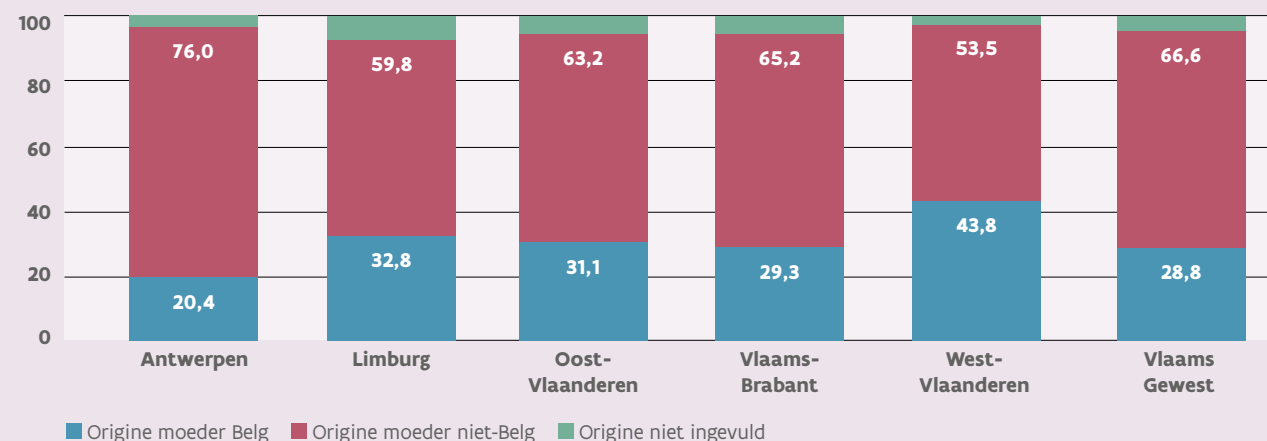
4.15 Woonplaats kinderen die leven in kansarmoede naar type gemeente in Vlaams Gewest (percentage) - 2017-2019
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

Grafiek 4.16 illustreert dat in Antwerpen 76% van de kinderen in kansarmoede een moeder heeft die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. In West-Vlaanderen ligt dat percentage heel wat lager (53,5%).

Tabel 4.17 geeft aan dat de niet-Belgische nationaliteiten vooral betrekking hebben op Afrikaanse nationaliteiten. 13,6% van de kinderen in kansarmoede heeft een moeder die bij haar geboorte een nationaliteit had van een Maghrebland (Marokko, Algerije, Tunesië, Libië of

Mauretanië). 14% heeft een moeder met de eerste nationaliteit van een ander Afrikaans land. 11% van de kinderen heeft een moeder met nationaliteit bij geboorte van een land uit de EU, vooral dan van een Oost-Europees land.

4.16 Origine van de moeder van de kinderen in kansarmoede per provincie



4.16 Origine van de moeder van de kinderen in kansarmoede - per provincie (percentage) - 2019
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

4.17 Kinderen in kansarmoede naar cluster van eerste nationaliteit van de moeder

Cluster van nationaliteiten	Aandeel 2019
België	28,8
Europese Unie (zonder België)	11,0
<i>waarvan Noordelijk en Westelijk deel</i>	2,5
<i>Zuidelijk deel</i>	1,2
<i>Oostelijk deel</i>	7,3
Afrika	27,6
<i>waarvan Maghreb</i>	13,6
<i>andere landen van Afrika</i>	14,0
Azië	19,6
<i>waarvan Turkije</i>	4,0
<i>andere landen van Azië</i>	15,5
Ex-Oostblok (niet-EU): Albanië, Oekraïne, Wit-Rusland, Servië, Kosovo, ...	6,8
Andere (o.a. landen van Noord-, Zuid- en Centraal-Amerika)	1,6
Origine moeder niet ingevuld	4,6
Totaal	100,0

4.17 Origine van de moeder van kinderen in kansarmoede naar cluster van eerste nationaliteit van de moeder - Vlaams Gewest - kansarmoede - index 2019
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

6.6. Hoeveel en welke criteria geven aanleiding tot kansarmoede?

De registratie over kansarmoede gebeurt – omdat kansarmoede meerdere dimensies kent – op basis van 6 verschillende criteria. Door te kijken naar de oordelen op de criteria kunnen we voor de kinderen die leven in kansarmoede aangeven op welke vlakken kansarmoede zich vooral manifesteert.

Ongeveer de helft (48,8%) van de kinderen in kansarmoede heeft op 3 van de 6 levensdomeinen een minder gunstige positie. Bij 18,7% van de kinderen in kansarmoede gaat het om minstens 5 levensdomeinen.

Grafiek 4.18 geeft – voor de kinderen die meegeteld werden in de berekening van de kansarmoede-index 2019 – aan bij hoeveel kinderen een bepaald levensdomein als onvoldoende werd beschouwd door de medewerkers van de lokale teams van Kind en Gezin. De grafiek maakt duidelijk of de levensdomeinen per origine van de moeder verschillen of niet. De grafiek toont aan dat 2 domeinen bij meer dan 8 op de 10 kinderen in kansarmoede als onvoldoende worden beoordeeld. Kansarmoede heeft dus vooral te maken met een beperkt inkomen en met een laag opleidingsniveau van de ouders. 78,1% van de kinderen heeft ouders die werkloos zijn of een precare arbeidssituatie kennen. Meer dan de helft (56,3%) van de kinderen in kansarmoede heeft een gebrekkige huisvestingssituatie.

Gezondheidsproblemen en een laag stimulatieniveau zijn de minst voorkomende criteria bij de kinderen in kansarmoede.

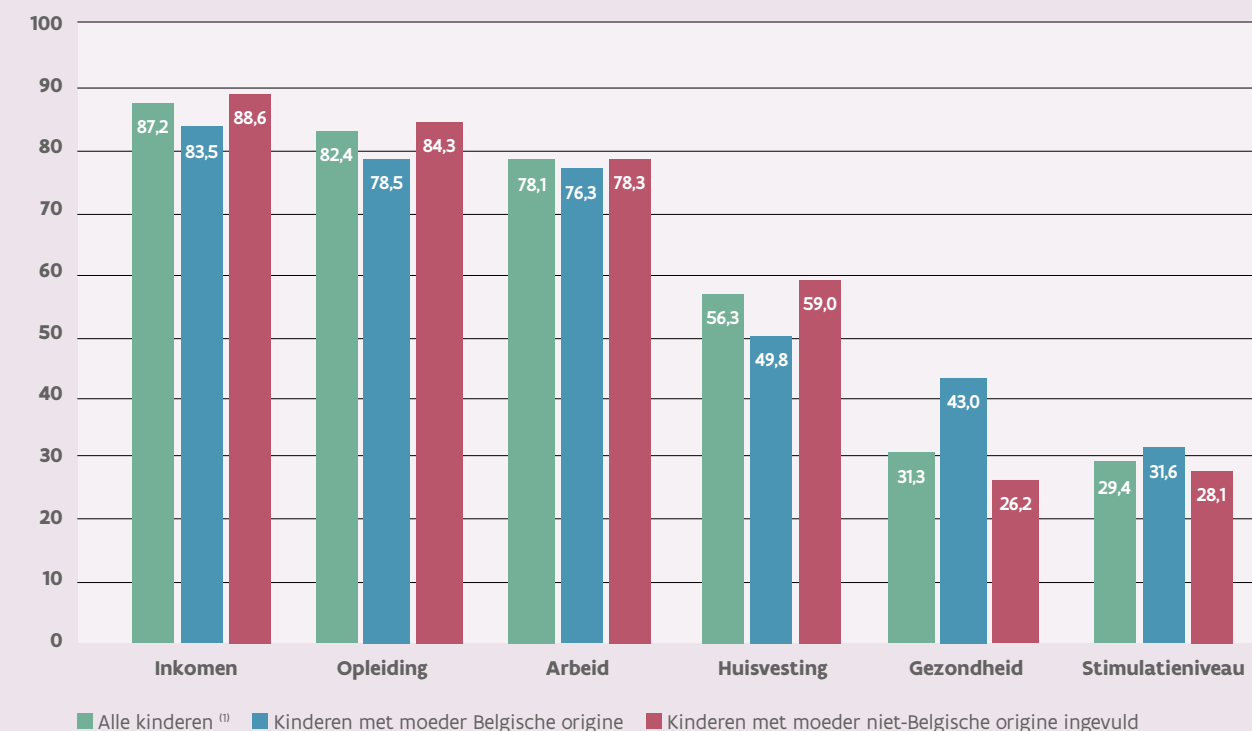
Bij de kinderen in kansarmoede zien we voor 4 van de 6 levensdomeinen (inkomen, arbeid, opleiding en huisvesting) dat het aandeel kinderen dat onvoldoende scoort groter is bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine. Het verschil is het grootst voor het levensdomein huisvesting, wat er op wijst dat dit een groter probleem is voor kinderen van niet-Belgische origine. Anderzijds zien we dat het aandeel kinderen met problemen in het gezin op vlak van gezondheid hoger ligt bij kinderen met een moeder van Belgische origine.

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat bij 59% van de kinderen (minstens) de 3 socio-economische criteria (arbeid, inkomen en opleiding) samen onvoldoende beoordeeld worden

De invoering van het Groeipakket zorgt voor een verdubbeling (+148 062 kinderen) van het aantal minderjarigen met sociale toeslag omwille van een inkomen onder de inkomensgrens van 30 986 euro. Meer dan 1 op de 5 kinderen krijgt nu een sociale toeslag bovenop de basisbedragen. De stijging is het opmerkelijkst bij de jongste kinderen.

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat in het Groeipakket 22,7% van de kinderen jonger dan 3 jaar een sociale toeslag krijgt, waarvan 20,4% met een inkomen onder de grens van 30 986 euro.

4.18 Kinderen in kansarmoede naar onderliggende dimensies/criteria per origine van de moeder



4.18 Kinderen die volgens index 2019 als kansarm worden beschouwd naar onderliggende dimensies/criteria per origine van de moeder (percentage) - Vlaams Gewest
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin
(1) Onder 'alle kinderen' worden ook de kinderen meegeteld waarvan de origine van de moeder niet gekend is. In 2019 lag het aandeel onbekende waarden op 4,6%



Hoofdstuk 5

KINDEROPVANG EN ANDERE EXTERNE OPVOEDINGSMILIEUS

Kinderen komen al snel in contact met andere opvoedingsmilieus (kinderopvang, school, ...) waar ze ook heel wat tijd doorbrengen. We schetsen in dit hoofdstuk hoeveel baby's en peuters worden opgevangen en nemen cijfers op over enkele specifieke

opvoedingsmilieus (buitengewoon onderwijs, internaten, centra voor kindercare en gezinsondersteuning, pleegzorg) en specifieke situaties in die milieus (inclusieve opvang, schoolse vorderingen).

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafieken:

5.1 Aandeel kinderen jonger dan 3 jaar in formele vergunde opvang	99
5.2 Aandeel kinderen jonger dan 3 jaar in formele vergunde opvang per provincie	100
5.3 Gebruik formele vergunde opvang baby's en peuters per leeftijd	101
5.4 Kinderen jonger dan 3 jaar in formele vergunde opvang per soort opvang	101
5.5 Profielen van opvanggebruik	102
5.6 Aantal inclusief opgevangen kinderen - per leeftijd	103
5.7 Kinderen in buitengewoon onderwijs per type	104
5.8 Aantal kinderen op internaat	105
5.9 Leerlingen naar schoolse vorderingen in het gewoon lager en secundair onderwijs	106
5.10 Begeleide kinderen door centra voor kindercare en gezinsondersteuning	107
5.11 Kinderen naar begeleidingsvorm in centra voor kindercare en gezinsondersteuning	108
5.12 Kinderen in pleegzorg	109

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

Dit hoofdstuk bevat cijfers over het gebruik van opvang door baby's en peuters uit verschillende bronnen. Op basis van registraties door opvanglocaties over aanwezige kinderen, berekent Kind en Gezin het aandeel kinderen jonger dan 3 jaar dat formele opvang gebruikt en het aantal inclusief opgevangen kinderen. Daarnaast zijn er resultaten van een grootschalig steekproefonderzoek waarbij apart gevraagd werd naar het gebruik van formele en informele opvang en intensiteit van

het opvanggebruik. Gegevens over specifieke onderwijssituaties komen uit het Statistisch jaarboek van het Vlaamse onderwijs. Gegevens over kinderen in pleegzorg en kinderen in centra voor kindercare en gezinsondersteuning (CKG) steunen op registraties door de betrokken voorzieningen, verzameld en bewerkt door Opgroeien. Meer info over bronnen en berekeningswijzen in Bijlage.

1. KINDEREN EN KINDEROPVANG

1.1. Gebruik van formele opvang door kinderen jonger dan 3 jaar op basis van septembercijfers

55% van de kinderen gebruikt formele opvang

1.1.1. Inleiding op de cijfers

De evolutie van het gebruik van formele opvang volgen we op aan de hand van tellingen van het aantal kinderen aanwezig in opvanglocaties die we afzetten tegenover alle kinderen van die leeftijd in de populatie. Sinds 2016 gebeurt de

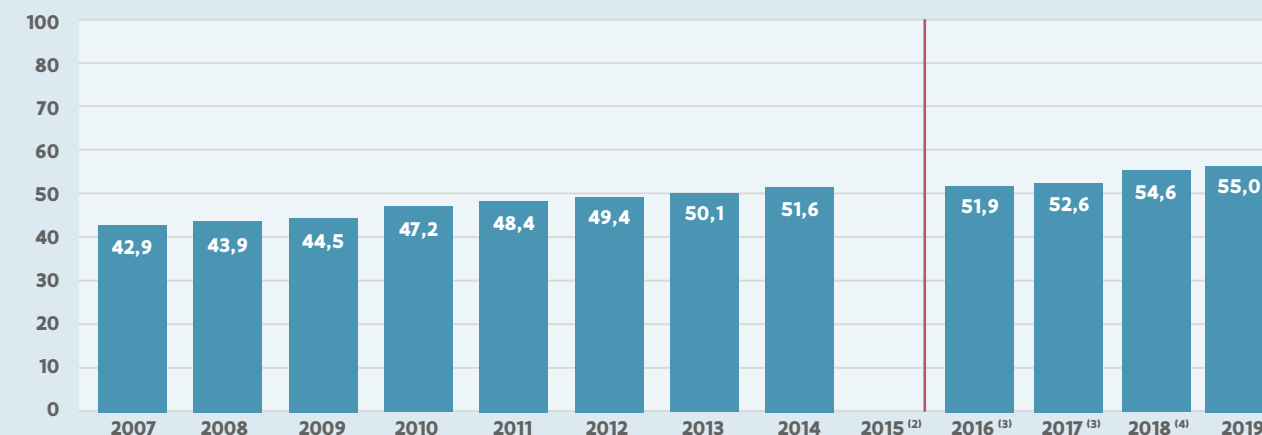
telling anders dan daarvoor (voor meer uitleg, zie Bijlage), waardoor we de cijfers vanaf 2016 niet zomaar meer mogen vergelijken met de oude gebruikscijfers. In 2019 werd de registratie aangepast voor de opvanglocaties zonder subsidie inkomenstarief. Door de invoering van een systeem van kinderopvangtoeslagen in het kader van het Groeipakket geven deze opvanglocaties nu maandelijks op kindniveau gegevens over aanwezigheden door. Hierdoor zijn de gebruikscijfers vollediger (er zijn geen ramingen meer voor ontbrekende gegevens) en ook van betere kwaliteit (dubbeltellingen kunnen beter

vermeden worden en we hebben nu ook meer informatie over de precieze leeftijd van de kinderen).

1.1.2. Gebruik formele opvang door 0- tot 3-jarigen in Vlaams Gewest en per provincie

In 2019 maakt 55% van de kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar gebruik van formele vergunde kinderopvang voor baby's en peuters. Dat is 0,4 procentpunt meer dan in september 2018.

5.1 Aandeel kinderen jonger dan 3 jaar in formele vergunde opvang ⁽¹⁾



5.1 Aandeel kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in opvanglocaties vergund door Opgroeien in het Vlaamse Gewest - 2007-2019

Bron: Agentschap Opgroeien, registratie aanwezige kinderen

(1) Omdat we van mening zijn dat we door de gewijzigde berekeningswijze geen uitspraken over de evolutie mogen doen, beschouwen we het cijfer van 2016 als het begin van een nieuwe historische reeks, wat in de grafiek ook duidelijk wordt aangegeven

(2) In 2015 werd de registratie niet georganiseerd omdat de invoering van het decreet voor opvang van baby's en peuters volop bezig was

(3) Percentage berekend op het aantal kinderen van 2 maanden tot en met 36 maanden dat volgens de Mirage-databank in september woont in het Vlaamse Gewest. In de jaren 2006-2014 gebeurden de tellingen gedurende de week van 1 februari

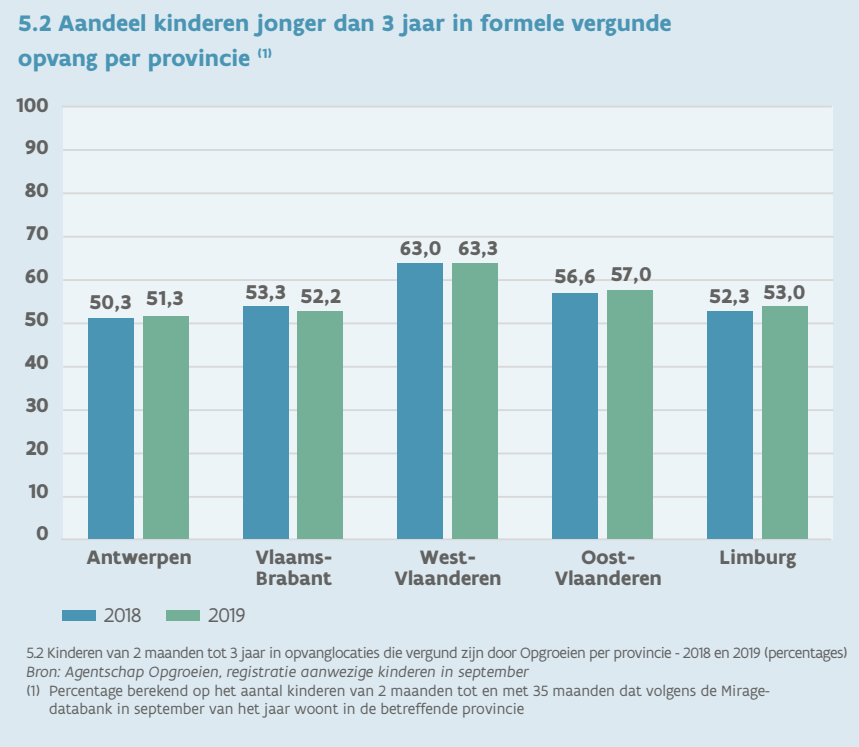
(4) Percentage berekend op het aantal kinderen van 2 maanden tot en met 35 maanden dat volgens de Mirage-databank in september woont in het Vlaamse Gewest

Het gebruik van formele vergunde opvang voor baby's en peuters verschilt aanzienlijk tussen de provincies (zie grafiek 5.2). Het gebruik ligt het hoogst in West-Vlaanderen (63,3%) en het laagst in Antwerpen (51,3%). Limburg (53%), Vlaams-Brabant (52,2%) en Oost-Vlaanderen (57%) situeren zich hiertussen. In alle provincies maakt meer dan de helft van de kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar gebruik van vergunde opvang. In Antwerpen is er een toename met 1 procentpunt, in Vlaams-Brabant lag het gebruik lager dan in 2018.

1.1.3. Gebruik formele opvang 0- tot 3-jarigen per leeftijd en per vergunningstype

Het gebruik verschilt naargelang de leeftijd van de kinderen (zie grafiek 5.3). Meer dan 7 op de 10 kinderen tussen 12 en 30 maanden gebruiken formele opvang, bij kinderen van andere leeftijden ligt dat cijfer lager. Slechts 1 op de 20 baby's van 2 maanden gebruikt formele opvang, bij kinderen van 3 tot 6 maanden bedraagt het gebruikscijfer 39,4%. De grafiek maakt ook duidelijk dat heel wat kinderen ouder dan 2,5 jaar geen gebruik meer maken van formele dagopvang en al naar de kleuterschool gaan.

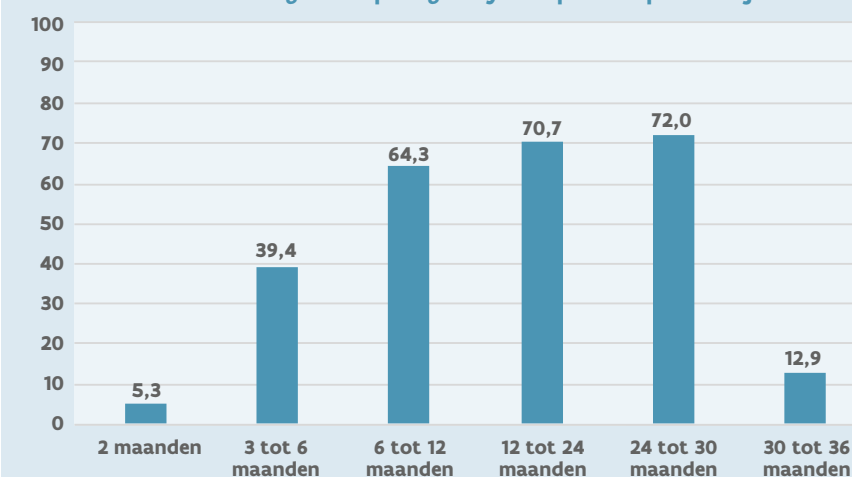
Tabel 5.4 geeft 2 soorten cijfers per soort opvang. In de **eerste kolom** wordt het aandeel aanwezige kinderen uitgedrukt per vergunningstype. Zo zien we



bijvoorbeeld dat 24,5% van de kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar gebruik maakt van formele groepsopvang waar ze volgens inkomstarief (IKT-tarief) kunnen betalen. In de **tweede kolom** geven we het aandeel kinderen per vergunningstype weer t.o.v. alle kinderen die opvang gebruiken. Daaruit leiden we af dat 76,7% van de kinderen die in de formele kinderopvang aanwezig zijn, in een opvanglocatie zitten waar ze volgens inkomstarief kunnen betalen. Bijna

65% van de aanwezige kinderen maakt gebruik van groepsopvang. Opvang bij onthaalouders is dus nog steeds belangrijk in Vlaanderen, aangezien 1 op de 3 opgevangen kinderen in die context opgevangen wordt.

5.3 Gebruik formele vergunde opvang baby's en peuters per leeftijd⁽¹⁾



5.3 Kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in opvanglocaties vergund door Opgroeien per leeftijd - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Agentschap Opgroeien, registratie aanwezige kinderen in september
(1) Percentage berekend (per leeftijd) op het aantal kinderen van 2 maanden tot en met 35 maanden dat volgens de Mirage-databank in september 2019 woont in het Vlaamse Gewest

5.4 Kinderen jonger dan 3 jaar in formele vergunde opvang per soort opvang

Inkomstarief	Vergunningstype	Gebruik ⁽¹⁾	Aandeel soort opvang onder kinderen die opvang gebruiken
IKT	Gezinsopvang	17,7	32,2
	Groepsopvang	24,5	44,5
	Totaal IKT	42,2	76,7
Niet-IKT	Gezinsopvang	1,7	3,1
	Groepsopvang	11,1	20,2
	Totaal niet-IKT	12,8	23,3
Totaal		55,0	100,0

5.4 Kinderen van 2 maanden tot 3 jaar in formele opvang vergund door Opgroeien naar soort opvang - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Agentschap Opgroeien, registratie aanwezige kinderen in september 2019
(1) Percentage berekend op het aantal kinderen van 2 maanden tot en met 35 maanden dat volgens de Mirage-databank in september 2019 woont in het Vlaamse Gewest

1.2. Gebruik van formele en/of informele opvang door niet-schoolgaande kinderen jonger dan 3 jaar op basis van steekproefonderzoek

1.2.1. Inleiding op de cijfers

Opgroeien laat periodiek een steekproef van ouders met kinderen jonger dan 3 jaar bevragen over hun gebruik van kinderopvang om onder meer zicht te krijgen op het aantal kinderen dat informele opvang gebruikt en om te weten waarom ze geen opvang gebruiken.

Het gebruik van formele en informele opvang werd in 2018 expliciet en apart in kaart gebracht voor de *niet-schoolgaande kinderen* tussen 3 maanden en 3 jaar. Het gaat om antwoorden van 6594 gezinnen met een kind jonger dan 3 jaar. Alle cijfers dienen beschouwd te worden als schattingen binnen een bepaald betrouwbaarheidsinterval. Voor meer info en meer cijfers verwijzen we naar het onderzoeksrapport*.

* Teppers, E., Schepers, W. & Van Regenmortel, T. (2019). Het gebruik van en de behoefte aan kinderopvang voor baby's en peuters jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest. Steunpunt WVG, 2019

1.2.2. Gebruik van informele en/of formele opvang bij niet-schoolgaande kinderen en redenen voor niet-gebruik

Tabel 5.5 toont aan dat 87% van de niet-schoolgaande kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar opvang gebruikt, 13% van de niet-schoolgaande kinderen jonger dan 3 jaar gebruikt *noch formele, noch informele opvang*.

18,4% van de niet-schoolgaande kinderen wordt *enkel formeel* opgevangen. 58,2% van de niet-schoolgaande kinderen combineert *formele en informele opvang*. Dit betekent dat ongeveer drie vierde van de gebruikers van formele opvang dit combineert met het gebruik van informele opvang.

Informele opvang blijft erg belangrijk. 68,7% van de niet-schoolgaande kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar wordt opgevangen door grootouders, andere familieleden of vrienden/kennissen. Van de 23,4% van de kinderen die geen gebruik maken van formele opvang, maakt de meerderheid ook geen gebruik van informele opvang, maar een aanzienlijk deel doet dat wel (10,4% gebruikt *enkel informele opvang*).

In het onderzoek werd aan de gezinnen die aangaven noch formele, noch informele opvang te gebruiken gevraagd naar de

5.5 Profielen van opvanggebruik

	Aandeel
Formele en informele opvang	58,2
Enkel formele opvang	18,4
Enkel informele opvang	10,4
Geen opvang	13,0
Totaal	100,0

5.5 Profielen opvanggebruik bij niet-schoolgaande kinderen van 3 maanden tot 3 jaar - Vlaams Gewest (percentage)
Bron: Teppers, E., Schepers, W. & Van Regenmortel, T. (2019). *Het gebruik van en de behoefte aan kinderopvang voor baby's en peuters jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest*. Steunpunt VVG, 2019

3 belangrijkste redenen hiervoor.

Uit het onderzoeksrapport blijkt dat 37,7% van de niet-gebruikers als eerste reden opgeeft dat ze bewust geen (formele en/of informele) opvang gebruiken met het oog op het welzijn van het kind. 1 op 4 geeft aan dat ze geen opvang gebruiken omdat ze niet werken of thuis zijn omwille van werkloosheid en/of ziekte, 6,2% stelt als eerste reden dat ze het werk hebben onderbroken om voor het kind te kunnen zorgen.

Maar ook kenmerken van het aanbod spelen een rol. 8,6% vermeldt als eerste reden dat ze geen geschikte formele opvang vonden, 5,7% vond geen formele opvang in de buurt.

1.2.3. Intensiteit van opvanggebruik

Op basis van het steekproefonderzoek hebben we ook zicht op de intensiteit van het opvanggebruik per week (weekend niet inbegrepen), enerzijds voor gebruikers van formele opvang, anderzijds voor gebruikers van informele opvang.

Gebruikers van formele opvang maken duidelijk intensiever gebruik van opvang dan gebruikers van informele opvang. 53% van de kinderen die formele opvang gebruiken, gaan minstens 4 dagen naar de opvang. Bijna een kwart gaat 5 dagen op 5 naar de opvang. Van de kinderen die informele opvang gebruiken doet meer dan de helft dat minder dan 2 dagen. Dat dit cijfer zo hoog ligt, heeft uiteraard te maken met het feit dat bij de (grote) groep kinderen die *formele*

en *informele opvang combineren* het gemiddeld aantal dagen informele opvang opmerkelijk lager ligt. Kinderen die informele en formele opvang combineren, gebruiken gemiddeld 3,5 dagen formele opvang én 1,5 dag informele opvang per week (weekend niet inbegrepen). Bij kinderen die *enkel gebruik maken van formele opvang* ligt het gemiddelde op 4,1 dagen opvang per week. Kinderen die *enkel informele opvang gebruiken*, maken gemiddeld 3,1 dagen per week gebruik van die informele opvang.

1.3. Inclusief opgevangen kinderen

Inclusieve opvang is de opvang van kinderen met een specifieke zorgbehoefte samen met kinderen zonder specifieke zorgbehoefte. Opvanglocaties kunnen voor de opvang van deze kinderen subsidies krijgen en kunnen ook ondersteund worden door een Centrum Inclusieve Kinderopvang (CIK). Op basis van registratiegegevens van 2019 weten we dat er 1162 verschillende kinderen inclusief worden opgevangen in de vergunde opvang van baby's en peuters. Tabel 5.6 geeft aan dat meer dan de helft (55,6%) van deze kinderen jonger was dan 3 jaar. Mogelijk worden er meer kinderen inclusief opgevangen want de cijfers zijn gebaseerd op aanvraagdossiers voor de subsidie inclusieve opvang.

5.6 Aantal inclusief opgevangen kinderen - per leeftijd ⁽¹⁾

	2018 ⁽²⁾	2019 ⁽³⁾
Leeftijd van de kinderen	Aantal	Aantal
Kinderen jonger dan 3 jaar	671	646
<i>waarvan 0 jaar</i>	70	58
<i>waarvan 1 jaar</i>	261	238
<i>waarvan 2 jaar</i>	340	350
Kinderen tussen 3 en 6 jaar	382	348
<i>waarvan 3 jaar</i>	249	241
<i>waarvan 4 jaar</i>	78	69
<i>waarvan 5 jaar</i>	55	38
Kinderen tussen 6 en 12 jaar	142	148
Kinderen van 12 jaar of ouder	22	20
Totaal	1 217	1 162

5.6 Aantal inclusief opgevangen kinderen in de vergunde opvang baby's en peuters per leeftijdsklasse - 2018-2019
Bron: Agentschap Opgroeien, registratie inclusieve opvang

(1) Het aantal kinderen dat in de buitenschoolse opvang inclusief wordt opgevangen werd niet meegeteld (want niet geregistreerd)

(2) De cijfers voor 2018 werden aangepast na verwerking van alle aanvragen voor ondersteuning in de loop van 2019

(3) Voorlopige cijfers omdat opvanglocaties hun aanvragen voor ondersteuning nog tot midden 2020 kunnen indienen

2. KINDEREN IN SPECIFIEKE ONDERWIJNSTELLINGEN EN KINDEREN MET SCHOOLVERTRAGING

2.1. Kinderen in buitengewoon onderwijs en kinderen met specifieke begeleiding

0,81% kleuters niet in het 'mainstream'-onderwijs, in het lager en secundair onderwijs loopt dit op tot 5,3% en 4,6%

In het onderwijslandschap maken we al geruime tijd een onderscheid tussen gewoon en buitengewoon onderwijs. Buitengewoon onderwijs is bedoeld voor kinderen die tijdelijk of permanent

specifieke hulp nodig hebben en is ingedeeld in types, volgens de beperking van de kinderen en de specifieke zorg die ze nodig hebben. Het decreet van 21 maart 2014 over maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften ('M-decreet') voerde aanpassingen door aan de structuur van het buitengewoon onderwijs.

In het buitengewoon onderwijs worden type 1 (leerlingen met een licht verstandelijke beperking) en type 8 (leerlingen met ernstige leerstoornissen) geleidelijk afgebouwd en omgevormd tot het nieuwe type 'basisaanbod'. Leerlingen uit dat nieuwe

type kunnen na een positieve evaluatie van de school en het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) na verloop van tijd weer in het gewoon onderwijs instromen.

Er kwam ook een nieuw type 9 voor kinderen met autisme die geen verstandelijke beperking hebben en ondanks extra ondersteuning niet in het gewoon onderwijs terecht kunnen. Deze aanpassingen zijn van kracht sinds 1 september 2015.

Tabel 5.7 geeft aan hoeveel kinderen in welk van deze types van het buitengewoon

5.7 Kinderen in buitengewoon onderwijs per type ⁽¹⁾

	Kleuter-onderwijs	Lager onderwijs	Secundair onderwijs
Type basisaanbod ^{(2) (3)}	-	37,8	24,0
Licht mentale handicap (type 1) ⁽⁴⁾	-	5,7	9,4
Verstandelijke beperking (type 2)	45,3	14,9	26,8
Emotionele of gedragsstoornis zonder verstandelijke beperking (type 3)	5,2	7,0	8,4
Motorische beperking (type 4)	10,0	4,2	6,9
Visuele beperking (type 6)	1,0	0,5	1,2
Auditieve beperking of spraak- of taalstoornis (type 7)	9,7	4,7	2,1
Ernstige leerstoornissen (type 8) ⁽⁴⁾	-	7,8	-
Autismespectrumstoornis zonder verstandelijke beperking (type 9) ⁽²⁾	28,9	17,4	21,3
Totaal aantal kinderen in buitengewoon onderwijs	100,0 (N=2 140)	100,0 (N=24 784)	100,0 (N=20 544)
Aandeel buitengewoon onderwijs in totaal	0,81	5,31	4,60

5.7 Kinderen in het Vlaamse buitengewoon onderwijs; aantal en percentage van de schoolgaande kinderen naar type - schooljaar 2018-2019

Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaamse onderwijs, schooljaar 2018-2019

(1) Om dubbelstellingen te voorkomen, worden de ziekenhuisscholen (type 5) niet opgenomen

(2) Nieuw type sinds september 2015

(3) Type 'basisaanbod' wordt niet ingericht in het buitengewoon kleuteronderwijs

(4) Type 1 en type 8 verdwijnen geleidelijk door uitstroom bestaande leerlingen; nieuwe leerlingen komen in het type 'basisaanbod'

onderwijs zitten en geeft ook het aandeel leerlingen in het buitengewoon onderwijs weer in de hele onderwijspopulatie voor het kleuter-, lager en secundair onderwijs.

0,81% van de kleuters zit in het buitengewoon kleuteronderwijs. 45,3% van die kinderen zit in het type 2 - buitengewoon onderwijs voor kinderen met een verstandelijke beperking, 28,9% in type 9 voor kinderen met een autismespectrumstoornis zonder verstandelijke beperking. 5,3% van de kinderen in het lager onderwijs volgt buitengewoon onderwijs. In het schooljaar 2018-2019 zit bijna 38% van die leerlingen in het type basisaanbod. In het buitengewoon secundair onderwijs zitten 26,8% van de leerlingen in type 2 (voor kinderen met verstandelijke beperking) en bijna 1 op de 4 leerlingen in het type basisaanbod.

Opmerkelijk is dat over alle onderwijsniveaus heen telkens meer dan twee derde van de kinderen in het buitengewoon onderwijs jongens zijn.

In het schooljaar 2018-2019 zijn er in alle onderwijsniveaus meer kinderen aanwezig in het buitengewoon onderwijs dan in het schooljaar 2017-2018. In het secundair en lager onderwijs (respectievelijk +1% en +1,7%) is de toename procentueel wel minder groot dan in het kleuteronderwijs (+7,8%).

2.2. Kinderen op internaat

Tabel 5.8 geeft aan hoeveel kinderen in het kleuter-, lager of secundair onderwijs in een internaat verblijven. In totaal gaat het om 9555 kinderen, 54,1% van de internen zijn jongens. Het aantal internen ligt lager dan in het schooljaar 2017-2018, vooral door dalingen van het aantal internen in het voltijds secundair onderwijs en het gewoon lager onderwijs. In het buitengewoon onderwijs stellen we geen daling van het aantal internen vast en zien we voor elk onderwijsniveau een stijging, al is die beperkt voor het kleuter- en lager onderwijs.

2.3. Kinderen naar schoolse vorderingen

Een laatste cijfer over het opvoedingsmilieu onderwijs gaat over de schoolse vorderingen van kinderen (voorsprong, op leeftijd of vertraging). Schoolse vertraging is het aantal leerjaren vertraging dat een leerling oploopt t.o.v. het leerjaar waarin hij zich zou bevinden als hij jaar na jaar zou vorderen. Het is niet noodzakelijk een gevolg van zittenblijven. Het kan ook veroorzaakt worden door ziekte, atypische studieovergangen, late instapleeftijd, ... Wat ook de oorzaak is, het vaak voorkomen van schoolvertraging is een belangrijk signaal.

5.8 Aantal kinderen op internaat ⁽¹⁾

	2017-2018	2018-2019
Gewoon kleuteronderwijs	114	95
Buitengewoon kleuteronderwijs	2	6
Gewoon lager onderwijs	1 125	1 024
Buitengewoon lager onderwijs	147	151
Voltijds gewoon secundair onderwijs	8 183	7 977
Deeltijds secundair onderwijs	45	44
Buitengewoon secundair onderwijs	192	258
Totaal	9 808	9 555

5.8 Aantal kinderen dat verblijft in een internaat voor kleuter- of lager onderwijs - Vlaamse Gemeenschap - schooljaren 2017-2018 en 2018-2019

Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaamse onderwijs, schooljaar 2017-2018 en 2018-2019

(1) Dat zijn er wellicht meer omdat gegevens van internaten met minder dan 30 internen niet worden opgenomen omdat ze niet subsidieerbaar zijn

Tabel 5.9 toont dat in totaal 11,8% van de kinderen in het gewoon lager onderwijs een schoolse vertraging heeft. 1% heeft een voorsprong. Het aandeel leerlingen met schoolse vertraging ligt hoger in het secundair onderwijs en loopt op naar onderwijsgraad. In de eerste graad bedraagt

het aandeel 18,9%, in de derde graad gaat het al om bijna 1 op de 3 leerlingen (32,6%).

Ook het verschil tussen kinderen van Belgische nationaliteit en niet-Belgische kinderen springt in het oog. In het lager onderwijs heeft 33,6% van de kinderen

met een andere nationaliteit een schoolse vertraging, bij kinderen met een Belgische nationaliteit gaat het om 9,5%. Dit verschil neemt verder toe in het secundair onderwijs. Vanaf de tweede graad kent meer dan 60% van de leerlingen met niet-Belgische nationaliteit een schoolse vertraging.

5.9 Leerlingen naar schoolse vorderingen in het gewoon lager en secundair onderwijs

		Voorsprong	Op leeftijd	Achterstand		Totaal
				1 jaar	2 of meer jaren	
Lager onderwijs	Belgische nationaliteit	1,1	89,5	9,0	0,5	100,0 (N=383 421)
	Niet-Belgische nationaliteit	0,7	65,7	28,7	4,9	100,0 (N=41 165)
	Totaal	1,0	87,2	10,9	0,9	100,0 (N=424 586)
Eerste graad secundair onderwijs	Belgische nationaliteit	1,6	82,3	15,0	1,2	100,0 (N=132 052)
	Niet-Belgische nationaliteit	0,7	50,0	40,7	8,6	100,0 (N=11 865)
	Totaal	1,5	79,6	17,1	1,8	100,0 (N=143 917)
Tweede graad secundair onderwijs	Belgische nationaliteit	1,5	74,8	19,9	3,8	100,0 (N=126 304)
	Niet-Belgische nationaliteit	0,5	35,9	41,2	22,4	100,0 (N=11 109)
	Totaal	1,5	71,6	21,6	5,3	100,0 (N=137 413)
Derde graad secundair onderwijs	Belgische nationaliteit	1,4	68,8	23,6	6,2	100,0 (N=118 076)
	Niet-Belgische nationaliteit	0,5	29,8	38,6	31,1	100,0 (N=8 762)
	Totaal	1,3	66,1	24,7	7,9	100,0 (N=126 838)

5.9 Aantal kinderen in het gewoon lager en secundair onderwijs naar schoolse vorderingen, naargelang nationaliteit - Vlaams Gewest - schooljaar 2018-2019
Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaamse onderwijs, schooljaar 2018-2019

3. KINDEREN IN BEGELEIDING BIJ CENTRA VOOR KINDERZORG EN GEZINSONDERSTEUNING

Bij probleem- of crisissituaties met jonge kinderen of bij behoefte aan dagen nachtopvang door een bijzondere leef-, arbeids-, woon-, gezondheids- of financiële situatie kan op verzoek van de ouders een beroep gedaan worden op centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG), erkend en gesubsidieerd door Opgroeien. We schetsen om hoeveel kinderen het gaat en geven aan welk soort begeleiding er gegeven wordt.

In de CKG's zijn er, op basis van de door de centra doorgegeven aantallen over het hele jaar 2019, 5255 kinderen in begeleiding, bijna uitsluitend kinderen jonger dan 12 jaar. In vergelijking met 2018 zijn er 121 kinderen meer die begeleid en/of opgevangen worden

(zie tabel 5.10), vooral door een toename van het aantal kinderen tussen 3 en 6 jaar. 35,7% van de begeleide kinderen is tussen 6 en 12 jaar, 30,1% is jonger dan 3 jaar.

Een CKG kan 4 begeleidingsvormen of functies aanbieden: *mobiele begeleidingen* aan huis, *ambulante trainingen* in het centrum, *ambulante opvang* en *residentiële opvang en begeleiding* waarbij het kind voor een periode in het centrum verblijft.

De cijfers over de functies in de CKG's drukken we in tabel 5.11 uit op kindniveau, maar de som van het aantal begeleide kinderen is niet gelijk aan het aantal unieke kinderen omdat voor 1 kind meerdere begeleidingsvormen (tegelijk) kunnen ingezet worden. Bovendien registreren

we enkel de mobiele en ambulante begeleidingen voor het kind waarvoor hulp gevraagd wordt. Hierdoor zijn de aantallen een onderschatting van het aantal (indirect) begeleide kinderen wanneer er gezinnen met meerdere kinderen worden begeleid. Desalniettemin geven de cijfers een goed inzicht in het voorkomen van de begeleidingsvormen. Zo zien we dat 3044 kinderen en hun gezin een mobiele begeleiding krijgen en dat 1243 kinderen residentieel worden opgevangen. Als we bekijken welke functies ingezet worden voor welke leeftijden, zien we dat in elke leeftijdsklasse het grootste aandeel kinderen mobiel begeleid wordt en dat in elke leeftijdsklasse minstens 1 op de 5 kinderen residentieel wordt opgevangen. Kinderen van 3 tot 6 jaar en hun gezin krijgen wel vaker ambulante trainingen.

5.10 Begeleide kinderen door centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning ⁽¹⁾

2016	2017	2018	2019				Totaal
			Kinderen jonger dan 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 jaar en ouder	
5 049	5 025	5 134 ⁽²⁾	1 583	1 695	1 878	84	5 255 ⁽³⁾

5.10 Evolutie aantal unieke kinderen in begeleiding in centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning per jaar
Bron: Agentschap Opgroeien
(1) Voor een aantal kinderen gelden ook begeleidingsmaatregelen vanuit de bijzondere jeugdzorg
(2) Inclusief 7 kinderen waarvoor leeftijd ongekend was
(3) Inclusief 15 kinderen waarvoor leeftijd ongekend was

5.11 Kinderen naar begeleidingsvorm in centra voor kindercare en gezinsondersteuning

	Mobiële begeleiding		Ambulante training		Ambulante dagopvang		Residentiële opvang		Totaal aantal unieke kinderen
	Aantal	Rij % ⁽¹⁾	Aantal	Rij % ⁽¹⁾	Aantal	Rij % ⁽¹⁾	Aantal	Rij % ⁽¹⁾	
Kinderen jonger dan 3 jaar	1 054	66,6	350	22,1	277	17,5	415	26,2	1 583
Kinderen van 3 tot 6 jaar	836	49,3	732	43,2	61	3,6	401	23,7	1 695
Kinderen van 6 tot 12 jaar	1 093	58,2	611	32,5	46	2,4	402	21,4	1 878
Kinderen van 12 jaar en ouder	49	58,3	19	22,6	3	3,6	23	27,4	84
Leeftijd onbekend	12	80,0	2	13,3	0	0,0	2	13,3	15
Totaal	3 044		1 714		387		1 243		5 255

5.11 Aantal kinderen per begeleidingsvorm en leeftijd in centra voor kindercare en gezinsondersteuning - 2019

Bron: Agentschap Opgroeien

(1) De rijpercentages mogen niet opgeteld worden, zij geven de verhouding tussen de kinderen in de begeleidingsvorm en het totaal aantal unieke kinderen, maar 1 kind kan in meer dan 1 begeleidingsvorm zitten

4. KINDEREN IN PLEEGZORG

Op basis van registraties door de private voorzieningen gesubsidieerd door Opgroeien kunnen we schetsen hoeveel unieke kinderen er in pleeggezinnen verbleven. Het gaat om cijfers over de situatie op het einde van het jaar. Pleegzorgsituaties die in de loop van het jaar werden afgerond zijn dus niet meegeteld.

De cijfers zijn opgesplitst per leeftijd van de kinderen en per type pleegzorg. *Ondersteunende pleegzorg* is een kortstondig verblijf in een pleeggezin om bijvoorbeeld een weekend, een vakantie of een acute nood of crisis op te vangen. *Perspectiefzoekende pleegzorg* heeft als doel het pleegkind of de pleeggast snel te oriënteren en begeleiden naar een duidelijke en duurzame oplossing.

Dit kan zijn: terug naar huis, naar een voorziening, zelfstandig wonen of een langdurig verblijf in een pleeggezin. *Perspectiefbiedende pleegzorg* is bedoeld om het pleegkind of de pleeggast een stabiel leefklimaat te bieden door een langdurig verblijf in een pleeggezin. Deze vorm is aangewezen wanneer een terugkeer naar huis niet in het belang van het pleegkind of de pleeggast is.

Op 31 december 2019 zijn er 7756 pleegzorgsituaties, dat is een stijging van 9% t.o.v. 2018 (+638 kinderen). Bijna 1 op de 3 kinderen in pleegzorg is tussen 12 en 17 jaar, 1406 kinderen zijn jonger dan 6 jaar, waarvan 477 jonger dan 3 jaar.

De meeste kinderen (5901 pleegzorgsituaties, 76,1%) krijgen perspectiefbiedende pleegzorg. De ondersteunende pleegzorg (15,1%) en de perspectiefzoekende pleegzorg (10,5%) vormen een minderheid van de pleegzorgsituaties. We stellen een toename vast van het aantal kinderen in

elk type pleegzorg, maar relatief gezien is de stijging tegenover 2018 sterker bij de perspectiefzoekende pleegzorg.

5.12 Kinderen in pleegzorg

	2018	2019				Totaal ⁽²⁾
	Totaal	Kinderen jonger dan 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Kinderen van 18 jaar en ouder ⁽¹⁾	
Ondersteunende pleegzorg	984	226	459	378	107	1 170
Perspectiefbiedende pleegzorg	5 616	925	1 692	1 965	1 319	5 901
Perspectiefzoekende pleegzorg	614	284	209	247	73	813
Totaal	7 118	1 406	2 312	2 547	1 491	7 756

5.12 Aantal kinderen per leeftijd en per type pleegzorg - situatie op 31 december

Bron: Agentschap Opgroeien, BINC-rapport op basis van registraties private voorzieningen

(1) Bij deze leeftijdsklasse worden ook pleeggasten met een handicap of psychiatrische problematiek geteld die rechtstreeks instromen binnen de volwassenwerking van de pleegzorgdiensten (wel onder bepaalde voorwaarden)

(2) Omdat een jongere verschillende types pleegzorg kan benut hebben is het totaal aantal unieke kinderen verschillend van de som van de rijen



Hoofdstuk 6

GEZONDHEID, STERFTE EN MORBIDITEIT BIJ KINDEREN

Om de ontwikkeling van kinderen op te volgen, zijn gegevens over zwangerschap, sterfte, aangeboren afwijkingen en ongevallen van groot belang. De cijfers leren ons iets over

hoeveel kinderen te maken hebben met gezondheidsproblemen of een verhoogd risico dragen op ontwikkelingsproblemen.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafiek:

6.1 Internationale situering van de leeftijd van de moeder bij geboorte eerste kind.....	113
6.2 Diverse kenmerken van kinderen bij de geboorte (geboortegewicht, geboortewijze, ...)	114
6.3 Levend geboren kinderen naar zwangerschapsduur	115
6.4 Evolutie van de levensverwachting bij geboorte.....	116
6.5 Internationale situering van de levensverwachting bij geboorte.....	117
6.6 Aantal sterfgevallen naar leeftijd en geslacht.....	118
6.7 Aantal foeto-infantiele sterfgevallen.....	120
6.8 Foeto-infantiele sterftcijfers.....	120
6.9 Evolutie foeto-infantiele sterftcijfers.....	121
6.10 Internationale situering van de zuigelingensterfte.....	122
6.11 Doodsoorzaken bij doodgeboren en levend geboren kinderen jonger dan 1 jaar	123
6.12 Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar	125
6.13 Aangeboren majeure afwijkingen	126
6.14 Aantal jonge verkeersslachtoffers (doden en zwaargewonden).....	128

INFO OVER BRONNEN EN BEREKENINGSWIJZEN

In dit hoofdstuk komen o.a. cijfers over borelingen aan bod van het Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE) en van Kind en Gezin. Het SPE telt levend en doodgeborenen volgens plaats van geboorte. De gegevens vatten dus niet

geheel zuiver alle borelingen wonend in het Vlaamse Gewest. De cijfers van Kind en Gezin gaan over de levend geboren kinderen en steunen op registraties over nagenoeg alle geboorten, ongeacht het verblijfsstatuut van moeders en ongeacht de plaats

van bevalling. De cijfers zijn dus wel opgebouwd op basis van de woonplaats van het kind. Meer info over bronnen en berekeningswijzen in Bijlage.

1. GEGEVENS OVER ZWANGERSCHAP EN BEVALLING

1.1. Ontstaan van de zwangerschap en bevallingsgegevens*

7,2% van de zwangerschappen *ontstaat via medische begeleiding*: 2,4% van de vrouwen krijgt een hormonale behandeling, bij 2,7% wordt in-vitrofertilisatie (ivf) toegepast en bij 2,1% komt de zwangerschap tot stand na intracytoplasmatische sperma-injectie (ICSI). Het aandeel bevallingen na een subfertiliteitsbehandeling is licht afgenomen (van 7,5% naar 7,2%), maar ligt wel nog hoger dan 10 jaar geleden (5,4% in 2009). Opmerkelijk is dat 28,9% van de meerlingzwangerschappen tot stand komt na een medisch begeleide bevruchting. Bij eenlingen is dit slechts 6,8%.

Bij 24,9% van de zwangerschappen wordt de bevalling *ingeleid*. Sinds 2009 schommelt het aandeel ingeleide bevalling rond 24%, maar in 2003 bedroeg het nog 30%.

In 2018 is 1 moeder overleden bij de bevalling. Sinds 1987 werden er in Vlaanderen 102 maternale sterfgevallen genoteerd (1 op de 20 000 bevallingen).

Uit de registratie over 2018 blijkt dat de meeste (71,4%) vrouwen tussen 25 en 35 jaar zijn op het moment van de bevalling. 3,1% van de moeders is minstens 40 jaar. 726 moeders (1,2%) zijn jonger dan 20 jaar op het moment van de bevalling.

De *gemiddelde leeftijd van de moeder* bij de bevalling bedraagt in 2018 volgens het SPE 29,1 jaar bij een eerste kind (primipare) en 31,9 jaar bij een volgend kind (multipare). De gemiddelde leeftijd is de voorbije 10 jaar zowel bij de primipare (van 28,2 jaar in 2009 naar 29,1 jaar in 2018), als de multipare vrouwen toegenomen (van 31,1 jaar in 2009 naar 31,9 jaar in 2018).

De gemiddelde leeftijd van de moeder bij de eerste bevalling ligt volgens de meest recente cijfers (2018) in 5 van de 28 EU-landen boven de 30 jaar (Griekenland, Ierland, Luxemburg, Spanje en Italië). Vooral in de Oost-Europese en meest recente lidstaten van de EU ligt de gemiddelde leeftijd bij een eerste bevalling nog een heel stuk onder de 30 jaar. België en Vlaanderen nemen een middenpositie in.

* Bron: R. Devlieger, R. Goemaes, M. Laubach, Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2018. SPE, Brussel, 2018

6.1 Internationale situering van de leeftijd van de moeder bij geboorte eerste kind

Bulgarije	26,2
Roemenië	26,7
Slovakije	27,1
Letland	27,2
Polen	27,4
Estland	27,7
Litouwen	27,8
Hongarije	28,2
Tsjechië	28,4
Frankrijk	28,7
Kroatië	28,8
Slovenië	28,8
België	29,0
Verenigd Koninkrijk	29,0
Vlaams Gewest	29,1
Malta	29,2
Finland	29,2
Zweden	29,3
Denemarken	29,5
Oostenrijk	29,5
Duitsland	29,7
Cyprus	29,8
Portugal	29,8
Nederland	30,0
Griekenland	30,4
Ierland	30,5
Luxemburg	30,9
Spanje	31,0
Italië	31,2

6.1 Gemiddelde leeftijd van de moeder bij geboorte eerste kind in Vlaanderen en de 28-EU-landen - 2018
Bronnen: SPE, cijfer 2018
Eurostat, website

1.2. Geboortegegevens op kindniveau

21,8% van de kinderen wordt geboren via een keizersnede. 9,4% van de kinderen wordt geboren via een technisch hulpmiddel, vooral via vacuümextractie*. Meer dan de helft (57,9%) van de meerlingen wordt geboren via keizersnede.

Na de geboorte wordt 11,1% van de kinderen overgebracht naar een neonatale dienst (n-dienst) en 4,4% naar een neonatale intensieve zorgdienst (NIC-dienst). In totaal gaat het volgens het SPE om 9882 kinderen.

Er worden in 2018 1020 tweelingen en 4 drielingen geregistreerd. Relatief gezien betekent dit dat 3,2% van de geboren kinderen behoort tot de categorie *meerlingen*.

6,9% van de borelingen heeft een *laag geboortegewicht* (minder dan 2500 gram). 1,2% heeft een extreem laag geboortegewicht (minder dan 1500 gram). 57,9% van de kinderen van een meerling weegt bij de geboorte minder dan 2500 gram. Bij eenlingen is dit slechts 5,2%.

* *Vacuümextractie: het doen geboren worden van een kind met behulp van een instrument dat zich op het hoofd van het kind vastzuigt*

6.2 Diverse kenmerken van kinderen bij de geboorte (geboortegewicht, geboortewijze, ...)

	2015	2016	2017	2018
Wijze van geboorte				
Spontaan	68,6	68,5	68,4	68,6
Keizersnede	21,2	21,6	21,6	21,8
Vacuümextractie of verlostang	9,9	9,7	9,8	9,4
Stuit vaginaal	0,3	0,3	0,2	0,2
Transfer neonatologie				
Neonatale dienst (n-dienst)	11,1	11,3	10,8	11,1
Neonatale intensieve zorgdienst (NIC-dienst)	4,1	4,1	4,4	4,4
Eenling of meerling				
Kind van een eenling	96,4	96,6	96,7	96,8
Kind van een tweeling	3,5	3,4	3,2	3,2
Kind van een drieling	0,1	0,1	0,1	0,0
Geboortegewicht				
Laag (<2500 gram)	6,8	6,9	6,8	6,9
waarvan extreem laag (<1500 gram)	1,1	1,2	1,2	1,2
2500 gram of meer	93,2	93,1	93,2	93,1

6.2 Percentage kinderen naar wijze van geboorte, met een transfer naar neonatologie, naar eenling of meerling en naar geboortegewicht
Bron: R. Devlieger, E. Martens, R. Goemaes, H. Cammu, *Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2017*, SPE, Brussel, 2018

Kind en Gezin registreert voor alle levend geboren kinderen na hoeveel weken zwangerschap ze geboren worden. Van 1,2% van de kinderen is geen zwangerschapsduur gekend. We berekenen de cijfers daarom t.o.v. de groep kinderen waarvoor gegevens over zwangerschapsduur genoteerd werden (valide percentages).

In 2019 wordt net zoals de voorgaande jaren 7,9% van de kinderen prematuur (zwangerschapsduur <37 weken) geboren. 1,1% van de levend geboren kinderen kent een zwangerschapsduur van minder dan 32 weken. Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat het aandeel premature baby's bij meerlingen merkbaar hoger ligt dan bij eenlingen (respectievelijk 57,5%

en 6,3%) en dat in de provincie Limburg het hoogste aandeel prematuren geboren wordt (9,1%).

Volgens de registratie van Kind en Gezin werden er in 2019 562 kinderen (0,9% van de borelingen) thuis of op een andere locatie dan de kraamkliniek geboren.

6.3 Levend geboren kinderen naar zwangerschapsduur

Kinderen naar zwangerschapsduur van de moeder	2016	2017	2018	2019
Niet-prematuur (≥37 weken)	92,1	92,1	92,1	92,1
Prematuur (<37 weken)	7,9	7,9	7,9	7,9
waarvan <32 weken	1,1	1,1	1,1	1,1
>32 weken, <34 weken	1,0	1,0	1,0	0,9
>34 weken, <37 weken	5,8	5,9	5,9	5,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

6.3 Aandeel levend geboren kinderen naar zwangerschapsduur - 2016-2019
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

2. LEVENSV ERWACHTING BIJ G EBOORTE

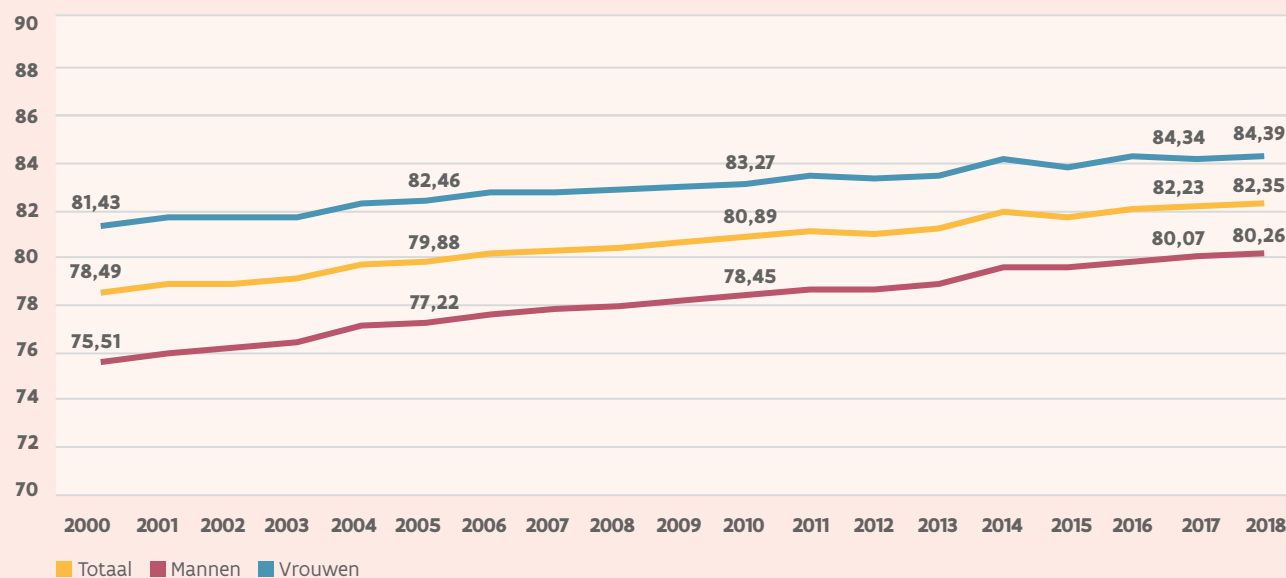
2.1. Levensverwachting in Vlaams Gewest en provincies

Levensverwachting bij de geboorte in 2018 boven 82 jaar, bij vrouwen zelfs boven 84 jaar

Bij mannen zien we t.o.v. 2017 een iets sterkere stijging van de levensverwachting dan bij vrouwen, waardoor het verschil in levensverwachting tussen mannen en vrouwen is afgenomen (4,13 jaar).

Op 10 jaar tijd (2009-2018) is de levensverwachting bij de geboorte van mannen toegenomen met 2,1 jaar, terwijl de stijging bij vrouwen 1,3 jaar bedraagt.

6.4 Evolutie van de levensverwachting bij geboorte



6.4 Levensverwachting in het Vlaamse Gewest, bij geboorte (in jaren)
Bron: Statbel

Uit niet-opgenomen cijfers van Statbel voor de periode 2016-2018 blijkt dat de levensverwachting bij geboorte niet zo sterk verschilt tussen de provincies.

Bij mannen ligt de levensverwachting het laagst in Oost-Vlaanderen (79,6 jaar) en het hoogst in Limburg (80,6 jaar). Bij vrouwen zijn de verschillen iets kleiner:

84,1 jaar in Antwerpen en 84,8 jaar in Vlaams-Brabant.

2.2. Levensverwachting: Vlaanderen internationaal gesitueerd

Er bestaan in de EU-28 aanzienlijke verschillen qua levensverwachting.

Bij mannen bedraagt de kloof tussen het land met de hoogste (Italië) en het land met de laagste levensverwachting (Letland) 11 jaar.

Bij vrouwen is dat verschil 7,7 jaar (tussen Spanje en Bulgarije). De levensverwachting bij geboorte in het Vlaamse Gewest ligt relatief hoog. België neemt relatief gezien meer een middenpositie in.

6.5 Internationale situering van de levensverwachting bij geboorte

	Mannen		Vrouwen
Italië	81,2	Spanje	86,3
Cyprus	80,9	Frankrijk	85,9
Zweden	80,9	Italië	85,6
Spanje	80,7	Cyprus	84,8
Ierland	80,5	Luxemburg	84,6
Malta	80,4	Malta	84,6
Nederland	80,3	Portugal	84,5
Vlaams Gewest	80,3	Finland	84,5
Luxemburg	80,1	Griekenland	84,4
Frankrijk	79,7	Slovenië	84,4
Verenigd Koninkrijk	79,5	Vlaams Gewest	84,4
België	79,4	Zweden	84,3
Oostenrijk	79,4	Ierland	84,1
Griekenland	79,3	Oostenrijk	84,1
Denemarken	79,1	België	83,9
Finland	79,1	Nederland	83,4
Duitsland	78,6	Duitsland	83,3
Slovenië	78,5	Verenigd Koninkrijk	83,1
Portugal	78,3	Denemarken	82,9
Tsjechië	76,2	Estland	82,7
Kroatië	74,9	Tsjechië	82,0
Estland	74,0	Polen	81,7
Slovakije	73,9	Kroatië	81,5
Polen	73,7	Slovakije	80,8
Hongarije	72,7	Litouwen	80,7
Roemenië	71,7	Letland	79,7
Bulgarije	71,5	Hongarije	79,6
Litouwen	70,9	Roemenië	79,2
Letland	70,1	Bulgarije	78,6

6.5 Levensverwachting bij geboorte - 2018
Bronnen: Eurostat
Statbel

3. STERFTE*

3.1. Sterfte bij kinderen van 0 tot 15 jaar

3.1.1. Sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar

Vooral bij kinderen jonger dan 1 jaar

Sterfgevallen bij kinderen doen zich vooral voor bij kinderen jonger dan 1 jaar. In 2017 (2018 en 2019 nog niet

beschikbaar) sterven 228 (3,6 op 1000) levend geboren kinderen vóór de leeftijd van 1 jaar, in de daaropvolgende 14 levensjaren zijn er 103 sterfgevallen.

In totaal telt 2017 40 sterfgevallen meer bij kinderen onder de 15 jaar dan 2016. In elke leeftijdsklasse is er een toename, maar de stijging is het grootst bij de 0-jarigen (+19). Het aantal overlijdens bij kinderen lag in 2016 wel heel wat lager

dan de jaren daarvoor. In de jaren 2010-2013 waren er jaarlijks immers meer dan 350 sterfgevallen bij kinderen onder de 15 jaar.

* De cijfers – afkomstig van het Agentschap Zorg en Gezondheid – zijn opgebouwd op basis van de woonplaats van het kind/de moeder, zodat sterftecijfers voor het Vlaamse Gewest kunnen gepresenteerd worden. Er worden wel enkel overlijdens geteld die gebeuren in het Vlaamse of Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Kinderen die in Wallonië of in het buitenland overleden, ontbreken dus in de cijfers

6.6 Aantal sterfgevallen naar leeftijd en geslacht

	2014	2015	2016	2017		
	Totaal	Totaal	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal
Aantal						
Jonger dan 1 jaar	216	244	209	130	98	228
1 tot 5 jaar	37	38	38	22	23	45
5 tot 10 jaar	25	27	23	15	14	29
10 tot 15 jaar	29	27	21	16	13	29
Totaal	307	336	291	183	148	331
Per 1000⁽¹⁾						
Jonger dan 1 jaar	3,23	3,74	3,17	3,98	3,15	3,57
1 tot 5 jaar	0,13	0,13	0,14	0,16	0,17	0,16
5 tot 10 jaar	0,07	0,08	0,06	0,10	0,10	0,10
10 tot 15 jaar	0,09	0,08	0,06	0,11	0,09	0,10

6.6 Aantal sterfgevallen en aantal sterfgevallen per 1000 kinderen van 0 tot 15 jaar naar leeftijd en geslacht - Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, Agentschap Zorg en Gezondheid

(1) Per 1000 kinderen op 1 januari van het betreffende jaar, uitgezonderd voor de kinderen jonger dan 1 jaar. Voor de kinderen jonger dan 1 jaar is dit per 1000 kinderen geboren in dat jaar.

Het aantal geboorten per geslacht wordt berekend op basis van de SPE-registratie

3.1.2. Doodgeboorten en sterfgevallen bij kinderen jonger dan 1 jaar

Opnieuw stijging van de foeto-infantiele sterfte, zuigelingensterfte 3,6 per 1000

Gegevens omtrent de sterfte bij kinderen jonger dan 1 jaar worden over het algemeen voorgesteld door middel van een aantal maatstaven, sterftematen genoemd (zie tabel 6.7 en schema 6.8).

Een eerste sterftemaat is de *doodgeboorte*. Dit is het aantal kinderen dat dood wordt geboren met een geboortegewicht van minstens 500 gram of, als het geboortegewicht niet gekend is, met een zwangerschapsduur van minstens 22 weken. In 2017 zijn er 325 doodgeborenen, 54 meer dan in 2016. Het *doodgeboortecijfer* bedraagt daarmee 5,1 per 1000 geboorten.

De *vroegneonatale sterfte* is de sterfte tussen de geboorte en de leeftijd van 7 dagen (7 x 24 uur). In 2017 overlijden

124 kinderen in deze periode. De vroegneonatale sterfte bedraagt 1,9 per 1000 levend geboren.

De *laatneonatale sterfte* is de sterfte na de eerste 7 dagen (7 x 24 uur) t.e.m. de leeftijd van 28 dagen. Het laatneonatale sterftcijfer bedraagt 0,6 per 1000 levend geboren (37 sterfgevallen) en is de enige sterftemaat die afneemt in 2017.

De *postneonatale sterfte* of de sterfte na de eerste 4 weken bedraagt 1 per 1000 levend geboren (67 sterfgevallen).

Een aantal sterftematen zijn de som van 2 of meer van de hierboven beschreven sterftematen: het perinatale sterftcijfer, het neonatale sterftcijfer, de zuigelingensterfte en het foeto-infantiele sterftcijfer.

De *perinatale sterfte* is de sterfte van kinderen tijdens de eerste 7 dagen van hun leven, samen met het aantal doodgeborenen. Het perinatale sterftcijfer bedraagt in 2017 7 per 1000 geboren (449 sterfgevallen).

De *neonatale sterfte* is de sterfte in de eerste 4 levensweken. In 2017 gaat het om 161 sterfgevallen (2,5 per 1000 levend geboren).

De *zuigelingensterfte* is de sterfte tussen de geboorte en de leeftijd van 1 jaar. 228 kinderen overlijden tijdens hun eerste levensjaar (3,6 per 1000 levend geboren).

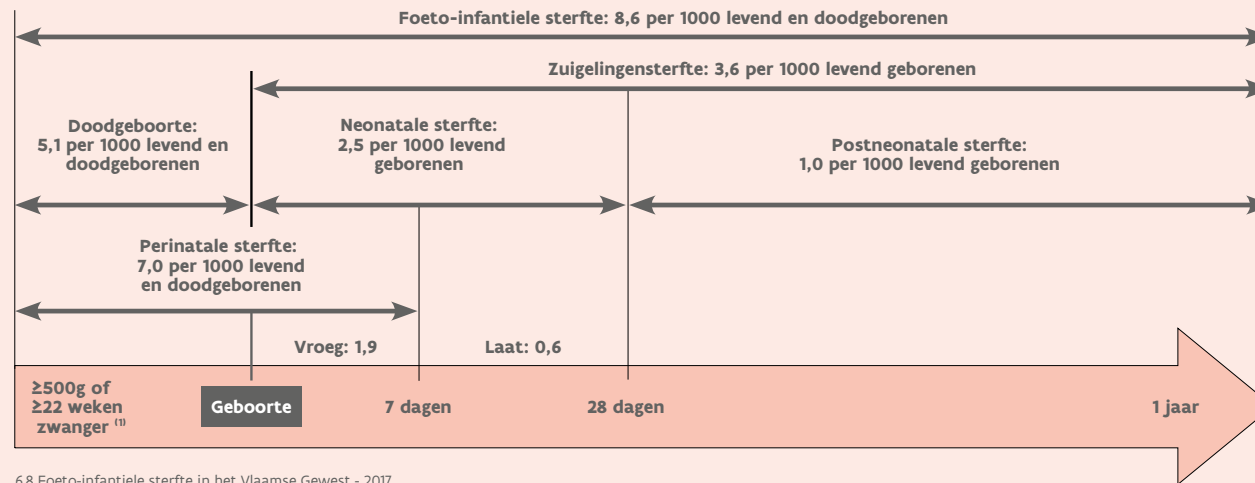
Tot slot is er de *foeto-infantiele sterfte*, het totaal van de doodgeboorten en de zuigelingensterfte. In 2017 bedraagt de foeto-infantiele sterfte 8,6 per 1000 levend geboren en doodgeborenen (553 sterfgevallen).

6.7 Aantal foeto-infantiele sterfgevallen

	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal doodgeborenen (A)	302	329	279	271	325
Aantal vroegneonatale sterfgevallen (B)	124	112	134	107	124
Aantal laatneonatale sterfgevallen (C)	36	30	40	44	37
Aantal postneonatale sterfgevallen (D)	85	74	70	58	67
Aantal perinatale sterfgevallen (A+B)	426	441	413	378	449
Aantal neonatale sterfgevallen (B+C)	160	142	174	151	161
Aantal overleden zuigelingen (B+C+D)	245	216	244	209	228
Totale aantal sterfgevallen (A+B+C+D)	547	545	523	480	553

6.7 Aantal doodgeborenen en aantal sterfgevallen vóór de leeftijd van 1 jaar naar periode van het overlijden - Vlaams Gewest
Bron: Gezondheidsindicatoren, Agentschap Zorg en Gezondheid

6.8 Foeto-infantiele sterftcijfers



6.8 Foeto-infantiele sterfte in het Vlaamse Gewest - 2017
Bron: Gezondheidsindicatoren, Agentschap Zorg en Gezondheid
(1) Enkel als geboortegewicht niet gekend is

De foeto-infantiele sterfte kent zeker geen duidelijke trend en schommelde de voorbije jaren rond de 8 sterfgevallen per

1000 geboorten. De foeto-infantiele sterfte lag sinds 2012 (8,7 per 1000 levend en doodgeborenen) wel nooit hoger als in 2017.

6.9 Evolutie foeto-infantiele sterftcijfers

	2000	2005	2010	2015	2016	2017
Doodgeboortecijfer ⁽¹⁾	4,1	3,3	4,6	4,3	4,1	5,1
Vroegneonataal sterftcijfer ⁽²⁾	2,1	2,1	2,0	2,1	1,6	1,9
Laatneonataal sterftcijfer ⁽²⁾	0,7	0,6	0,4	0,6	0,7	0,6
Postneonataal sterftcijfer ⁽²⁾	1,9	1,2	1,4	1,1	0,9	1,0
Perinataal sterftcijfer ⁽¹⁾	6,2	5,4	6,6	6,3	5,7	7,0
Neonataal sterftcijfer ⁽²⁾	2,8	2,7	2,4	2,7	2,3	2,5
Zuigelingensterfte ⁽²⁾	4,7	3,9	3,8	3,7	3,2	3,6
Totale foeto-infantiele sterfte ⁽¹⁾	8,8	7,2	8,4	8,0	7,2	8,6

6.9 Evolutie foeto-infantiele sterfte in het Vlaamse Gewest sinds 2000 naar periode van het overlijden
Bron: Gezondheidsindicatoren, Agentschap Zorg en Gezondheid
(1) Per 1000 levend en doodgeborenen
(2) Per 1000 levend geboren

3.1.3. Internationale situering zuigelingensterfte

In 21 van de 28 EU-landen ligt de *zuigelingensterfte* – de sterfte tussen de geboorte en de leeftijd van 1 jaar – lager dan 4 per 1000 levend geboren. Cyprus, Finland en Slovenië kennen de laagste zuigelingensterfte, Malta en Roemenië tellen de hoogste (6,7 op de 1000 levend geboren). Vlaanderen en België nemen een middenpositie in.

6.10 Internationale situering van de zuigelingensterfte

Land	Zuigelingensterfte
Cyprus	1,3
Finland	2,0
Slovenië	2,1
Estland	2,3
Zweden	2,4
Tsjechië	2,7
Spanje	2,7
Italië	2,7
Portugal	2,7
Oostenrijk	2,9
Ierland	3,0
Litouwen	3,0
Luxemburg	3,2
Duitsland	3,3
Griekenland	3,5
Hongarije	3,5
Vlaams Gewest	3,6
België	3,6
Nederland	3,6
Denemarken	3,8
Frankrijk	3,9
Verenigd Koninkrijk	3,9
Kroatië	4,0
Polen	4,0
Letland	4,1
Slovakije	4,5
Bulgarije	6,4
Roemenië	6,7
Malta	6,7

6.10 Zuigelingensterfte (per 1000 levend geboren) in het Vlaamse Gewest internationaal gesitueerd - 2017
Bronnen: Gezondheidsindicatoren, Agentschap Zorg en Gezondheid
Eurostat, website

3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen jonger dan 15 jaar

3.2.1. Doodsoorzaken bij kinderen jonger dan 1 jaar

Aangeboren afwijkingen vormen de belangrijkste doodsoorzaak bij zuigelingen en doodgeborenen

De cijfers over de oorzaken van *dodgeboorten* geven aan dat 34,8% van de kinderen overlijdt ten gevolge van aangeboren afwijkingen en 28% door factoren bij de moeder en/of complicaties bij de zwangerschap en bevalling.

Van de 228 *overleden zuigelingen*, sterven er meer dan 1 op 4 door aangeboren afwijkingen en bijna

1 op 4 door factoren bij de moeder of complicaties bij zwangerschap of geboorte. Prematuriteit/dysmaturiteit en perinatale aandoeningen aan hart en ademhaling zorgen elk voor 11,4% van de overlijdens bij kinderen jonger dan 1 jaar. Tien kinderen hebben een extern trauma als doodsoorzaak. Bij 9 kinderen gaat het om slecht gedefinieerde condities.

6.11 Doodsoorzaken bij doodgeboren en levend geboren kinderen jonger dan 1 jaar

	Dodgeborenen	Overleden zuigelingen
Aangeboren afwijkingen	34,8	25,4
Gevolgen door factoren moeder en complicaties zwangerschap en bevalling	28,0	23,2
Prematuriteit/dysmaturiteit	19,1	11,4
Perinatale infecties	4,3	2,6
Bloedingen en bloedziekten (perinataal)	1,8	4,4
Endocrien, spijsvertering, huid (perinataal)	1,8	4,8
Perinatale aandoeningen hart en ademhaling, waaronder RDS (Respiratory Distress Syndrome)	3,4	11,4
Geboortetrauma	0,0	0,9
Overige ziekten	0,9	7,5
Slecht gedefinieerde condities	5,8	3,9
Trauma/uitwendige doodsoorzaak	0,0	4,4
Totaal	100,0 (N=325)	100,0 (N=228)

6.11 Oorzaken van overlijden bij doodgeboren en levend geboren kinderen jonger dan 1 jaar in het Vlaamse Gewest (percentage) - 2017
Bron: Gezondheidsindicatoren, Agentschap Zorg en Gezondheid

3.2.2. Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar

Bijna een vierde van de overlijdens heeft uitwendige oorzaak. Kanker en andere nieuwvormingen* belangrijkste 'inwendige' doodsoorzaak

In 2017 had 76,7% van de overlijdens bij kinderen tussen 1 en 15 jaar een 'inwendige' oorzaak. Kankers en andere nieuwvormingen en aangeboren aandoeningen waren de meest voorkomende oorzaken van inwendige oorsprong. In 2017 waren er vooral minder overlijdens door infectieziekten

en duidelijk meer overlijdens door aandoeningen van het zenuwstelsel en door kankers en andere nieuwvormingen.

13 van de 24 uitwendige doodsoorzaken zijn ongevallen. Bij 7 daarvan gaat het om sterfte na een verkeersongeval, een stijging tegenover 2016. Bij de 6 andere ongevallen gaat het om diverse zaken (vallen, verdrinking/onderdompeling of verstikking). Het aantal sterfgevallen door ongevallen ligt veel lager dan in het begin van de jaren 2000 waar er meer dan 50 overlijdens door ongevallen werden gemeld.

3 overlijdens werden veroorzaakt doordat het kind zichzelf schade toebracht.

Het aantal slachtoffers van geweldpleging steeg t.o.v. 2016 van 2 tot 5.

In tabel 6.12 zijn de belangrijkste doodsoorzaken naar leeftijdscategorie opgenomen. Daaruit blijkt dat bepaalde doodsoorzaken sterk gerelateerd zijn aan een bepaalde leeftijd. Zo komen ziekten van het ademhalingsstelsel vooral voor als doodsoorzaak bij de jongste kinderen.

* Een nieuwvorming of neoplasma: een ziekelijke weefselontanding

6.12 Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar

	1 tot 5 jaar		5 tot 10 jaar		10 tot 15 jaar		Totaal 1 tot 15 jaar	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Algemene infectieziekten	7	1	1	0	0	1	8	2
Kanker en andere nieuwvormingen	4	9	11	11	7	8	22	28
Bloedaandoeningen en ziekten immuunsysteem	0	0	1	0	1	1	2	1
Endocriene ziekten en voedings- en stofwisselingsstoornissen	5	2	1	2	2	1	8	5
Psychische aandoeningen	0	0	1	0	0	0	1	0
Aandoeningen zenuwstelsel	2	9	2	3	0	6	4	18
Ziekten hart- en vaatstelsel	2	4	0	1	3	2	5	7
Ziekten ademhalingsstelsel	2	4	1	1	0	0	3	5
Ziekten van het bewegingsstelsel en bindweefsel	1	0	0	0	0	1	1	1
Perinatale aandoeningen	0	0	0	0	0	1	0	1
Aangeboren aandoeningen	2	3	3	1	2	2	7	6
Niet elders geclassificeerde symptomen, bevindingen en labo-uitslagen	2	4	0	0	0	1	2	5
Totaal 'inwendige' oorzaken	27	36	21	19	15	24	63	79
Verkeersongeval	1	1	1	6	2	0	4	7
Overige uitwendige oorzaken door ongeval	5	6	0	0	2	0	7	6
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	0	0	0	0	2	3	2	3
Geweldpleging	2	2	0	2	0	1	2	5
Andere uitwendige oorzaken	3	0	1	2	0	1	4	3
Totaal 'uitwendige' oorzaken	11	9	2	10	6	5	19	24
Totaal sterfgevallen	38	45	23	29	21	29	82	103

6.12 Oorzaken van overlijden bij kinderen van 1 tot 15 jaar in het Vlaamse Gewest, naar leeftijdscategorie
Bron: Gezondheidsindicatoren, Agentschap Zorg en Gezondheid

4. AANGEBOREN AFWIJINGEN

In 2018 wordt bij 0,8% (N=498) van de geboorten al in de *perinatale periode* een of meerdere majeure afwijkingen vastgesteld, een daling t.o.v. 2017.

Tabel 6.13 geeft een gedetailleerd beeld van de prevalentie van majeure aangeboren afwijkingen bij kinderen geboren in 2017 en 2018, gerangschikt in dalende volgorde voor het jaar 2018.

Daaruit blijkt dat de groep andere hartafwijkingen in 2018 het meest frequent voorkomt, gevolgd door hypospadië*, schisis en de specifieke hartafwijking ventrikelseptumdefect**.

Het syndroom van Down (trisomie 21) wordt vastgesteld bij 4,4 per 10 000 geboorten. In 2018 waren er 14 kinderen met trisomie 21 minder dan in 2017,

mogelijks een gevolg van de invoering van de Niet-Invasieve Prenatale test (NIPT).

* Afwijking bij jongens waarbij de plasbuis niet uitmondt aan de top van de penis

** Ventrikelseptumdefect is een hartafwijking waarbij er een gaatje aanwezig is in het tussenschot van de 2 hartkamers

6.13 Aangeboren majeure afwijkingen (1)

	2017		2018	
	Aantal	Per 10 000 geboorten	Aantal	Per 10 000 geboorten
Andere hartafwijkingen	80	12,5	79	12,4
Hypospadië	75	11,8	60	9,4
Schisis (gespleten lip/verhemelte)	66	10,3	55	8,6
Ventrikelseptumdefect	60	9,4	55	8,6
Transpositie grote vaten	34	5,3	32	5,0
Trisomie 21	42	6,6	28	4,4
Obstructie nierbekken en ureter	20	3,1	24	3,8
Spina bifida	17	2,7	23	3,6
Tetralogie van Fallot	29	4,5	16	2,5
Hernia diafragmatica	19	3,0	16	2,5
Oesofagale atresie	19	3,0	16	2,5
Reductie ledematen	19	3,0	15	2,4
Afwijking long	10	1,6	14	2,2
Nier agenese	16	2,5	13	2,0
Hydrocefalie	23	3,6	12	1,9
Anale imperforatie	19	3,0	11	1,7

Vervolg zie pagina 127

6.13 Aangeboren majeure afwijkingen (1) (vervolg)

	2017		2018	
	Aantal	Per 10 000 geboorten	Aantal	Per 10 000 geboorten
Skeletdysplasie/dwerggroei	16	2,5	10	1,6
Atresie anus	16	2,5	10	1,6
Gastroschisis	13	2,0	10	1,6
Atresie dunne darm	13	2,0	10	1,6
Poly-/multikystische nierdysplasie	10	1,6	10	1,6
Trisomie 18	8	1,3	10	1,6
Hydrops foetalis	12	1,9	7	1,1
Omfalocèle	11	1,7	7	1,1
Twin-to-twin transfusie syndroom	7	1,1	7	1,1
Turner syndroom	3	0,5	5	0,8
Trisomie 13	4	0,6	3	0,5
Craniosynostosis	10	1,6	2	0,3
Anencefalie	5	0,8	2	0,3
Atresie galwegen	0	0	1	0,2
Cystische hygroma	0	0	1	0,2
Totaal kinderen met een of meer aangeboren majeure afwijkingen	585	91,6	498	78,0

6.13 Geregistreerde aangeboren majeure afwijkingen (perinatale periode) in Vlaanderen: aantal en per 10 000 geboorten

Bron: R. Devlieger, R. Goemaes, M. Laubach, *Perinatale activiteiten in Vlaanderen 2018*. SPE, Brussel, 2018

(1) Majeure afwijkingen vastgesteld bij de geboorten (≥ 500g) in kraamklinieken, zowel bij levend als bij doodgeborenen. Bij een kind kan meer dan 1 afwijking worden vastgesteld

De registratie door het SPE is evenwel niet voldoende om het exact aantal aangeboren majeure misvormingen op te sporen. Bij een aantal kinderen wordt de afwijking pas later vastgesteld.

Bovendien zullen zwangerschappen die omwille van een aangeboren aandoening voor een leeftijd van 22 weken onderbroken werden vermoedelijk niet in de SPE-cijfers opgenomen zijn.

5. SLACHTOFFERS VAN ONGEVALLLEN IN HET VERKEER

In 2018 sterven in het Vlaamse Gewest 9 kinderen jonger dan 15 jaar in een verkeersongeval. 104 kinderen raken ernstig gewond. Tegenover 2017 is er een stijging van het aantal dodelijke slachtoffers (+2) en een afname van het aantal ernstig gewonde kinderen (-2). De meeste slachtoffers zijn net zoals de vorige jaren voetgangers/bestuurders,

maar we zien wel een sterke stijging van het aantal zwaargewonden bij passagiers.

Ten opzichte van 2000 nam het aantal zware verkeersslachtoffers (doden en zwaargewonden) sterk af (van 380 naar 113).

Uit niet-opgenomen cijfers weten we ook dat het aantal lichtgewonde kinderen jonger dan 15 jaar sterk afnam sinds 2000 (van 3202 in 2000 naar 2127 in 2018). In 2018 was 53,2% van deze lichtgewonde kinderen minstens 10 jaar.

6.14 Aantal jonge verkeersslachtoffers (doden en zwaargewonden)

	2000	2015	2017	2018		
	Totaal	Totaal	Totaal	Doden binnen 30 dagen	Zwaar-gewonden ⁽¹⁾	Totaal
Naar leeftijd						
Kinderen jonger dan 5 jaar	55	43	18	3	18	21
Kinderen van 5 tot 10 jaar	133	44	36	3	40	43
Kinderen van 10 tot 15 jaar	192	74	59	3	46	49
Totaal	380	161	113	9	104	113
Naar aard weggebruiker						
Bestuurder of voetganger	209	114	78	6	60	66
Passagier	171	47	34	3	53	56
Andere/onbekend	0	0	1	0	1	1
Totaal	380	161	113	9	104	113

6.14 Verkeersslachtoffers in het Vlaamse Gewest - aantal zwaargewonden en aantal doden (binnen 30 dagen) jonger dan 15 jaar naar leeftijdsklasse en naar aard van de weggebruiker
Bron: Statbel, website

(1) Zwaargewonden: opname in ziekenhuis voor meer dan 24 uur noodzakelijk



Hoofdstuk 7

GEZOND EN VEILIG ONTWIKKELEN

De bescherming van kinderen tegen bepaalde aandoeningen, ziekten en ongezonde of bedreigende leefomstandigheden is een belangrijk onderdeel van het gezondheids- en welzijnsbeleid. De Vlaamse overheid investeert daarom in het opvolgen van de groei en het gewicht van kinderen, geeft adviezen over gezond

leven, zet in op de preventie van ziekten (bv. door vaccinaties) en voorziet meldpunten waar kinderen wiens ontwikkeling in het gevaar is, kunnen gemeld en bijgestaan worden. In dit hoofdstuk nemen we gegevens over al deze zaken op.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen en grafiek:

7.1	Aandeel kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt op leeftijd 24 uur	134
7.2	Evolutie uitsluitend borstvoeding op dag 6	134
7.3	Uitsluitend borstvoeding naar provincie	135
7.4	Uitsluitend borstvoeding naar geboortelang	135
7.5	Uitsluitend borstvoeding naar zwangerschapsduur	135
7.6	Uitsluitend borstvoeding naar kansengroepen	136
7.7	Uitsluitend borstvoeding naar leeftijd van de moeder	136
7.8	Borstvoeding op leeftijd van 6, 12 en 26 weken	137
7.9	Aandeel gevaccineerde kinderen in eerste levensjaar naar vaccinator	139
7.10	Aandeel gevaccineerde kinderen in tweede levensjaar naar vaccinator	140
7.11	Evolutie BMI bij 2-jarigen	142
7.12	Overgewicht bij 2-jarigen naar geslacht	142
7.13	Overgewicht bij 2-jarigen per provincie en naar origine van de moeder	143
7.14	Overgewicht bij 2-jarigen naar kansengroep	143
7.15	BMI bij kinderen van 4 tot 14 jaar	144
7.16	Gewichtsstatus kinderen naar kansarmoedesituatie	145
7.17	Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling	147
7.18	Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar meldende instantie	149
7.19	Leeftijd van de gemelde kinderen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling	150
7.20	Aantal meermaals gemelde kinderen	150
7.21	Aantal gemelde kinderen per 10 000 per provincie	151
7.22	Belangrijkste gemelde problematiek kindermishandeling	152
7.23	Gemelde problematieken kindermishandeling naar leeftijdscategorie	153

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

De meeste cijfers uit dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de gegevens die medewerkers van Kind en Gezin tijdens consulten en huisbezoeken registreren over de ontwikkeling van de kinderen in de eerste 3 levensjaren.

De cijfers over kindermishandeling steunen op de registratie door medewerkers van de vertrouwenscentra kindermishandeling (VK's). Meer info over bronnen en berekeningswijzen in Bijlage.

1. BORSTVOEDING

Kind en Gezin vraagt tijdens zijn contacten met gezinnen naar de voeding die gegeven wordt aan het kind.

Zo kan Kind en Gezin nagaan hoeveel kinderen starten met borstvoeding en krijgen we ook zicht op de duur van de borstvoeding. Borstvoeding is immers de meest natuurlijke en gezonde voeding. Naast het feit dat borstvoeding een grotere biologische waarde heeft dan kunstvoeding en beter verteert, beschermt borstvoeding ook tegen infecties, biedt ze het kind een langdurigere bescherming tegen ziekten en draagt ze bij tot het voorkomen van koemelkeiwitallergie.

In december 2019 paste Kind en Gezin zijn definitie aan om beter aan te sluiten op de strikte definitie van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) en spreken we niet meer

van uitsluitend borstvoeding als het kindje ook water of eenmalige kunstvoeding krijgt. Wanneer een kind naast moedermelk kunstvoeding, water of andere voedingsmiddelen krijgt, spreken we van *niet uitsluitend borstvoeding*. Als er geen borstvoeding meer gegeven wordt, spreken we over *geen borstvoeding*. De cijfers op basis van registraties voor 1 december 2019 werden niet herberekend, maar worden wel weergegeven volgens de nieuwe benamingen. Bij de interpretatie van de evoluties moet er mogelijks wel rekening mee gehouden worden.

Kind en Gezin berekent de cijfers over voeding op bepaalde tijdstippen. Hierna belichten we vooral cijfers over het aandeel kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt op 5 tijdstippen in het eerste levensjaar: *24 uur, dag 6,*

6 weken, 12 weken en 26 weken. Kinderen waarvoor de voeding voor een bepaald tijdstip niet werd ingevuld, laten we buiten beschouwing bij de berekening voor dat tijdstip. Meer info over de mate van onvolledigheid van de data in Bijlage.

Hoewel ze niet geheel volledig zijn, hebben de cijfers wel betrekking op een zeer groot deel van de populatie pasgeborenen. Door de cijfers te verbijzonderen naar kenmerken van het gezin, de moeder en het kind worden nog meer beleidsrelevante inzichten gepresenteerd.

1.1. Startvoeding op 24 uur

78,9% van de kinderen krijgt vanaf het prille levensbegin uitsluitend borstvoeding, een toename met 0,3 procentpunt tegenover 2018. 19,2% van de borelingen start niet met borstvoeding.

Tabel 7.1 toont dat er verschillen zijn tussen de provincies. In Vlaams-Brabant wordt het meest gestart met uitsluitend borstvoeding, in West-Vlaanderen duidelijk het minst. 'Slechts' 72,2% van de kinderen krijgt er uitsluitend borstvoeding 24 uur na de geboorte. In de andere provincies ligt dat aandeel hoger dan 77%. Limburg kent een toename met 1,3 procentpunt tegenover 2018, enkel in Oost-Vlaanderen

7.1 Aandeel kinderen dat uitsluitend borstvoeding krijgt op leeftijd 24 uur

	2016	2017	2018	2019
Vlaams-Brabant	81,9	82,3	82,6	82,7
Antwerpen	79,9	80,5	80,9	81,0
Limburg	77,5	78,4	77,9	79,2
Oost-Vlaanderen	77,7	77,6	78,0	77,6
West-Vlaanderen	70,4	70,6	71,7	72,2
Vlaams Gewest	77,8	78,2	78,6	78,9

7.1 Percentage kinderen dat op 24 uur uitsluitend borstvoeding krijgt naargelang de provincie
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

neemt het aandeel kinderen dat van bij de start borstvoeding krijgt af.

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat in West-Vlaanderen 26,4% van de kinderen

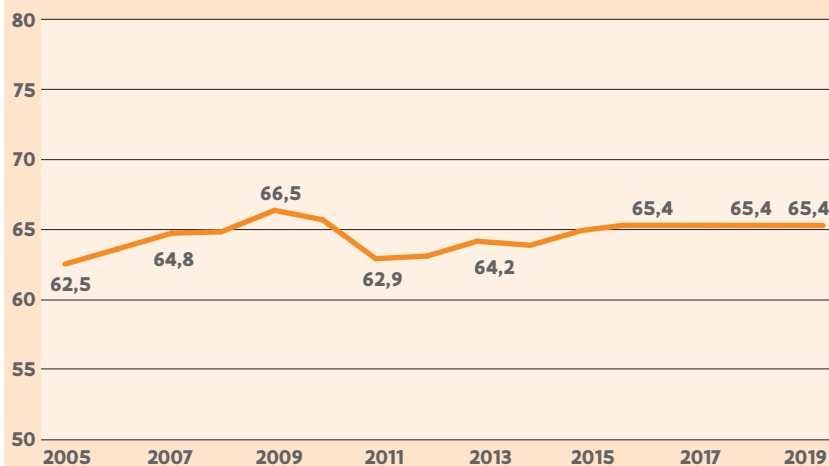
niet start met borstvoeding, in de andere provincies ligt dat aandeel lager (15,1% in Vlaams-Brabant, 17% in Antwerpen, 19,1% in Limburg en 20,3% in Oost-Vlaanderen).

1.2. Voeding op dag 6

Borstvoeding op dag 6 op zelfde niveau als in 2018, 1 kind op 4 krijgt dan geen borstvoeding (meer)

In 2019 krijgt in Vlaanderen 65,4% van de pasgeboren kinderen van wie de voeding op dag 6 geregistreerd wordt uitsluitend borstvoeding. 10,4% van de kinderen krijgt op dag 6 naast borstvoeding ook nog andere voeding, 24,2% krijgt geen borstvoeding (meer).

7.2 Evolutie uitsluitend borstvoeding op dag 6



7.2 Evolutie van het percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt sinds 2005
Bron: Ikaros/Mirage - registratiesystemen Kind en Gezin

Het cijfer ligt sinds 2015 rond 65%. In 2011 was er een duidelijke daling, maar die had zeker ook te maken met de omschakeling naar een nieuw registratiesysteem en een nieuwe registratiewijze.

In Vlaams-Brabant ligt het percentage het hoogst: 69% van de kinderen krijgt er uitsluitend borstvoeding op dag 6. In West-Vlaanderen ligt het percentage het laagst (60,4%) en krijgt op dag 6 bijna 1 op de 3 borelingen geen borstvoeding (meer). In de *provincies* Antwerpen, Oost-Vlaanderen en Limburg krijgen respectievelijk 66,9%, 65,2% en 64% van de pasgeborenen uitsluitend borstvoeding (zie tabel 7.3). Enkel in Oost-Vlaanderen zien we een duidelijke daling (met 0,9 procentpunt) tegenover 2018.

In 2019 ligt het percentage *eerstgeborenen* dat uitsluitend borstvoeding krijgt iets lager als bij *volgende borelingen* (zie tabel 7.4). Als we ook kinderen meetellen die naast borstvoeding nog andere voeding krijgen, dan krijgt 76,2% van de eerstgeborenen borstvoeding.

Bij *prematuur geboren kinderen* ligt het percentage dat borstvoeding krijgt aanzienlijk lager: 56,8% krijgt op dag 6 uitsluitend borstvoeding. Van de *à terme* geboren kinderen krijgt 66,1% borstvoeding (zie tabel 7.5).

7.3 Uitsluitend borstvoeding naar provincie

	2016	2017	2018	2019
Vlaams-Brabant	68,7	68,7	69,1	69,0
Antwerpen	66,7	66,7	67,0	66,9
Oost-Vlaanderen	66,9	66,3	66,1	65,2
Limburg	63,0	63,6	63,2	64,0
West-Vlaanderen	59,3	58,9	59,8	60,4
Vlaams Gewest	65,4	65,3	65,4	65,4

7.3 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt naargelang de provincie
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

7.4 Uitsluitend borstvoeding naar geboorterang

	2016	2017	2018	2019
Eerstgeborenen	65,5	65,3	64,8	65,0
Volgende borelingen	65,2	65,3	66,0	65,8
Alle kinderen	65,4	65,3	65,4	65,4

7.4 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt, volgens geboorterang - Vlaams Gewest
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

7.5 Uitsluitend borstvoeding naar zwangerschapsduur

	2016	2017	2018	2019
Prematuur	56,6	57,9	57,2	56,8
Niet-prematuur/à terme	66,0	65,9	66,1	66,1
Alle kinderen	65,4	65,3	65,4	65,4

7.5 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt naargelang het kind prematuur is of niet - Vlaams Gewest
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

Premature baby's kennen vooral een hoger aandeel kinderen die borstvoeding combineren met andere voeding (15,8% t.o.v. 9,9%).

Uit tabel 7.6 blijkt verder dat kinderen met een moeder van niet-Belgische *origine* (d.w.z. die bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had) frequenter borstvoeding op dag 6 krijgen dan kinderen met een moeder van Belgische origine, en dit ongeacht het gezin leeft in kansarmoede.

Bij kinderen met een moeder die bij haar geboorte de Belgische nationaliteit had, doet zich een groot verschil voor naargelang het gezin al dan niet kansarm is. Deze kinderen krijgen veel minder uitsluitend borstvoeding dan de kinderen die niet in kansarmoede leven (39% versus 63,4%). Meer dan de helft (51,7%) van de kinderen in kansarmoede met een moeder van Belgische origine krijgt geen borstvoeding (meer) op dag 6.

In tabel 7.7 tonen we de verschillen naargelang de *leeftijd van de moeder*. Kinderen met een moeder tussen 30 en 35 jaar krijgen het meest uitsluitend borstvoeding op dag 6 (67,7%). Van de kinderen met een tienermoeder krijgt iets meer dan de helft (55,8%) uitsluitend borstvoeding op dag 6.

7.6 Uitsluitend borstvoeding naar kansengroepen

	2016	2017	2018	2019
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die niet in kansarmoede leven	75,8	75,6	75,7	75,1
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die in kansarmoede leven	72,7	72,7	72,8	70,4
Kinderen met moeder van Belgische origine die niet in kansarmoede leven	63,5	63,0	63,1	63,4
Kinderen met moeder van Belgische origine die in kansarmoede leven	38,4	38,7	39,0	39,0
Alle kinderen	65,4	65,3	65,4	65,4

7.6 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt volgens kansengroepen - Vlaams Gewest
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

7.7 Uitsluitend borstvoeding naar leeftijd van de moeder

	2016	2017	2018	2019
Jonger dan 20 jaar	50,8	52,3	50,1	55,8
20 tot 25 jaar	58,7	59,4	60,5	59,6
25 tot 30 jaar	66,8	66,4	65,4	65,4
30 tot 35 jaar	67,0	66,8	67,6	67,7
35 tot 40 jaar	64,8	64,4	65,5	64,8
40 jaar en ouder	60,7	60,7	62,3	60,8
Alle kinderen	65,4	65,3	65,4	65,4

7.7 Percentage kinderen dat op dag 6 uitsluitend borstvoeding krijgt naar leeftijd van de moeder - Vlaams Gewest
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

1.3. Duur van de borstvoeding: voeding na 6, 12 en 26 weken

Omdat borstvoeding zoveel voordelen voor de gezondheid en ontwikkeling van het kind heeft, adviseert de WGO niet alleen om kinderen tot de leeftijd van 6 maanden uitsluitend borstvoeding te geven, maar ook om borstvoeding tot de leeftijd van 2 jaar als melkvoeding te blijven geven. Het is dus van belang om na te gaan hoelang kinderen borstvoeding krijgen. Via de registratie van het soort

voeding op 6, 12 en 26 weken, heeft Kind en Gezin een goed zicht op het aandeel kinderen dat relatief lang borstvoeding krijgt.

Op de leeftijd van 6 weken (2019) krijgt nog minder dan de helft (48,9%) van de kinderen uitsluitend borstvoeding. Na 12 levensweken is dat nog 34,4% (2018) en op de leeftijd van 26 weken krijgt 13% (2018) uitsluitend borstvoeding. Dit wil echter niet zeggen dat de andere kinderen enkel kunstvoeding krijgen. Op de leeftijd

van 26 weken krijgt 18,7% (2018) van de kinderen naast borstvoeding ook nog andere voeding.

Er doen zich – net zoals bij de andere tijdstippen waarop we de voeding bekeken – verschillen voor tussen de provincies. In West-Vlaanderen krijgt 76,5% van de borelingen uit 2018 op een leeftijd van 26 weken geen borstvoeding (meer), in Vlaams-Brabant gaat het om 64,2% en wordt er nog meer uitsluitend (15,3%) borstvoeding gegeven.

7.8 Borstvoeding op leeftijd van 6, 12 en 26 weken ⁽¹⁾

	2018				2019 ⁽²⁾			
	Uitsluitend borstvoeding	Borstvoeding, maar niet uitsluitend	Geen borstvoeding	Totaal	Uitsluitend borstvoeding	Borstvoeding, maar niet uitsluitend	Geen borstvoeding	Totaal
Voeding op 6 weken	49,2	14,4	36,4	100,0	48,9	15,0	36,1	100,0
Voeding op 12 weken	34,4	14,8	50,8	100,0	-	-	-	-
Voeding op 26 weken	13,0	18,7	68,4	100,0	-	-	-	-

7.8 Percentage kinderen per geboortejaar naar borstvoeding op week 6, week 12 en week 26 - Vlaams Gewest (percentage)

Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

(1) De percentages worden berekend voor alle kinderen waarvoor een voeding wordt geregistreerd op het betreffende tijdstip. De registratie over voeding op 6 weken is minder volledig dan deze voor de andere tijdstippen

(2) Voor de kinderen geboren in 2019 zijn nog geen definitieve gegevens beschikbaar over voeding vanaf 12 weken, omdat Kind en Gezin de voeding op die tijdstippen nog niet voor alle kinderen kon bevragen in april 2020

(3) Sinds december 2019 wordt de voeding op 26 weken berekend op basis van de registratie van de voeding binnen een tijdsinterval rond 26 weken. Deze nieuwe registratiewijze kan een kleine impact hebben op de cijfers in vergelijking tot vorig jaar

2. VACCINATIE BIJ ZEER JONGE KINDEREN

2.1. Bronnen om de vaccinatiegraad af te leiden

De Vlaamse overheid stelt een aantal vaccins gratis ter beschikking. Bepaalde vaccins worden gecombineerd toegediend via 1 prik. Dit is (meestal) het geval voor de vaccins tegen polio, difterie, tetanus en pertussis (DTP), hepatitis B en Haemophilus influenza b (Hib) enerzijds en voor de vaccins tegen mazelen, bof en rodehond anderzijds. De vaccins tegen meningokokken type C en pneumokokken worden apart toegediend.

Om na te gaan hoeveel jonge kinderen voor welke ziekte (niet) gevaccineerd zijn kunnen we zowel voortgaan op administratieve data als op steekproefdata.

Kind en Gezin heeft data over kinderen die in de preventieve gezinsondersteuning worden gevaccineerd, maar kan via de koppeling met Vaccinnet* ook zien welke kinderen uit zijn databank gevaccineerd zijn door externe actoren (zoals huisartsen en kinderartsen). Deze *administratieve data* hebben als voordeel dat ze steunen op toedieningen van vaccins bij tienduizenden kinderen. Bijkomende voordelen zijn dat ze een continue opvolging mogelijk maken (want niet gebonden aan periodiek onderzoek)

en dat we andere, door Kind en Gezin geregistreerde kenmerken, kunnen benutten om na te gaan of er verschillen zijn qua vaccinatiestatus tussen groepen kinderen. Nadeel is wel dat niet alle actoren de toegediende vaccins juist registreren en dat niet van alle extern toegediende vaccins afgeleid kan worden om welke dosis het gaat. Daardoor vormen de administratieve data nog geen sluitende basis om uitspraken over de vaccinatiegraad te doen of om ondergevacineerde groepen haarfijn in beeld te brengen. We spreken dan ook liever over vaccinatiebereik.

Steekproefdata hebben als voordeel dat ze de vaccinatiegegevens bevatten van al de kinderen die deelnemen aan de studie, ongeacht of de toegediende vaccins in Vaccinnet geregistreerd werden of niet. Zolang er geen quasi perfecte administratieve registratie is van alle toegediende vaccins biedt steekproefonderzoek nog steeds de beste basis om de vaccinatiegraad te bepalen. Nadelen zijn dat een vaccinatiegraadstudie niet elk jaar opgezet wordt waardoor continue opvolging niet mogelijk is en dat de steekproeven slechts een 1000-tal kinderen tellen, waardoor de vaccinatiegraad dus ingeschat wordt binnen een betrouwbaarheidsinterval.

In deze paragraaf benutten we beide bronnen om te schetsen hoe goed kinderen in Vlaanderen gevaccineerd zijn.

2.2. Vaccinatiegraad bij zeer jonge kinderen: cijfers vaccinatiegraadstudie**

De vaccinatiegraad bij jonge kinderen in het Vlaamse Gewest ligt voor alle basisvaccins ruim boven de 90%. De vaccinatiegraad ligt het hoogst voor het vaccin tegen mazelen, bof en rubella (MBR) en voor het pneumokokken-vaccin. De doelstelling van 95% voor de eerste dosis van het MBR-vaccin – vereist voor de eliminatie van mazelen in België – werd in 2016 dus opnieuw bereikt.

De vaccinatie voor het rota-virus haalt een lager niveau (89,7%) dan de andere zuigelingenvaccins en kent ook een kleine terugval tegenover 2012 (92,2%), maar de vaccinatiegraad voor rota ligt eigenlijk erg hoog, zeker omdat dit vaccin niet gratis is.

* Vaccinnet: een bestel- en distributiesysteem voor vaccins die door de Vlaamse overheid ter beschikking gesteld worden aan artsen-vaccinatoren in het kader van haar vaccinatiebeleid. Dit bestelsysteem is gekoppeld aan een registratiesysteem voor vaccinaties

** Vandermeulen, C., Theeten, H. Hoppenbrouwers K. et al., Studie van de vaccinatiegraad in Vlaanderen in 2016, januari 2017

2.3. Vaccinatiebereik bij zeer jonge kinderen: cijfers op basis van administratieve data

Dankzij de samenwerking met het Agentschap Zorg en Gezondheid kan Kind en Gezin per vaccin cijfers voorleggen over het percentage kinderen dat hiermee geldig werd gevaccineerd (hetzij door Kind en Gezin, hetzij door andere vaccinatoren zoals geregistreerd in Vaccinnet). Omdat niet alle vaccinaties geregistreerd worden en/of omdat niet altijd kan worden afgeleid over welke dosis het gaat en/of het vaccin geldig werd toegediend, moeten de

cijfers wel worden beschouwd als minimumpercentages. De groep kinderen waarvoor we geen gegevens hebben over een geldig toegediend vaccin, beschouwen we daarom als *niet gevaccineerd of niet geregistreerd*.

Tabel 7.9 geeft aan wat het aandeel van de in Vlaanderen geboren kinderen is dat de betreffende dosis van een vaccin toegediend kreeg. De cijfers bevestigen vooreerst dat het vaccinatiebereik in Vlaanderen voor de meeste dosissen erg hoog ligt. Ongeacht wie vaccineert, blijkt voor alle gratis vaccins dat minstens 88,8% van de kinderen geboren in 2018

in het eerste levensjaar werd gevaccineerd. Dat het bereik op basis van de administratieve data lager ligt dan de cijfers van de vaccinatiegraadstudie illustreert dat nog niet alle vaccinaties administratief en/of juist geregistreerd worden.

Ten tweede bevestigen de cijfers dat Kind en Gezin de belangrijkste vaccinator is in het eerste levensjaar en – op beide dosissen van het rota-vaccin na – minstens 8 op de 10 kinderen vaccineert. De administratieve data tonen aan dat – behalve voor rota – 7 à 9% van de jonge kinderen door een andere actor gevaccineerd wordt.

7.9 Aandeel gevaccineerde kinderen in eerste levensjaar naar vaccinator

	Hexavalent ⁽¹⁾ dosis 1	Hexavalent ⁽¹⁾ dosis 2	Hexavalent ⁽¹⁾ dosis 3	Pneumo- kokken dosis 1	Pneumo- kokken dosis 2	Rota dosis 1	Rota dosis 2
Kind en Gezin	85,0	81,7	80,9	84,8	81,1	79,8	75,5
Andere vaccinator	8,7	9,6	7,8	8,6	7,8	1,8	1,9
Niet gevaccineerd of niet geregis- treerd ⁽²⁾	6,3	8,7	11,2	6,6	11,1	18,5	22,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

7.9 Aandeel gevaccineerde kinderen in eerste levensjaar naar vaccinator - kinderen geboren in 2018

Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin, cijfers juni 2019

(1) Het Hexavalent-vaccin beschermt tegen 6 infectieziekten: polio, difterie, tetanus, pertussis, Haemophilus influenza B en hepatitis B

(2) Omdat niet alle vaccinaties geregistreerd worden in Vaccinnet en omdat Kind en Gezin van extern gegeven vaccins niet altijd de dosis of de geldigheid kan afleiden, beschouwen we de kinderen waarover we geen (zuivere) gegevens hebben als niet gevaccineerd of niet geregistreerd

Dat rota minder door externe vaccinatoren zou gegeven worden moet voorzichtig geïnterpreteerd worden, want externe vaccinatoren zijn niet verplicht om dit vaccin te registreren in Vaccinnet. Maar dat er minder kinderen voor rota gevaccineerd worden valt te verwachten want die zijn niet gratis.

Ten derde zien we – net zoals in de vaccinatiegraadstudie – dat het aandeel geldig gevaccineerde kinderen afneemt naargelang de vaccinatie-dosis.

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat kinderen in kansarmoede bijna even goed worden bereikt dan kinderen die niet in kansarmoede geboren worden en dat Kind en Gezin een hoger percentage kinderen met een moeder van

niet-Belgische origine vaccineert, vooral omdat de gezinnen met een moeder van Belgische origine vaker beroep doen op een kinderarts, een huisarts of een andere instantie. Voor meer details verwijzen we naar het dashboard over vaccinatiebereik op de website van Kind en Gezin.

Als we dezelfde berekeningen maken voor de vaccins in het tweede levensjaar (waaronder het vaccin tegen mazelen, bof en rubella), dan illustreert tabel 7.10 dat het vaccinatiebereik ook in het tweede levensjaar hoog blijft liggen. 88,6% voor het vaccin tegen meningokokken, 89,3% voor de vierde dosis van het Hexavalent-vaccin. 91,8% van de kinderen geboren in 2017 werd gevaccineerd tegen mazelen, bof en

rubella. Dit cijfer ligt hoger dan dat van de andere vaccins omdat hier alle extern toegediende vaccins wel zuiver konden meegeteld worden.

Ook in het tweede levensjaar blijft Kind en Gezin de belangrijkste vaccinator met een vaccinatiebereik van ongeveer 80%.

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat 67,4% van de in 2017 in Vlaanderen geboren kinderen op de leeftijd van 18 maanden zelfs alle vaccins uit het vaccinatieschema gekregen heeft van Kind en Gezin.

7.10 Aandeel gevaccineerde kinderen in tweede levensjaar naar vaccinator

	Mazelen, bof, rubella	Pneumokokken	Meningokokken type C	Hexavalent ⁽¹⁾
Kind en Gezin	80,4	80,2	79,0	79,0
Andere vaccinator	11,4	11,1	9,5	10,3
Niet gevaccineerd of niet geregistreerd ⁽²⁾	8,2	8,7	11,4	10,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

7.10 Aandeel gevaccineerde kinderen in tweede levensjaar naar vaccinator - kinderen geboren in 2017

Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin, cijfers juni 2019

(1) Het Hexavalent-vaccin dat beschermt tegen 6 infectieziekten: polio, difterie, tetanus, pertussis, Haemophilus influenza B en hepatitis B

(2) Omdat niet alle vaccinaties geregistreerd worden in Vaccinnet en omdat Kind en Gezin van extern gegeven vaccins niet altijd de dosis of de geldigheid kan afleiden, beschouwen we de kinderen waarover we geen (zuivere) gegevens hebben als niet gevaccineerd of niet geregistreerd

3. BODY MASS INDEX BIJ KINDEREN

3.1. Body mass index bij kinderen van 2 jaar

Van alle kinderen die gemeten en gewogen worden op een leeftijd van 2 jaar kan Kind en Gezin een afgeleide body mass index (BMI) berekenen. BMI is het gewicht (in kilo's) gedeeld door de lengte (uitgedrukt in meter) in het kwadraat. Net als bij volwassenen is BMI een snelle en gemakkelijke methode om overgewicht en obesitas vroeg op te sporen.

Tot de leeftijd van 18 jaar is het omwille van een natuurlijke leeftijdsevolutie noodzakelijk om leeftijdsspecifieke grenswaarden voor BMI te gebruiken. Bij kinderen liggen de grenswaarden van een normale en afwijkende BMI dus anders dan bij volwassenen. De keuze voor de grenswaarden is niet zonder gevolgen, want het bepaalt de prevalentie.

Er bestaan echter meerdere mogelijke referentiekaders qua grenswaarden. Op advies van onderzoekers van de KU Leuven hanteert Kind en Gezin voor de prevalentiecijfers een gemengd referentiekader. Voor overgewicht en obesitas worden de grenswaarden van de zogeheten 'uitgebreide IOTF*-criteria' gebruikt, voor laag- of ondergewicht steunen we op de groeistandaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie (waarbij waarden lager dan -2 standaarddeviaties beschouwd worden als ondergewicht of laag gewicht voor leeftijd). We spreken over een lage BMI voor leeftijd in plaats van ondergewicht omdat die term vaak geassocieerd is met ondervoeding.

Een hoge BMI-waarde verwijst naar een relatief hoge lichaamsmassa t.o.v. de gestalte, ongeacht de samenstelling van die hoge lichaamsmassa.

Hoge BMI-waarden mogen we dus niet automatisch problematiseren in termen van overtollig vet.

De cijfers voor overgewicht omvatten ook de kinderen met obesitas.

We geven de cijfers weer voor de kinderen die in Vlaanderen wonen, ongeacht waar ze geboren zijn. Meer info over bronnen en berekeningswijzen in Bijlage.

9,6% van de kinderen geboren in 2017 heeft op een leeftijd van 2 jaar overgewicht. 1,3% van de kinderen is obees. Het aandeel kinderen met een lage BMI ligt laag (0,7%). Het aandeel kinderen met overgewicht neemt verder toe (stijging met 0,9 procentpunt).

* IOTF: International Obesity Task Force

7.11 Evolutie BMI bij 2-jarigen

	2013	2014	2015	2016	2017
Lage BMI voor leeftijd	0,8	0,8	0,7	0,8	0,7
Normaal gewicht	91,6	91,1	90,7	90,6	89,7
Overgewicht	7,6	8,1	8,6	8,7	9,6
<i>waarbij obesitas</i>	1,0	1,0	1,1	1,2	1,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

7.11 Evolutie BMI bij 2-jarigen - Vlaams Gewest - kinderen geboren in 2013-2017
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

7.12 Overgewicht bij 2-jarigen naar geslacht

	2015		2016		2017	
	Overgewicht (inclusief obesitas)	Obees	Overgewicht (inclusief obesitas)	Obees	Overgewicht (inclusief obesitas)	Obees
Jongens	8,3	1,1	8,3	1,2	9,2	1,3
Meisjes	8,9	1,2	9,1	1,2	10,0	1,4
Totaal	8,6	1,1	8,7	1,2	9,6	1,3

7.12 Overgewicht bij 2-jarigen per geslacht - Vlaams Gewest - kinderen geboren in 2015-2017
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

Als we de cijfers voor overgewicht uitsplitsen per geslacht, dan zien we dat meisjes een iets hoger aandeel overgewicht kennen dan jongens. Zowel bij jongens als bij meisjes zien we een toename van het aandeel kinderen met overgewicht. We stellen ook vast dat de prevalentie

van overgewicht duidelijk hoger is bij kinderen met een moeder van niet-Belgische origine (13,8% versus 7,8%) en dat er provinciale verschillen zijn (zie tabel 7.13). In de provincie Antwerpen is het aandeel 2-jarigen met overgewicht het grootst (11,2%), in West-Vlaanderen het laagst (7,7%).

Daarbij mogen we niet vergeten dat de provinciale verschillen zeker ten dele verklaard kunnen worden doordat er sterke provinciale verschillen bestaan op vlak van het aantal kinderen met een moeder van niet-Belgische origine (zie hoofdstuk 2). Tot slot stellen we vast dat de gewichtstatus op 2 jaar

7.13 Overgewicht bij 2-jarigen per provincie en naar origine van de moeder

	Origine van de moeder					
	Belgisch		Niet-Belgisch		Alle	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Antwerpen	8,5	9,0	13,3	15,0	10,1	11,2
Vlaams-Brabant	8,2	8,7	12,5	13,8	9,5	10,1
Oost-Vlaanderen	6,9	7,1	12,2	14,3	8,3	9,1
Limburg	7,7	7,1	10,4	10,9	8,3	8,1
West-Vlaanderen	5,2	6,7	10,8	12,2	6,2	7,7
Totaal	7,4	7,8	12,3	13,8	8,7	9,6

7.13 Overgewicht bij 2-jarigen per provincie en origine van de moeder - Vlaams Gewest - kinderen geboren in 2016 en 2017
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

7.14 Overgewicht bij 2-jarigen naar kansengroep

	Lage BMI voor leeftijd	Normaal gewicht	Overgewicht (inclusief obesitas)	Totaal
Kinderen met moeder van Belgische origine die niet in kansarmoede leven	0,6	91,8	7,6	100,0
Kinderen met moeder van Belgische origine die in kansarmoede leven	0,8	87,3	11,9	100,0
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die niet in kansarmoede leven	0,7	86,1	13,2	100,0
Kinderen met moeder van niet-Belgische origine die in kansarmoede leven	1,4	83,6	15,1	100,0
Alle kinderen	0,7	89,7	9,6	100,0

7.14 Overgewicht bij 2-jarigen per kansengroep - Vlaams Gewest - kinderen geboren in 2017
Bron: Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

niet alleen verschilt naargelang de origine van de moeder, maar ook naargelang de

kansarmoedesituatie. Het aandeel kinderen met overgewicht ligt hoger bij kinderen in

kansarmoede, ongeacht of de moeder van Belgische of niet-Belgische origine is.

3.2. Body mass index bij kinderen van 4 jaar tot 14 jaar

In Vlaanderen beschikken we dankzij metingen bij de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's) over tal van gegevens voor schoolgaande kinderen van 4 tot 14 jaar. In het kader van een gezamenlijk project* met Kind en Gezin heeft het Agentschap Zorg en Gezondheid (dat de medische CLB-data verwerkt) prevalentiecijfers over de gewichtsstatus berekend op basis van het gemengde referentiekader dat ook Kind en Gezin benut.

* Vancoppenolle, D., Colaert, K., Cloots, H. & Roelants, M. (2020). De gewichtsstatus van kinderen en jongeren in Vlaanderen. Geïntegreerde rapportage op basis van BMI-gegevens van Kind en Gezin en Zorg en Gezondheid. Brussel, Kind en Gezin en Zorg en Gezondheid

Tabel 7.15 geeft voor het registratiejaar 2015 per leeftijdsjaar aan wat de gewichtsstatus van de kinderen is. Het aandeel kinderen met normaal gewicht ligt bij oudere kinderen een heel stuk lager dan bij jonge kinderen. 89% van de 4-jarigen had in 2015 een normale gewichtsstatus, bij 14-jarigen ging het om 79,7%. Op de leeftijd van 12 jaar ligt het aandeel kinderen met normaal gewicht het laagst (78%).

Overgewicht komt op alle leeftijden vaker voor dan een lage BMI. De prevalentie van een lage BMI voor leeftijd varieert van 0,4% tot 4,4%, de prevalentie overgewicht varieert van 10,5% tot 17,6%.

Lage BMI voor leeftijd en overgewicht komen meer voor bij oudere kinderen,

al loopt de trend niet helemaal gelijk. Vooral voor overgewicht is sprake van een toenemende, maar niet lineaire trend naargelang de leeftijd van de kinderen. Zowel lage BMI voor leeftijd als overgewicht komen het vaakst voor bij 12-jarigen.

Ook het aandeel kinderen met obesitas ligt hoger bij oudere kinderen. Bij 4-jarigen gaat het om 2 op de 100 kinderen, bij 12- en 14-jarigen gaat het om 4 op de 100 kinderen.

In het onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap krijgen scholen extra middelen voor kinderen die aan 3 van de 4 onderwijs kansarmoede-indicatoren (thuistaal niet-Nederlands, ontvangen schooltoelage, lage opleiding moeder en

7.15 BMI bij kinderen van 4 tot 14 jaar

	Lage BMI voor leeftijd	Normaal gewicht	Overgewicht	Waarvan obesitas	Totaal
4-jarigen	0,4%	89,0%	10,5%	2,0%	100,0 (N=73 680)
6-jarigen	0,9%	85,8%	13,3%	3,5%	100,0 (N=59 657)
8-jarigen	1,1%	82,9%	15,9%	3,8%	100,0 (N=49 887)
10-jarigen	2,4%	80,7%	16,9%	3,5%	100,0 (N=49 682)
12-jarigen	4,4%	78,0%	17,6%	4,0%	100,0 (N=45 329)
14-jarigen	3,3%	79,7%	16,9%	4,1%	100,0 (N=43 205)

7.15 Prevalentie (%) van de gewichtsstatus bij kinderen en jongeren, Vlaams Gewest - registratiejaar 2015
Bron: Agentschap Zorg en Gezondheid op basis van registraties door centra voor leerlingenbegeleiding

wonen in buurt met hoge mate schoolse vertraging) voldoen. We kunnen dus ook voor de oudere kinderen nagaan of de gewichtsstatus verschilt naargelang de socio-economische situatie van het gezin.

Tabel 7.16 geeft per leeftijd cijfers over de gewichtsstatus naargelang het kind al dan niet in een situatie van kansarmoede geboren is/leeft. Hoeveel het kansarmoedebegrip in onderwijs verschilt van dat van Kind en Gezin, nemen we voor de volledigheid ook de gegevens van 2-jarigen op.

Tabel 7.16 geeft aan dat kinderen in kansarmoede op alle leeftijden een minder gunstige gewichtsstatus kennen dan kinderen die niet in kansarmoede geboren werden/opgroeien. Het aandeel kinderen met een normale gewichtsstatus ligt er op alle leeftijden een heel stuk lager. Op een leeftijd van 2 jaar bedraagt het verschil al bijna 5 procentpunten, vanaf 4 jaar gaat het om een verschil van 10 procentpunten of meer. De afwijkende gewichtsstatus van kinderen in kansarmoede manifesteert zich vooral op het vlak van overgewicht. 1 op de 5 4-jarigen in kansarmoede heeft overgewicht, bij niet-kansarme kinderen van die leeftijd gaat het om minder dan 1 op 10. Vanaf 10 jaar ligt het aandeel kinderen met overgewicht bij kinderen in kansarmoede zelfs op minstens 32%, terwijl de prevalentie overgewicht bij de andere kinderen ongeveer de helft lager ligt (gaande van 15,7% op 10 jaar tot 16,6% op 12 jaar).

7.16 Gewichtsstatus kinderen naar kansarmoedesituatie

Leeftijd	Kansarmoedesituatie	Lage BMI	Normaal	Overgewicht
2-jarigen	Kinderen in kansarmoede	1,0%	87,5%	11,5%
	Geen kansarmoede	0,8%	92,1%	7,1%
	Totaal	0,8%	91,6%	7,6%
4-jarigen	Kinderen in kansarmoede	0,3%	79,6%	20,1%
	Geen kansarmoede	0,4%	90,1%	9,5%
	Totaal	0,4%	89,0%	10,5%
6-jarigen	Kinderen in kansarmoede	0,7%	73,6%	25,7%
	Geen kansarmoede	0,9%	87,1%	12,0%
	Totaal	0,9%	85,8%	13,3%
8-jarigen	Kinderen in kansarmoede	0,6%	69,6%	29,8%
	Geen kansarmoede	1,2%	84,0%	14,8%
	Totaal	1,1%	82,9%	15,9%
10-jarigen	Kinderen in kansarmoede	1,3%	66,3%	32,4%
	Geen kansarmoede	2,5%	81,8%	15,7%
	Totaal	2,4%	80,7%	16,9%
12-jarigen	Kinderen in kansarmoede	2,1%	65,3%	32,7%
	Geen kansarmoede	4,6%	78,8%	16,6%
	Totaal	4,4%	78,0%	17,6%
14-jarigen	Kinderen in kansarmoede	1,7%	65,3%	33,0%
	Geen kansarmoede	3,4%	80,7%	15,9%
	Totaal	3,3%	79,7%	16,9%

7.16 Prevalentie van lage BMI, normaal en overgewicht (%) naar kansarmoedesituatie, Vlaams Gewest - registratiejaar 2015
Bronnen: Agentschap Zorg en Gezondheid op basis van registraties door centra voor leerlingenbegeleiding
Mirage - registratiesysteem Kind en Gezin

4. KINDERMISHANDELING

In de loop van 2019 ontvingen de vertrouwenscentra kindermishandeling 7028 nieuwe meldingen, waarbij 8920 verschillende minderjarigen betrokken waren

4.1. Inleiding op de cijfers en begrippen

Meldingen over (vermoedens van) kindermishandeling en verontrusting komen in Vlaanderen bij diverse organisaties terecht. Voor burgers bestaat sinds 2012 een centraal telefoonnummer – 1712 – voor alle mogelijke situaties van geweld. Uit het jaarverslag 2019 blijkt dat bij 59,6% van de personen waarvoor met 1712 contact wordt opgenomen, kindermishandeling de meest geregistreerde problematiek is. Daarnaast spelen de vertrouwenscentra kindermishandeling (VK's) en de ondersteuningscentra Jeugdzorg (OCJ) vooral een rol voor meldingen vanuit professionele zorg- en hulpverleners over kinderen. De VK's rapporteren over deze meldingen aan Opgroeien.

We kunnen de cijfers van 1712 en de VK's echter niet samen analyseren omdat er verschillen zijn qua registratie en omdat sommige kinderen ook gemeld worden bij beide meldpunten. Omdat er vooral doorverwijzingen zijn van 1712 naar de VK's en omdat er meer kinderen bij het VK gemeld worden dan bij 1712, belichten we hierna enkel de meldingen bij de VK's.

Met de VK's wordt contact opgenomen voor concrete situaties van kindermishandeling: seksueel misbruik, grensoverschrijdend gedrag, fysieke mishandeling of verwaarlozing, emotionele mishandeling of verwaarlozing. Soms gaat het over een risicosituatie. Nog andere contactopnames blijken te gaan over onduidelijke problematieken. Tot slot zijn er ook contactopnames bij verwerkingsproblemen n.a.v. een vroegere mishandeling of verwaarlozing en contactopnames voor andere problemen dan kindermishandeling. In het vervolg van deze tekst spreken we over *meldingen*. Sinds 2016 zijn

er ook meldingen mogelijk via chat 'nupraatikerover.be'.

De VK's krijgen niet alleen meldingen over minderjarigen, maar ook over meerderjarigen (18 jaar en ouder). Bij diverse meldingen zijn trouwens zowel meerder- als minderjarigen betrokken. Onder meldingen verstaan we alle kinderen onder de 18 jaar, ook de ongeboren kinderen en verlengd minderjarigen.

Wanneer we bij de cijfers spreken over *meldingen in een jaar*, dan gaat het om de meldingen die in het vernoemde jaar werden gemeld aan een vertrouwenscentrum kindermishandeling, dus met startdatum in het betrokken jaar. De cijfers hebben m.a.w. geen betrekking op de nog lopende dossiers in een VK, waarbij de initiële melding in een voorgaand jaar plaatsvond, maar waarvoor het VK in het betrokken jaar nog tal van acties onderneemt.

7.17 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aantal meldingen met (minstens) een minderjarige	7 477	7 311	6 787	6 904	6 552	6 543	6 743
Aantal meldingen met (minstens) een meerderjarige	466	302	189	217	330	308	380
Totaal aantal unieke meldingen	7 829	7 542	6 922	7 080	6 790	6 769	7 028

7.17 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling
Bron: Agentschap Opgroeien - registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

Ook het onderscheid tussen de term *uniek kind* en *kindregistratie* is van belang. Een kind dat in eenzelfde jaar bij meerdere meldingen betrokken is, wordt slechts 1 keer geteld bij het aantal *unieke kinderen*. Maar voor elk kind dat bij meerdere meldingen in eenzelfde jaar betrokken is, worden er per melding afzonderlijke *kindregistraties* genoteerd, bv. per melding de belangrijkste gemelde problematiek voor dat kind. Dit verklaart waarom het totale aantal kindregistraties steeds hoger is dan het totale aantal unieke kinderen.

Meermaals gemelde kinderen zijn het aantal unieke kinderen dat in het betrokken jaar meer dan 1 keer gemeld werden. Kinderen met een *meldingshistoriek* zijn het aantal unieke kinderen die gemeld werden in het betrokken jaar, maar waarvan geweten is dat ze ook al in een voorgaand jaar minstens 1 maal gemeld waren bij een VK.

4.2. Aantal meldingen

In de 6 VK's werden in 2019 in totaal 7028 meldingen genoteerd. Bij 6743 meldingen

was er (minstens) een minderjarige betrokken, het aantal meldingen met minderjarige(n) neemt toe met 3,1% t.o.v. 2018. Bij 5,4% van de meldingen bij een VK zijn ook meerderjarigen betrokken. Ook het aantal meldingen met (minstens) 1 meerderjarige is toegenomen in 2019. 293 meldingen over een minderjarige werden ontvangen via de chatwerking 'nupraatikerover.be', een verdubbeling t.o.v. 2018.

4.3. Aard van de meldende instanties

Als we kijken naar alle meldingen waarbij (minstens) een minderjarige betrokken was (N=6743), dan zien we dat in 2019 12% van de melders uit de primaire omgeving van het kind komt.

Welzijnsorganisaties en personen en organisaties uit de gezondheidszorg zijn samen goed voor 39,4% van het aantal meldingen. 25,9% van de meldingen komt van scholen en opvangvoorzieningen, waarvan CLB's het grootste deel uitmaken.

In 2019 komen er 415 meldingen vanuit het parket, waarbij 724 kinderen betrokken waren. Deze cijfers vallen vooral te verklaren door de positie van de VK's als gemandateerde voorziening binnen de integrale jeugdhulp waarbij het jeugdparquet een kennisgeving t.a.v. het VK kan richten met de vraag tot een onderzoek maatschappelijke noodzaak (MANO). In totaal waren er in 2019 711 MANO-meldingen voor minderjarigen. 6,2% van de meldingen komt via 1712.

In 2019 merken we een opvallende stijging (+155 meldingen) van het aantal meldingen uit de gezondheidszorg, waardoor ook het aandeel meldingen uit die sector toeneemt (van 23,5% naar 25,1%). Deze stijging komt er nadat eind 2018 in de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) voor ouders met een psychische of verslavingsproblematiek de kindreflex werd geïntroduceerd. Dit is een stappenplan dat hulpverleners ondersteunt om bij alle cliënten ouderschap bespreekbaar te maken en onveiligheid van kinderen te detecteren en aan te pakken.

In de loop van 2019 volgden vele voorzieningen en afdelingen uit de GGZ info- en vormingsmomenten over het stappenplan waarin wordt aangeraden om in diverse stappen advies- en/of hulp in te winnen bij de Ondersteuningscentra Jeugdzorg (OCJ) of de vertrouwenscentra kindermishandeling (VK's). In totaal werden er bij de VK's in 2019 542 kinderen gemeld in 416 meldingen uit de GGZ (waarvan tal van meldingen door diensten voor volwassenen). Omdat de classificatie

van de sector gezondheidszorg in 2019 aangepast werd naar aanleiding van de kindreflex, kunnen de cijfers niet zuiver vergeleken worden met 2018. De toename van het aantal meldingen uit de sector gezondheidszorg en het feit dat er gemeld werd door een brede variatie van voorzieningen uit de GGZ (psychiatrisch ziekenhuis volwassenen, psychiatrische afdelingen van algemene ziekenhuizen, revalidatiecentra drughulp, zelfstandige ambulante GGZ-werkers, ...) lijkt er op te wijzen dat de kindreflex al in 2019 toegepast werd.

7.18 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar meldende instantie

	2016	2017	2018	2019
Primaire omgeving	13,4	11,3	12,0	12,0
<i>waaronder moeder</i>	4,6	3,9	4,0	3,5
Opvang, schoolse en buitenschoolse voorziening	26,8	26,3	26,5	25,9
<i>waaronder CLB</i>	20,3	18,7	19,0	17,8
Gezondheidszorg	21,4	23,0	23,5	25,1
<i>waaronder Kind en Gezin</i>	2,8	3,8	3,6	3,2
Welzijnsorganisaties	16,4	15,9	15,2	14,3
<i>waaronder CAW</i>	3,5	2,1	2,1	2,3
<i>dienstverlening personen met beperking</i>	2,9	3,3	1,3	1,1
<i>ander VK</i>	1,4	1,2	1,3	1,5
Jeugdhulp Opgroeien (ex-Jongerenwelzijn)	7,7	7,6	7,8	8,1
Meldpunt Geweld, Misbruik en Kindermishandeling (1712)	7,4	7,6	6,2	6,2
Politie en justitiële instanties	6,4	6,9	7,8	7,4
<i>waaronder parket</i>	5,6	5,3	6,5	6,2
Ketenaanpak ⁽¹⁾	-	0,1	0,2	0,2
Onbekend	0,5	0,9	0,8	0,7
Niet ingevuld	0,1	0,4	0,1	0,1
Totaal	100,0 (N=6 904)	100,0 (N=6 552)	100,0 (N=6 543)	100,0 (N=6 743)

7.18 Aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar meldende instantie (percentage)

Bron: Agentschap Opgroeien - registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

(1) Deze categorie werd vanaf 2017 toegevoegd en omvat samenwerking tussen politie, justitie en hulpverlening waarbij momenteel het Family Justice Center als enige concrete meldende instantie onderscheiden wordt

4.4. Aantal unieke kinderen gemeld bij een VK volgens leeftijd

In 2019 waren er 8920 verschillende minderjarige kinderen betrokken bij een VK-melding. Dat is 2,9% meer dan in 2018 (zie tabel 7.19).

30% van de gemelde kinderen is jonger dan 6 jaar, 14,7% is jonger dan 3 jaar. De kinderen tussen 6 en 12 jaar vormen de grootste groep van de gemelde kinderen (36,8%).

4.5. Aantal meermaals gemelde kinderen en kinderen met een meldingshistoriek

93,9% van de 8920 unieke kinderen werd in 2019 slechts 1 keer gemeld. Een kleine minderheid (5,2%) werd 2 keer gemeld en 0,8% (75 kinderen) 3 of meer keer. Meerdere meldingen binnen hetzelfde jaar over hetzelfde kind zijn perfect mogelijk wanneer het bijvoorbeeld gaat over verschillende melder die los van elkaar en op eigen initiatief informatie aanleveren over dat kind of als hetzelfde probleem zich opnieuw voordoet.

Daarnaast blijkt dat 992 van de 8920 kinderen (11,1%) minstens 1 keer gemeld werden bij een VK vóór 2019 en dus een meldingshistoriek hebben (cijfer niet opgenomen in tabel 7.20).

7.19 Leeftijd van de gemelde kinderen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

	2018	2019
Ongeboren	0,8	0,7
Jonger dan 3 jaar	14,2	14,0
Tussen 3 en 6 jaar	16,7	15,3
Tussen 6 en 12 jaar	37,2	36,8
Tussen 12 en 18 jaar	27,9	30,1
Verlengd minderjarig	0,1	0,1
Onbekend	3,1	3,0
Totaal	100,0 (N=8 669)	100,0 (N=8 920)

7.19 Aantal unieke kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar leeftijd - 2016-2019
Bron: Agentschap Opgroeien - registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

7.20 Aantal meermaals gemelde kinderen

Kind betrokken bij	2018		2019	
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel
1 melding	8 043	92,8	8 378	93,9
2 meldingen	536	6,2	467	5,2
3 meldingen	77	0,9	60	0,7
4 meldingen	12	0,1	13	0,1
5 meldingen	1	0,0	2	0,0
Totaal	8 669	100,0	8 920	100,0

7.20 Aantal unieke kinderen gemeld bij de vertrouwenscentra kindermishandeling naar aantal (her)meldingen binnen hetzelfde jaar - 2018-2019
Bron: Agentschap Opgroeien - registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

4.6. Aantal gemelde kinderen per 10 000 minderjarigen

Van het totale aantal gemelde kinderen was het grootste deel (90,7%) gedomicilieerd in het Vlaamse Gewest. De verhouding tussen de gemelde kinderen die wonen in het Vlaamse Gewest en het totale aantal minderjarigen in Vlaanderen leert ons dat er 63,3 op de 10 000 kinderen in het Vlaamse Gewest gemeld worden bij een VK (zie tabel 7.21).

Het relatieve aantal gemelde kinderen verschilt naargelang de provincie. Oost-Vlaanderen kent ook in 2019 het laagste aantal gemelde minderjarigen in verhouding tot 10 000 minderjarigen, in de provincie Antwerpen ligt de verhouding het hoogst (70 op de 10 000 kinderen).

Deze cijfers geven een belangrijke indicatie van een probleem, maar mogen niet

geïnterpreteerd worden als incidentiecijfers over (risico's op) kindermishandeling. Niet alle meldingen over de mishandeling of verwaarlozing van minderjarigen komen bij de VK's terecht en hoogstwaarschijnlijk worden niet alle gevallen van mishandeling of verwaarlozing gemeld.

4.7. Geregistreeerde problematieken

Het principe is dat er bij elk afzonderlijk kind, betrokken bij elke melding, steeds 1 probleemcategorie moet worden geregistreerd. Dit registreert het VK als belangrijkste probleem.

Wanneer de melder meerdere problemen aangeeft, maakt het VK onderscheid tussen het belangrijkste probleem en een bijkomend probleem (dat dus niet bij elke kindregistratie voorkomt).

Tabel 7.22 toont dat in 2019 het merendeel (77%) van de kinderen gemeld werd omdat er sprake was van (een vermoeden van) een concrete mishandeling of verwaarlozing (lichamelijk, emotioneel of seksueel misbruik) door een volwassene. Daarbij worden iets meer kinderen gemeld voor een (vermoeden van) concrete situatie van emotionele mishandeling/verwaarlozing (33,5%) dan voor een (vermoeden van) van lichamelijke mishandeling/verwaarlozing (29,5%).

Bij 10% van de gemelde kinderen gaat het om een risicosituatie, bij 0,8% gaat het om een verwerkingsproblematiek. 5,7% van de gemelde kinderen werd (vermoedelijk) geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag door een andere minderjarige. De meest geregistreeerde problematiek bij minderjarige plegers is seksueel misbruik.

7.21 Aantal gemelde kinderen per 10 000 per provincie

	2016	2017	2018	2019
Antwerpen	71,4	70,3	67,7	70,0
Limburg	77,1	65,4	65,3	66,1
Vlaams-Brabant	76,6	67,8	68,5	64,7
West-Vlaanderen	55,8	60,5	63,2	60,0
Oost-Vlaanderen	54,7	52,7	47,6	54,5
Vlaams Gewest	66,6	63,5	62,2	63,3

7.21 Kindermishandeling: aantal gemelde kinderen per 10 000 kinderen onder de 18 jaar in het Vlaamse Gewest - per provincie
Bron: Agentschap Opgroeien - registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

7.22 Belangrijkste gemelde problematiek kindermishandeling

	2018		2019	
	Aantal	%	Aantal	%
Meldingen over mishandeling of verwaarlozing				
Lichamelijke mishandeling of verwaarlozing	2 871	30,5	2 817	29,5
<i>waarvan lichamelijke mishandeling</i>	1 902	20,2	1 943	20,3
<i>geïnduceerde gefalsificeerde aandoening</i>	47	0,5	58	0,6
<i>niet-accidenteel (intra)craniaal letsel</i>	22	0,2	21	0,2
<i>lichamelijke verwaarlozing</i>	900	9,6	795	8,3
Emotionele mishandeling of verwaarlozing	3 112	33,1	3 198	33,5
<i>waarvan emotionele mishandeling</i>	1 130	12,0	1 287	13,5
<i>getuige van geweld</i>	925	9,8	980	10,3
<i>emotionele verwaarlozing</i>	1 057	11,2	931	9,7
Seksueel misbruik	1 247	13,3	1 343	14,1
<i>waarvan incest</i>	560	6,0	620	6,5
<i>extrafamiliaal seksueel misbruik</i>	337	3,6	372	3,9
<i>onbekend of het incest is</i>	350	3,7	351	3,7
Meldingen risicosituatie	1 059	11,3	959	10,0
Meldingen verwerkingsproblematiek	83	0,9	77	0,8
Onbekende/andere/onduidelijke problematiek	493	5,2	542	5,7
Meldingen grensoverschrijdend gedrag door minderjarigen	485	5,2	549	5,7
<i>waarvan onbepaalde problematiek</i>	142	1,5	137	1,4
<i>lichamelijke mishandeling</i>	48	0,5	72	0,8
<i>emotionele mishandeling</i>	13	0,1	9	0,1
<i>seksueel misbruik - incest</i>	140	1,5	165	1,7
<i>seksueel misbruik - extrafamiliaal</i>	142	1,5	166	1,7
Niet ingevuld	49	0,5	69	0,7
Totaal	9 399	100,0	9 554	100,0

7.22 Overzicht van de belangrijkste gemelde problematiek - 2018-2019
Bron: Agentschap Opgroeien - registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

In vergelijking tot 2018 zien we dat er vooral meer kinderen gemeld worden voor grensoverschrijdend gedrag door een andere minderjarige, voor onduidelijke problematieken en voor seksueel misbruik door een volwassene. In 2019 werden minder kinderen gemeld voor lichamelijke mishandeling of verwaarlozing.

In tabel 7.23 bekijken we per leeftijdscategorie van de gemelde kinderen welke problematiek het vaakst

vermeld werd als eerste/belangrijkste problematiek. Hier worden de kinderen die 'verlengd minderjarig' zijn en de kinderen waarvan de leeftijd onbekend is, niet meegeteld. Dit verklaart het verschil in de totaalsom tussen tabel 7.22 (9554) en tabel 7.23 (9210).

Er doen zich wel enige verschillen voor naar de leeftijd van de kinderen. Bij de kinderen jonger dan 3 jaar scoren de risicosituaties als gemeld probleem opvallend hoger dan bij alle

leeftijdsgroepen vanaf 3 jaar. Seksueel misbruik wordt vaker vermeld als probleem bij meldingen over kinderen tussen 12 en 18 jaar. Bijna 1 op de 10 kinderen tussen 12 en 18 jaar wordt gemeld omwille van (een vermoeden van) concrete situaties van emotionele mishandeling/verwaarlozing/grensoverschrijdend gedrag door een andere minderjarige.

7.23 Gemelde problematieken kindermishandeling naar leeftijdscategorie

	Onder de 3 jaar		Van 3 tot 6 jaar		Van 6 tot 12 jaar		Van 12 tot 18 jaar	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Meldingen over mishandeling of verwaarlozing door volwassenen								
Lichamelijke mishandeling of verwaarlozing	36,9	34,8	30,1	30,4	32,1	31,0	25,4	25,1
Emotionele mishandeling of verwaarlozing	31,7	33,8	34,2	35,7	36,2	36,4	30,6	29,3
Seksueel misbruik en incest	2,9	3,4	15,2	14,3	12,4	13,0	19,2	20,8
Risicosituatie	24,3	23,0	11,4	10,2	8,5	7,7	6,8	5,3
Verwerkingsproblematiek	0,2	0,1	0,6	0,5	0,8	0,7	1,5	1,5
Ongekend	3,2	3,9	5,0	4,8	5,1	4,7	4,9	7,4
Meldingen over mishandeling/verwaarlozing/grensoverschrijdend gedrag minderjarigen								
Lichamelijke, emotionele mishandeling of grensoverschrijdend gedrag	0,2	0,3	1,2	1,3	1,9	2,3	4,3	3,8
Seksueel misbruik (al dan niet incest)	0,1	0,1	1,9	2,2	2,5	3,5	6,2	6,0
Niet ingevuld	0,4	0,5	0,3	0,6	0,5	0,8	0,8	0,7
Totaal	100,0 (N=1 359)	100,0 (N=1 359)	100,0 (N=1 577)	100,0 (N=1 480)	100,0 (N=3 525)	100,0 (N=1 359)	100,0 (N=2 568)	100,0 (N=2 568)

7.23 Overzicht van de gemelde belangrijkste problematiek volgens leeftijdscategorie van de gemelde kinderen - 2018-2019
Bron: Agentschap Opgroeien - registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling



Hoofdstuk 8

BASISGEGEVENS OVER GEZINNEN IN VLAANDEREN

Uniek aan dit rapport is dat we alle cijfers presenteren op kindniveau. Enkel in dit hoofdstuk nemen we cijfers op met als teleenheid het gezin of de ouder(s) van (jonge) kinderen. Beleidsmatig is het immers noodzakelijk om te weten hoeveel

gezinnen er zijn en hoe deze concreet zijn samengesteld qua vorm en omvang. Informatie over de arbeidssituatie en de inkomenssituatie op gezinsniveau is bovendien essentieel voor het voeren van een gepast gezinsondersteunend beleid.

Dit hoofdstuk bevat volgende tabellen:

8.1	Huwelijken en echtscheidingen: absolute en relatieve cijfers.....	157
8.2	Gezinnen naar leeftijd jongste kind	158
8.3	Aantal gezinnen naar aantal kinderen in het gezin	159
8.4	Gezinnen met enkel minderjarige kinderen naar gezinsvorm (tweeouder of alleenstaand).....	160
8.5	Aantal eenoudergezinnen met oudste kind jonger dan 18 jaar naar aantal kinderen.....	160
8.6	Diversiteit qua leeftijden van kinderen in gezinnen met minstens 2 kinderen	161
8.7	Arbeidssituatie mannen en vrouwen naar gezinspositie	162
8.8	Arbeidsregime mannen en vrouwen naar gezinspositie.....	163
8.9	Arbeidssituatie van vaders en moeders naar leeftijd jongste kind.....	164
8.10	Arbeidssituatie van vaders en moeders naar omvang gezin en gezinsvorm.....	165-166
8.11	Arbeidsregime van moeders naar leeftijd jongste kind.....	167
8.12	Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per provincie	168
8.13	Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per gezinsvorm.....	169
8.14	Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per aantal kinderen.....	170
8.15	Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per leeftijd jongste kind.....	171
8.16	Gezinnen naar aandeel uitkeringen in inkomen per gezinsvorm.....	172
8.17	Gezinnen naar aandeel gezinsbijslagen in inkomen per gezinsvorm.....	173

BRONNEN EN TECHNISCHE BEMERKINGEN

Cijfers over huwelijken en echtscheidingen zijn afkomstig van Statbel. De cijfers over de omvang en vorm van de gezinnen steunen op officiële domiciliegegevens en vatten daardoor niet alle feitelijke gezinssamenstellingen.

De inkomensgegevens op niveau van het gezin zijn door de KSZ geconstrueerde bruto belastbare inkomens. Het gaat dus niet om vastgestelde inkomens die op het aanslagbiljet van de personenbelasting vermeld staan.

We gebruiken dezelfde inkomensgegevens als in hoofdstuk 4, maar we bespreken ze op gezinsniveau (gezinnen met kinderen tot 25 jaar). Meer info over bronnen en berekeningswijzen in Bijlage.

1. HUWELIJKEN EN ECHTSCHEIDINGEN

1.1. Algemene cijfers

Tabel 8.1 geeft de evolutie van het aantal huwelijken en echtscheidingen weer.

Volgens de meest recente cijfers waren er in 2018 in het Vlaamse Gewest 25 509 *huwelijken*. Na de sterke stijging in 2014 (met 8,7%) blijft het aantal huwelijken in de daaropvolgende jaren telkens licht toenemen. In 2018 is de toename met 2,1% iets groter dan de voorbije jaren. Het bruto-huwelijkscijfer in 2018 bedraagt 3,89 per 1000 inwoners. Er waren volgens het Rijksregister 742 huwelijken (2,9% van het totaal aantal huwelijken) tussen personen van hetzelfde geslacht (378 huwelijken tussen 2 vrouwen en 364 huwelijken tussen 2 mannen).

In 2018 waren er in het Vlaamse Gewest 10 856 *echtscheidingen*. Het aantal echtscheidingen is licht gestegen (zie tabel 8.1). In 2018 waren er volgens het Rijksregister 259 echtscheidingen (2,4% van het totaal aantal echtscheidingen) tussen personen van hetzelfde geslacht (174 echtscheidingen tussen 2 vrouwen en 85 echtscheidingen tussen 2 mannen).

1.2. Leeftijd en burgerlijke staat van de huwende personen

Bij ruim 6 op de 10 (63,4%) huwelijken zijn beide partners jonger dan 40 jaar. Volgens de gegevens van Statbel is de gemiddelde leeftijd van de eerste en tweede huwende personen respectievelijk 38,1 en 35,3 jaar. Deze gemiddelden verbergen echter dat

heel wat huwende personen (veel) ouder zijn dan de gemiddelde leeftijd. Bij 25,1% van de huwelijken zijn beide personen ouder dan 40 jaar. Bij 10,6% van de huwelijken zijn beide partners zelfs 50 jaar of ouder.

Het grootste deel (66,1%) van de huwelijken gebeurt ook in 2018 tussen 2 ongetrouwden. Bij 13,2% van de huwelijken waren beide partners gescheiden. In totaal zijn er in bijna 1 op de 3 (29,7%) huwelijken personen betrokken die al eerder gehuwd waren.

8.1 Huwelijken en echtscheidingen: absolute en relatieve cijfers ⁽¹⁾

	Aantal huwelijken	Huwelijken per 1000 inwoners	Aantal echtscheidingen	Echtscheidingen per 1000 inwoners
2013	22 645	3,55	11 567	1,81
2014	24 619	3,84	11 824	1,84
2015	24 774	3,84	11 499	1,78
2016	24 948	3,85	11 195	1,73
2017	24 982	3,83	10 761	1,65
2018	25 509	3,89	10 856	1,66

8.1 Aantal huwelijken en echtscheidingen in het Vlaamse Gewest
Bron: Statbel

(1) Statistiek tot 2014 opgesteld op basis van formulieren van de burgerlijke stand en vanaf 2014 vervangen door een statistiek opgemaakt op basis van het Rijksregister

2. AANTAL GEZINNEN MET KINDEREN, NAAR VORM EN AANTAL KINDEREN

In 2019 waren er in het Vlaamse Gewest in totaal meer dan 1 miljoen gezinnen met (inwonende) kinderen. Wanneer we de gezinnen opdelen volgens de leeftijd van het jongste kind (zie tabel 8.2),

stellen we vast dat er in 692 145 gezinnen (65,7%) minstens 1 minderjarig kind aanwezig was en dat 48% van de gezinnen minstens 1 kind onder de 12 jaar telde.

De diversiteit van deze gezinnen uit zich sterk qua aantal kinderen in het gezin. Om over de gezinsomvang uitspraken te doen, maakt het wel uit welke kinderen meegeteld worden. In tabel 8.3 hebben

8.2 Gezinnen naar leeftijd jongste kind

		Jongste kind onder de 6 jaar	Jongste kind 6 tot 12 jaar	Jongste kind 12 tot 18 jaar	Jongste kind 18 tot 25 jaar	Jongste kind ouder dan 25 jaar	Totaal
2015	Aantal	298 333	197 360	190 004	203 748	158 260	1 047 705
	%	28,5	18,8	18,1	19,4	15,1	100,0
2016	Aantal	297 401	201 859	187 210	204 226	160 003	1 050 699
	%	28,3	19,2	17,8	19,4	15,2	100,0
2017	Aantal	296 456	206 408	185 766	203 300	160 972	1 052 902
	%	28,2	19,6	17,6	19,3	15,3	100,0
2018	Aantal	294 183	210 211	185 732	201 126	162 201	1 053 453
	%	27,9	20,0	17,6	19,1	15,4	100,0
2019	Aantal	292 381	213 081	186 683	199 397	162 237	1 053 779
	%	27,7	20,2	17,7	18,9	15,4	100,0

8.2 Totaal aantal gezinnen met kinderen naar leeftijd jongste kind - Vlaams Gewest - situatie op 1 januari
Bron: Gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door Statistiek Vlaanderen en door Opgroeien

we daarom per jaar 2 cijfers opgenomen voor de omvang van gezinnen. Het gaat enerzijds om de gezinsomvang voor alle gezinnen met minstens 1 minderjarige (ongeacht de leeftijd van de andere inwonende kinderen) en anderzijds

die gezinnen waar alle kinderen minderjarig zijn.

45% van de gezinnen waar alle kinderen minderjarig zijn, heeft 2 (minderjarige) kinderen. 17,7% van die gezinnen heeft

minstens 3 minderjarige kinderen. Wanneer we de omvang van het gezin berekenen door alle – ook meerderjarige – kinderen mee te tellen, dan bedraagt het aandeel 'grote' gezinnen zelfs 23%.

8.3 Aantal gezinnen naar aantal kinderen in het gezin

	Gezinnen met minstens 1 minderjarige (ongeacht de leeftijd andere kinderen)		Gezinnen met enkel minderjarige kinderen (leeftijd oudste kind <18 jaar)	
	2018	2019	2018	2019
Aantal kinderen in het gezin				
1 kind	31,6	31,4	37,6	37,4
2 kinderen	45,6	45,6	44,9	45,0
3 kinderen	16,5	16,6	13,4	13,5
4 kinderen of meer	6,3	6,5	4,0	4,2
Totaal	100,0 (N=690 126)	100,0 (N=692 145)	100,0 (N=580 045)	100,0 (N=581 155)

8.3 Aantal gezinnen met kinderen onder de 18 jaar naar aantal kinderen in het gezin (al dan niet beperkt tot minderjarigen) - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari
Bron: Gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door Statistiek Vlaanderen en door Opgroeien

Tabel 8.4 schetst een beeld van de gezinsvorm van gezinnen waar alle kinderen minderjarig zijn. 16,5% van die gezinnen is een eenoudergezin. Het gaat vooral (13,5%) om alleenstaande moeders.

Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat het aandeel eenoudergezinnen toeneemt met de leeftijd van het jongste kind. Bij gezinnen met een kind jonger dan 3 jaar zijn er 8,1% eenoudergezinnen. Wanneer we de gezinnen bekijken met een jongste kind tussen 6 en 12 jaar gaat het om 19,3%. Bij gezinnen met een jongste kind tussen 12 en 18 jaar loopt het aandeel eenoudergezinnen zelfs op tot 27,5%.

Ruim de helft van de eenoudergezinnen waar alle kinderen minderjarig zijn, heeft slechts 1 kind, 12,1% heeft minstens 3 kinderen.

8.4 Gezinnen met enkel minderjarige kinderen naar gezinsvorm (tweeouder of alleenstaand)

	2017	2018	2019
Tweeoudergezinnen	83,8	83,7	83,5
Alleenstaande moeders	13,4	13,5	13,5
Alleenstaande vaders	2,8	2,8	2,9
Totaal	100,0 (N=578 618)	100,0 (N=580 045)	100,0 (N=581 155)

8.4. Aantal gezinnen met enkel minderjarige kinderen naar gezinsvorm - Vlaams Gewest - situatie op 1 januari
Bron: Gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door Statistiek Vlaanderen en door Opgroeien

8.5 Aantal eenoudergezinnen met oudste kind jonger dan 18 jaar naar aantal kinderen

	2017	2018	2019
Alleenstaande ouder met 1 kind	54,3	54,2	53,8
Alleenstaande ouder met 2 kinderen	33,9	34,0	34,0
Alleenstaande ouder met 3 kinderen	9,0	9,0	9,2
Alleenstaande ouder met 4 of meer kinderen	2,8	2,8	2,9
Totaal	100,0 (N= 93 756)	100,0 (N= 94 681)	100,0 (N= 95 737)

8.5 Aantal eenoudergezinnen met oudste kind onder de 18 jaar naar aantal kinderen - Vlaams Gewest - situatie op 1 januari
Bron: Gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door Statistiek Vlaanderen en door Opgroeien

Om na te gaan in welke mate gezinnen moeten omgaan met verschillende opvang-, opvoedings- en ontwikkelingsnoden van kinderen van uiteenlopende leeftijden, stellen we in tabel 8.6 de gezinnen met minstens 2 kinderen voor, volgens de leeftijd van het jongste en van het oudste kind.

35,5% van de meerkindgezinnen met minstens 1 kind onder de 6 jaar heeft nog 1 of meerdere andere kinderen van die leeftijd. 47,2% van deze gezinnen heeft zowel kinderen onder de 6 jaar, als kinderen op lagerschoolleeftijd. Bijna de helft van de meerkindgezinnen (48,6%) met een jongste kind op lagerschoolleeftijd heeft ook 1 of meer kinderen van 12 tot 18 jaar. Meer dan de

helft (56,6%) van de meerkindgezinnen met een jongste kind op middelbare schoolleeftijd heeft een oudste kind tussen 18 en 25 jaar.

Uit niet-opgenomen cijfers blijkt dat 12,5% van de gezinnen met een (jongste) kind onder de 3 jaar, ook nog (minstens) een ander kind jonger dan 3 jaar heeft.

8.6 Diversiteit qua leeftijden van kinderen in gezinnen met minstens 2 kinderen

	Leeftijd jongste kind		
	Jonger dan 6 jaar	Tussen 6 en 12 jaar	Tussen 12 en 18 jaar
Leeftijd oudste kind			
Jonger dan 6 jaar	35,5	nvt	nvt
Tussen 6 en 12 jaar	47,2	36,5	nvt
Tussen 12 en 18 jaar	12,9	48,6	37,9
Tussen 18 en 25 jaar	3,9	13,4	56,6
Ouder dan 25 jaar	0,5	1,5	5,5
Totaal	100,0 (N=189 502)	100,0 (N=158 057)	100,0 (N=127 400)

8.6 Aantal gezinnen met minstens 2 kinderen onder de 18 jaar naar leeftijden van het jongste en oudste kind - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 1 januari 2019
Bron: Gegevens uit het Rijksregister - bewerkt door Statistiek Vlaanderen en door Opgroeien
nvt: niet van toepassing

3. WERKSITUATIE VAN OUDERS
MET KINDEREN

Vaders zijn meer aan het werk dan moeders en vooral moeders werken deeltijds. Alleenstaande moeders zijn veel minder beroepsactief

3.1. Impact van kinderen op de
werksituatie van mannen en
vrouwen

Tabel 8.7 gaat na of het hebben van kinderen zichtbaar is in de arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen tussen 26 en 45 jaar.

De cijfers geven aan dat er zeker geen eenduidig effect is van het hebben van kinderen op de werksituatie van mannen en vrouwen. Mannen tussen 26 en 45 jaar die een gezin hebben, zijn zelfs meer aan het werk dan mannen zonder kinderen. Bij vrouwen doet zich de omgekeerde situatie voor, al is het verschil minder uitgesproken. Vrouwen tussen 26 en 45 jaar zonder kinderen zijn iets meer aan het werk dan vrouwen met kinderen (85% t.o.v. 81,2%). Een gezin hebben, lijkt dus een impact te hebben op de werksituatie van vrouwen, al kunnen ook andere factoren dit verschil verklaren.

8.7 Arbeidssituatie mannen en vrouwen naar gezinspositie

	Gezinspositie		
	Samenwonend/ alleenstaand met kinderen	Samenwonend/ alleenstaand zonder kinderen	Totaal ⁽¹⁾
Mannen			
Werkend	92,4	83,8	86,2
Werkzoekend	2,0	4,2	3,1
Niet-beroepsactief	2,2	5,9	4,5
'Andere' ⁽²⁾	3,3	6,1	6,2
Totaal	100,0 (N=411 878)	100,0 (N=266 667)	100,0 (N=825 971)
Vrouwen			
Werkend	81,2	85,0	81,1
Werkzoekend	3,1	2,8	3,0
Niet-beroepsactief	5,5	4,9	5,8
'Andere' ⁽²⁾	10,2	7,3	10,0
Totaal	100,0 (N=543 622)	100,0 (N=193 208)	100,0 (N=817 209)

8.7 Arbeidssituatie van mannen en vrouwen 26-45 jaar naar gezinspositie - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2017

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) De totalen omvatten ook gegevens over mannen/vrouwen die zelf nog geen gezin vormen (bv. omdat ze nog bij hun ouders wonen of samen met vrienden wonen)

(2) De categorie 'andere' omvat zowel werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid, als mensen die niet werken (bv. huisvrouwen/huismannen, geschorste werkzoekenden, ...)

In tabel 8.8 vergelijken we het arbeidsregime van werkende mannen en vrouwen tussen 26 en 45 jaar naargelang hun gezinspositie. Kinderen hebben blijkbaar weinig impact op het arbeidsregime van mannen. Mannen tussen 26 en 45 jaar met kinderen werken niet vaker deeltijds dan mannen zonder kinderen. We zien dat vrouwen meer deeltijds werken dan mannen, maar daarbovenop stellen we nog een verschil vast naargelang er kinderen zijn of niet. Van alle vrouwen zonder kinderen werkt 27,3% deeltijds, van de vrouwen met kinderen werkt meer dan de helft deeltijds (53,7%). Ruim 1 op de 5 moeders (22,4%) tussen 26 en 45 jaar werkt minder dan 75%. Moeders werken duidelijk veel vaker deeltijds dan vaders.

8.8 Arbeidsregime mannen en vrouwen naar gezinspositie

	Gezinspositie		
	Samenwonend/ alleenstaand met kinderen	Samenwonend/ alleenstaand zonder kinderen	Totaal ⁽¹⁾
Mannen			
0-25%	0,6	0,6	0,6
25-50%	1,1	1,3	1,3
50-75%	1,1	1,6	1,4
75-100%	8,6	7,0	8,1
>100%	1,6	2,0	1,8
Onbekend ⁽²⁾	87,1	87,5	86,8
Totaal	100,0 (N=376 436)	100,0 (N=221 185)	100,0 (N=703 951)
Vrouwen			
0-25%	0,6	0,9	0,7
25-50%	8,8	3,4	7,2
50-75%	13,0	6,3	11,0
75-100%	31,2	16,6	26,5
>100%	1,9	2,8	2,2
Onbekend ⁽²⁾	44,5	69,9	52,3
Totaal	100,0 (N=437 321)	100,0 (N=162 629)	100,0 (N=656 676)

8.8 Arbeidsregime en tewerkstellingsbreuk van werkende mannen en vrouwen tussen 26-45 jaar naar gezinspositie - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2017

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) De totalen omvatten ook gegevens over mannen/vrouwen die zelf nog geen gezin vormen (bv. omdat ze nog bij hun ouders wonen of samen met vrienden wonen)

(2) Het arbeidsregime is uitgedrukt in tewerkstellingsbreuken. Wanneer het arbeidsregime onbekend is, wil dat doorgaans zeggen dat de man/vrouw voltijds werkt of zelfstandige is, waardoor er geen tewerkstellingsbreuk kan berekend worden

3.2. Vergelijking van de werksituatie van vaders en moeders

In tabel 8.7 stelden we al vast dat de arbeidsparticipatie van vaders tussen 26 en 45 jaar hoger ligt dan die van moeders van die leeftijd. Tabel 8.9 gaat na of dit verschil zich voor alle moeders en vaders (met leeftijd tussen 18 en 65 jaar) voordoet en bekijkt of de

arbeidsparticipatie varieert naar de leeftijd van het enige of jongste kind. De cijfers zijn berekend over alle gezinstypes heen.

Uit tabel 8.9 blijkt duidelijk dat vaders vaker aan het werk zijn dan moeders. 83,3% van de vaders werkt, terwijl dat aandeel bij vrouwen met kinderen duidelijk lager, maar toch nog op een hoog niveau ligt (74,1%). Dit betekent niet alleen dat moeders meer werkzoekend

zijn of meer niet-beroepsactief zijn, maar vooral dat vrouwen meer een 'andere' arbeidssituatie hebben (bv. huisvrouw of student).

De werksituatie van de ouders verschilt naargelang de leeftijd van het jongste of enige kind. Bij moeders zien we een toenemende arbeidsparticipatie tot het jongste kind 6 tot 12 jaar is, waarna de arbeidsparticipatie terugvalt tot 69,1%.

8.9 Arbeidssituatie van vaders en moeders naar leeftijd jongste kind

	Een kind of jongste kind				Totaal
	Jonger dan 3 jaar	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	12 tot 18 jaar	
Vaders					
Werkend	89,0	88,3	85,8	73,6	83,3
Werkzoekend	2,8	2,6	2,2	1,9	2,3
Niet-beroepsactief	3,5	4,8	7,9	20,1	10,0
'Andere' ⁽¹⁾	4,7	4,4	4,1	4,4	4,4
Totaal	100,0 (N=161 705)	100,0 (N=115 002)	100,0 (N=194 952)	100,0 (N=205 101)	100,0 (N=676 760)
Moeders					
Werkend	72,7	77,3	78,4	69,1	74,1
Werkzoekend	4,0	3,5	2,7	2,0	2,9
Niet-beroepsactief	8,3	6,9	9,6	20,8	12,2
'Andere' ⁽¹⁾	15,0	12,4	9,3	8,0	10,8
Totaal	100,0 (N=173 492)	100,0 (N=128 027)	100,0 (N=221 644)	100,0 (N=228 179)	100,0 (N=751 342)

8.9 Arbeidssituatie van vaders en moeders naar leeftijd van het enige/jongste kind - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2017

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) De categorie 'andere' omvat zowel werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid, als mensen die niet werken (bv. huisvrouwen/huismannen, geschorste werkzoekenden, studenten, ...)

Bij vaders zien we een aanhoudende dalende trend naarmate het jongste kind ouder wordt. Dit is deels ook logisch, want naarmate de kinderen ouder worden, worden meer en meer ouders niet-beroepsactief, bv. doordat ze op pensioen of arbeidsongeschikt zijn.

Tabel 8.10 vergelijkt de werksituatie van vaders en moeders naargelang het aantal kinderen in het gezin.

Als we de cijfers voor alle gezinnen bekijken, dan zien we dat het aandeel werkende vaders ook bij grote gezinnen hoog blijft en pas aanzienlijk lager ligt in gezinnen met 5 of meer kinderen. Bij moeders met 4 en 5 kinderen zien we dat de arbeidsparticipatie heel wat lager ligt dan bij moeders met 3 kinderen.

Hoewel we deze cijfers niet zomaar mogen beschouwen als een effect van die gezinsomvang, zijn ze toch opvallend en relevant.

We zien daarnaast nog een opvallend verschil naargelang de gezinsvorm. Alleenstaande moeders die niet werken, zijn vooral niet-beroepsactief. Samenwonende moeders die niet werken horen vooral tot de categorie 'andere' en nemen vermoedelijk vooral de positie huisvrouw in.

8.10 Arbeidssituatie van vaders en moeders naar omvang gezin en gezinsvorm

Alle gezinnen	Aantal kinderen in het gezin				
	1 kind	2 kinderen	3 kinderen	4 kinderen	5 kinderen of meer
Vaders					
Werkend	86,2	92,3	89,5	82,2	70,8
Werkzoekend	2,2	1,7	2,7	5,7	9,6
Niet-beroepsactief	8,3	3,2	4,0	7,2	11,8
'Andere' ⁽¹⁾	3,2	2,9	3,8	5,0	7,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Moeders					
Werkend	76,9	83,7	74,5	57,2	38,5
Werkzoekend	3,2	2,4	3,4	5,0	5,4
Niet-beroepsactief	9,6	5,1	6,6	9,8	12,2
'Andere' ⁽¹⁾	10,2	8,8	15,5	28,0	43,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vervolg zie pagina 166

8.10 Arbeidsituatie van vaders en moeders naar omvang gezin en gezinsvorm (vervolg)

Tweeoudergezinnen	Aantal kinderen in het gezin				
	1 kind	2 kinderen	3 kinderen	4 kinderen	5 kinderen of meer
Vaders					
Werkend	86,9	92,5	89,6	82,2	70,9
Werkzoekend	2,0	1,6	2,7	5,7	9,5
Niet-beroepsactief	7,9	3,0	3,9	7,1	11,8
'Andere' ⁽¹⁾	3,3	2,9	3,8	5,0	7,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Moeders					
Werkend	78,2	84,8	75,3	57,3	38,1
Werkzoekend	2,5	1,9	2,6	4,0	4,4
Niet-beroepsactief	7,2	3,8	4,9	7,4	8,7
'Andere' ⁽¹⁾	12,1	9,6	17,1	31,2	48,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Eenoudergezinnen					
	1 kind	2 kinderen	3 kinderen	4 kinderen	5 kinderen of meer
Vaders					
Werkend	78,4	85,3	83,1	77,7	66,7
Werkzoekend	5,0	3,9	5,3	7,8	15,5
Niet-beroepsactief	13,6	8,2	8,2	10,8	13,7
'Andere' ⁽¹⁾	3,0	2,6	3,4	3,7	4,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Moeders					
Werkend	72,1	77,0	68,8	56,3	41,1
Werkzoekend	6,0	5,8	8,5	11,5	12,8
Niet-beroepsactief	18,6	13,9	18,9	27,2	39,5
'Andere' ⁽¹⁾	3,2	3,3	3,8	5,0	6,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

8.10 Arbeidsituatie van vaders en moeders naar aantal kinderen in het gezin per gezinsvorm - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2017

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) De categorie 'andere' omvat zowel werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid, als mensen die niet werken (bv. huisvrouwen/huismannen, geschorste werkzoekenden, ...)

Uit tabel 8.8 leerden we dat moeders tussen 26 en 45 jaar veel vaker deeltijds werken dan vaders.

In tabel 8.11 schetsen we meer details over het arbeidsregime van alle moeders (ongeacht hun leeftijd).

Het percentage deeltijds werkende moeders varieert naargelang de leeftijd van het (jongste) kind. Het aandeel deeltijds werkende moeders ligt lager wanneer het jongste kind jonger dan 3 jaar is. Vooral het aandeel moeders dat 50 tot 75% werkt neemt toe naarmate het jongste kind ouder is.

8.11 Arbeidsregime van moeders naar leeftijd jongste kind

	Leeftijd enige of jongste kind				Totaal
	0 tot 3 jaar	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	12 tot 18 jaar	
0-25%	0,5	0,6	0,6	0,7	0,6
25-50%	8,6	9,6	9,4	9,2	9,2
50-75%	10,7	13,4	14,2	14,9	13,4
75-100%	30,8	33,7	31,4	27,0	30,5
>100%	2,0	1,8	1,8	1,8	1,8
Onbekend ⁽¹⁾	47,4	40,9	42,6	46,4	44,4
Totaal	100,0 (N=122 712)	100,0 (N=96 138)	100,0 (N=167 590)	100,0 (N=145 754)	100,0 (N=532 194)

8.11 Arbeidsregime van werkende moeders naar leeftijd van het enige/jongste kind - Vlaams Gewest (percentage) - situatie op 31 december 2017

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) Het arbeidsregime is uitgedrukt in tewerkstellingsbreuken. Wanneer het arbeidsregime onbekend is, wil dat doorgaans zeggen dat de persoon voltijds werkt of zelfstandige is, waardoor er geen tewerkstellingsbreuk kan berekend worden

4. INKOMENSSITUATIE GEZINNEN

Tabel 8.12 geeft aan dat in het Vlaamse Gewest ruim de helft van de gezinnen (55%) een bruto belastbaar jaarinkomen heeft uit arbeid en uitkeringen van minstens 50 000 euro, bij 10,5% ligt dat inkomen lager dan 20 000 euro.

In Vlaams-Brabant is het aandeel gezinnen

in de hoogste inkomensklasse opmerkelijk hoger dan in de andere provincies.

Antwerpen en Limburg zijn de provincies waar het hoogste aandeel gezinnen woont met een inkomen onder 30 000 euro (respectievelijk 23,6% en 22,7%).

De cijfers zijn misschien iets vertekend doordat bepaalde provincies wellicht meer gezinnen kennen waarvan het inkomen niet (volledig) vervat zit in het inkomensconcept van de KSZ.

8.12 Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per provincie

	Antwerpen	Oost-Vlaanderen	West-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	Limburg	Vlaams Gewest
<10 000	3,0	2,1	2,0	2,4	3,3	2,5
10 000-<20 000	9,7	7,4	6,7	6,6	9,0	8,0
20 000-<30 000	10,9	9,6	9,5	8,7	10,4	9,9
30 000-<40 000	11,3	10,9	11,0	10,0	12,2	11,0
40 000-<50 000	11,5	11,9	13,2	10,7	13,3	12,0
50 000-<55 000	5,9	6,4	7,6	5,6	6,5	6,3
55 000-<65 000	11,3	12,5	14,2	11,1	12,1	12,1
65 000-<80 000	13,5	15,3	15,8	14,2	13,5	14,5
>=80 000	21,2	23,3	19,1	28,4	16,9	22,1
Onbekend	1,8	0,7	0,8	2,4	2,7	1,6
Totaal	100,0 (N=261 856)	100,0 (N=217 539)	100,0 (N=164 453)	100,0 (N=168 490)	100,0 (N=123 621)	100,0 (N=935 959)

8.14 Gezinnen met kinderen (tot 25 jaar) naar hoogte van hun bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) - Vlaamse provincies (percentage) - 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

51,4% van de eenoudergezinnen heeft een bruto belastbaar inkomen van hoogstens 30 000 euro, bij tweeoudergezinnen bedraagt dat aandeel 12,8%. De minder gunstige inkomenspositie van alleenstaande ouders blijkt ook uit het feit dat eenoudergezinnen 50,6% vormen van de gezinnen met een inkomen van hoogstens 20 000 euro.

Het verschil is uiteraard logisch omdat de meeste tweeoudergezinnen leven van 2 inkomens of een inkomen en een uitkering combineren en omdat alleenstaande ouders een minder intense arbeidsparticipatie kennen. Toch zijn de cijfers opmerkelijk. Maar even opmerkelijk is dat ook tweeoudergezinnen een laag bruto belastbaar inkomen kunnen hebben.

8.13 Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per gezinsvorm

	2016	2017		Totaal ⁽¹⁾
	Totaal	Tweeouder-gezin met kinderen	Eenouder-gezin met kinderen	
<10 000	1,8	1,8	5,3	2,5
10 000-<20 000	8,0	4,3	23,4	8,0
20 000-<30 000	9,3	6,7	22,7	9,9
20 000-<25 000	4,3	2,9	12,0	4,7
25 000-<30 000	5,1	3,8	10,7	5,3
30 000-<40 000	10,6	9,1	17,7	11,0
30 000-<35 000	5,1	4,3	9,5	5,5
35 000-<40 000	5,5	4,8	8,2	5,6
40 000-<50 000	12,4	11,7	11,6	12,0
40 000-<45 000	6,0	5,5	6,5	5,9
45 000-<50 000	6,4	6,2	5,1	6,1
50 000-<55 000	6,7	6,8	3,9	6,3
55 000-<65 000	12,7	13,9	5,1	12,1
65 000-<80 000	14,6	17,3	4,1	14,5
>=80 000	22,4	27,1	3,9	22,1
Onbekend	1,4	1,4	2,4	1,6
Totaal	100,0 (N=937 910)	100,0 (N=731 815)	100,0 (N= 173 706)	100,0 (N=935 959)

8.13 Gezinnen met kinderen (tot 25 jaar) naar hoogte van hun bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) - Vlaams Gewest (percentage) - 2017

Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

(1) Inclusief andere huishoudvormen met samenwonende volwassenen waar ook kinderen aanwezig zijn

Tabel 8.14 geeft de verdeling van de gezinnen volgens hun bruto belastbaar inkomen naar het aantal kinderen in het gezin weer. Gezinnen met 2 kinderen hebben de beste inkomenspositie. Het aandeel gezinnen met een beperkt

inkomen ligt er het laagst en het aandeel gezinnen met een inkomen boven de 55 000 euro ligt er het hoogst. Gezinnen met minstens 4 kinderen hebben vaker een lager bruto belastbaar inkomen. Meer dan 4 op de 10 gezinnen

(43,5%) met 5 of meer kinderen hebben zelfs een bruto belastbaar inkomen lager dan 30 000 euro. Bij gezinnen met 1 kind bedraagt dat aandeel 21,3%.

8.14 Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per aantal kinderen

	Gezinnen met 1 kind	Gezinnen met 2 kinderen	Gezinnen met 3 kinderen	Gezinnen met 4 kinderen	Gezinnen met 5 of meer kinderen	Totaal
<10 000	2,4	2,3	3,0	4,0	5,0	2,5
10 000-<20 000	8,3	6,4	9,2	14,1	19,3	8,0
20 000-<30 000	10,6	8,3	10,5	15,7	19,3	9,9
30 000-<40 000	11,7	9,8	11,5	15,0	16,1	11,0
40 000-<50 000	12,8	11,3	11,5	12,7	12,7	12,0
50 000-<55 000	6,8	6,3	5,6	5,2	4,7	6,3
55 000-<65 000	12,7	12,7	10,4	8,5	6,8	12,1
65 000-<80 000	13,9	16,3	12,9	8,5	5,8	14,5
>=80 000	19,4	25,1	23,6	14,7	8,5	22,1
Onbekend	1,6	1,6	1,7	1,6	1,8	1,6
Totaal	100,0 (N=371 683)	100,0 (N=391 905)	100,0 (N=126 159)	100,0 (N=33 343)	100,0 (N=12 869)	100,0 (N=935 959)

8.14 Gezinnen naar hoogte van hun bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) per aantal kinderen (tot 25 jaar) - 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien

Tabel 8.15 geeft de verdeling van de gezinnen volgens hun bruto belastbaar inkomen naar leeftijd van het jongste kind weer. Uit deze cijfers maken we op

dat vooral het aandeel gezinnen met een inkomen van minstens 80 000 euro toeneemt met de leeftijd van het jongste kind.

Het aandeel gezinnen met een inkomen kleiner dan 30 000 euro neemt slechts beperkt af met de leeftijd van het jongste kind.

8.15 Gezinnen naar bruto belastbaar inkomen per leeftijd jongste kind

	Kinderen onder 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar	Kinderen van 12 tot 18 jaar	Totaal ⁽¹⁾
<10 000	3,1	2,3	2,3	2,5
10 000-<20 000	9,3	8,7	8,1	8,0
20 000-<30 000	10,2	10,0	10,4	9,9
30 000-<40 000	11,6	10,9	10,6	11,0
40 000-<50 000	12,8	11,6	11,4	12,0
50 000-<55 000	7,0	6,3	5,6	6,3
55 000-<65 000	14,0	12,1	11,1	12,1
65 000-<80 000	15,2	15,1	13,9	14,5
>=80 000	15,0	20,9	25,1	22,1
Onbekend	1,9	2,0	1,6	1,6
Totaal	100,0 (N=293 384)	100,0 (N=210 250)	100,0 (N=185 608)	100,0 (N=935 959)

8.15 Gezinnen naar hoogte van hun bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) per leeftijdsklasse jongste kind - 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien
(1) Alle gezinnen met kinderen tot 25 jaar

In tabel 8.16 geven we de gezinnen weer naar het aandeel van uitkeringen en vervangingsinkomsten in het totale gezinsinkomen uit arbeid en sociale uitkeringen. Het inkomen uit kinderbijslag werd hierbij buiten beschouwing gelaten.

4 op de 10 gezinnen (40,1%) in Vlaanderen heeft een inkomen dat volledig afkomstig is uit beroepsinkomsten. 10,2% van de gezinnen heeft een bruto belastbaar inkomen dat voor minstens de helft uit uitkeringen bestaat.

Bij eenoudergezinnen komt het vaker voor dat het inkomen meer uit uitkeringen dan uit beroepsinkomsten bestaat (26% versus 6,4%). Uit niet-opgenomen cijfers weten we dat het inkomen van 2,7% van de gezinnen minstens gedeeltelijk uit leefloon bestaat.

Bij eenoudergezinnen ligt het aandeel hoger dan bij tweeoudergezinnen (7,6% versus 1,4%). Bij 1,2% van alle gezinnen in Vlaanderen vormt het leefloon het grootste deel van het bruto belastbare inkomen.

Tabel 8.17 geeft (per gezinstype) de verdeling van de gezinnen weer naargelang het aandeel van gezinsbijslagen in het inkomen. De cijfers gaan over het jaar 2017, de regeling van het Groeipakket was toen nog niet ingevoerd. De cijfers reflecteren dus nog de situatie van de voormalige federale kinderbijslagregeling. Voor iets meer dan de helft van de gezinnen maken de gezinsbijslagen hoogstens 5% van het bruto belastbare inkomen uit. Bij 6,6% van de gezinnen bestaat het bruto belastbare inkomen voor minstens 25% uit gezinsbijslagen.

8.16 Gezinnen naar aandeel uitkeringen in inkomen per gezinsvorm

	0%	0-10%	10-25%	25-50%	50-75%	75-100%	Onbekend	Totaal
Eenoudergezin met kinderen	39,7	14,2	7,8	9,9	6,1	19,9	2,4	100,0 (N=173 706)
Tweeoudergezin met kinderen	40,0	32,4	12,7	7,1	2,5	3,9	1,4	100,0 (N=731 815)
Alle gezinnen ⁽¹⁾	40,1	28,9	11,7	7,6	3,2	7,0	1,6	100,0 (N=935 959)

8.16 Gezinnen met kinderen (tot 25 jaar) naar aandeel van uitkeringen/vervangingsinkomsten in het totale bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) - Vlaams Gewest (percentage) - 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien
(1) Inclusief andere huishoudvormen met samenwonende volwassenen waar ook kinderen aanwezig zijn

Bij 1,7% van de gezinnen liggen de inkomsten uit gezinsbijslagen hoger dan deze uit beroepsinkomsten of (andere) uitkeringen. Voor eenoudergezinnen zijn de gezinsbijslagen duidelijk belangrijker dan voor tweeoudergezinnen. Bij 45,7% van de eenoudergezinnen bedraagt het aandeel van de gezinsbijslagen meer dan 10% van het totale inkomen. Bij tweeoudergezinnen is dat maar 19%.

Het feit dat het inkomen van alleenstaande ouders veelal lager ligt dan dat van tweeoudergezinnen en het feit dat in 2017 alleenstaande ouders met een beperkt inkomen recht hadden op een sociale toeslag (en werkende tweeoudergezinnen met beperkt inkomen niet) kan het verschil grotendeels verklaren. Door de invoering van het Groeipakket in 2019 krijgen alle gezinnen met een beperkt inkomen een sociale toeslag.

Bij deze cijfers mag niet vergeten worden dat het aandeel gezinnen waarbij de gezinsbijslagen een aanzienlijk deel van het inkomen vormen wellicht iets overschat is omdat het inkomensbegrip van de KSZ enkel de door haar gekende inkomsten uit arbeid en uitkeringen meetelt.

8.17 Gezinnen naar aandeel gezinsbijslagen in inkomen per gezinsvorm

	Tweeoudergezin met kinderen	Eenoudergezin met kinderen	Totaal ⁽¹⁾
0-5%	54,9	35,4	52,5
5-10%	25,2	17,7	23,1
10-15%	8,1	15,9	9,3
15-25%	6,1	14,7	7,5
25-50%	3,5	11,7	4,9
50-100%	0,8	2,2	1,1
100%	0,5	1,1	0,6
Onbekend	0,9	1,2	1,0
Totaal	100,0 (N=731 815)	100,0 (N=173 706)	100,0 (N=935 959)

8.17 Gezinnen met kinderen (tot 25 jaar) naar verhouding van kinderbijslag t.o.v. het bruto belastbaar inkomen (volgens KSZ) - Vlaams Gewest (percentage) - 2017
Bron: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming bij de Kruispuntbank Sociale Zekerheid - bewerkt door Opgroeien
(1) Inclusief andere huishoudvormen met samenwonende volwassenen waar ook kinderen die recht geven op kinderbijslag aanwezig zijn

Bijlage

We geven per hoofdstuk een overzicht van de bronnen en de gegevens die we gebruiken. We lichten de berekeningswijze toe waar dit zinvol is. Voor **gegevens van Opgroeien** geven we aan wat de kwaliteit van de data is. Voor **publiek toegankelijke data** geven we mee waar deze te vinden zijn.

Hoofdstuk 1

Kind en Gezin

- Aantal geboorten zoals geregistreerd door de lokale teams van Kind en Gezin
- Gegevens over de kenmerken van borelingen zoals geregistreerd door de lokale teams Kind en Gezin
- Vruchtbaarheidscijfers die Opgroeien zelf berekent door eigen gegevens over borelingen en kenmerken van de moeder te relateren aan gegevens van Statbel over het aantal vrouwen per leeftijd

Statbel - het Belgische statistiekbureau (statbel.fgov.be)

- Aantal geboorten volgens het Rijksregister
- Aantal kinderen per leeftijdsklasse

Eurostat, Bureau van de Statistiek van de Europese Unie (EU)

(ec.europa.eu/eurostat)

- Evolutie geboortecijfers in de EU-28-landen
- Vruchtbaarheidscijfers in de EU-28-landen

Federaal Planbureau (plan.be)

- Vooruitzichten over het aantal geboorten
- Vooruitzichten over het aantal kinderen per leeftijdsklasse

Federale overheidsdienst (FOD) Binnenlandse Zaken

(opgevraagd door Opgroeien)

- Het aantal kinderen geregistreerd in het wachtregister

Vlaams Centrum voor Adoptie (VCA)

- Gegevens over adopties gerealiseerd door adoptiediensten

Voor de lezer zijn volgende zaken belangrijk om te weten:

- De **cijfers van Kind en Gezin** steunen op op registraties door medewerkers van Kind en Gezin (verpleegkundigen, gezinsondersteuners, Kind en Gezin-Lijn, ...) op basis van contacten met gezinnen en kraamklinieken. De registratie gebeurt rechtstreeks in het elektronisch cliëntvolgsysteem *Mirage*. De registratie wordt met zorg verricht, wordt kwalitatief opgevolgd, maar is niet perfect. Niet iedereen kiest voor de dienstverlening van Kind en Gezin en niet alle kenmerken worden voor alle kinderen bevraagd. De kenmerken die we in dit hoofdstuk gebruiken zijn voor meer dan 97% van de kinderen ingevuld. We maken daarom abstractie van de niet-ingevulde waarden en presenteren in dit rapport valide percentages.
- Het **geboortecijfer van Kind en Gezin** wordt berekend op basis van de woonplaats van de moeder bij geboorte, zoals geregistreerd door medewerkers van Kind en Gezin. Dit geboortecijfer omvat *alle* geboorten bij inwoners in het Vlaamse Gewest, ongeacht waar de bevalling gebeurde en ongeacht het verblijfsstatuut van de ouders. Aangezien Kind en Gezin ook gezinnen in een precare verblijfs situatie bereikt, omvat het geboortecijfer van Kind en Gezin normaliter ook de geboorten bij kandidaat-vluchtelingen (die ingeschreven zijn in het wachtregister).
- Het **officiële geboortecijfer** wordt opgemaakt op basis van het Rijksregister en bevat enkel de geboorten bij de 'de jure'-bevolking, dus de Belgische en de buitenlandse bevolking die officieel woont in Vlaanderen. Geboorten bij asielzoeksters, zowel vrouwen die asiel aangevraagd hebben als vrouwen van wie de aanvraag ontvankelijk werd verklaard, zitten daar niet in vevat. Voor 2019 ontvingen we niet tijdig gegevens over het aantal kinderen geboren bij personen uit het **wachtregister**. In 2018 ging het om 201 geboorten.
- Op basis van de gegevens van Kind en Gezin worden sinds enkele jaren jaarlijks **vruchtbaarheidscijfers** berekend. Met vruchtbaarheid doelen we niet op de fysiologische conditie om kinderen te kunnen krijgen, maar wel op de sociologische betekenis, namelijk de mate waarin vrouwen van een bepaalde

leeftijd in een bepaald jaar kinderen voortbrengen. Tot en met het jaar 2015 gebeurden de berekeningen telkens door onderzoekers, vanaf 2016 berekent Kind en Gezin deze cijfers zelf. Voor een detailschets van de werkwijze verwijzen we naar het laatste onderzoeksrapport, (*Van Bavel J. & Nomes E., De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: 2014-2015*) terug te vinden op kindengezin.be.

Belangrijk om weten is dat:

- We kinderen, van wie we noch informatie hebben over de huidige of eerste nationaliteit van de moeder, noch over de nationaliteit van het kind zelf, niet meenemen in de berekeningen. Voor 2019 telden we zo 0,6% van de borelingen niet mee, in 2018 lag het aandeel kinderen met ontbrekende info over de nationaliteit op 3%. We beschouwen de cijfers van 2018 dan ook als meer onvolledig. We gaan om deze reden ook voorzichtig om met het interpreteren van evoluties in het TVC van 2018 naar 2019.
- We kinderen voor wie wel de nationaliteit van de moeder gekend is, maar niet de leeftijd van de moeder en/of de pariteit, wel meenemen in de berekeningen. Op basis van de gegevens over de andere kinderen worden deze kinderen verdeeld volgens het voorkomen van de leeftijden van de moeder en de pariteit.
- Kind en Gezin berekent per leeftijdjaar *leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers* (LVC) die eigenlijk aangeven hoeveel kinderen er bij 100 vrouwen van die leeftijd werden geboren in jaar X. De som van alle LVC is het *Totale Vruchtbaarheidscijfer* (TVC). Dat TVC drukken we uit in aantal kinderen per vrouw. Dit is een echter een virtueel cijfer omdat het de optelsom is van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers die in een bepaald kalenderjaar worden vastgesteld, terwijl vrouwen kinderen krijgen in de loop van meerdere kalenderjaren. Het TVC is echter een goede indicator voor de mate waarin vrouwen in een bepaald kalenderjaar kinderen krijgen.

Hoofdstuk 2

Statistiek Vlaanderen

- Aantal kinderen per gezinsvorm
 - Aantal kinderen per gezinstype
 - Cijfers over de samenstelling van het gezin van kinderen
 - Cijfers over de thuistaal van leerlingen (open data op website)
- Gegevens door Opgroeien opgevraagd (bronbestanden van het Rijksregister bewerkt door Statistiek Vlaanderen en Opgroeien), maar heel wat cijfers zijn raadpleegbaar via statistiekvlaanderen.be

Statbel (statbel.fgov.be)

- Gegevens over de nationaliteit van kinderen

Kruispuntbank Sociale Zekerheid

- Gegevens over de nationaliteit(sgroepen) bij kinderen (globale toepassing op website)
- Gegevens over de herkomst van kinderen (lokale toepassing op website)

Kind en Gezin

- Gegevens over de eerste nationaliteit van moeders van borelingen
- Gegevens over de taal tussen moeder en boreling

Voor de lezer zijn volgende zaken belangrijk om te weten:

- Alle cijfers in dit hoofdstuk zijn uitgedrukt op kindniveau, dus met kinderen als teleenheid.
- De cijfers over de **gezinsvorm en het gezinstype** steunen op officiële domiciliegegevens, feitelijke gezins- of verblijfssituaties kunnen hiervan afwijken.
- De cijfers over **gezinsvorm en gezinstype** bouwen voort op de LIPRO-typologie. Daarbij wordt deels abstractie gemaakt van de concrete relatie tussen een volwassen persoon en het kind.

We spreken wel over ouders, maar dat zijn dus niet noodzakelijk de biologische ouders. Ook tonen de cijfers niet of het gezin het oorspronkelijke gezin is waarin het kind geboren werd of dat het om een nieuw samengesteld gezin gaat. We vergelijken de situatie over de jaren heen op basis van de situatie op 1 januari van dat jaar.

- De **cijfers over de origine van de moeder en de taal moeder-kind** steunen op registraties door medewerkers van Kind en Gezin (verpleegkundigen, gezinsondersteuners, Kind en Gezin-Lijn, ...) op basis van contacten met gezinnen. De registratie gebeurt rechtstreeks in het elektronisch cliëntvolgsysteem Mirage. De registratie wordt met zorg verricht, wordt kwalitatief opgevolgd, maar is niet perfect. Omdat het aantal ontbrekende gegevens beperkt is (1,3% voor taal moeder-kind en 5,4% voor origine van de moeder), maken we in de cijfers abstractie van de niet-ingevulde waarden en presenteren we valide percentages.

Hoofdstuk 3

De Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ), Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming

- Gegevens over de socio-economische positie van de ouder(s) van kinderen
 - Gegevens over het werkregime van de ouder(s) van kinderen
 - Gegevens over de werkintensiteit van de ouder(s) van kinderen
- Opgroeien heeft met de KSZ een structurele datatransfer over deze op maat gevraagde data die we zelf bewerken.

Enquête naar de arbeidskrachten (Labour Force Survey)

- Gegevens over kinderen in gezinnen zonder betaalde arbeid
- via Eurostat, Bureau van de Statistiek van de Europese Unie (EU) (ec.europa.eu/eurostat) en via Statbel (statbel.fgov.be)

Voor de lezer zijn volgende zaken belangrijk om te weten:

- Alle cijfers in dit hoofdstuk gaan over de ouders, maar ze zijn uitgedrukt op kindniveau, dus met kinderen als teleenheid. De cijfers volgens dit perspectief zijn niet terug te vinden op de website van de KSZ.
- Als we het over ouders hebben bedoelen we de natuurlijke ouders als het kind verblijft in het gezin van zijn ouder(s). Als het kind in een ander type van gezin verblijft, dan gaat het om de referentiepersoon van dit gezin en diens (eventuele) partner.
- De cijfers over arbeidsparticipatie zijn gebaseerd op **de socio-economische positie** van de ouder(s) van de kinderen. De KSZ onderscheidt 4 hoofdcategorieën in die posities: *werkend*, *werkzoekend*, *niet-beroepsactief* en *andere*.
 - Bij de *werkenden* onderscheiden we loontrekkenden, zelfstandigen en helpers.
 - De categorie *niet-beroepsactieven* omvat deelklassen zoals voltijds bruggepensioneerden, vrijgestelde werkzoekenden, arbeidsongeschikten en mensen die hun loopbaan volledig onderbroken hebben.
 - De categorie *andere* heeft geen verdere onderverdeling en slaat vooral op niet-werkenden (huisvrouwen/huismannen, geschorste werkzoekenden, ...), maar bevat ook werkenden die niet aangesloten zijn bij de Belgische sociale zekerheid (bv. diplomaten, personen die werken voor een organisatie die niet-bijdrageplichtig is aan de Belgische sociale zekerheid, ...) die de KSZ vooralsnog niet kan afzonderen.
- Omdat de categorie 'andere' ook kinderen met werkende ouders bevat, moeten de cijfers over het aandeel kinderen in een gezin met of zonder werkende ouder(s) allemaal beschouwd worden als 'minimumsituaties'. We kunnen bv. wel een indicatie geven van de ondergrens van het aantal kinderen dat woont in een gezin zonder werkenden (namelijk het percentage kinderen dat leeft bij 1 of 2 werkzoekende(n) en/of niet-beroepsactieve ouders) en we kunnen hiervoor ook de bovengrens afleiden (als alle ouders met categorie 'andere' niet zouden werken), maar het precieze percentage kunnen we niet bepalen.

- Het hoofdstuk bevat 2 soorten cijfers. De cijfers over **arbeidsparticipatie** hebben betrekking op de situatie zoals de KSZ die vaststelde op 31 december. De cijfers over **werkintensiteit** slaan op een periode van een heel jaar.
- Het concept werkintensiteit verrekent zowel het arbeidsregime, als de duur van de arbeid. Van personen die samen een huishouden vormen worden deze werkgegevens afgezet t.o.v. de potentiële arbeidsprestaties op gezinsniveau (in het geval alle gezinsleden op arbeidsleeftijd 1 jaar lang voltijds zouden werken).

Deze gegevens over de werkintensiteit zijn om meerdere redenen erg relevant:

- Op basis van de EU-SILC-enquête worden er ook uitspraken gedaan over het aantal mensen dat leeft in een gezin met lage werkintensiteit, maar het voordeel van de KSZ-data is dat ze steunen op administratieve data over bijna de hele populatie.
- Ze geven aan hoe intens er in het gezin werd gewerkt in de loop van het jaar en vullen zo de cijfers op datum van 31 december van een jaar goed aan.
- Personen die in een gezin leven waar de gezinsleden gezamenlijk minder dan 20% van de potentiële werktijd aan de slag waren, worden beschouwd als armoederisicogroep.

Hoofdstuk 4

De **Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ), Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming**. Opgroeien heeft met de KSZ een structurele datatransfer over op maat gevraagde data over het inkomen van gezinnen en de samenstelling daarvan.

Eurostat en Statistiek Vlaanderen voor de resultaten van de **EU-SILC-enquête** (Survey on income and living conditions) bij een beperkte steekproef van gezinnen met kinderen betreffende armoede-indicatoren. Gegevens voor Vlaanderen zijn opgevraagd bij Statistiek Vlaanderen, de gegevens voor de EU-28-landen zijn terug te vinden op de website van Eurostat.

Opgroeien

- Gegevens over het aantal kinderen met een sociale toeslag in het Groeipakket, de nieuwe Vlaamse kinderbijslag die op 1 januari 2019 in werking trad
- Gegevens over kansarmoede bij borelingen zoals geregistreerd in Mirage tijdens de dienstverlening van Kind en Gezin

FAMIFED: gegevens over kinderen met een gewaarborgde kinderslag en verhoogde kinderbijslag in de voormalige kinderbijslagregeling, cijfers terug te vinden via famifed.be

Departement Onderwijs: cijfers over leerlingen met een schooltoelage uit het statistisch jaarboek, raadpleegbaar via onderwijs.vlaanderen.be

RIZIV: cijfers over kinderen met een verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering via riziv.fgov.be/nl/statistieken

Voor de lezer zijn volgende zaken belangrijk om te weten:

- De KSZ heeft in het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming een wetenschappelijk verantwoord **inkomensbegrip** geconstrueerd door een koppeling van de bestanden van diverse overheidsinstellingen. Het gaat dus niet om inkomensgegevens op basis van fiscale bronnen of op basis van het aanslagbiljet voor de personenbelasting.
- Via het geconstrueerde inkomensconcept van de KSZ kunnen we voor elk kind weergeven wat het inkomen is van het gezin waarin het woont. Dit heeft 5 grote *troeven*:
 - het gaat om (quasi) populatiegegevens,
 - het gaat om objectieve informatie,
 - het gaat om alle gekende inkomens uit arbeid (inclusief bezoldigingen bedrijfsleiders en vakantiegeld) en vervangingsinkomens (inclusief leefloon),
 - de gegevens kunnen opgesplitst worden naar leeftijd en gezinsvorm
 - het aandeel van bepaalde inkomenscomponenten in het totale inkomen kan belicht worden.

Het gaat dus om uiterst relevante data.

- De inkomensgegevens van de KSZ kennen echter ook een aantal *beperkingen*.
 - Het gaat ten eerste enkel over bruto belastbare inkomens (voor belastingen, maar na aftrek van sociale bijdragen) opgebouwd uit de in onze sociale zekerheid gekende inkomsten. In welk beschikbaar inkomen het bruto-inkomen resulteert, of het reële gezinsinkomen ook bestaat uit andere inkomens (zwartwerk, inkomsten buitenlandse arbeid, ...) en of het inkomen volstaat om rond te komen, weten we op basis van de KSZ-gegevens dus niet.
 - Een tweede nadeel is dat het inkomensbegrip beperkt is tot beroepsinkomsten en uitkeringen en dus geen rekening houdt met dividenden, huurinkomsten, onroerend vermogen, ...
 - Ten derde zijn de gegevens op populatieniveau slechts beschikbaar in inkomensklassen. De precieze inkomens worden niet vrijgegeven om de anonimiteit te respecteren.
 - Ten vierde gaat het om gegevens over gezinsinkomens op kindniveau, maar niet om gestandaardiseerde inkomens per kind die rekening houden met de gezinsgrootte. Het feit dat 2 kinderen tot dezelfde inkomenscategorie behoren, betekent dus niet dat zij even welvarend zijn.
 - Tot slot gaat het om al wat oudere inkomensgegevens. Het duurt immers geruime tijd vooraleer alle inkomens gekend zijn en gekoppeld kunnen worden. De meest recente gegevens hebben betrekking op 2017.
- De **SILC-enquête** bevat niet alleen data op kindniveau over het (beschikbaar) gezinsinkomen, maar ook gegevens over een aantal niet-monetaire aspecten die erop wijzen dat het gezin om financiële redenen een aantal dingen niet heeft of niet kan doen (zoals niet op vakantie kunnen gaan, geen auto hebben, ...). *Nadeel* van de SILC-enquête is dat het aantal kinderen in de steekproef niet zo groot is, dat de steekproef niet elk jaar volledig opnieuw samengesteld wordt en dat ze gebaseerd is op een steekproef van huishoudens, waardoor gegevens op kindniveau minder representatief zijn. *Voordelen* van de SILC-data zijn dat ze het mogelijk maken om een gedetailleerd inkomen (voor en na sociale transfers en belastingen) op kindniveau vast te stellen, dat ze een aantal determinanten van

een minder gunstige inkomenssituatie helder in kaart brengen en dat ze internationaal vergeleken kunnen worden.

- De gegevens over **de sociale toeslagen** in het nieuwe **Groeipakket** zijn gebaseerd op bestanden die door de uitbetalingsactoren benut worden voor de betalingen. Deze bestanden worden geanonimiseerd aan Opgroeien doorgegeven. Om de cijfers van het Groeipakket zo goed mogelijk met die van de oude regeling geldig tot eind 2018 te kunnen vergelijken, hebben we gegevens genomen van december 2019 over het recht op sociale toeslagen en de betaling ervan. De cijfers werden getrokken in februari 2020 zodat ook latere rechtzettingen en herzieningen verrekend zijn.
- De **kansarmoede-index** wordt berekend op basis van beoordelingen door medewerkers van Kind en Gezin van de situatie voor 6 levensdomeinen in gezinnen met een boreling. Het gaat dus om meer dan financiële armoede. De cijfers steunen op registraties bij nagenoeg de hele geboortepopulatie. Meer details over de berekeningswijze en de implicaties ervan in hoofdstuk 4.

Hoofdstuk 5

Opgroeien

- Gegevens over het aantal aanwezige kinderen in door Opgroeien vergunde opvanglocaties voor baby's en peuters
- Gegevens over het aantal inclusief opgevangen kinderen

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

- Resultaten van het onderzoek naar het gebruik van formele en informele opvang bij baby's en peuters

Departement Onderwijs

- Gegevens over het aantal kinderen in het buitengewoon onderwijs en op internaat
- Gegevens over kinderen naar schoolse vorderingen
- Gegevens uit het statistisch jaarboek raadpleegbaar via onderwijs.vlaanderen.be

- Registratiegegevens van de **centra voor kindercare en gezinsondersteuning** (CKG), opgevraagd en bewerkt door Opgroeien.
- Registratiegegevens van de diensten voor **pleegzorg**, opgevraagd en bewerkt door Opgroeien.

Voor de lezer zijn volgende zaken belangrijk om te weten:

- Sinds 2016 gebeurt de **telling van het aantal aanwezige kinderen in de opvang** anders dan daarvoor. Het *moment van de meting* werd verplaatst (van februari naar september), de *duur van de meetperiode* werd verlengd (van wektellingen naar een registratie op maandbasis) en de aanwezigheid van *schoolgaande kinderen in opvanglocaties voor baby's en peuters* werd beter uit de tellingen gehouden.
- Sinds de invoering van een systeem van kinderopvangtoeslagen in kader van het Groeipakket voor kinderen opgevangen in locaties zonder IKT in 2019, gebeurt de telling nu voor alle opvanglocaties op basis van *administratieve datastromen* op kindniveau die in het belang van de locaties en ouders correct moeten zijn. De volledigheid en kwaliteit van de gegevens is dus sterk verbeterd ten opzichte van vorige jaren.
 - In de administratieve data wordt een onderscheid gemaakt tussen kinderen in dagopvang (die nog niet voltijds naar school gaan) en buitenschoolse opvang (die wel voltijds naar school gaan of ouder zijn dan 3,5 jaar). Voor de tellingen kijken we enkel naar de aanwezige kinderen in *dagopvang*, waardoor we een betere kwaliteit van de cijfers hebben.
 - Om het aantal aanwezige kinderen te relateren t.o.v. de populatie maken we gebruik van gegevens van Kind en Gezin over het aantal kinderen tussen 2 maanden en 3 jaar. We benutten hiervoor gegevens uit Mirage. We gebruiken geen officiële gegevens omdat we cijfers nodig hebben over deze cohort op het moment van de tellingen in september.

Hoofdstuk 6

Eurostat, Bureau van de Statistiek van de Europese Unie (EU)

(ec.europa.eu/eurostat)

- Gegevens over de leeftijd van de moeder bij de geboorte van het eerste kind
- Gegevens over de levensverwachting bij geboorte in de EU-28-landen
- Gegevens over de zuigelingensterfte in de EU-28-landen

Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE) voor

geboortegegevens en aangeboren afwijkingen, cijfers uit het jaarrapport, terug te vinden op zorg-en-gezondheid.be

Kind en Gezin

- Gegevens over zwangerschapsduur zoals geregistreerd door Kind en Gezin

Agentschap Zorg en Gezondheid voor sterftcijfers verzameld en berekend door Zorg en Gezondheid en terug te vinden op de website zorg-en-gezondheid.be/cijfers

Statbel (statbel.fgov.be)

- Levensverwachting bij geboorte
- Verkeersslachtoffers

Voor de lezer zijn volgende zaken belangrijk om te weten:

- Het **SPE** registreert zwangerschaps-, bevallings- en geboortegegevens. Deze registratie is erg volledig en omvat alle kraamklinieken in Vlaanderen en de kraamkliniek van het UZ Brussel, alsook heel wat thuisbevallingen. De gegevens op kindniveau omvatten zowel levend als doodgeboren kinderen. Geboorten worden geteld volgens plaats van geboorte, dus ongeacht de woonplaats van de moeder en het kind.

Wie in het buitenland of in een ander gewest (met uitzondering van geboorten in het UZ Brussel) bevalt, maar wel in Vlaanderen woont, wordt in de cijfers van het SPE niet meegeteld. De gegevens vatten dus niet geheel zuiver alle borelingen in het Vlaamse Gewest.

- De registratie van **Kind en Gezin** handelt over de levend geboren kinderen, ongeacht het verblijfsstatuut van de moeders. De data van Kind en Gezin zijn wel opgebouwd op basis van (de woonplaats van) het kind. Minpunt is dat de registratie niet voor alle kenmerken even volledig is, voornamelijk omdat Kind en Gezin de kenmerken niet bij alle kinderen kan bevragen. Voor zwangerschapsduur is het aantal ontbrekende gegevens erg beperkt. In 2019 ging het om 1,2%.
- De registratie van het **Agentschap Zorg en Gezondheid** over sterfte en doodsoorzaken gebeurt op basis van de woonplaats van het kind/de moeder, zodat sterftcijfers voor het Vlaamse Gewest kunnen gepresenteerd worden. Er worden wel enkel overlijdens geteld die gebeurden in het Vlaamse of het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Kinderen die in Wallonië of in het buitenland overleden, ontbreken dus in de cijfers.

Hoofdstuk 7

Kind en Gezin

- Gegevens die medewerkers van Kind en Gezin tijdens consulten en huisbezoeken registreren over de ontwikkeling van de kinderen in de eerste 3 levensjaren. Tijdens de contacten worden de lengte en het gewicht van het kind gemeten (basis voor de BMI-cijfers) en besproken en wordt ook gepeild naar de voeding die kinderen krijgen. Wanneer men een kind vaccineert wordt dit ook genoteerd in het elektronisch kinddossier.

Vertrouwenscentra kindermishandeling (VK's): cijfers over meldingen over kindermishandeling die steunen op de registratie door medewerkers van de diverse centra. Opgroeien integreert de cijfers en maakt de berekeningen.

Zorg en Gezondheid: cijfers over de gewichtstatus van schoolgaande kinderen zoals geregistreerd door de de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB)

Voor de lezer zijn volgende zaken belangrijk om te weten:

- Niet van alle kinderen is gekend welke **voeding** ze krijgen op een bepaald moment en niet elk kind uit een geboortecohorte wordt op een leeftijd van 24 maanden nog gemeten en gewogen door Kind en Gezin. De gegevens zijn dus niet perfect. Toch maken we abstractie van de niet-ingevulde waarden en presenteren we in dit hoofdstuk valide percentages.
 - Voor de voeding op 24 uur en op dag 6 ligt het aandeel ontbrekende waarden op respectievelijk 0,7% en 1,7%. Voor de voeding op een leeftijd van 6 weken ligt het percentage ontbrekende waarden hoger (29,6%). Door een aanpassing in de werking van de lokale teams van 2019 wordt de voeding over dit leeftijdsmoment veel minder volledig geregistreerd. Door de invoering van een nieuwe registratiewijze hopen we vanaf 2020 betere cijfers over welbepaalde tijdstippen in de eerste 4 levensmaanden te kunnen publiceren.
 - Voor voeding op 12 weken gaat het om 12,7% ontbrekende waarden, voor voeding op 26 weken om 14%.
- Eind 2019 voerden we naast een nieuwe registratiewijze ook een nieuwe definitie van borstvoeding in. **Uitsluitend borstvoeding:** het kind krijgt enkel (afgekolfde) moedermelk, ongeacht de toedieningswijze. Het kind krijgt **geen water, andere vloeistoffen of voeding**. Orale rehydratievloeistoffen, medicatie en vitamine- en mineralen supplementen zijn wel toegestaan. **Niet uitsluitend borstvoeding:** het kind krijgt naast (afgekolfde) moedermelk nog andere voeding of vloeistoffen (bv. kunstvoeding, water, fruitsap, thee, vaste voeding). **Geen borstvoeding:** het kind krijgt geen (afgekolfde) moedermelk.

- **BMI** bij kinderen is afhankelijk van het geslacht. Door de verschillende lichaamsbouw verschillen de grenswaarden om van laag, normaal of overgewicht te spreken.
 - We geven de BMI-cijfers weer voor de kinderen die in Vlaanderen woonden, ongeacht waar ze geboren zijn.
 - Om de validiteit van de cijfers over BMI te bewaken nemen we in onze berekeningen enkel die kinderen mee die in een interval van 2 maanden rond het tweede levensjaar op consult kwamen. Voor kinderen geboren in 2017 hebben we daardoor slechts BMI-waarden voor 63,9% van de kinderen.

Hoofdstuk 8

Statbel (statbel.fgov.be)

- Cijfers over huwelijken en echtscheidingen

Statistiek Vlaanderen

Gegevens over de omvang en vorm van gezinnen worden door Opgroeien opgevraagd bij Statistiek Vlaanderen (bronbestanden van het Rijksregister bewerkt door Statistiek Vlaanderen en Opgroeien), maar heel wat cijfers zijn raadpleegbaar via statistiekvlaanderen.be

De **Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ)**, gegevens uit **het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming** Opgroeien heeft met de KSZ een structurele datatransfer over op maat gevraagde data die we zelf bewerken. Het betreft in dit hoofdstuk gegevens over de arbeidssituatie van ouders (met de ouders als teleenheid) en de inkomens van het gezin (met het gezin als teleenheid).

Voor de lezer zijn volgende zaken belangrijk om te weten:

- De basisgegevens over de **omvang en vorm van de gezinnen** zijn gebaseerd op officiële domiciliegegevens. Feitelijke gezinssamenstellingen kunnen van deze officiële situaties afwijken.
- Sinds 2014 is de berekeningswijze over **huwelijken** veranderd. Nu steunen de cijfers op gegevens van het Rijksregister, voorheen steunden ze op formulieren van de burgerlijke stand. Dit zorgt er voor dat de cijfers nu meer betrekking hebben op *de jure* inwoners van België en dat huwelijken die in het buitenland plaatsvinden met Belgische inwoners ook beter in de cijfers opgenomen zijn. Gevolg is wel dat we door de breuk in de berekeningswijze voorzichtig moeten omgaan met de interpretatie van verschillen vanaf 2014.
- De cijfers over arbeidsparticipatie zijn gebaseerd op de **socio-economische positie** van de ouder(s) van de kinderen. De KSZ onderscheidt 4 hoofdcategorieën in die posities: *werkend*, *werkzoekend*, *niet-beroepsactief* en *andere*. Omdat de categorie 'andere' ook kinderen met werkende ouders bevat, moeten de cijfers over de gezinnen met of zonder werkende ouder(s) allemaal beschouwd worden als 'minimumsituaties'. Voor meer uitleg over deze socio-economische posities van de KSZ verwijzen we naar hoofdstuk 3.
- De inkomensgegevens op niveau van het gezin zijn door de KSZ **geconstrueerde bruto belastbare inkomens**. Het gaat dus niet om vastgestelde inkomens die op het aanslagbiljet van de personenbelasting vermeld staan. We schetsen gegevens van gezinnen met kinderen tot 25 jaar. Voor meer uitleg over het inkomensconcept van de KSZ verwijzen we naar hoofdstuk 4.

Kind en Gezin
Hallepoortlaan 27
1060 Brussel
Kind en Gezin-Lijn: 078 150 100 (zonaal tarief)
kindengezin.be
opgroeien.be

Vormgeving: Kunstmaan | Accenture Interactive

